

Alžběta Skleničková, Petr Míchal

Předávání dítěte

z pěstounské péče na přechodnou dobu
do následné péče

dobrá rodina

dobrá rodina

NDT Rodina

Předávání dítěte

**z pěstounské péče na přechodnou dobu
do následné péče**

Alžběta Skleničková, Petr Míchal

Pěstounská péče na přechodnou dobu má neodmyslitelnou a nezastupitelnou roli v systému sociálně-právní ochrany dětí v České republice. Je nejmladší z forem náhradní rodinné péče a jako taková je dosud spojena s řadou nejasností. Současně je třeba říci, že pěstounská péče na přechodnou dobu je více než jiné formy náhradní rodinné péče spojena se širokým spektrem emocí na straně všech aktérů. Období předávání dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu do péče následné, ať už zpět do péče biologických rodičů či do jiné formy náhradní rodinné péče, je pro všechny zúčastněné zpravidla tím nejnáročnějším. Náročnost je dána nejen množstvím zúčastněných osob a jejich emocí, které je třeba dobře zvládnout, ale též poměrně náročným právním postupem, který vyžaduje dobrou koordinaci všech subjektů zapojených do řešení situace dítěte tak, aby zvolený postup byl co nejvíce ohleduplný k potřebám dítěte. Možná právě proto často dochází v praxi k zcela odlišným postupům a opatřením.

Předkládaná metodika *Předávání dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu do následné péče* od organizace Dobrá rodina, o. p. s. byla obsahově i formálně konzultována s MPSV ČR, odborem rodinné politiky a ochrany práv dětí, oddělením koncepce náhradní rodinné péče. MPSV se s uvedenými postupy ztotožňuje a podporuje jejich uplatnění v praxi při práci s dětmi opouštějícími pěstounskou péči na přechodnou dobu.

JUDr. Zuzana Zárasová
vedoucí oddělení koncepce náhradní rodinné péče
Odbor rodinné politiky a ochrany práv dětí
Ministerstvo práce a sociálních věcí

Rádi bychom poděkovali všem, kteří nám pomohli tuto publikaci dovést až do finální podoby.

Především děkujeme přechodným pěstounským rodinám, které s námi sdílely svoje zkušenosti. Velice si vážíme toho, že své rodinné prostředí otevřely dětem, které v daném okamžiku potřebovaly jejich lásku, péči a odbornost.

Děkujeme pracovnícím oddělení koncepce náhradní rodinné péče Ministerstva práce a sociálních věcí za jejich zájem a ochotu celou publikaci projít a poskytnout své připomínky.

Publikace tohoto rozsahu mohla vzniknout jen díky týmové spolupráci, kterou v Dobré rodině považujeme za klíčovou. Děkujeme vedení organizace Dobrá rodina za podporu vzniku této publikace. Děkujeme našim kolegyním a kolegům z Dobré rodiny, a to zejména těm, které nám pomáhaly při tvorbě některých částí, Zuzaně Šípové, Lindě Matyškové, Ivaně Brabcové, Jaroslavě Herbrichové, Daně Křivkové, Adrianě Veselé. Dále děkujeme Radce Švecové, předsedkyni Profesního sdružení přechodných pěstounů, a přechodné pěstounce Miroslavě Šáchové za jejich podněty.

Další poděkování patří Janě Klinecké, která se podílela na rozvoji PPPD nejprve v rámci Středočeského kraje, později na Magistrátě hl. m. Prahy a zároveň poskytla své podněty k této publikaci. Taktéž bychom rádi poděkovali Evě Kutinové, vedoucí OSPOD v Kralupech nad Vltavou, která jako první sociální pracovníce v ČR dala návrh k soudu na svěřením novorozence do PPPD místo do ústavní péče.

Děkujeme Daně Lipové, ředitelce Nadace Sirius, která nám pomáhala zpracovat výsledky dlouhodobého výzkumu Mapování PPPD, které jsou v publikaci uvedeny.

Závěrem děkujeme všem, kteří nás při tvorbě publikace podporovali, ať už šlo o emocionální podporu nebo o sdílení nedočkavosti, kdy publikace konečně vyjde.

O AUTORECH A DOBRÉ RODINĚ

Alžběta Skleničková

působí v Dobré rodině jako lektorka a metodička pro pěstounskou péči na přechodnou dobu. Její rodina začala poskytovat pěstounskou péči na přechodnou dobu od roku 2009 a podílela se na zavádění této formy péče do širší praxe. Pečovala postupně o 18 dětí v PPPD a dvě osvojené děti. V roce 2014 si doplnila vzdělání pro sociální pracovníky, zároveň je lektorkou příprav náhradních rodičů, včetně přechodných pěstounů.

Petr Michal

je metodik v oblasti náhradní rodinné péče na Ministerstvu práce a sociálních věcí a v Dobré rodině. Má mnohaletou zkušenost s doprovázením pěstounských rodin (zejména přechodných), s podporou osvojitelských rodin a s prací se zájemci o náhradní rodinnou péči. Má zkušenosti s kontakty dětí v náhradní rodinné péči s původní rodinou. Lektoruje přípravy pro budoucí náhradní rodiče a další kurzy s tematikou náhradní rodinné péče. Působí také jako supervizor a mediátor.

Dobrá rodina

je doprovázející organizací. Svou činností podporuje a vzdělává všechny typy náhradních rodičů a jejich svěřené děti. Usiluje o osvětu a vzdělávání odborníků i veřejnosti v oblasti náhradní rodinné péče, nabízí poradenství zájemcům o náhradní rodinnou péči a připravuje budoucí náhradní rodiče. Cílem Dobré rodiny je profesionalizovat prostředí a podílet se na zkvalitňování systému péče o ohrožené děti. V Dobré rodině věří, že každé dítě patří do rodiny. V případech, ve kterých není možné, aby dítě vyrůstalo ve své původní rodině, vnímá náhradní rodinnou péči jako nejlepší alternativu. Primárním úsilím doprovázející organizace je zajištění bezpečí a naplnění zájmu dítěte. Proto je jejím posláním rozvoj všech forem náhradní rodinné péče a podpora náhradních rodičů tak, aby děti mohly prožít co nejpřirozenější dětství v bezpečném prostředí.

OBSAH

ÚVOD	15
1. VÝCHOZÍ NASTAVENÍ PROCESU PŘEDÁVÁNÍ DÍTĚTE Z PPPD.....	18
1.1. ZÁKLADNÍ POJMY	18
1.2. CYKLUS PÉČE O DÍTĚ V PPPD	19
1.3. MODEL Y VÝVOJE SITUACE DÍTĚTE V PŘECHODNÉ PĚSTOUNSKÉ PÉČI.....	20
1.3.1. KAM SE PŘEDÁVAJÍ DĚTI Z PPPD	22
1.4. ZÁKLADNÍ FÁZE PŘEDÁVACÍHO PROCESU	24
1.4.1. FÁZE PRVNÍ: SEZNAMOVÁNÍ SE S DÍTĚTEM A ROZHODOVÁNÍ PŘEBÍRAJÍCÍ OSOBY	24
1.4.2. FÁZE DRUHÁ: ČEKÁNÍ NA ROZHODNUTÍ SOUDU	25
1.4.3. FÁZE TŘETÍ: PŘENESENÍ CITOVÉHO POUTA DÍTĚTEM K PŘEBÍRAJÍCÍ RODINĚ	26
1.4.4. ZÁKLADNÍ ČASOVÝ RÁMEC PŘEDÁVACÍHO PROCESU	27
1.4.4.1. NÁSTIN PRŮBĚHU PŘEDÁVACÍHO PROCESU	28
1.5. ÚČASTNÍCI PŘEDÁVACÍHO PROCESU A JEJICH ROLE	28
1.5.1. DÍTĚ	29
1.5.2. PŘEDÁVAJÍCÍ RODINA (RODINA PPPD)	29
1.5.3. PŘEBÍRAJÍCÍ OSOBA (OSOBY, RODINA)	31
1.5.4. DĚTI PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY	32
1.5.5. PRACOVNÍK/CE DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE	32
1.5.6. PRACOVNÍK/CE ORGÁNU SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DÍTĚTE	33
1.5.7. KOLIZNÍ OPATROVNÍK DÍTĚTE	34
1.5.8. SOUD	34
1.5.9. DALŠÍ OSOBY	34
1.6. KOORDINACE A PLÁNOVÁNÍ PŘEDÁVACÍHO PROCESU	34
1.6.1. MODERÁTOR SETKÁNÍ V RÁMCI PŘEDÁVACÍHO PROCESU	36
1.6.2. INDIVIDUÁLNÍ PLÁN OCHRANY DÍTĚTE	36
1.6.3. PLÁN PŘEDÁVACÍHO PROCESU	37
1.6.4. PŘÍPADOVÁ KONFERENCE	38
1.7. DÉLKA PŘEDÁVACÍHO PROCESU	38
1.7.1. VLIV DÍTĚTE NA DÉLKU PŘEDÁVÁNÍ	39
1.7.2. VLIV PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY NA DÉLKU PŘEDÁVÁNÍ	39
1.7.3. VLIV SOUDNÍCH LHŮT A FORMY ROZHODNUTÍ SOUDU NA DÉLKU PŘEDÁVÁNÍ	40
2. DÍTĚ V PRŮBĚHU PŘEDÁVACÍHO PROCESU.....	41
2.1. PŘIPRAVENOST DÍTĚTE NA DEFINITIVNÍ PŘEDÁNÍ	42
2.2. VNÍMÁNÍ PŘEDÁVACÍHO PROCESU DÍTĚTEM	42
2.3. JAK S DÍTĚTEM MLUVIT O PŘEDÁVÁNÍ	46
2.3.1. INFORMACE, KTERÉ POTŘEBUJE DÍTĚ V PRŮBĚHU PŘEDÁVACÍHO PROCESU	46

2.4. NÁSTROJE PRO PRÁCI S DÍTĚTEM V PRŮBĚHU PŘEDÁVACÍHO PROCESU	47	3.4.2.2. PEDIATR	86
2.4.1. SITUOVÁNÍ DÍTĚTE	47	3.4.2.3. ŠKOLA, MATEŘSKÁ ŠKOLA	86
2.4.2. VIZITKA RODINY	48	3.4.2.4. ÚŘAD PRÁCE	87
2.4.3. STĚHOVACÍ KALENDÁŘ	49	3.4.2.5. ZMĚNA TRVALÉHO BYDLIŠTĚ DÍTĚTE	87
2.4.4. MAPA	50	4. DOPORUČENÍ PRO DOBRÉ NAVAZOVÁNÍ VZTAHU DÍTĚTE S PŘEBÍRAJÍCÍ RODINOU	88
2.4.5. PŘECHODOVÁ POHÁDKA	50	4.1. KLID A BEZPEČÍ	88
2.4.6. TRANZITNÍ PŘEDMĚT	53	4.2. SOULAD DOSPĚLÝCH	89
3. SPECIFIKA JEDNOTLIVÝCH FÁZÍ PŘEDÁVACÍHO PROCESU	55	4.3. NEPŘEDBÍHAT SOUDNÍ ROZHODNUTÍ, PROCES POUZE ZINTENZIVŇOVAT	89
3.1. FÁZE SEZNAMOVÁNÍ SE S DÍTĚTEM A ROZHODOVÁNÍ PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY	55	4.3.1. NEPŘEDBÍHAT SOUDNÍ PROCES	89
3.1.1. DŮLEŽITÉ OKAMŽIKY FÁZE ROZHODOVÁNÍ PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY	55	4.3.2. PROCES POUZE ZINTENZIVŇOVAT	89
3.1.2. CÍLE FÁZE	56	4.4. PŘÍPRAVA DÍTĚTE, PĚSTOUNŮ PPPD A PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY	90
3.1.3. ROLE ÚČASTNÍKŮ	56	4.4.1. PŘÍPRAVA DÍTĚTE	90
3.1.4. SEZNÁMENÍ PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY SE SPISEM DÍTĚTE NA KRAJSKÉM ÚŘADĚ	59	4.4.2. PŘÍPRAVA PĚSTOUNŮ PPPD	90
3.1.5. PRVNÍ SETKÁNÍ	62	4.4.3. PŘÍPRAVA PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY	91
3.1.6. PRŮBĚH SETKÁNÍ	62	4.5. OSLOVOVÁNÍ	92
3.1.7. ROZHODNUTÍ PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY O PŘIJETÍ ČI NEPŘIJETÍ DÍTĚTE DO PÉČE	68	4.5.1. U MIMINEK	92
3.1.8. SESTAVENÍ NÁVRHU PLÁNU PŘEDÁVÁNÍ DÍTĚTE Z PPPD	69	4.5.2. U STARŠÍCH DĚTÍ	93
3.2. ČEKÁNÍ NA ROZHODNUTÍ SOUDU	71	4.6. ROZHODOVÁNÍ ZA DÍTĚ	93
3.2.1. DŮLEŽITÉ OKAMŽIKY FÁZE ČEKÁNÍ NA ROZHODNUTÍ SOUDU	71	4.7. MÍSTO SETKÁNÍ, FREKVENCE A DÉLKA SETKÁNÍ	94
3.2.2. CÍLE TĚTO FÁZE	71	4.7.1. MÍSTO	94
3.2.3. ROLE ÚČASTNÍKŮ PŘEDÁVACÍHO PROCESU V DANÉ FÁZI	72	4.7.2. FREKVENCE A DÉLKA	94
3.2.4. PRŮBĚH FÁZE ČEKÁNÍ NA ROZHODNUTÍ SOUDU	74	4.8. PŘEDÁNÍ INFORMACÍ	95
3.2.4.1. PODÁNÍ NÁVRHU NA SVĚŘENÍ DÍTĚTE DO PÉČE PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY	74	4.8.1. PŘEDÁNÍ INFORMACÍ O DÍTĚTI MEZI RODINOU PPPD A PŘEBÍRAJÍCÍ RODINOU	95
3.2.4.2. NAVAZOVÁNÍ VZTAHU DÍTĚTE S PŘEBÍRAJÍCÍ RODINOU	74	4.8.2. PŘEDÁVÁNÍ INFORMACÍ DÍTĚTI O PRŮBĚHU PŘEDÁVÁNÍ	96
3.2.4.3. SPECIFIKA NAVAZOVÁNÍ VZTAHU DLE MODELŮ VÝVOJE SITUACE DÍTĚTE	75	4.9. PŘESPÁVÁNÍ DÍTĚTE V PŘEBÍRAJÍCÍ RODINĚ	96
3.2.4.4. SPECIFIKA NAVAZOVÁNÍ VZTAHU DLE MODELŮ VÝVOJE SITUACE DÍTĚTE	75	4.9.1. PŘESPÁVÁNÍ PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY U RODINY PPPD	97
3.2.5. POBYT DÍTĚTE S PŘEBÍRAJÍCÍ RODINOU MIMO DOHLED RODINY PPPD	76	4.10. PROPOJENÍ DOMÁCNOSTÍ PĚSTOUNŮ PPPD A PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY	97
3.3. PŘENESENÍ CITOVÉHO POUTA DÍTĚTE K PŘEBÍRAJÍCÍ RODINĚ	77	4.10.1. UVEDENÍ DÍTĚTE DO DOMÁCNOSTI PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY	97
3.3.1. DŮLEŽITÉ OKAMŽIKY FÁZE PŘENESENÍ CITOVÉHO POUTA	77	4.10.2. SPOLEČENSKÉ KONVENCE V PROCESU PŘEDÁVÁNÍ	98
3.3.2. CÍLE TĚTO FÁZE	77	4.11. ZAPOJENÍ VŠECH SMYSLŮ DÍTĚTE K USNADNĚNÍ PŘECHODU	99
3.3.3. ROLE ÚČASTNÍKŮ PŘEDÁVACÍHO PROCESU V DANÉ FÁZI	78	4.11.1. PŘEDÁVÁNÍ PŘES NEUTRÁLNÍ PROSTOR	100
3.3.4. PRŮBĚH FÁZE PŘENESENÍ CITOVÉHO POUTA	78	4.11.2. OBLÍBENÉ A NEPŘÍJEMNÉ ČINNOSTI S DÍTĚTEM V PŘEDÁVACÍM PROCESU	100
3.3.4.1. PŘÍPRAVA DEFINITIVNÍHO PŘEDÁNÍ	78	4.12. KONTAKTY S PŮVODNÍ RODINOU V OBDOBÍ PŘEDÁVACÍHO PROCESU	101
3.3.4.2. DEFINITIVNÍ PŘEDÁNÍ	81	5. CO PŘEDAT S DÍTĚTEM	102
3.3.4.3. UJIŠTĚNÍ DÍTĚTE PO DEFINITIVNÍM PŘEDÁNÍ Z PPPD	82	5.1. DOKLADY DÍTĚTE	102
3.4. PRVNÍ ÚKOLY PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY PO PŘEVZETÍ DÍTĚTE	85	5.2. ZDRAVOTNÍ DOKUMENTACE DÍTĚTE	102
3.4.1. PROHLUBOVÁNÍ VZTAHU S DÍTĚTEM PO PŘEVZETÍ Z PPPD	85	5.3. OSOBNÍ VĚCI DÍTĚTE	103
3.4.2. PRAKTICKÉ KROKY PO PŘEVZETÍ DÍTĚTE DO PÉČE	86	5.4. AKTUÁLNÍ DENNÍ REŽIM DÍTĚTE	104
3.4.2.1. NÁSTUP NA MATEŘSKOU/RODIČOVSKOU DOVOLENOU	86	5.5. PODKLADY PRO PRÁCI S PŘÍBĚHEM A HISTORIÍ DÍTĚTE	105
		5.5.1. DENÍK DÍTĚTE	106
		5.5.2. FOTOKNIHA, FOTOGRAFICKÉ A VIDEO ZÁZNAMY	108

5.5.3. KUFŘÍK VZPOMÍNEK	109
5.5.4. DALŠÍ PODKLADY PRO ZPRACOVÁNÍ HISTORIE DÍTĚTE	110
5.6. ZACHÁZENÍ S OSOBNÍMI ÚDAJI A MATERIÁLY	111
5.6.1. DOKLADY A DOKUMENTACE	111
5.6.2. FOTOGRAFIE A DENÍK DÍTĚTE	111
6. SPECIFIKA PŘEDÁVÁNÍ DO INSTITUCIONÁLNÍ PÉČE NEBO DO ZAHRANIČÍ	112
6.1. PŘEDÁVÁNÍ DÍTĚTE DO INSTITUCIONÁLNÍ PÉČE	112
6.1.1. SESTAVENÍ PLÁNU PŘEDÁNÍ DO INSTITUCIONÁLNÍ PÉČE	112
6.1.2. PŘÍPRAVA RODINY PPPD	114
6.1.3. PŘÍPRAVA DÍTĚTE	116
6.2. PŘEDÁVÁNÍ DÍTĚTE DO MEZINÁRODNÍHO OSVOJENÍ	116
6.2.1. PŘÍPRAVA DÍTĚTE NA MEZINÁRODNÍ OSVOJENÍ	116
6.2.2. PRŮBĚH SETKÁNÍ PŘI MEZINÁRODNÍM OSVOJOVÁNÍ	117
6.2.2.1. ÚVODNÍ SETKÁNÍ	117
6.2.2.2. PRVNÍ SETKÁNÍ PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY S PĚSTOUNY PPPD	117
6.2.2.3. SEZNÁMENÍ DÍTĚTE S BUDOUCÍMI RODIČI	118
6.2.2.4. ZHODNOCENÍ SEZNÁMENÍ A TVORBA DALŠÍHO PLÁNU	118
6.2.2.5. ODJEZD DÍTĚTE	118
6.2.2.6. PO ODJEZDU	119
6.3. REPATRIACE DÍTĚTE	119
7. PRÁVNÍ ASPEKTY PŘEDÁVACÍHO PROCESU	120
7.1. SOUDNÍ ROZHODNUTÍ	121
7.1.1. VYKONATELNOST	121
7.1.2. PRÁVNÍ MOC	122
7.1.3. ROZSUDEK	122
7.1.4. USNESENÍ	123
7.1.5. VYZNAČENÍ VYKONATELNOSTI A PRÁVNÍ MOCI	123
7.1.6. VYKONATELNÉ SOUDNÍ ROZHODNUTÍ A DEFINITIVNÍ PŘEDÁNÍ	125
7.1.7. ÚČASTNÍCI ŘÍZENÍ A POVINNÉ OSOBY	128
7.2. NÁVRH NA SOUD	129
7.2.1. PÉČE RODIČE, PÉČE OSOBY PŘÍBUZNÉ NEBO BLÍZKÉ	129
7.2.2. PÉČE BUDOUCÍCH OSVOJITELŮ A PĚSTOUNŮ	130
7.2.3. OSVOJENÍ DO ZAHRANIČÍ	131
7.2.4. INSTITUCIONÁLNÍ PÉČE	131
7.3. NÁLEŽITOSTI NÁVRHU NA SOUD	131
7.3.1. DOLOŽENÍ ROZHODNÝCH SKUTEČNOSTÍ	136
7.3.2. VZOR NÁVRHU	137
7.4. PROCES PODÁNÍ NÁVRHU NA SVĚŘENÍ DÍTĚTE DO PÉČE	141
7.5. PŘEDBĚŽNÁ OPATŘENÍ	143
7.5.1. PŘEDPOKLADY PRO PODÁNÍ NÁVRHU NA PŘEDBĚŽNÁ OPATŘENÍ	144
7.5.2. DŮVODY PRO RYCHLÉ PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍ	145
7.5.2.1. NÁVRH NA RYCHLÉ PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍ	146
7.5.3. DŮVODY PRO POMALÉ PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍ	147

7.5.3.1. NÁVRH NA POMALÉ PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍ	150
7.5.4. ROZDÍL MEZI RYCHLÝM A POMALÝM PŘEDBĚŽNÝM OPATŘENÍM	150
7.6. FAKTORY, KTERÉ MAJÍ VLIV NA DÉLKU SOUDNÍHO ŘÍZENÍ	151
7.6.1. PRŮTAHY V SOUDNÍM JEDNÁNÍ	151
7.6.1.1. ČEKÁNÍ NA NAŘÍZENÍ SOUDNÍHO JEDNÁNÍ	151
7.6.1.2. K SOUDNÍMU JEDNÁNÍ SE NEDOSTAVÍ ÚČASTNÍCI ŘÍZENÍ	151
7.6.1.3. MÍSTNÍ NEPŘÍSLUŠNOST SOUDU	152
7.6.1.4. NAŘÍZENÍ ZNALECKÝCH POSUDKŮ	152
7.6.1.5. ÚČASTNÍK ŘÍZENÍ SE ODVOLAL	152
7.6.2. ZKRÁCENÍ DÉLKY SOUDNÍHO ŘÍZENÍ	153
7.6.2.1. SVĚŘENÍ DÍTĚTE NA ZÁKLADĚ ZRUŠENÍ PŘEDBĚŽNÉHO OPATŘENÍ/SKONČENÍ PŘEDBĚŽNÉHO OPATŘENÍ	153
7.6.2.2. STANOVENÍ OPATROVNÍKA RODIČI	153
7.6.2.3. VZDÁNÍ SE PRÁVA NA ODVOLÁNÍ	154
7.6.2.4. UPŘESNĚNÍ POVINNÝCH OSOB, KTERÝM SE DORUČUJE	154
7.6.2.5. STANOVENÍ PŘEDBĚŽNÉ VYKONATELNOSTI	154
7.6.2.6. PŘEDBĚŽNÁ OPATŘENÍ	155
7.6.2.7. ZPRACOVANÝ PLÁN PŘEDÁNÍ, POPŘ. IPOD OBSAHUJÍCÍM PLÁN PŘEDÁVÁNÍ	156
7.6.2.8. STANOVENÍ KONKRÉTNÍHO TERMÍNU PŘEDÁNÍ DÍTĚTE SOUDEM	156
8. FINANČNÍ TÉMATA SOUVISEJÍCÍ S PŘEDÁVACÍM PROCESEM	157
8.1. MATEŘSKÁ A RODIČOVSKÁ DOVOLENÁ PŘI PŘEVZETÍ DÍTĚTE	157
8.2. DÁVKY NEMOCENSKÉHO POJIŠTĚNÍ	158
8.2.1. PENĚŽITÁ POMOC V MATEŘSTVÍ	159
8.2.2. OTCOVSKÁ POPORODNÍ PÉČE	160
8.3. DÁVKY STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY	161
8.3.1. RODIČOVSKÝ PŘÍSPĚVEK	161
8.3.2. PŘÍDAVEK NA DÍTĚ	162
8.3.3. NÁROK NA PORODNÉ Z DŮVODU PŘEVZETÍ DÍTĚTE DO PÉČE	163
8.4. DÁVKY PĚSTOUNSKÉ PÉČE	163
8.4.1. PŘÍSPĚVEK NA ÚHRADU POTŘEB DÍTĚTE	164
8.4.2. ODMĚNA PĚSTOUNA	165
8.4.3. PŘÍSPĚVEK PŘI PĚSTOUNSKÉ PÉČI	165
8.4.4. PŘÍSPĚVEK PŘI PŘEVZETÍ DÍTĚTE	166
9. POUŽITÉ ZKRATKY A POJMY	168
10. SEZNAM ZDROJŮ A POUŽITÉ LITERATURY	170
11. PŘÍLOHY	173
11.1. STANOVENÍ CÍLŮ V IPOD A ZPŮSOBU JEJICH NAPLŇOVÁNÍ PŘI PŘEDÁVÁNÍ DÍTĚTE Z PPPD	174
11.2. NÁVRH PLÁNU PŘEDÁVÁNÍ DÍTĚTE Z PPPD	179
11.3. DOHODA O POBYTU DÍTĚTE MIMO DOHLED PĚSTOUNŮ PPPD	182
11.4. ZÁZNAM O PŘEDÁNÍ DÍTĚTE Z PPPD	183

ÚVOD

Přechodné pěstounské rodiny se často setkávají s otázkou od veřejnosti: „*Jak můžete dát to dítě pryč?*“ Existují obecné představy o tom, že předat dítě z přechodné pěstounské rodiny do jiné rodiny je spojeno s negativními emočními prožitky jak na straně pečujících osob, tak na straně předávajícího dítěte. Další obecnou představou je, že předávání dítěte musí být dlouhodobý proces pomalého a postupného zvykání si dítěte na novou pečující osobu či rodinu, který trvá týdny či měsíce. Kořeny těchto představ pravděpodobně vycházejí z našich rodičovských zkušeností, kdy jsme buď jako rodiče nebo jako děti prožívali silné emoce spojené s odloučením se od sebe.

Zkušenost, praxe a prožitky konkrétních přechodných pěstounských rodin jsou ale vzdálené laickým představám. Předávání dítěte může být radostná událost! Přechodná pěstounská péče je krizový institut, jehož účelem je především rychle reagovat na potřebu dítěte, které se ocitlo v situaci, kdy rodiče dítěte nechtějí, nemohou nebo neumí o dítě pečovat. Radostné tedy je, pokud se podaří situaci dítěte vyřešit a dítě buď vrátit do péče jeho původní rodiny (ať už rodičům či příbuzným), nebo se pro dítě nalezne dlouhodobé či trvalé řešení v rámci náhradní rodinné péče. Rodiny PPPD nemají touhu o dítě dlouhodobě pečovat, ale nabízejí ohroženému dítěti bezpečí a prostředí láskyplné rodinné péče nejdéle po dobu jednoho roku. Ambicí rodin PPPD je tedy předat dítě dál a pouze se hledají nástroje a způsoby, jak to udělat pro dítě co nejcitlivějším a nejbezpečnějším způsobem. I díky tomu může být proces předávání dítěte poměrně krátký, někdy dokonce v řádu dnů. To je možné díky citové vazbě, kterou má dítě vytvořenou k přechodným pěstounům. Dítě se v PPPD zpravidla plně citově naváže na hlavní pečující osobu – přechodnou pěstovatelku nebo pěstovatele. Tato osoba pak přenesení (pro lepší představu někdy používáme termín „překlopí“) tuto plnou citovou vazbu na novou pečující osobu. Vlastní akt přenesení citové vazby je uskutečňován prolínáním péče původní vztahové osoby s péčí přebírající vztahové osoby, přičemž péče první postupně ubývá a péče druhé postupně přibývá. K tomu, aby se předávací proces neprotahoval a dítě nebylo zatíženo dlouhým předávacím procesem, musí být splněno několik podmínek:

přípravenost rodiny PPPD dítě předat, připravenost přebírající rodiny dítě plně přijmout, soulad obou rodin s průběhem předávacího procesu, aktivita OSPOD a součinnost soudu při rozhodování o předání dítěte do následné péče.

Aby byl proces předávání dítěte úspěšný, je potřeba aby pěstoun PPPD začal s jeho přípravou od prvních dnů od převzetí dítěte. Proces předávání začíná přijetím dítěte do rodiny PPPD! Pěstoun PPPD sice zatím neví, jak se vyvine příběh dítěte, ale připravuje dítě na všechny eventuality následné péče. Přechodná pěstounská rodina svým prožíváním, chováním, přístupem a všemi smysly sděluje dítěti přibližně toto: *„U nás jsi v bezpečí, budeme o tebe pečovat s láskou, dokud bude potřeba. Počkáme s tebou, dokud se tvá situace nevyřeší. Až odpovědné osoby určí, komu nebo kam tě máme předat, pomůžeme ti, abys to zvládl/a.“* Nezáleží přitom ani tolik na věku dítěte, jako na přístupu přechodné pěstounské rodiny, která neposuzuje varianty následné péče a nehodnotí, která péče je lepší, nebo která je pro dítě nepřijatelná.

Publikace Předávání dítěte z PPPD se zabývá tématem, které se týká široké skupiny osob, samozřejmě především všech přechodných pěstounských rodin a náhradních rodičů, kteří přebírají dítě z PPPD, včetně původních rodičů dítěte a příbuzných nebo blízkých osob. Dále se publikace týká také pracovníků a pracovníků orgánů sociálně-právní ochrany dětí, včetně jejich kolegyní a kolegů z organizací, které doprovázejí pěstounské rodiny. Informace v publikaci jsou využitelné i pro různorodou skupinu odborníků z oblasti náhradní rodinné péče, jako jsou psychologové, soudci nebo lektoři příprav budoucích náhradních rodičů. V neposlední řadě je publikace určena také všem zájemcům a žadatelům o náhradní rodičovství, laické i odborné veřejnosti. Především se ale publikace týká dětí, které jsou svěřeny do přechodné pěstounské péče. Záměrem publikace je přispět k naplňování principu ochrany oprávněných zájmů dítěte a zabezpečení kvalitního náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno v původní rodině. Pokud má dítě změnit prostředí, ve kterém vyrůstá, je nanejvýš nutné dobře nastavit předávací proces, aby byly především respektovány potřeby svěřeného dítěte, možnosti předávající i přebírající rodiny, a to s respektem k právnímu nastavení soudních procesů a lhůt.

Naší velkou snahou je přispět k rozvoji náhradní rodinné péče, podpořit zkvalitnění procesů a umožnit efektivnější spolupráci všech složek

v rámci systému sociálně-právní ochrany dětí. Publikace unikátně propojuje a zúročuje nové poznatky, zkušenosti a reflexi stovek předávacích procesů v celé České republice, ukazuje rizika předávacího procesu, ale především nabízí množství řešení, konkrétních rad a tipů.

1. VÝCHOZÍ NASTAVENÍ PROCESU PŘEDÁVÁNÍ DÍTĚTE Z PPPD

1.1. ZÁKLADNÍ POJMY

Citové pouto (někdy též citová vazba)

Vztah mezi dítětem a osobou, která o něj pečuje. Je charakteristický tím, že dítě má přirozenou potřebu tuto pečující osobu vyhledávat a udržovat s ní blízkost, a to zejména, ocitne-li se dítě ve stresu nebo je-li ohrožen pocit jeho bezpečí.

Vztahová osoba

Osoba, u které dítě hledá bezpečí, ochranu a jistotu. Zejména v prvním roce života si dítě tvoří hierarchii vztahových osob, na které se může obracet v situacích, kdy zažívá strach. Vztahová osoba by pro dítě měla být předvídatelná a stabilní. Dítě potřebuje mít jistotu ohledně svých vztahových osob, které se budou chovat stabilním způsobem. Důležité je také uvědomit si, že bezpečná citová vazba s blízkou osobou je předpokladem toho, že malé dítě může zkoumat své okolí a naplno rozvinout všechny své vloh.

Pocit bezpečí

Pokud dítě nezažívá pocit bezpečí, veškerá jeho pozornost je opakovaně směřovaná ke snaze ochránit se, přitom dochází k aktivaci některé z vrozených obranných reakcí – útoku, útěku nebo zamrznutí.

Explorační chování

Je projevem vnitřního systému dítěte, které ho motivuje zkoumat své okolí a neznámé podněty v situaci, když mu nehrozí nebezpečí. Kojenec může zkoumat svět kolem sebe a vzdálit se od vztahové osoby, jestliže tuto vztahovou osobu vnímá jako jistou emocionální základnu, u které se může zklidnit.

Proces předávání dítěte

Proces vzájemného vytváření a posilování citového pouta mezi dítětem, které je svěřené do PPPD, a osobou, která přebírá dítě z PPPD do své péče.

1.2. CYKLUS PÉČE O DÍTĚ V PPPD

Nejprve je potřeba rozumět tomu, jak vypadá celý cyklus péče o dítě v PPPD. Pro lepší porozumění dělíme tento cyklus do jednotlivých fází. Každá fáze klade na rodinu PPPD řadu nároků a má svá určitá specifika. V této publikaci se zaměřujeme jen na nejnáročnější část PPPD, kterou je předávací proces.¹

Po zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat PPPD, je rodina PPPD ve fázi pohotovosti, kdy jsou připraveni přijmout dítě do péče. Kdykoliv tedy mohou očekávat žádost OSPOD dítěte (příp. krajského úřadu) o přijetí dítěte do PPPD.

Když je rodina PPPD oslovena s žádostí o přijetí dítěte do PPPD, probíhají nutné úkony pro převzetí dítěte, např. OSPOD podá návrh na předběžné opatření, kterým je dítě do PPPD svěřeno. Dojde k převzetí dítěte do PPPD.

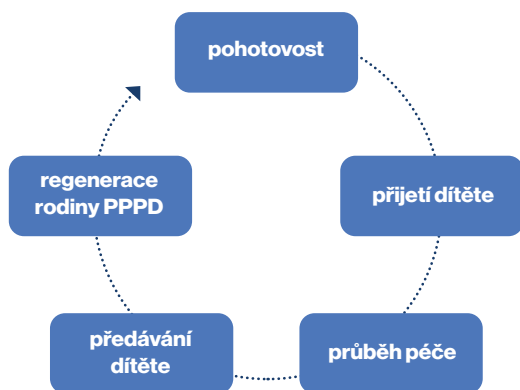
Další fází je samotná péče o dítě v PPPD. Rodina PPPD v průběhu péče mapuje a naplňuje potřeby dítěte ve spolupráci s pediatrem, původní rodinou dítěte, OSPOD dítěte, DSP, příp. dalšími subjekty.

Poté, co je zřejmé, kam bude dítě z PPPD přecházet, začíná fáze předávání dítěte.

Po předání dítěte z PPPD následuje fáze regenerace, kdy má rodina PPPD možnost si odpočinout, zregenerovat síly a věnovat se tomu, co během péče o dítě nebylo možné řešit.

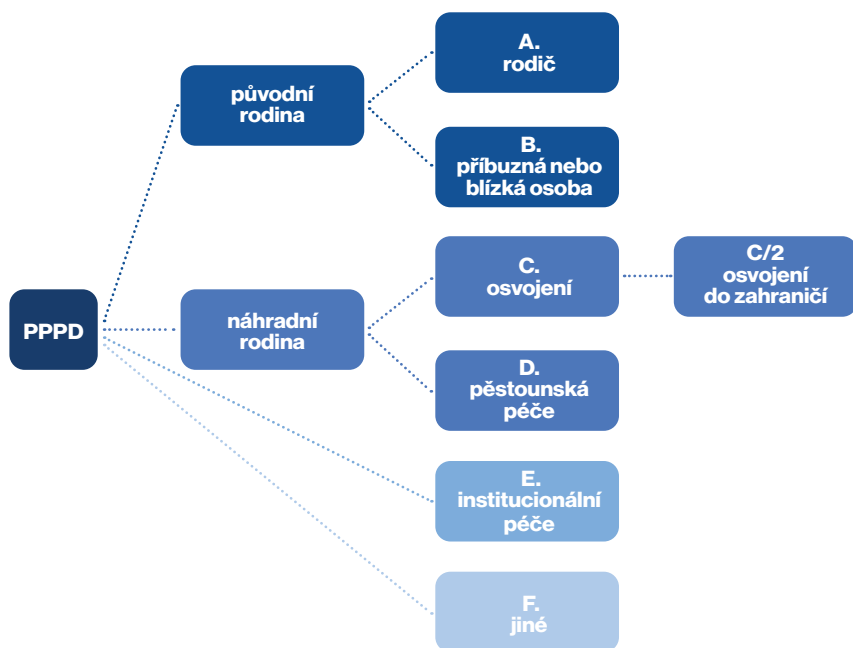
Pokud se po ukončení regenerace rodina PPPD rozhodne ve výkonu PPPD pokračovat, vstupuje opět do fáze pohotovosti. Případně může zvážit, zda výkon PPPD na nějakou dobu přerušit nebo požádat o vyřazení z evidence osob, které mohou vykonávat PPPD.

¹ Ostatním fázím se chceme podrobněji věnovat v další připravované publikaci.

1.3. MODEL VÝVOJE SITUACE DÍTĚTE V PŘECHODNÉ PĚSTOUNSKÉ PÉČI

Existuje šest základních modelů vývoje situace dítěte v přechodné pěstounské péči, kam může být dítě předáno. Tyto modely vývoje situace označujeme písmeny A-F.

Model A Dítě se z PPPD vrací do péče rodiče, kterému bylo dítě odebráno, případně do péče druhého rodiče.

Model B Dítě se předává příbuzným či blízkým osobám původní rodiny.² Může se jednat o péči příbuzných, například babičky, tety apod., případně o péči osob blízkých rodičům, tedy např. kamarádka rodiče, nebo i blízkých dítěti, například sousedka, která se příležitostně starala o dítě. Z formálního hlediska se dítě předává do péče jiné (fyzické) osoby, do osobní péče poručníka, nebo se jedná o nezprostředkovanou pěstounskou péči, která se někdy též označuje jako příbuzenská pěstounská péče.

Model C Dítěti se zprostředkuje náhradní rodinná péče formou osvojení, a to buď v ČR, nebo osvojení do zahraničí, které označujeme jako model C/2. V ojedinělých případech může proběhnout osvojení i bez zprostředkování.

Model D Dítěti se zprostředkuje náhradní rodinná péče formou pěstounské péče³, jedná se o zprostředkovanou pěstounskou péči (na rozdíl od nezprostředkované pěstounské péče, která se většinou týká příbuzných či blízkých osob dítěte – viz bod B). Za zprostředkovanou pěstounskou péči se považuje zejména taková, kterou zprostředkoval krajský úřad tím, že písemně oznámil vybraným žadatelům, že mají právo seznámit se s dítětem, které je v přechodné pěstounské péči.

Model E Dítě se předává do institucionální péče.

² Občanský zákoník v § 22 definuje blízkou osobu jako příbuzného v řadě přímé, sourozence a manžela nebo partnera (podle zákona o registrovaném partnerství) a jiné osoby v rodinném nebo obdobném poměru, které by újmu jedné, důvodně pocítovaly jako újmu vlastní. Osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí.

³ Pojem pěstounská péče zde pro zjednodušení používáme jako souhrnný pojem pro osobní péči o dítě poskytovanou osobou pečující, kterou je zejména osoba, které bylo dítě svěřeno do pěstounské péče, nebo předpěstounské péče, nebo která osobně pečuje o dítě v průběhu řízení o svěřeni dítěte do její pěstounské péče nebo předpěstounské péče nebo jejím jmenování poručníkem dítěte, pokud bylo zahájeno z moci úřední, nebo která osobně pečuje o dítě, podala-li návrh na svěřeni dítěte do její pěstounské péče nebo předpěstounské péče nebo návrh na její jmenování poručníkem dítěte a není-li tato osobní péče o toto dítě zjevně bezdůvodná.

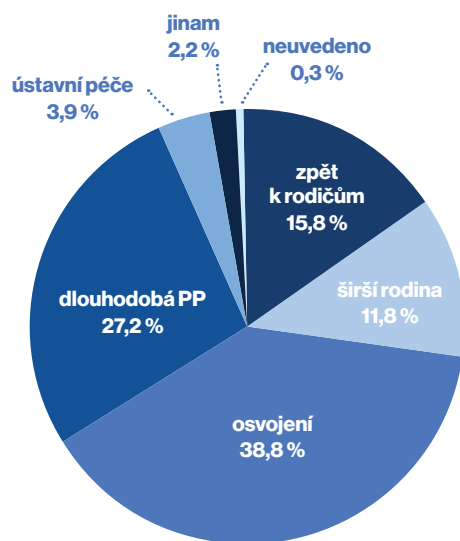
Model F Jedná se o jiná řešení situací dítěte, které se vyskytují spíše jen ojediněle, např. situace, kdy je dítě repatriováno (vráceno) do země původu rodičů, nebo svěřeno do jiné PPPD rodiny, nebo zůstane v PPPD rodině (rodina PPPD se nakonec stane „dlouhodobou“ pěstounskou rodinou pro dané dítě nebo poručníkem dítěte), příp. dítě v průběhu PPPD nabude zletilosti a osamostatní se.

1.3.1. KAM SE PŘEDÁVAJÍ DĚTI Z PPPD

Zatímco z počátku vývoje byla přechodná pěstounská péče využívána především pro děti, které směřovaly do osvojení, postupně začaly být svěřovány do PPPD i děti odebrané rodičům, u kterých se pak více pracovalo na možnosti jejich návratu do rodiny. Díky tomu se začaly děti ve větší míře předávat do péče původní rodiny nebo do zprostředkované pěstounské péče. Na změně využívání PPPD se podstatně podílely i právní úpravy, a to zejména novela ZSPOD a novela Občanského zákoníku účinná od 1. 1. 2014. Z Mapování PPPD vyplývá, že od roku 2018 mírně roste počet dětí, které se předávaly z PPPD do institucionální péče. Roste také počet dětí, které zůstaly u PPPD rodiny.

V grafu z kontinuálního výzkumu Mapování PPPD je vidět poměrné zastoupení toho, kam se předávaly děti z PPPD.

Kam dítě odešlo?
(N=982)

Většina dětí, 94 %, odešla z PPPD do nějaké formy rodinné péče, nejčastěji do osvojení (39 %). Do osvojení se ale svěřují jen děti do dvou let. Šance, že by se do osvojení dostaly starší děti, je téměř nulová.

K rodičům se vrátilo 16 % dětí. Pokud je matka závislá, pravděpodobnost návratu dítě je velmi malá.

Bohužel starší děti odcházejí mnohem častěji do institucionální péče. U dětí starších 7 let šlo o 41 % z nich. Mnohem větší část dětí starších 7 let se ve srovnání s mladšími dětmi také vrátila k rodičům nebo odešla k příbuzným. Ze všech dětí starších 7 let se jich do dlouhodobé pěstounské péče dostalo jen 14 %, pro srovnání ve věkové skupině 3–6 let to bylo 55 %.

Výsledky analýzy také ukazují, které faktory mají vliv na to, kam je dítě z PPPD umístěné.

a. Věk dítěte

Děti do 2 let jsou nejčastěji umístěné do osvojení, děti ve věku 3–6 let mají největší šanci být umístěné do zprostředkované pěstounské péče a děti starší 7 let se nejčastěji vrací do své rodiny nebo jsou umístěné do institucionální péče.

b. Etnikum

Pokud je dítě většinového etnika, roste výrazně jeho šance na umístění do osvojení, děti menšinového etnika jsou spíše umístěné do dlouhodobé pěstounské péče.

c. Zdravotní stav dítěte

Pokud má dítě nějaký zdravotní problém, bude z PPPD přemístěno spíše do institucionální péče nebo do dlouhodobé pěstounské péče.

d. Sourozenectví

Je-li dítě do PPPD umístěno samo, bez sourozence, roste jeho šance na osvojení. Dítě umístěné se sourozencem odejde nejspíš do dlouhodobé pěstounské péče.

e. Frekvence setkávání dítěte s jeho rodinou

Pokud se dítě během svého pobytu v PPPD potkává se svou rodinou, je vyšší pravděpodobnost, že se do ní vrátí.

f. Doba, kterou dítě stráví v PPPD

Děti, které stráví v PPPD dobu kratší než 12 měsíců, se častěji vrací do péče původní rodiny nebo jsou předávány do osvojení. Děti, které jsou v PPPD déle než 12 měsíců, odcházejí nejčastěji do dlouhodobé pěstounské péče.

Z Mapování PPPD dále vyplývá, že naprostá většina dětí opustila PPPD do 12 měsíců, což je zákonem stanovená maximální délka péče. Avšak 16 % dětí v PPPD strávilo více než 12 měsíců, jednalo se především o děti, které mají zdravotní problémy nebo mají matku ve výkonu trestu. Naopak věk, pohlaví ani etnikum nemají souvislost s překročením zákonné doby PPPD. Tři čtvrtiny dětí, které byly v PPPD déle než jeden rok, byly mladší 2 let.

1.4. ZÁKLADNÍ FÁZE PŘEDÁVACÍHO PROCESU

Přebírat dítě z PPPD do péče může jak jednotlivá osoba, tak manželé. Pokud dítě přebírá do náhradní rodinné péče nesezdaný pár, pak je dítě svěřeno do péče jen jednomu z nich.

Proces předávání dítěte z PPPD do následné péče má tři základní fáze, které na sebe vzájemně navazují. První fáze je zaměřena na seznamování se s dítětem a rozhodování přebírající osoby nebo osob, zda převezmou péči o dítě. Druhá fáze je dána čekáním na rozhodnutí soudu o svěřením dítěte do péče přebírajících osob. Teprve ve třetí fázi dochází k přenesení citového pouta dítěte na přebírající osoby a definitivnímu předání do jejich péče.

1.4.1. FÁZE PRVNÍ: SEZNAMOVÁNÍ SE S DÍTĚTEM A ROZHODOVÁNÍ PŘEBÍRAJÍCÍ OSOBY

Pokud se dítě předává podle modelu vývoje situace označených A či B, tedy vrací se do původní rodiny (ať už rodičům nebo příbuzným) nebo do péče osob blízkých rodičů nebo dítěte, začíná tato fáze zpravidla v rámci kontaktů dítěte s těmito osobami po svěřením dítěte do PPPD. Tyto osoby mají možnost požádat o svěřením dítěte do své péče kdykoliv v průběhu trvání přechodné pěstounské péče.

U zprostředkované náhradní rodinné péče, tedy modely vývoje situace označené C a D, začíná tato fáze seznámením osoby, kterou příslušný krajský úřad vytipoval jako vhodnou pro dané dítě, a končí buď podáním

soudního návrhu na svěřením dítěte do péče přebírající osoby, nebo rozhodnutím vytipované osoby nepokračovat v procesu přebírání dítěte.⁴ V odůvodněných případech ovšem nemusí ke zprostředkování krajským úřadem dojít (například v případě přímého osvojení), v tomto případě začíná tato fáze samotným faktem seznámením se přebírající osoby s dítětem.

1.4.2. FÁZE DRUHÁ: ČEKÁNÍ NA ROZHODNUTÍ SOUDU

Fáze začíná podáním soudního návrhu na svěřením dítěte do péče přebírající rodiny a končí ve chvíli, kdy je už jisté, že rozhodnutí soudu, kterým dítě bude předáno, lze provést okamžitě nebo do několika dnů.

Toto období nemá význam z hlediska potřeb dítěte nebo některé z rodin, ale je vynuceno čekáním na rozhodnutí soudu. Není-li třeba čekat na rozhodnutí soudu, lze přejít rovnou do fáze přenesení citového pouta dítěte k přebírající rodině. Jestliže se přebírající osoba rozhodla přijmout dítě do své péče, protahování předávacího procesu většinou nepřináší již žádný nový užitek z hlediska navazování vztahu mezi dítětem a přebírající rodinou. Naopak, pokud se čekání na rozhodnutí soudu nepřiměřeně prodlužuje, dítě může v procesu navazování vztahu k přebírající rodině znejistět. Protahování soudních lhůt může mít negativní vliv na dítě, v některých případech může dojít až k narušení normálního vývoje dítěte. Dlouhé čekání na rozhodnutí soudu nebo nepřiměřené lhůty soudního procesu nejsou v souladu s nejlepším zájmem dítěte.⁵

⁴ Přebírající rodina má v případě zprostředkovávání NRP na rozhodnutí (respektive na podání návrhu k soudu) 30 dní od seznámení se spisem. Ve odůvodněných případech může krajský úřad tuto lhůtu prodloužit na 60 dnů.

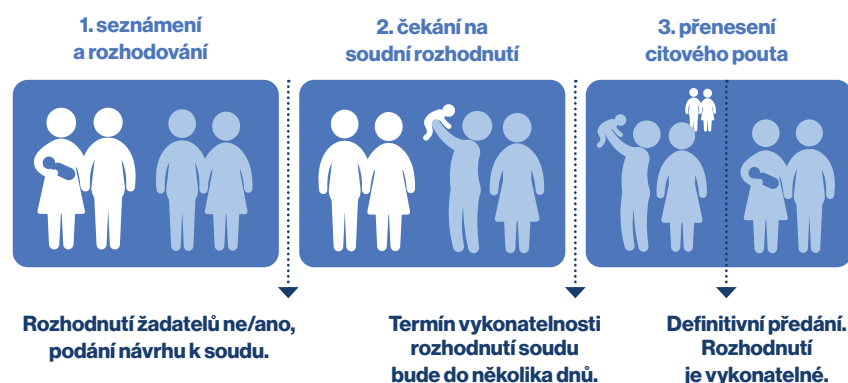
⁵ Úmluva o právech dítěte v článku 3 uvádí: „Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány. Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření.“ Obsah konceptu nejlepšího zájmu dítěte se musí určovat případ od případu, je tedy potřeba s ním tedy pracovat individuálně, podle konkrétní situace dítěte, s ohledem na jeho situaci a potřeby.

1.4.3. FÁZE TŘETÍ: PŘENESENÍ CITOVÉHO POUTA DÍTĚTE K PŘEBÍRAJÍCÍ RODINĚ

Fáze začíná ve chvíli, kdy už je reálný předpoklad, že rozhodnutí soudu, kterým dítě bude předáno do péče přebírající osoby, bude vykonatelné (tzn., že všichni jsou oprávněni i povinni podle daného rozhodnutí jednat) do několika dnů a pokračuje definitivním předáním dítěte do péče přebírající rodiny. Následuje postupné rozvolňování vztahu dítěte s pěstouny PPPD. Fáze končí ujištěním dítěte, že jeho přechod do nové rodiny je v pořádku.

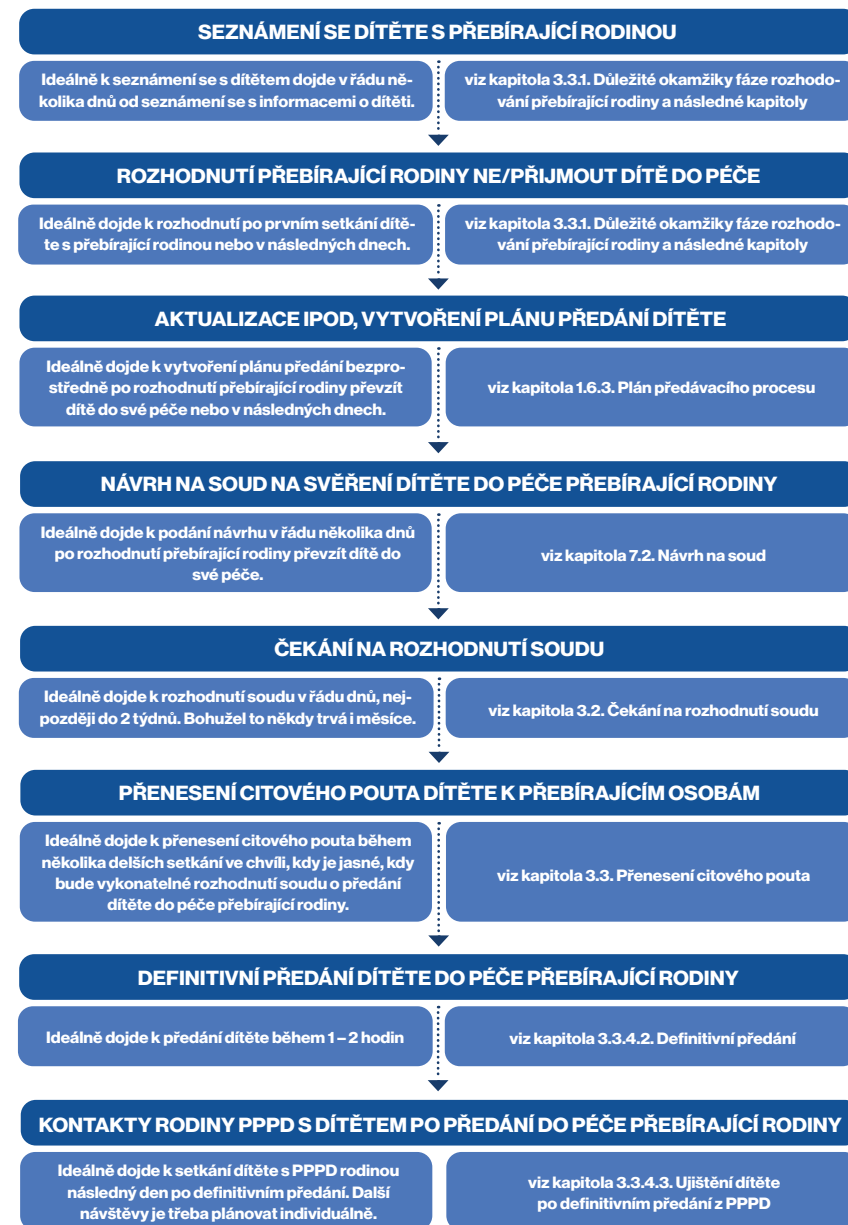
Následující schéma ukazuje postupné předávání péče přebírající rodině. Pěstouni PPPD jsou zobrazeni šedou, přebírající rodina modrou barvou.

Schématické znázornění jednotlivých fází předávacího procesu a hlavní milníky jednotlivých fází

Tyto fáze včetně popisu důležitých momentů jednotlivých fází popisujeme níže v kapitole 3. *Specifika jednotlivých fází předávacího procesu.*

1.4.4. ZÁKLADNÍ ČASOVÝ RÁMEC PŘEDÁVACÍHO PROCESU

1.4.4.1. NÁSTIN PRŮBĚHU PŘEDÁVACÍHO PROCESU

Nejdříve se přebírající osoby seznámí s dítětem a informacemi o něm. Když se rozhodnou, že chtějí dítě přijmout do své péče, připraví se návrh plánu předávání (viz kapitola 1.6.3. *Plán předávacího procesu*) a přebírající osoby si podají k soudu návrh na svěřeni dítěte v řádném řízení (viz kapitola 7.2. *Návrh na soud*). V návrhu (viz kapitola 7.3. *Náležitosti návrhu*) doloží svou způsobilost přijmout dítě do péče (zařazení do evidence náhradních rodičů, bytové poměry, finanční situace, aktuální připravenost zahájit péči o dané dítě aj.). Když soud dostatečně rychle rozhodne, stanoví se podle vykonatelnosti rozhodnutí den definitivního předání a tomu se přizpůsobí předávací proces.

Pokud by se čekání na rozhodnutí soudu protahovalo, lze podat návrh na předběžné opatření (viz kapitola 7.5. *Předběžná opatření*), ve kterém se zdůvodní, proč by mohlo být dítě ohroženo prodlužováním předávacího procesu.

Pokud soudce vyhoví žádosti o předběžné opatření, záleží na tom, jak bude stanovena vykonatelnost. Podle toho dojde k upřesnění dne, kdy má dojít k definitivnímu předání dítěte. Vykonatelnost předběžného opatření bývá stanovena v řádu dnů. Pokud ale soud nevyhoví této žádosti a bude nutné předávat dítě na základě řádného rozhodnutí, pak může proces předávání trvat i několik týdnů až měsíců.

Pro všechny strany je těžké, že dopředu není jistota, jak se soud zachová, tzn., kdy bude moci dojít k definitivnímu předání dítěte. Dokud není jistota, že bude do několika dnů rozhodnutí soudu vykonatelné, je pro dítě lepší pomalejší nastavení procesu předávání, aby pak nebylo nutné proces brzdit a dítě se necítilo zmatené.

1.5. ÚČASTNÍCI PŘEDÁVACÍHO PROCESU A JEJICH ROLE

Kromě dítěte, přechodných pěstounů a přebírajících osob se však mohou procesu účastnit i jiné osoby, pokud to v daném okamžiku je smysluplné, např. další členové předávající nebo přebírající rodiny, DSP, OSPOD, PPO⁶, případně další osoby. Aby dítě nebylo přítomností velkého počtu neznámých lidí zbytečně zatěžováno, je vhodné snížit počet osob, které jsou pro dané setkání potřebné. Na dítě může větší počet málo známých lidí působit jako ohrožení.

⁶ Uvedené zkratky viz část publikace *Použití zkratky a pojmy*.

1.5.1. DÍTĚ

Dítě je středem a nejdůležitějším účastníkem předávacího procesu. Bez ohledu na věk a rozumové schopnosti je potřeba jej brát jako aktivního partnera procesu, zjišťovat jeho názor, zapojovat ho do komunikace. U menších dětí se toto děje spíše na neverbální úrovni, u starších na verbální úrovni, případně s využitím různých komunikačních nástrojů a technik (např. tranzitní předměty, přechodová pohádka apod., viz kapitola 2.4. *Nástroje pro práci s dítětem v průběhu předávacího procesu*). Rodina PPPD by měla dítě připravovat na proces předávání od samého začátku přechodné pěstounské péče, protože předání dítěte je její podstatou i cílem.

Dítě by mělo mít s přihlédnutím k jeho rozumovým schopnostem možnost s někým mluvit o své situaci a mít možnost vyjádřit svůj názor, přičemž k tomuto názoru by se mělo odpovídajícím způsobem přihlížet. Dítě by také mělo mít všechny důležité informace, včetně informace o důsledcích jeho názoru a rozhodnutí. Dítě má rovněž právo se nevyjádřit, a i toto musí být akceptováno.

V případě soudního rozhodování by kolizní opatrovník a soud měli poskytnout dítěti potřebné informace před rozhodnutím, které se ho týká, aby si mohlo vytvořit vlastní názor a sdělit ho. Do dvanácti let dítěte soud individuálně posuzuje každé dítě, zda je schopno formulovat své názory. U dítěte staršího dvanácti let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a sdělit ho. Názor dítěte je nezbytný zjistit, dosáhlo-li osvojované dítě alespoň dvanácti let, protože je třeba jeho výslovného souhlasu jak s osvojením, tak i s osobou osvojitele.

1.5.2. PŘEDÁVAJÍCÍ RODINA (RODINA PPPD)

Aktivním účastníkem předávacího procesu je zejména hlavní pečující osoba (zpravidla přechodná pěstounka). Další členové přechodné pěstounské rodiny do předávacího procesu aktivně nezasahují, jsou ale jeho součástí a také mohou být některých setkání přítomni, pokud to dítě nebo přebírající rodinu neúměrně nezatěžuje.

Předávací proces se může různě zkomplikovat, může dojít k jeho změně nebo úplnému zastavení. Hlavní rolí pěstouna PPPD je tedy připravovat sebe i dítě na všechny možnosti řešení situace po celou dobu pobytu dítěte v PPPD. Další klíčovou úlohou je předání péče o dítě a usnadňování překlopení citové vazby na přebírající osobu.

V průběhu předávacího procesu je také od pěstouna PPPD zpravidla požadováno vedení evidence ohledně předávacího procesu, aby na žádost OSPOD nebo soudu byl schopen podat zprávu o jeho průběhu.

Obvyklou rolí je aktivní účast u soudního jednání, která zahrnuje srozumitelnou výpověď ohledně průběhu a úspěšnosti předávacího procesu. Pěstoun PPPD by měl být zahrnut mezi účastníky řízení o svěřeni dítěte do péče přebírající rodiny, aby soud měl informace i z pohledu přechodného pěstouna, který v daném okamžiku zpravidla ví o dítěti nejvíce informací. To, že je pěstoun PPPD účastníkem řízení, navíc znamená, že automaticky obdrží rozhodnutí soudu, které je povinen dokládat při jednání s úřady. Pěstoun PPPD zároveň v soudním rozhodnutí dostává informace, které určují, jak dále pokračovat v procesu předávání dítěte⁷. Na druhou stranu, není v kompetenci pěstouna PPPD rozhodovat o tom, kam se dítě předává. Neočekává se tedy, že by se pěstoun PPPD odvolával proti rozhodnutí soudu. Pokud by měl pěstoun PPPD vážné pochybnosti o rozhodnutí soudu, měl by včas tento svůj pohled řešit ve spolupráci s DSP, případně se obrátit na OSPOD dítěte. Nejen v tomto případě je nezbytně nutná týmová spolupráce.

Hlavní rolí dalších členů předávající rodiny je podpořit hlavní pečující osobu, aby vše zvládla. V rámci předávacího procesu může hlavní pečující osoba ocenit, když další členové rodiny PPPD načas převezmou některé povinnosti, které souvisí s chodem domácnosti, případně s péčí o další členy domácnosti. Zejména poslední fáze předávacího procesu bývá časově náročná. Předávající rodině může pomoci, když každý přesně ví, co je jeho úloha v procesu předávání. Členové předávající rodiny se mohou případně také zapojit do přípravy na předání dítěte a převzít odpovědnost za některé úkoly, např. vytvoření fotoknihy.

Důležitá je jednotnost a soulad předávající rodiny. Pokud například manžel pěstounky nebo jejich děti začnou vytvářet napětí ohledně předávacího procesu, může to vést ke znejistění hlavní pečující osoby, a tím také ke znejistění dítěte. Protichůdné názory mohou vytvářet konflikty a nesoulad v rodině PPPD.

⁷ Pokud soud nezahrne pěstouna PPPD jako účastníka řízení sám, může pěstoun PPPD o toto soud požádat.

1.5.3. PŘEBÍRAJÍCÍ OSOBA (OSOBY, RODINA)

Přebírající osobou se myslí zejména budoucí hlavní pečující osoba a osoby jí blízké. Pro dítě by mělo být od začátku předávacího procesu zřejmé, která osoba o něj bude v budoucnu pečovat, aby vědělo, na jakou osobu se má vázat. Některých schůzek se účastní také partner či partnerka budoucí hlavní pečující osoby. Je tedy potřeba přemýšlet nad tím, jak se bude zapojovat. Stejně tak je třeba promyslet, jak se budou zapojovat do procesu předávání dítěte, které již má přebírající rodina v péči.

Pro některé rodiny může být přebírání dítěte do péče jako jízda na horské dráze, kdy se emoce mohou rychle střídat a proměňovat, někdy i překrývat. Jde o emocionálně náročné období, často fyzicky vyčerpávající a plné mnoha změn. Realita může být odlišná od představ přebírající rodiny. Pro jiné rodiny může být náročné jednání s mnoha lidmi, úřady či soudy, mohou se cítit zmatení nebo nedostatečně informovaní, mohou těžko snášet čekání na termín definitivního převzetí péče o dítě.

Rolí přebírající rodiny je připravit praktické vybavení pro dítě a uspořádat si osobní a pracovní život, aby předání dítěte bylo realizovatelné. Důležité je zůstat v průběhu předávání v klidu a bez stresu. Přebírající rodina potřebuje dostatek času na zpracování emocí, přípravu domácnosti na příchod dítěte, přípravu na přechod z práce na mateřskou, přípravu širší rodiny na přijetí dítěte, změnu v rozdělení činností souvisejících s údržbou domácnosti, časový rozvrh týdne aj. Je důležité, aby přebírající osoby nezapomínaly v tomto období dostatečně spát, jíst, zachovaly si volnočasové aktivity a aby snížily nároky na sebe sama.

Pokud dítě do péče přebírá pár, může se stát, že každý bude vnímat situaci jinak a každý bude mít odlišná přání a potřeby, proto je velmi přínosné zachovat partnerskou komunikaci, aby bylo možné dělat důležitá rozhodnutí společně.

Další členové přebírající rodiny (např. budoucí prarodiče přijímaného dítěte) se předávacího procesu většinou neúčastní a jejich aktivní zapojování do předávacího procesu nedoporučujeme, mohou mít ale důležitou roli pro úspěšnou adaptaci dítěte v nové rodině. Někdy se osvědčuje dát jim jednoznačné pokyny ohledně očekávané podpory. Tato podpora může zahrnovat například pomoc s péčí o domácnost (např. nákupy, vaření, prádlo) nebo pomoc s péčí o případné další děti v domácnosti. Zároveň by ale další členové přebírající rodiny měli respektovat pravidlo, že základní

péči o předávané dítě vykonává hlavní pečující osoba, protože dítě si potřebuje zvyknout na její péči.

1.5.4. DĚTI PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY

V některých případech přebírající rodina již o nějaké děti pečuje, i ony mají být účastníky předávacího procesu. Soud často mapuje vzájemné interakce mezi předávaným dítětem a dětmi, které již v přebírající rodině jsou. Není možné je tedy z procesu zcela vynechat. Soud se dětí žijících v přebírající rodině může také doptávat, zda jsou v souladu s přijetím dítěte.

Pokud již má přebírající rodina děti, je potřeba velmi dobře naplánovat zapojení těchto dětí do procesu předávání, a to zejména s ohledem na jejich věk a rozumové schopnosti⁸, ale také s ohledem na potřeby přebíraného dítěte. Rozhodnutí, zda přebírající rodina přijme dítě do péče, je závislé i na tom, zda přijaté dítě do rodiny „zapadne“. Není však vhodné přenášet odpovědnost za rozhodnutí na děti. Přebírající osoby by měly samy vyhodnotit rizika, zda přijetí dítěte nezpůsobí ohrožení vztahů s dětmi, které již v rodině jsou. Pokud mají pochybnosti, mohou vyhledat odbornou pomoc, aby se dokázaly dobře rozhodnout. S ohledem na to je pak potřeba naplánovat, kdy se děti vzájemně seznámí a jaké informace přebírající rodiče svým dětem o přijímaném dítěti sdělí. Teprve poté, jsou-li si přebírající jisti, že dítě do rodiny přijmou, mohou své děti s přebíraným dítětem seznámit. Nejdříve by si přijímané dítě mělo vytvořit vazbu s přebírajícími osobami, proto není nutné a někdy ani vhodné, aby se děti setkání v rámci procesu předávání účastnily.

1.5.5. PRACOVNÍK/CE DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE

Zapojení a účast DSP může být ovlivněna zvyklostmi jednotlivých doprovodných organizací, případně metodickými postupy jednotlivých krajských úřadů. DSP se může účastnit některých setkání v průběhu předávacího procesu, zpravidla na žádost rodiny PPPD nebo na základě žádosti OSPOD.

Obecně je rolí DSP podporovat rodinu PPPD v průběhu celého procesu předávání dítěte. V některých případech je rolí DSP zajistit bezpečný či

⁸ Soud v některých případech zjišťuje názor, postoj a potřeby dětí, které již vyrůstají v přebírající rodině.

neutrální prostor pro seznámení se přebírající rodiny s dítětem, asistovat setkání dítěte s členem původní rodiny, která přebírá dítě do péče, případně být osobně přítomen definitivnímu předání dítěte do péče přebírající rodiny.

V průběhu předávacího procesu může být povinností DSP podávat různé zprávy na žádost OSPOD či soudu. Může se jednat například o zprávu o průběhu seznámení se přebírající rodiny s dítětem, zprávy z kontaktů mezi předávající a přebírající rodinou, zprávu o průběhu předávacího procesu, zprávu o předání dítěte do péče přebírající rodiny apod.

1.5.6. PRACOVNÍK/CE ORGÁNU SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DÍTĚTE

V rámci předávacího procesu lze využít zkušenosti pracovníků OSPOD. Všichni účastníci se na ně mohou obrátit v jakékoliv fázi a řešit s nimi otázky, které jim nejsou jasné nebo jsou pro ně sporné.

Rolí OSPOD dítěte je koordinovat a monitorovat celý proces předávání a vytvořit plán předávacího procesu. OSPOD dítěte sleduje průběh setkávání pěstounů PPPD s přebírající rodinou, monitoruje, jak se v dané fázi předávacího procesu cítí pěstoun PPPD, přebírající rodina a dítě a zjišťuje, zda mají všechny strany předávacího procesu informace, které potřebují. OSPOD dítěte může účastníkům předávacího procesu poskytovat i potřebnou podporu a poradenství. Hlavní rolí OSPOD dítěte je dbát na to, aby proces předávání dítěte byl v souladu se zájmy a potřebami dítěte. OSPOD dítěte se také může účastnit některých setkání v rámci předávacího procesu. Úlohou OSPOD dítěte je především výkon sociálně-právní ochrany dítěte, šetření v domácnosti a získání podkladů pro svou činnost. OSPOD může také chtít mluvit s dítětem, které se předává, a to i o samotě.

OSPOD rodiny PPPD se může zúčastnit předávacího procesu v rámci své činnosti.

OSPOD přebírající rodiny se může také zúčastnit předávacího procesu, například provést sociální šetření v domácnosti přebírající rodiny. Rolí OSPOD přebírající rodiny je také pomoci přebírající rodině při podání návrhu k soudu na svěření dítěte.

OSPOD krajského úřadu (v Praze OSPOD Magistrátu hl. m. Prahy) zprostředkovává NRP, ale předávacího procesu se většinou neúčastní, jeho role je spíše metodického charakteru. Krajský úřad sleduje, zda je proces

předávání v souladu s postupy a pokyny, které vydal. Může být také nápomocný při komunikaci mezi jednotlivými účastníky předávacího procesu, a to zejména v případě konfliktů, např. když má rodina PPPD významné pochybnosti o rodině, které bylo zprostředkováno dítě z PPPD.

1.5.7. KOLIZNÍ OPATROVNÍK DÍTĚTE

Kolizní opatrovnictví zpravidla vykonává soudem stanovený obecní úřad, zastoupený konkrétním pracovníkem OSPOD. Kolizní opatrovník zastupuje dítě u soudu během soudního řízení o svěřeni dítěte. Úkolem kolizního opatrovníka je chránit zájmy a práva předávaného dítěte a tlumočit názory a postoje daného dítěte u soudu.

1.5.8. SOUD

Soud rozhoduje na základě návrhu přebírající rodiny⁹, různých důkazů, zpráv od OSPOD, DSP, rodiny PPPD apod. Soud též rozhoduje na základě výpovědí svědků a účastníků soudního řízení, zpracovaných znaleckých posudků, vlastního šetření, listinných důkazů apod. Soud zároveň zjišťuje názor dítěte s ohledem na jeho věk a rozumové schopnosti.

1.5.9. DALŠÍ OSOBY

Předávacího procesu se mohou zúčastnit i další osoby, může se jednat například o PPO. V případě předávání dítěte do osvojení v zahraničí (model C/2), ev. při repatriaci dítěte do země původu rodičů (model F) se zapojí ÚMPOD. V případě modelu E pak budou nedílnou součástí týmu i pracovníci dané instituce.

1.6. KOORDINACE A PLÁNOVÁNÍ PŘEDÁVACÍHO PROCESU

Praxe ohledně koordinace a plánování předávacího procesu je v ČR značně nejednotná, je různá jak kraj od kraje, tak i případ od případu. Základním nástrojem koordinace předávacího procesu je Návrh plánu předávání dítěte z PPPD (viz kapitola 3.1.8. *Sestavení návrhu plánu předávání dítěte z PPPD*). Proces předávání velice znesnadňuje, pokud není koordinován či plánován vůbec, neprobíhá komunikace mezi účastníky, není k dispozici aktualizovaný IPOD nebo není připraven plán předávání.

⁹ U modelu E podává návrh OSPOD dítěte.

V situacích, které v kapitole 1.3. *Modely vývoje situace dítěte* označujeme jako model vývoje A a B, má odpovědnost za koordinaci procesu předávání OSPOD dítěte.

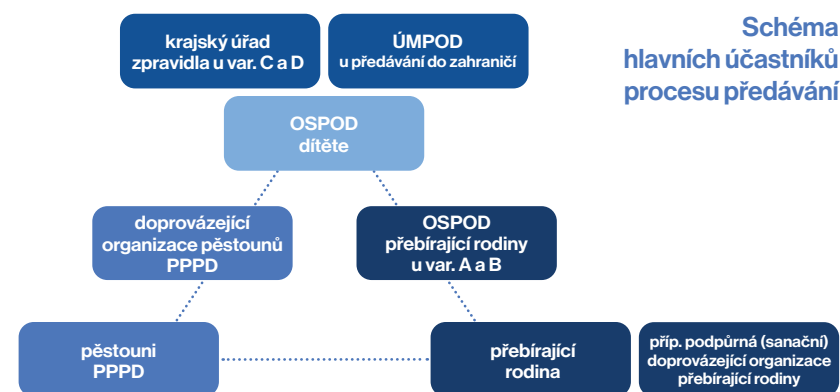
U modelů vývoje situace označených C a D má odpovědnost za koordinaci procesu předávání OSPOD dítěte ve spolupráci s krajským úřadem. U modelu C/2 má odpovědnost za koordinaci procesu předávání OSPOD dítěte ve spolupráci s ÚMPOD.

U modelu vývoje situace označený jako E má odpovědnost za koordinaci procesu předávání OSPOD dítěte ve spolupráci s institucí, do které je dítě předáváno.

U modelu F pak záleží na konkrétním řešení podle toho, kam je dítě předáváno, např. je-li dítě předáváno do jiné PPPD rodiny, nebo dosáhne-li dítě v PPPD zletilosti, pak má odpovědnost za koordinaci procesu předávání OSPOD dítěte. Je-li dítě repatriováno do země původu rodičů, pak má odpovědnost za koordinaci procesu předávání OSPOD dítěte ve spolupráci s ÚMPOD.

OSPOD dítěte by měl vyhodnocovat situaci dítěte v PPPD a ve spolupráci s dalšími účastníky vytvářet a na základě vývoje situace a proměny potřeb dítěte aktualizovat IPOD, jehož součástí má být podrobnější plán předání dítěte. V některých případech může OSPOD přenést úkol vytvoření plánu předávání na DSP (nejlépe formou opatření v IPOD), koordinaci předávacího procesu by si však měl ponechat OSPOD dítěte.

Pro bezproblémovou koordinaci předávacího procesu je nezbytné, aby všichni účastníci předávacího procesu vzájemně včas komunikovali a předávali si co nejdříve všechny související informace.

1.6.1. MODERÁTOR SETKÁNÍ V RÁMCI PŘEDÁVACÍHO PROCESU

Předávací proces řídí OSPOD dítěte. Ten může jmenovitě pověřit (nejlépe zápisem do IPOD) některého odborníka tím, aby moderoval některá setkání rodiny PPPD a přebírající rodiny. Nejčastěji bývá touto rolí pověřen DSP. Stejně tak může být pověřen PPO nebo jiný odborník. Dojde-li mezi účastníky předávacího procesu ke sporu, moderátor nerozhoduje spor, ale obrací se na OSPOD dítěte, aby navrhl další postup.

1.6.2. INDIVIDUÁLNÍ PLÁN OCHRANY DÍTĚTE

Individuální plán ochrany dítěte (IPOD) je zákonný nástroj pro plánování spolupráce OSPOD, dítěte, původní rodiny dítěte, rodiny PPPD, případně DSP a dalších odborníků, kteří se podílejí na řešení situace dítěte. Plán je konkretizovaný na situaci jednotlivého dítěte a mimo jiné obsahuje cíle vztahující se k nenaplněným potřebám dítěte, jednotlivé kroky k dosažení těchto cílů, určení osob, které jsou odpovědné za naplnění stanovených kroků, termíny a ukazatel účinnosti kroků, tedy popis toho, podle čeho lze poznat, že cíl je naplněný.¹⁰

OSPOD má povinnost vypracovat IPOD od okamžiku, kdy se dítěti začala poskytovat sociálně-právní ochrana, nejpozději do jednoho měsíce od této doby. IPOD musí být také pravidelně aktualizován, zejména v situacích spojených se změnou pobytu dítěte.

IPOD vychází z pravidelného vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny, které provádí OSPOD před jeho vytvořením nebo aktualizací. Vyhodnocení situace dítěte zahrnuje zejména stanovení příčin ohrožení dítěte, rozpoznání potřeb dítěte, rizik a ochranných faktorů. Vyhodnocení se provádí na základě znalosti situace konkrétního dítěte, jeho rodiny, širšího prostředí a souhrnné analýzy těchto oblastí.

Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že předávání dítěte z rodiny PPPD má být součástí IPOD bez ohledu na model vývoje situace. Cíle v IPOD mají být primárně zaměřeny na naplnění potřeb dítěte v průběhu předávání, kdežto plán předávacího procesu je více zaměřen na vlastní proces předávání.¹¹

¹⁰ IPOD je upravený v ZSPOD, vyhláška tohoto zákona č. 473/2012 Sb. konkrétněji vymezuje obsah IPOD, včetně metod práce, rozsahu a formy intervencí.

¹¹ V příloze je možný způsob stanovení cílů IPOD, které reagují na přepokládané potřeby dítěte v průběhu předávání, kroky vedoucí k naplnění cílů včetně možných ukazatelů jejich naplnění, určení odpovědných osob a přepokládané termíny.

1.6.3. PLÁN PŘEDÁVACÍHO PROCESU

Plán předávacího procesu (v textu někdy též jen plán předávání, jindy označován též jako adaptační plán, zvykací plán apod.) pomáhá všem aktérům předávání zajistit klid, bezpečí a soulad tím, že přináší srozumitelnou strukturu tohoto procesu. Díky plánu každý účastník předávacího procesu ví, v jaké fázi je proces předávání, kdy daná fáze bude končit, jaká je role účastníků, co bude následovat apod. Plán předávání by měl být součástí IPOD a může být též důležitým podkladem pro soudní rozhodování. Pro plánování předávacího procesu lze využít případovou konferenci.

Vhodná doba pro vytvoření plánu předávacího procesu je situace, kdy se přebírající osoba rozhodla přijmout dítě do své péče. Obsah a struktura předávacího plánu vychází z jednotlivých fází předávacího procesu. Je vhodné, když jsou zapsány jednotlivé termíny plánovaných schůzek, místa, kde schůzky budou probíhat, rámcový obsah jednotlivých setkání a úkoly pro danou fázi. Zjednodušeně řečeno by měl plán předávacího procesu odpovídat na otázky co, kde, kdy a kdo má dělat v průběhu předávání. Plán by neměl být pouze formální, ale měl by vždy individuálně a pružně reagovat na potřeby předávaného dítěte a dalších účastníků procesu i na nenadálé situace.¹²

U starších dětí s adverbzní zkušeností¹³ je potřeba nastavovat plán předávání s ohledem na to, jak by mohlo dítě díky předchozím zkušenostem změnu pečujících osob prožívat. Doporučujeme v těchto situacích konzultovat plán předávání s odborníkem, např. s psychologem.

TIP

Pokud některý z aktérů předávacího procesu nekomunikuje dost aktivně, je vhodné zvolit formulaci, na jejímž základě bude možné považovat plán za schválený, např. „Máte-li připomínky k nastavení procesu, ozvěte se prosím do..., kdy je naplánováno další setkání pěstounů PPPD s přebírající rodinou.“

¹² Vzor návrhu plánu předávacího procesu je přílohou této publikace.

¹³ Adverbzní zkušenosti zahrnují nepříznivé zážitky dítěte vlivem fyzického či duševního strádání dítěte, zanedbávání či zneužívání péče, domácího násilí nebo duševní nemoci pečující osoby.

1.6.4. PŘÍPADOVÁ KONFERENCE

Případová konference je zvláštním nástrojem ochrany dětí, která spočívá v setkání svolaných osob, projednání konkrétní situace dítěte a hledání společného řešení za účasti rodiny dítěte, PPPD, přebírající rodiny a případně i za účasti DSP a dalších odborných pracovníků v oblasti náhradní rodinné péče. S přihlédnutím k věku se může případové konference zúčastnit i dítě.¹⁴

Případovou konferenci má svolat OSPOD po rozhodnutí přebírající rodiny, a to před podáním návrhu na soud. Podnět na svolání případové konference může podat ale i DSP, případně může případovou konferenci svolat. V rámci případové konference může dojít ke zhodnocení současné situace, výměně informací, domluvě na dalším postupu, včetně naplánování postupů, které se týkají soudního řízení. Výstupem z případové konference by měl být plán předávacího procesu, výstupy z případové konference jsou také podkladem pro aktualizaci IPOD.

1.7. DÉLKA PŘEDÁVACÍHO PROCESU

Délka předávání od jeho začátku po definitivní předání je velice individuální. S ohledem na potřeby dítěte a jeho schopnost přenést citové pouto na nové osoby praxe ukazuje, že optimální je, pokud k definitivnímu předání dítěte dojde do jednoho až dvou týdnů od seznámení se přebírající rodiny s informacemi o dítěti.

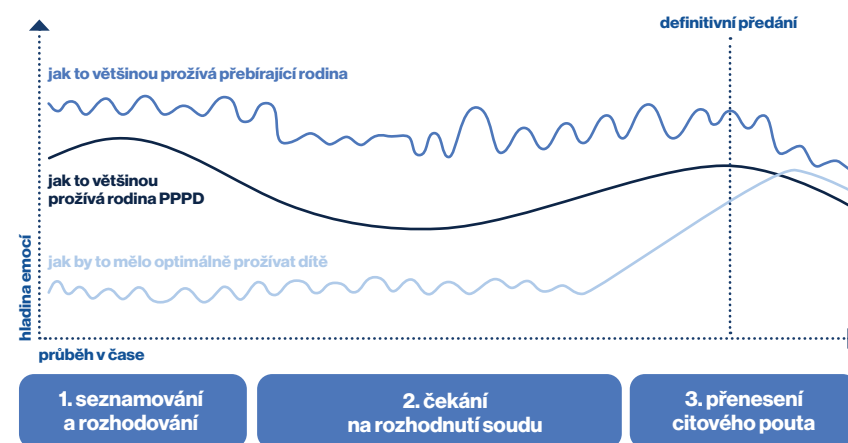
Ze zkušenosti víme o případech, kdy předávání trvalo u dětí, které měly shodný věk i situaci, různě dlouho, od několika dnů až po několik měsíců. Je důležité, aby pokud možno nedocházelo ke zbytečnému prodloužení předávání, zejména pokud toto prodloužení není v zájmu dítěte. Protahované předávání je velmi náročné pro předávající i přebírající rodinu, může působit vyčerpání, frustraci a vést k rostoucímu napětí mezi oběma rodinami. U dítěte může zbytečné protahování předávacího procesu vést ke zmatení vztahového chování dítěte.

Pokud se dlouho čeká na rozhodnutí soudu, je zejména pro přebírající rodinu fáze čekání na soudní rozhodnutí emočně velmi těžká, protože by přebírající osoby rády již pracovaly na přenesení citového pouta, ale musí se přitom přibrzdit, což jde často proti jejich emočnímu prožívání.

¹⁴ Více informací lze k případovým konferencím nalézt např. v publikaci *Manuál k případovým konferencím*. Praha: MPSV ČR, 2011.

Většinou pěstouni PPPD mírně kopírují emoce přebírající rodiny. Dítě by však mělo být celou dobu předávacího procesu co nejméně vystaveno stresu dospělých. Čím více zvládnou pěstouni PPPD držet svoje emoce pod kontrolou, tím více umožní dítěti být až do závěrečné fáze předávacího procesu v klidu. K nástupu emocí (i pozitivních) by mělo dojít postupně, ale až ve chvíli, kdy už je jisté, že k předání s ohledem na právní stav dojde do několika dnů.

Schéma průběhu emocí účastníků procesu předávání

1.7.1. VLIV DÍTĚTE NA DÉLKU PŘEDÁVÁNÍ

Proces předávání by měl respektovat to, jak je na předání do péče přebírající rodiny připraveno dítě. Rodina PPPD, DSP i OSPOD dítěte monitorují, zda a jak je dítě připravováno na změnu s ohledem na jeho potřeby a vývoj situace. Tomu, zda je dítě připraveno na definitivní předání, je věnována kapitola 2.1. *Připravenost dítěte na definitivní předání*.

1.7.2. VLIV PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY NA DÉLKU PŘEDÁVÁNÍ

Délka předávacího procesu je mimo jiné ovlivněna tím, jak rychle je schopna přebírající rodina převzít péči o dítě, jakou mají schopnost navázat vztah s dítětem, zda mají bytové podmínky připravené pro péči o dítě, zda mají připravené věci pro dítě a zda jsou psychicky připraveni začít o dítě

pečovat. Konkrétní vliv na délku předávacího procesu má pak termín podání návrhu na svěřeni dítěte do péče.

Při nastavování plánu předávání dítěte je vhodné vědět, kolik času bude potřebovat přebírající rodina na zajištění praktických záležitostí spojených s odchodem ze zaměstnání, připravení bytu na dítě, zajištění vybavení pro dítě aj.

1.7.3. VLIV SOUDNÍCH LHŮT A FORMY ROZHODNUTÍ SOUDU NA DÉLKU PŘEDÁVÁNÍ

Soud významně ovlivňuje délku předávacího procesu tím, jak rychle, jakým typem rozhodnutí bude o péči o dítě rozhodovat a jak stanoví vykonatelnost rozhodnutí. Podle stanoviska MPSV¹⁵ by poslední fáze předávání, tedy přenesení citového pouta, měla začít až po vykonatelném rozhodnutí soudu, aby se fakticky nepředjímalo soudní rozhodnutí. Na druhou stranu se některé soudy zdráhají rozhodnout o péči přebírající rodiny, pokud není citové pouto dítěte na přebírající rodinu přeneseno, protože chtějí mít jistotu, že se dítě může již předat. Nebo naopak některé soudy v rámci jednání se všemi stranami stanoví přímo v rozsudku, kdy je výrok o předání vykonatelný, tedy kdy má dojít k definitivnímu předání, viz kapitola 7. *Právní aspekty předávacího procesu.*

¹⁵ Stanovisko MPSV ze dne 14. 3. 2018 MPSV-2018/47121-231.

2. DÍTĚ V PRŮBĚHU PŘEDÁVACÍHO PROCESU

Děti, které zažívají ve svém životě přechod z jednoho prostředí do druhého, mohou ale i nemusí mít silné prožitky vyvolané změnou. Přechod do nové rodiny může pro dítě znamenat velikou obtíž, ale může to být i velmi klidný a pozitivní proces. Reakce dítěte na změnu prostředí mohou být různé a pěstoun PPPD by měl být v průběhu předávacího procesu velmi vnímavý vůči prožitkům a potřebám předávaného dítěte, měl by být schopen dle jednotlivých fází vhodně podporovat dítě ve vytváření vztahu k přebírající rodině. Měl by se snažit zohledňovat všechny zvláštnosti dítěte, jeho přání a potřeby a brát v potaz jeho názory.

Před dítětem je kromě běžných vývojových úkolů v průběhu předávacího procesu množství dalších různorodých složitých úkolů. Musí se zorientovat v nové situaci, postupně přijímat péči nových osob a změny související s předáváním péče a závěrem se aklimatizovat v nové rodině. Dítě také musí porozumět tomu, proč přechází do nové rodiny a jak to souvisí s jeho příběhem.

V průběhu celého předávacího procesu je nutné mít stále na mysli potřebu bezpečí dítěte a nutnost jejího zajištění. Základní pocit bezpečí zajišťuje v průběhu předávacího procesu zejména pěstoun PPPD, do určité míry i přebírající rodina.

Domníváme se, že předávanému dítěti nejvíce pomáhá:

- zpracování informací o dítěti a jeho historii, přítomnosti i budoucnosti do pochopitelného příběhu
- pravdivé a úplné informování dítěte s ohledem na jeho věk a rozumové schopnosti
- podpora dítěte ze strany předávající a přebírající rodiny
- zachování zvyků a rituálů dítěte, zachování věcí dítěte, na které je zvyklé a které běžně používá
- rozvolnění vztahů mezi rodinou PPPD a předávaným dítětem po definitivním předání
- vyjasnění a nastavení nové hierarchie vztahů dítěte s PPPD rodinou, přebírající rodinou a jejich blízkými

2.1. PŘIPRAVENOST DÍTĚTE NA DEFINITIVNÍ PŘEDÁNÍ

To, zda je dítě připraveno na definitivní předání, lze poznat podle některých projevů dítěte, například pokud je schopné být bez problémů několik hodin s přebírající osobou bez přítomnosti rodiny PPPD, pokud dítě působí u přebírající rodiny spokojeně, směje se, pokud se dítě nechá od přebírající osoby nakrmit, uspat, utěšit, zda je schopno v přítomnosti přebírající rodiny exploračního chování, příp. dítě přímo vyjadřuje, že už chce přejít do péče přebírající rodiny. V ideálním případě by v situaci, kdy je dítě připraveno na předání, mělo dojít k jeho definitivnímu předání.

Pokud způsobuje předávací proces u dítěte větší zatížení či únavu, než je u něj běžné, je potřeba najít cestu k tomu, aby spíše zůstal zachován plán předávání a aby podle toho rodina PPPD upravila program dítěte i celé rodiny.

Bohužel se (naštěstí výjimečně) stávají i situace, kdy dítě do souladu s přechodem do péče přebírající rodiny nedojde. Může to být způsobeno přílišně úzkostným chováním přechodných pěstounů, neschopností přebírající rodiny navázat vztah s dítětem a zajistit jeho potřeby nebo bylo dítě již před svěřením do PPPD natolik traumatizováno, že je významně nedůvěřivé a není schopné navázat bezpečný vztah k přebírajícím osobám. Pak někdy není jiné východisko, než proces předávání již dále neprotahovat a ošetřit co nejvíce potřeby dítěte po definitivním předání s využitím odborníků.

2.2. VNÍMÁNÍ PŘEDÁVACÍHO PROCESU DÍTĚTEM

Jestliže je dítě ještě malé, nedokáže využívat verbální jazyk a kognitivní funkce k tomu, aby mohlo posoudit, jaké mu hrozí nebezpečí, a je tak plně odkázáno na chování lidí v jeho okolí, které načítá z výrazů jejich tváře, řeči těla, tónu či melodie hlasu apod. Tyto vnější neverbální projevy vyvolávají u dítěte vnitřní reakce. Dětský mozek si vytváří spojení mezi vnějšími neverbálními projevy a vnitřními tělesnými reakcemi, čímž vzniká tzv. vnitřní pracovní model vztahů. Dítě tento model poté používá pro orientaci v dalších mezilidských vztazích a k předvídaní chování druhých lidí. Z tohoto důvodu je klíčové, jak pěstounská rodina vnímá přebírající rodinu, jak na ni reaguje, jaký tón či melodii hlasu používá při komunikaci. Dítě vnímá tyto neverbální projevy rodiny PPPD vůči přebírající osobě a na jejich základě si tvoří představu toho, zda je přebírající osoba bezpečná, schopná o něj pečovat, zda si k ní má tvořit vztah, či nikoliv. Z toho

vyplývá, jak důležité je, aby se pěstoun PPPD dokázal pozitivně naladit na přebírající rodinu a dokázal podporovat vytvoření pozitivní harmonie dospělých při předávání, viz kapitola 4.2. *Soulad dospělých*.

Je složité odpovědět na otázku, jak dítě prožívá předávací proces. Předávané děti jsou často nízkého věku, nedokážou ještě formulovat své názory. Při hledání odpovědi na tuto otázku jsme využili dotazníkové šetření, které zahrnovalo pozorování a názory tří skupin osob, které byly součástí předávacího procesu:

1. pečující osoby, tedy přechodní pěstouni,
2. osoby, které převzaly dítě do péče od přechodných pěstounů,
3. odborníci, kteří se předávacího procesu zúčastnili.

Respondenti měli popisovat, jak vnímali to, zda byly děti v souladu s jednotlivými fázemi předávacího procesu a jaké u dětí pozorovali projevy emocí. Předávací proces jsme rozdělili do pěti fází.¹⁶

Fáze seznámení se s přebírající rodinou

Téměř dvě třetiny respondentů ve fázi seznámení se s přebírající rodinou vnímaly, že děti byly v souladu se situací. Děti prožívaly podle respondentů nejčastěji pozitivní emoce, jako je zvědavost a zájem o nové osoby.

Necelá desetina dětí nebyla v souladu se situací. Tyto děti projevovaly negativní emoce, jako například strach či obavy při setkání.

U necelé třetiny dětí nelze jednoznačně určit, zda byly či nebyly touto fází nějak ovlivněny. To je dáno pravděpodobně tím, že respondenti nedokázali určit, zda je dítě v souladu s touto fází, protože pozorovali neutrální emoce dětí.

¹⁶ Online dotazníkové šetření proběhlo v roce 2021, zapojili se do něj respondenti z řad předávajících i přebírajících osob a odborníků, kteří se předávacího procesu účastnili. Respondenti popsali své zkušenosti z předávání celkově 94 dětí. Věk dětí v době předávání byl 0–1 rok v 56 případech, 1–2 roky v 21 případech, 3–4 roky v 10 případech a 5–12 let v 7 případech. Délka předávacího procesu od seznámení se dítěte s přebírající osobou po definitivní předání byla v 50 případech v rozsahu 0–30 dnů, v 27 případech 31–60 dnů, v 13 případech více než 60 dnů (ve 4 případech odpověď na tuto otázku chyběla). Trvání přechodné pěstounské péče bylo v 31 případech do 6 měsíců, v 50 případech 6–12 měsíců, v 9 případech déle než 12 měsíců (ve 4 případech odpověď na tuto otázku chyběla).

Fáze seznamování se a čekání na rozhodnutí soudu

V této fázi vnímali respondenti, že tři čtvrtiny dětí byly souladu s tím, co se děje, všímali si pozitivních emocí u dětí, jako radost, těšení se a zábavné trávení času s přebírající rodinou.

Téměř desetina dětí v souladu se situací nebyla, byl pozorován zmatek pravděpodobně způsobený střídáním péče více osob, tedy pěstouny PPPD a přebírající rodinou. U dětí se též objevovala nejistota způsobená změnami, případně tím, že se přebírající rodina teprve učila pečovat o dítě. Pokud se nedařilo proces předávání dobře naplánovat, objevovaly se u některých dětí obavy, strach či nedůvěra.

Přibližně u šestiny dětí nedokázali respondenti určit, zda byly či nebyly děti v souladu s touto fází.

Fáze intenzivního přenášení citového pouta

Respondenti v této fázi vyhodnotili u tří čtvrtin dětí, že jsou v souladu s tím, co se děje. Děti prožívaly ve fázi závěrečného intenzivního přenášení citového pouta na přebírající rodinu množství pozitivních emocí, jako radost, přijetí, pozornost a množství nových podnětů.

Počet dětí, které s touto fází v souladu nebyly, narostl téměř na pětinu. Respondenty byly pozorovány u dětí pocity napětí, opuštění, obavy, smutku, zmatku, případně ztráta jistoty, kam dítě patří.

V této fázi bylo jen málo respondentů, kteří by nedokázali určit, zda děti byly v souladu, nebo nebyly.

Fáze bezprostředně po přechodu dítěte do péče přebírající rodiny

Přestože se domníváme se, že fáze bezprostředně po přechodu dítěte do péče přebírající rodiny je pro dítě z emocionálního hlediska nejsložitější, téměř tři čtvrtiny respondentů pozorovaly soulad dětí s touto fází, respondenti si všímali radosti, zklidnění, spokojenosti a projevů ukotvení v nové rodině.

U téměř pětiny dětí nebyl pozorován soulad se situací, děti naopak projevovaly stres, zmatek, strach, nejistotu či únavu.

Přibližně jedna desetina respondentů nedokázala určit soulad dětí s touto fází předávání.

Fáze několik týdnů po předání dítěte do péče přebírající rodiny

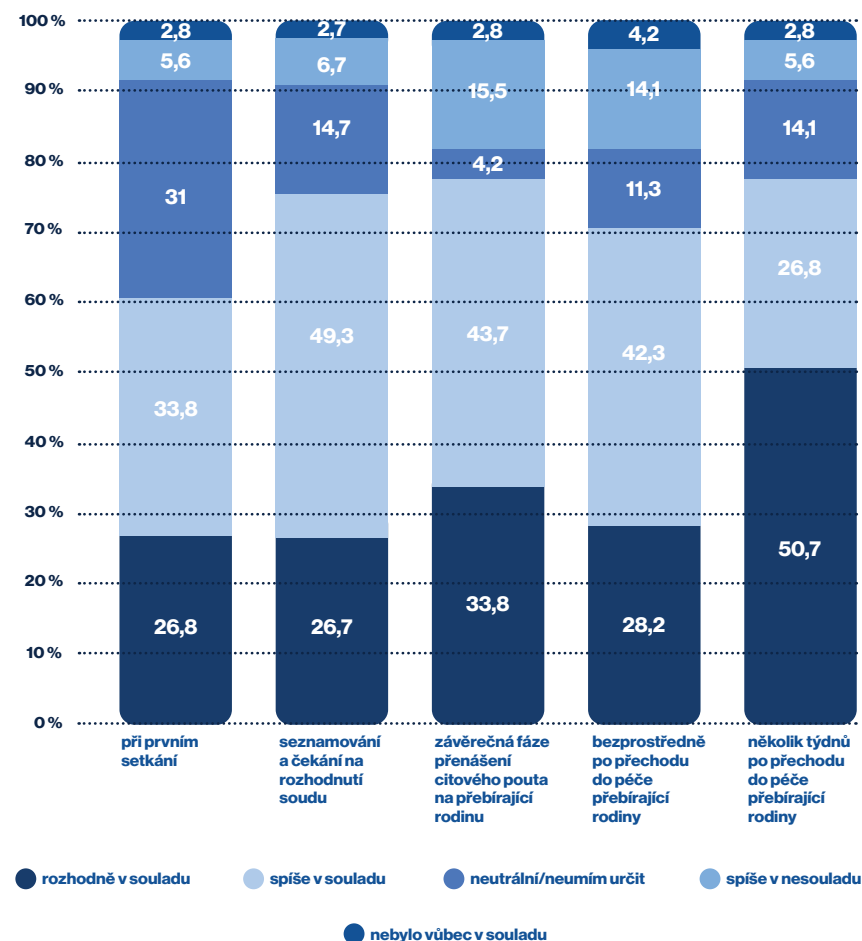
V této fázi byly v souladu se situací více než tři čtvrtiny dětí. Po několika týdnech od přechodu do péče přebírající rodiny prožívaly děti pozitivní

emoce, jako je pohoda, pocit jistoty a bezpečí, sžití a ukotvení se v nové rodině.

Bohužel u necelé desetiny dětí nebyl ani po týdnech pozorován soulad dětí s jejich situací, i když výrazně negativní emoce byly pozorovány spíše ojediněle a byly do určité míry dané modelem vývoje přechodné pěstounské péče, kdy respondenti vnímali, že děti hůře prožívaly přechod do institucionální péče nebo do osvojení v zahraničí.

Přibližně u šestiny dětí nedokázali respondenti určit, zda byly či nebyly děti v souladu s touto fází.

Soulad dítěte s jednotlivými fázemi předávacího procesu z PPPD (výsledky dotazníkového šetření)

2.3. JAK S DÍTĚTEM MLUVIT O PŘEDÁVÁNÍ

Dítě může mít v průběhu předávacího procesu spoustu otázek, které se budou lišit s ohledem na věk, zralost a situaci dítěte. Pěstoun PPPD pomáhá dítěti tím, že mu nabízí dostatek informací, které se dítěte týkají, a vytváří prostor, aby se dítě mohlo ptát. Měl by také umět nechat dítě vyjádřit jeho obavy, očekávání a dávat mu ujištění o podpoře. Přitom musí pěstoun PPPD zohledňovat věk, mentální a emocionální kapacity dítěte. Pěstoun PPPD by měl být pozorný, aby nepřehltl dítě informace a aby sdělenými informacemi nezvyšoval napětí dítěte. Zásadní roli však při sdělování informací a odpovídání na otázky dítěte hrají neverbální projevy, intonace hlasu a řeč těla pěstounů PPPD. Snahou je pokud možno co nejvíce snížit nejistotu dítěte a připravit ho na přechod do nové rodiny.

Pokud dítě vyjadřuje negativní emoce, jako smutek, naštvaní, zlobu, strach apod., měl by to pěstoun PPPD akceptovat a v žádném případě to nezlehčovat. Zároveň ale považujeme za důležité, aby pěstoun PPPD dokázal předat dítěti radost z toho, že se jeho situace podařila vyřešit. Je důležité, aby pěstoun PPPD dítěti v průběhu předávacího procesu nelhal a nesliboval věci, které není možné splnit nebo zatím není možné odhadnout. Pěstoun PPPD by měl také vést dítě k pochopení, že o jeho situaci nerozhoduje ani on, ani přebírající rodina, ani dítě samotné, ale soud, který tak činní na základě informací, které má k dispozici.

2.3.1. INFORMACE, KTERÉ POTŘEBUJE DÍTĚ V PRŮBĚHU PŘEDÁVACÍHO PROCESU

- Dítě potřebuje vědět, s jakými všemi osobami a v jakém prostředí bude žít, např. bude-li bydlet v bytě či domě se zahradou, kdo všechno bude v domácnosti s dítětem žít, zda jsou v domácnosti nějaká zvířata. Tomu může pomoci vizitka přebírající rodiny, viz kapitola 2.4. *Nástroje pro práci s dítětem v průběhu předávacího procesu.*
- Dítě potřebuje rozumět tomu, kam jde, tedy jak konkrétně vypadá místo, kde bude dítě žít. Odpověď lze získat opět formou vizitky přebírající rodiny nebo na základě fotografií.
- Dítě by mělo porozumět tomu, že přebírající rodina je pro něj stabilním řešením, které nemá časové omezení jako PPPD. Pěstoun PPPD by měl tuto informaci předat dítěti včas v průběhu PPPD, nejpozději však při zahájení předávacího procesu.

- Aby se dítě mohlo dobře připravit na předávací proces, potřebuje mít informace, jak bude předávací proces probíhat, jak bude dlouhý a kdy dojde k definitivnímu přechodu. Tomu může pomoci zejména zpracování stěhovacího kalendáře.
- Pěstouni PPPD dítěti průběžně sdělují, které věci si bude moci vzít s sebou, až dojde k přechodu do péče přebírající rodiny. O některých věcech by mělo mít možnost dítě spolurozhodovat.
- Pěstouni PPPD se s přebírající rodinou společně domluví, jak proběhne rozloučení a proberou to s dítětem. Dítě má právo rozloučit se všemi členy přechodné pěstounské rodiny i s dalšími osobami, na kterých mu záleží (pro některé děti může být významné mít možnost se rozloučit i s domácími mazlíčky). Rozloučení se všemi osobami mimo pěstounů PPPD by mělo proběhnout před definitivním předáním, aby definitivní předání proběhlo co nejklidněji. Není-li možné dítěti zajistit možnost rozloučení, lze to vyřešit písemným nebo video vzkazem těchto osob.
- Dítě by také mělo vědět, jak proběhne definitivní předání a kdy se bude po předání moci setkat s rodinou PPPD, případně jak může rodinu PPPD kontaktovat.
- Pokud se dítě nevrací do původní rodiny, je také třeba dítěti nastítnit, jak budou probíhat kontakty s původní rodinou dítěte po předání do péče přebírající rodiny.

2.4. NÁSTROJE PRO PRÁCI S DÍTĚTEM V PRŮBĚHU PŘEDÁVACÍHO PROCESU

2.4.1. SITUOVÁNÍ DÍTĚTE

Situování je technika, která pomáhá jednotlivé události zasadit do kontextu. Zejména v okamžicích tak zásadní změny v životě, jakou je změna pečujících osob, potřebuje dítě mít pocit kontroly nad svým životem. Svět je tak pro dítě srozumitelný a situace jsou předvídatelné. Po celou dobu trvání PPPD, a to už od přijímání dítěte do péče, je potřeba přemýšlet nad tím, jak dítě dobře situovat, tedy jak zajistit porozumění dítěte pro dané situace. V rámci předávacího procesu pak o to intenzivněji. Přechodný pěstoun v jednotlivých situacích dítěti popisuje:

- co se stalo, co se děje, co se bude dít
- kdo jsou jednotlivé osoby kolem a jaký vztah mají k dítěti

- co a proč jednotlivé osoby dělají, jaký to má význam
- jaké věci patří dítěti a bude si je brát při předávání do přebírající rodiny, a které věci zůstanou v rodině PPPD pro další děti

K tomu potřebuje přechodný pěstoun součinnost ostatních dospělých, aby měl relevantní informace, příp. aby je s pomocí odborníků dokázal pro dítě dobře formulovat. Pěstoun by měl vědět, jak dítěti sdělit i to, že některé informace nemá a zda se dají zjistit. Důležité je dítěti nesdělovat nepravdivé či zavádějící informace. Pro dítě je daleko srozumitelnější, když pěstoun sdělí, že danou informací nemá.

TIP

Pěstoun PPPD by měl používat situování i v situacích, kdy dítě přebírá na procházku přebírající osoba. Pěstoun PPPD dítě předem připraví na to, s kým půjde ven, kam půjdou, na jak dlouho jdou ven, co si vezmou s sebou apod. Dítě má tak čas se na procházku připravit. A zároveň se zklidňuje, když zjišťuje, že to, co pěstoun PPPD řekne, to platí. Pěstoun by neměl mizet dítěti bez vysvětlení. Zároveň by se samotné předávání dítěte na procházku nemělo protahovat, aby to dítě neznejstilo.

Některé konkrétní formulace, jak s dítětem mluvit o všem, co s předáváním souvisí, jsou v části 3. *Specifika jednotlivých fází předávacího procesu.*

2.4.2. VIZITKA RODINY

V některých regionech je zvykem, že v případě zprostředkované náhradní rodinné péče má přebírající rodina vytvořenou jakousi vizitku své rodiny. Vizitka obsahuje fotografie členů rodiny, může zachycovat další členy domácnosti, domácí zvířata, případně bydliště a prostředí, ve kterém rodina žije, i místo, které je připravené pro dítě. Vizitka je doplněna krátkým textem, který obsahuje zejména základní informace a jména členů rodiny. Před seznámením přebírající rodiny s dítětem zašlou tuto vizitku přechodným pěstounům. To umožní rodině PPPD v klidu zpracovat první

dojem z přebírající rodiny¹⁷ a poté také dítěti novou rodinu představit, aby i ono mělo možnost v klidu zpracovat první dojem. Vizuelní forma může dítěti pomoci lépe si představit osoby, které mají zájem se s dítětem seznámit. Když v pozdějších fázích předávacího procesu dítě pojedete navštívit bydliště přebírající rodiny, díky vizitce rodiny nepojede na úplně neznámé místo.

Samozřejmě je také možné a užitečné, aby tuto vizitku měla i rodina PPPD a obdobně ji může poskytnout přebírající rodině před prvním seznámením se.

V průběhu celého předávacího procesu i po jeho ukončení může pomoci dítěti budovat si citové pouto k přebírající rodině, pokud bude mít k dispozici takové fotografie přebírající rodiny, na kterých je zachycené s přebírající rodinou a které zachycují pozitivní okamžiky s přebírající rodinou. Dítě může mít tyto fotografie vystavené ve svém pokojíčku, případně je mít ve fotoalbu.

2.4.3. STĚHOVACÍ KALENDÁŘ

Jednou ze základních potřeb každého člověka včetně všech dětí je být zorientovaný v čase. Pro každého je důležité vědět, co lze očekávat a kdy se bude co dít. To nám pomáhá chápat svět jako strukturovaný a předvídatelný, a tím bezpečný. Strukturovanost a předvídatelnost může dítěti pomoci zajistit v průběhu předávacího procesu stěhovací kalendář. Zejména u menších dětí je složité, aby chápaly časové údaje jako zítra, za týden apod. Stěhovací kalendář pomáhá toto dítěti pochopit. Jeho účelem je připravit dítě na přechod do nového prostředí. Stěhovací kalendář může mít různou formu, může se jednat o ručně vytvořený kalendář s jednotlivými kolonkami, vytištěný kalendář nebo třeba barevné magnetky. Do jednotlivých kolonek v kalendáři lze psát či malovat, co v daný den bude dítě dělat, popřípadě jak a s kým dítě den stráví. Ve stěhovacím kalendáři by mělo být především vyjádřeno:

¹⁷ Ne vždy musí být první dojem pozitivní, přebírající rodina může být z výrazně odlišné sociální či kulturní skupiny než rodina PPPD. Lidský mozek je schopen zachytit velmi rychle i nepatrný náznak negativní zpětné vazby, pokud by k něčemu takovému došlo až při vlastním seznámení se, mohlo by to negativně ovlivnit vztah mezi rodinou PPPD a přebírající rodinou s možným negativním dopadem i na vztah mezi dítětem a přebírající rodinou.

- kdy přijede přebírající rodina za dítětem a co budou společně dělat
- kdy se bude dítě loučit s rodinou PPPD
- kdy dojde k finálnímu předání
- kdy dítě navštíví rodina PPPD v místě jeho nového bydliště apod.

Při práci se stěhovacím kalendářem je potřeba dát pozor, aby se nezvýšil stres dítěte z plánovaných změn. Vzhledem k tomu je vhodné plánovat většinou jen následující týden nebo alespoň kratší období.

Příklad stěhovacího kalendáře. Anička a Tonda jsou přebírající osoby. Kateřina a Honza jsou přechodní pěstouni.

Po 3. 3. Návštěva Tondy a Aničky u nás

St 5. 3. Hřiště s Tondou a Aničkou

Pá 7. 3. Hřiště s Tondou a Aničkou

So 8. 3. Výlet k Tondovi a Aničce

Ne 9. 3. Vytvořit seznam věcí, které si budu stěhovat

Po 10. 3. Hřiště s Tondou a Aničkou

Út 11. 3. Balení věcí a oslava na rozloučenou

St 12. 3. Stěhování

Čt 13. 3. Hřiště s Kateřinou a Honzou

2.4.4. MAPA

Starší děti mohou uvítat, pokud si dokážou představit, jak daleko se stěhují. Proto je možné buď si mapu nakreslit, nebo s dítětem prohlédnout mapu, ukázat dítěti, kde bydlí rodina PPPD a kde bydlí přebírající rodina. Na internetových mapách dítě může vidět i to, jak dlouhá bude cesta, kolik je to kilometrů, kudy se tam pojedě.

2.4.5. PŘECHODOVÁ POHÁDKA

Vyprávění pohádek bylo vždy součástí lidstva i běžného rodinného života. Pohádkové příběhy reflektují běžný život, překonávání nesnází, zachycují vztahy a jejich význam. Pro děti mají pohádky velikou sílu. Děti chápou, že pohádkový příběh nepopisuje reálný svět, ale přesto se jejich světa velmi silně dotýká.

Přechodová pohádka je speciální typ vyprávěné nebo čtené pohádky pro děti, které přecházejí z rodiny PPPD do přebírající rodiny. Přechodové pohádky jsou součástí skupiny dalších pohádek pro děti, které žijí mimo své biologické rodiny. Někdy se také označují souhrnným termínem „terapeutické pohádky“, aby se zdůraznilo, že mají dětem léčivé pomoci v jejich situaci. Skrze opakované čtení či vyprávění může přechodová pohádka přinášet pro předávané děti způsob vyrovnávání se s případnými úzkostmi, konflikty či obtížemi způsobenými přechodem do nového prostředí, přináší hlubší vhled, porozumění a tím i uvolnění. Přechodové pohádky, ale i terapeutické pohádky obecně, ujišťují předávané dítě, že zabývat se těmito věcmi je v pořádku a že být zvědavý, spontánní a odvážný je správné chování. Téma přechodu je najednou úplně něco normálního a zvládnutelného. Cílem přechodové pohádky je také pomoci dětem pochopit, co se děje v rámci předávacího procesu, bezpečně vyjádřit své pocity a propojit minulost dítěte se současností a budoucností. Důležité je, že přechodové pohádky jsou pro děti bezpečné, protože jim umožňují externalizovat své úzkosti, obavy, strachy a napětí. To znamená, že dítě může nahlížet na tyto své negativní, složité nebo těžké emoce očima postav v příběhu. A přitom si může bezpečně vybrat, na kolik se s postavou příběhu ztotožní, nebo neztotožní.

Přechodní pěstouni mohou mít obavy z vyprávění přechodové pohádky, což je většinou způsobeno jejich vlastní nejistotou ohledně předávání. Přechodové pohádky ale i přechodným pěstounům pomáhají zvědomit si jejich postavení a roli, jakou mají v životě dítěte.

Postup pro vytváření přechodové pohádky

Považujeme za lepší, když pěstoun PPPD vytváří individuální pohádku pro konkrétní dítě, protože jej zpravidla velmi dobře zná, ví, na co bude reagovat, jaké pohádkové postavy nebo zvířata má rádo, do jaké hloubky příběh může jít apod. Přechodovou pohádku je také potřeba přizpůsobit věku dítěte a modelu vývoje situace dítěte. Pěstoun PPPD může ale samozřejmě využít či upravit již hotové přechodové pohádky.¹⁸

Základní linka přechodového příběhu je změna prostředí, s touto změnou se musí hlavní hrdina vypořádat, což může být pro něj sice náročné,

¹⁸ Příklady přechodových pohádek lze nalézt na stránkách www.terapeutickepohadky.cz, jedná se o databázi knížek, které pomáhají dětem v náhradní rodinné péči pochopit určitá témata či složité životní situace.

ale pohádka vždy končí pozitivně. Vhodné je, pokud je hrdina či hlavní postava pohádky zvíře (ptáček, koťátko, rybička aj.) nebo věc (mašinka, autíčko aj.) či pohádková postava (trpaslíček, víla aj.). Tato postava může být něčím podobná dítěti nebo to může být něco, co má dítě rádo. Podobá ale nemusí být příliš zjevná a není potřeba tlačit na ztotožnění dítěte s pohádkovým příběhem. Hlavní hrdina může mít také pomocníky (např. moudré sovy, babičky, mluvící zvířata), kteří radí a pomáhají hlavní postavě situaci zvládnout. Součástí příběhu jsou další osoby, zejména rodina PPPD a přebírající rodina.

Důležité je také promyslet okolnosti příběhu, jako je prostředí, kde se příběh odehrává, tak aby se dítě dobře naladilo na fantazijní svět a uvolnilo se. Lze využívat různé metafory, fantazie, přirovnání či humor.

PŘÍKLAD PŘECHODOVÉ POHÁDKY

Na moři plula lodička, měla bílé plachty, modrý stožár a dřevěnou palubu. Na boku lodi bylo vymalované krásné žluté sluníčko. Na lodi byl kapitán a kapitánka. Loď už nějakou dobu znali, věděli, jak se ovládá, dokázali s ní plout, i když byla bouřka anebo i když nefoukal žádný vítr. A lodka znala je, věděla, že se o ni kapitán s kapitánkou dokážou dobře postarat a dobře jí na moři navigovat, aby nezajela na mělčinu nebo na skaliska. Nyní byl ale před nimi důležitý úkol. Museli najít pro loď dobrý přístav, kde by lodka mohla zakotvit. Kapitán s kapitánkou loďce řekli: „Jsi úžasná loď, na takové jsme ještě nikdy nepluli, je nám s tebou moc dobře. Ale naším úkolem není plout s tebou přes všechny moře a oceány, my ti musíme pomoc najít přístav, ve kterém se o tebe postarají, kde budeš doma, odkud budeš moc odplouvat a kam se budeš moct vracet.“ Loďka tohle všechno tak trochu chápala, ale i tak jí bylo z toho smutno. „Opravdu dokážete najít ten nejlepší přístav?“. Kapitán a kapitánkou kývali souhlasně hlavou. „Ano, ten nejlepší pro tebe!“ A tak se do něj jeli podívat. Skutečně, ten přístav byl nádherný, byla tam spousta místa, krásně teplé moře, svítilo na něj sluníčko a loď tam měla svůj vlastní dok (to je takový pokojíček pro loď). A co bylo nejvíc! V tom přístavu

žili muž s ženou, kteří, když loď uviděli, byli velmi nadšení. „Takovou krásnou loď jsme jaktěživ nepoznali, jak je elegantní, jaké má krásné plachty a jak ladně dokáže plout po hladině.“ Velmi, skutečně velmi toužili po tom, aby se mohli o lodičku starat, být jí nablízku a každý den s ní podniknout tu nejvíce dobrodružnou plavbu. „Ano, opravdu se tu cítím jako doma.“ říkala si lodička.

Přechodovou pohádku lze různě rozvíjet, doplnit ji o informace, či přidat námět na základě toho, jak se vyvíjí předávací proces. I samotné dítě se může aktivně podílet na vymyšlení nebo dotváření přechodové pohádky, může vymyslet název pohádky, postavy a jejich jména apod. Dítě může také při vyprávění pohádky dotvářet a vymýšlet „co se stalo pak?“ K pohádce může dítě nebo rodina PPPD nakreslit ilustrace, můžeme vyrobit jednoduché postavičky, zvířátka nebo rekvizity, které si nakreslí na karton, vystříhne a hraje s nimi příběh jako loutkové divadlo. Stejně tak můžeme využít plyšáky nebo jiných hraček, se kterými příběh odehrajeme.

Děti zpravidla mají velmi rády vyprávění nebo čtení přechodové pohádky, může ale u nich vyvolávat i další emoce, jako smutek, strach, zlobu a další. Je potřeba umět tyto emoce dětí přijmout a dokázat s nimi dále pracovat. Přechodová pohádka může také být pro děti příležitost ptát se na otázky, které mají v souvislosti s předáváním. Pěstoun PPPD by měl být připraven na tyto otázky odpovídat.

Považujeme za nejvhodnější, když se podaří předat přechodovou pohádku přebírající rodině, která tak může pokračovat ve vyprávění, a tím navazovat na to, co je pro dítě známé a srozumitelné, a tím mu přechod usnadňovat. Pokud by pěstoun PPPD potřeboval podporu při vytváření přechodové pohádky, může požádat o pomoc svého DSP.

2.4.6. TRANZITNÍ PŘEDMĚT

Hry a hračky provází lidskou společností od jejího samého počátku, první hračky se objevují již v pravěku. Hra dítěte s hračkou je pro něj prostředek prožívání, simuluje různé situace, a tím tvoří určitý model reality, skrze který se dítě učí reagovat na různé situace. Hračka je prostředek k poznání světa kolem a sebepoznání dítěte.

Tranzitní hračka je speciální druh hračky pro dítě, kterou vybírá pěstoun PPPD s ohledem na její účel, kterým je skrze hru s touto hračkou ukazovat dítěti, že svět kolem něj je bezpečný, že dítě je chtěné a milované. Tranzitní hračka symbolicky vyjadřuje sdělení, že přejít z jednoho prostředí do druhého je pro dítě zvládnutelné a pomáhá dítěti pochopit svět jako bezpečné místo. Tranzitní hračka naplňuje potřebu otevřené budoucnosti a pozitivní životní perspektivy pro dítě.

Tranzitní hračka provází dítě od zahájení přechodné pěstounské péče. Přechodný pěstoun předává tuto hračku dítěti, když je přebírá do péče nebo ještě chvíli předtím. Hra s tranzitní hračkou doprovází dítě po celou dobu přechodné pěstounské péče, přitom musí být zachována radost ze hry, bez nucení a zbytečného upozorňování na účel hry. Tranzitní hračka může také pomoci dítěti názorně vyjádřit určitý problém či emoci, bez toho, aby to dítě muselo vyjadřovat slovy. Dítě s touto hračkou přechází do přebírající rodiny. Přebírající osoba či rodina by měla vůči tranzitní hračce vyjadřovat pozitivní vztah, což může mít kladný dopad na posílení citového pouta mezi dítětem a přebírající osobou. Takovou hračku může být vhodné uchovat dítěti trvale, např. ji přidat do 5.5.3. *Kufříku vzpomínek*.

Tato hračka by neměla být příliš měkká, ale z nějakého pevnějšího a na dotyk příjemného materiálu, aby se jí dítě mohlo chytnout, podržet se a kontakt s hračkou být přívětivý. Vhodné je také volit takovou hračku, se kterou může dítě dobře interagovat. S ohledem k tomu se jako vhodná tranzitní hračka jeví maňásek, látková panenka či postava, plyšové zvíře či předmět (např. sluníčko).

U kojenců může roli tranzitní hračky sehrát zvuková hračka, např. zvířátko s hracím strojkem. Melodii mohou pouštět pěstouni PPPD dítěti jako ukolébavku. Když dítě s touto hračkou přejde do péče přebírající rodiny, může mu melodie pomáhat v pocitu něčeho známého a bezpečného.

3. SPECIFIKA JEDNOTLIVÝCH FÁZÍ PŘEDÁVACÍHO PROCESU

Před zahájením celého procesu předávání doporučujeme, aby došlo k setkání OSPOD dítěte, DSP a rodiny poskytující PPPD, aby všichni mohli zjistit, zda mají potřebné informace, které pak mohou sdílet s přebírající rodinou. Je důležité zjistit i to, zda mají všichni shodné informace, aby nedocházelo k rozdílné interpretaci či pozměňování informací natolik, že znejistí přebírající rodinu a naruší soulad mezi rodinami. Je vhodné rovnou se domluvit i na způsobu předávání informací mezi účastníky předávacího procesu.

Předávací proces má pak tři základní fáze. První fází je rozhodování přebírající rodiny, zda přijmou dítě do své péče. V druhé fázi se čeká na rozhodnutí soudu, zda bude dítě svěřeno do péče přebírající rodiny. Ve třetí fázi již dochází k přenesení citového pouta dítěte na přebírající osoby a definitivnímu předání dítěte do péče přebírající rodiny.

3.1. FÁZE SEZNAMOVÁNÍ SE S DÍTĚTEM A ROZHODOVÁNÍ PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY

U modelů A a B začíná tato fáze zpravidla v rámci kontaktů dítěte s těmito osobami po svěřením dítěte do PPPD. U modelů C a D tato fáze začíná seznámením přebírající rodiny se spisem dítěte a končí rozhodnutím přebírající rodiny, zda chce přijmout dítě do své péče. Rozhodnutí přijmout dítě deklarují přebírající osoby podáním návrhu na svěřením dítěte do své péče u příslušného soudu. Rozhodnutí nepřijmout dítě oznámí příslušnému krajskému úřadu. U modelu E pak vybírá příslušné zařízení OSPOD dítěte a také podává návrh na svěřením dítěte do daného zařízení. U modelu F se vyvíjí situace velmi individuálně.

3.1.1. DŮLEŽITÉ OKAMŽIKY FÁZE ROZHODOVÁNÍ PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY

3.1.2. CÍLE FÁZE

1. Vytvoření co nejvhodnějších podmínek pro seznámení vytipované rodiny s dítětem.
2. Vytvoření bezpečného prostoru a dostatek času pro rozhodnutí přebírající rodiny, zda bude chtít převzít dítě do své péče.
3. Vytvoření podmínek pro dobrý vztah mezi přebírající rodinou a rodinou PPPD.
4. Uskutečnění rozhodnutí přebírající rodiny, zda přijme dítě do své péče.
5. Vytvoření návrhu plánu předávacího procesu, pokud se přebírající rodina rozhodne dítě přijmout.

3.1.3. ROLE ÚČASTNÍKŮ

Krajský úřad

Zajišťuje seznámení přebírající rodiny se spisem dítěte (u modelu vývoje situace dítěte v PPPD C a D). V případě, že se přebírající rodina rozhodne po seznámení s informacemi ze spisu dítěte, že chce dítě vidět, předá krajský úřad informace relevantním účastníkům předávacího procesu. Dále pak monitoruje průběh předávání a řeší případné závažnější spory mezi rodinou PPPD a přebírající rodinou.

OSPOD dítěte

OSPOD dítěte je hlavním subjektem pro koordinaci předávacího procesu. U modelu vývoje situace dítěte A, B a E zprostředkuje předání informací všem účastníkům předávacího procesu.

Přístupy pracovníků OSPOD se často velmi liší v závislosti na jejich zkušenostech v oblasti PPPD, zejména pak s procesem předávání, případně se zvyklostmi v daném regionu. Pracovník OSPOD dítěte je klíčovou osobou pro koordinaci předávacího procesu. V rámci přípravy na předávání by měl shrnout informace od jednotlivých účastníků, zmapovat představu jednotlivých účastníků předávacího procesu a vytvořit základní představu zejména o tom, jaký návrh k soudu bude třeba podat, kdo jej vypracuje, kdo a kdy bude podávat návrh, jaké jsou zkušenosti s délkou řízení u daného soudu, kdo se kdy a s kým má potkat, jak to může probíhat, jak dlouhý má být předávací proces aj.

OSPOD dítěte ve spolupráci s DSP zajišťují vhodné prostory pro první setkání a naplánují jeho průběh.

Dítě

Před zahájením předávacího procesu je třeba zmapovat připravenost dítěte na přechod do nového prostředí, domluvit se na participaci dítěte na předávacím procesu s ohledem na jeho věk, zmapovat potřeby dítěte v rámci předávacího procesu a vytvořit základní představu, jak budou naplňovány potřeby dítěte v rámci předávacího procesu.

Rodina PPPD

Pěstouni na přechodnou dobu monitorují potřeby dítěte v této fázi a připraví dítě na první setkání, viz 2. *Dítě v průběhu předávacího procesu.*

Připravenost rodiny PPPD závisí na osobním nastavení přechodných pěstounů, délce poskytování PPPD, kvalitě poskytnuté přípravy na výkon PPPD, na zkušenostech přechodných pěstounů s procesem předávání a na kvalitě poskytované podpory od OSPOD dítěte i od doprovázející organizace. Rodina PPPD potřebuje vědět, co se od nich očekává pro naplnění potřeb dítěte v rámci předávacího procesu i pro dobré navázání vztahu s přebírající rodinou. Potřebuje přesně rozumět svým kompetencím v rámci předávacího procesu. Podle toho je třeba s pěstouny PPPD zmapovat jejich silné i slabé stránky, eventuálně navýšit kompetence pro proces předávání. V rámci kontinuální podpory s tím rodině PPPD pomáhá DSP, případně OSPOD dítěte nebo OSPOD rodiny PPPD.

Rodina PPPD by zároveň měla poskytnout v případě modelů C a D krajskému úřadu pro oslovené žadatele o daný typ péče aktuální informace o dítěti, tedy jaký má dítě denní režim, jaké má návyky ohledně stravování, spaní, co má dítě rádo, v jakých situacích se dítě bojí, zda má nějaké specifické projevy chování, jaké jsou spouštěče takových projevů chování, jaký má vztah k dalším lidem a k dětem různého věku, příp. zvířatům, jak probíhá zdravotní péče (výsledky pravidelných návštěv pediatra, specialistů, očkování), jaký pokrok dítě udělalo za dobu pobytu v PPPD (porovnání stavu při přijetí dítěte do PPPD a v okamžiku přípravy předávání), zda a jak probíhaly kontakty dítěte s původní rodinou aj.

Doprovázející organizace pěstounů PPPD

DSP připravuje rodinu PPPD na předávací proces již v průběhu péče o svěřené dítě, pracuje s jednotlivými modely vývoje situace dítěte a vyjasňuje kroky spojené s předáváním dítěte podle typu přebírající rodiny (A, B, C, D) nebo instituce (v případě modelu E), ev. jiného modelu (v případě modelu F).

Orientace DSP v procesu předávání dítěte bude různá podle jeho zkušeností s předávacím procesem, podle zvyklostí v daném regionu i podle zvyklostí dané doprovázející organizace, podle možností spolupráce s OSPOD dítěte i příslušným krajským úřadem. Proto je třeba zmapovat jeho znalost právních i dalších aspektů předávacího procesu, znalost kompetencí jednotlivých účastníků předávacího procesu i kompetence DSP pro podporu předávacího procesu.

Přebírající rodina

Přebírající rodina v této fázi prožívá většinou emočně hodně náročné období. V případě zprostředkování NRP dlouho čekali na „kouzelný telefon“, který jim oznámí, že je někde dítě, které by mohli přijmout do své péče. Nyní je na nich zásadní životní rozhodnutí, zda dané dítě zvládnou do své péče přijmout.

Připravenost přebírající rodiny na přijetí dítěte z PPPD je různá dle osobnostního nastavení přebírajících, dále dle délky doby, která uplynula od příprav, dle kvality poskytnuté přípravy žadatelů i podle toho, jaké informace průběžně dostávají od odborníků i od svého okolí. Jejich přístup bude ovlivněn i tím, jak bezpečně se cítí v komunikaci s krajským úřadem z hlediska možnosti dítěte případně nepřijmout do péče. Proto by měl OSPOD přebírající rodiny zmapovat připravenost přebírající rodiny na převzetí daného dítěte do péče, zmapovat jejich pochopení potřeb dítěte v předávacím procesu, schopnost navázat vztah s dítětem v rámci prvního seznámení, doplnit informace k platným právním úpravám a právům přebírající rodiny, k dalším plánovaným krokům, k průběhu předávacího procesu a dalším aspektům spojeným s přebíráním dítěte. Základní poradenství by v tomto ohledu měl poskytnout OSPOD přebírající rodiny a OSPOD dítěte. Přebírající rodina si také může najít organizaci, která poskytuje podporu budoucím náhradním rodičům, aby jí s tím pomohli.

Podpůrná organizace přebírající rodiny (PPO)

Ne všechny přebírající rodiny mají navázanou spolupráci s nějakou organizací, která by jim mohla poskytovat podporu. Tato podpora je zpravidla poskytována na bázi dobrovolnosti (prebírající rodina si tedy dobrovolně takovou pomoc vyhledá). PPO především poskytuje potřebné informace, emoční podporu přebírající rodině a ve spolupráci s OSPOD domluví společné kroky, vč. přípravy přebírající rodiny na převzetí dítěte do péče.

Proto lze doporučit vyhledání takové podpůrné organizace, jelikož může být v celém procesu velmi nápomocná.

3.1.4. SEZNÁMENÍ PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY SE SPISEM DÍTĚTE NA KRAJSKÉM ÚŘADĚ

Tato část se týká jen situací, kdy krajský úřad zprostředkovává dítěti pěstounskou péči či osvojení. Pokud se dítě vrací do původní rodiny, je přebírající rodina či osoba seznamována s dítětem během osobních kontaktů v rámci povinnosti pěstouna udržovat sounáležitost dítěte s jeho původní rodinou.

K projednání situace dítěte připravuje krajský úřad vždy podklad, který je výpisem ze spisové dokumentace dítěte.

Když krajský úřad vytipuje vhodnou náhradní rodinu, do které by mohlo dítě z PPPD přejít, jsou vytipované osoby pozvány na krajský úřad, kde jsou seznámeny se spisem dítěte a jsou informovány, že se budou moci seznámit přímo s dítětem. K seznámení se spisem bývají žadatelé vyzváni pracovníkem krajského úřadu telefonicky. Zpravidla schůzka trvá tak dlouho, jak žadatelé potřebují, cca 30–60 minut. Pokud by v průběhu schůzky potřebovali žadatelé prostor, aby si mezi sebou bez přítomnosti krajských pracovníků mohli vyjasnit např. to, zda o takovém dítěti uvažují, mohou požádat o přerušeni setkání, odejít např. na chodbu úřadu a tam probrat, jak to vnímají a jestli chtějí v celém procesu nadále pokračovat. Když si vše vyjasní, může schůzka pokračovat.

Pokud mají žadatelé nějaké nejasnosti ohledně zdravotního stavu dítěte, je vhodné se s pracovníky krajského úřadu domluvit, které informace mohou konzultovat např. s budoucím pediatrem dítěte nebo jiným lékařem, aby měli dostatek informací pro další rozhodování, zda dítě přijmou do své péče.

Na této schůzce nejde o to, aby se vytipované osoby rozhodly přijmout či nepřijmout dítě do své péče, ale získaly první informace pro své další rozhodování. Není výjimkou, že se žadatelé rozhodnou ihned nebo během několika dnů. S ohledem na potřeby dítěte je vhodné rozhodnutí zbytečně neprotahovat. Přebírající rodina by však neměla mít pocit, že se musí rozhodnout okamžitě. Žadatelé mohou využít přiměřeně dlouhou dobu na rozhodnutí, zda dítě do své péče přijmou. Pokud potřebují později více času či další informace, je možné se znovu na krajský úřad obrátit a ještě si vyjasnit potřebné. Ze zákona je lhůta na rozhodnutí (respektive na podání návrhu k soudu) 30 dní od seznámení se spisem. Ze zkušeností

však dlouhé rozhodování (zpravidla více než 14 dnů) bývá signálem, že přebírající rodina si na převzetí dítěte do své péče netroufá.

Pokud žádá o svěřeni dítěte do péče samožadatel, který bydlí ve společné domácnosti s další osobou, která se tak stává společně posuzovanou osobou, je zpravidla účast takové osoby na této schůzce možná.

Co obsahuje výtah ze spisové dokumentace

- údaje o formě možné péče dle právní volnosti dítěte
- informaci, kde je dítě aktuálně umístěno
- osobní údaje k rodiči či rodičům, pokud jsou známy, tedy jméno, příjmení, datum narození, údaje ke vzdělání rodičů
- rodinnou a sociální anamnézu dítěte zaměřenou na důvody umístění dítěte mimo biologickou rodinu:
 - o jakou rodinu se jedná¹⁹
 - informace o širší biologické rodině
 - informace ke zdravotnímu stavu rodičů, pokud jsou známy
 - zdravotní zátěž u někoho z členů širší rodiny, je-li známa (např. psychiatrické onemocnění, genetická zátěž)
 - zda jsou rodiče uživateli návykových látek, příp. jakých (je-li informace k dispozici)
 - zda je známá trestná činnost na straně rodičů atd.
- informace ke zdravotnímu stavu dítěte (zpráva o novorozenci, zpráva ošetřujícího pediatra, zprávy odborných lékařů, kam dítě dochází)²⁰

¹⁹ Pracovník krajského úřadu se s biologickou rodinou dítěte nesetkává, dostupné informace o rodičích by měly být ve spisu dítěte.

²⁰ Rozsah informací od ošetřujících lékařů dítěte bývá různý. Zpravidla by ve zprávě mělo být, zda psychomotorický vývoj dítěte odpovídá věku. Informace o prognóze vývoje nebývají součástí zdravotní zprávy (ne vždy je možné prognózu vývoje vůbec odhadnout). Pokud by v původní rodině byla nějaká závažnější zátěž, o které lékaři nebo pracovník krajského úřadu vědí, žadatelům bude sděleno, o jaké onemocnění se jedná, ale zároveň nelze odpovědně posoudit, kam se vývoj může či nemusí pozitivním či negativním směrem posunout. Kontakt na stávajícího dětského lékaře pracovník krajského úřadu nepředává. Pokud mají žadatelé potřebu konzultovat zdravotní stav dítěte, než se rozhodnou pro seznamování a převzetí dítěte do péče, pak se svým pediatrem. V rámci předávacího procesu, kdy se již žadatelé rozhodli s dítětem seznamovat a přijmout jej do péče, se často stává, že náhradní rodiče absolvují návštěvu pediatra dítěte s rodinou PPPD.

- informace k psychomotorickému vývoji dítěte (u malých dětí se vyjadřuje především pediatr, neurolog, u starších dětí často i psycholog)
- informace k sourozencům dítěte, pokud jsou známy, tj. věk, kde se aktuálně nacházejí, zda jsou s dítětem v kontaktu, jak zdravotně a vývojově prospívají²¹
- aktuální informace od PPPD rodiny o dítěti, tj. jaký má dítě denní režim, jaké má návyky ohledně stravování, spaní, co má dítě rádo, v jakých situacích se dítě bojí, zda má nějaké specifické projevy chování, jaké jsou spouštěče takových projevů chování, jaký má vztah k dalším lidem a k dětem různého věku, příp. zvířatům, jak probíhá zdravotní péče (výsledky pravidelných návštěv pediatra, specialistů, očkování), jaký pokrok dítě udělalo za dobu pobytu v PPPD (porovnání stavu při přijetí dítěte do PPPD a v okamžiku přípravy předávání), zda a jak probíhaly kontakty dítěte s původní rodinou aj.²²
- fotografie dítěte

Co je možné si zaznamenat

Při seznamování je vždy k dispozici celý spis dítěte. Jestliže se chtějí žadatelé na cokoli dalšího zeptat, lze do podkladů nahlédnout, dělat si výpisky např. ze zdravotních zpráv ke zdravotnímu stavu dítěte, aby mohli žadatelé eventuálně konzultovat se svým dětským lékařem apod.

Spisová dokumentace a rovněž výtah ze spisu obsahují osobní údaje o rodičích i dítěti, žadatelé se teprve budou rozhodovat na základě získaných informací, zda se budou chtít s dítětem seznámit či nikoliv, proto si mohou pořizovat pouze poznámky. Výpis ze spisu si žadatelé nemohou odnést, nemohou si z něj pořizovat fotokopie s ohledem na ochranu osobních údajů, stejně tak se nepředává fotografie dítěte. To je možné až po seznámení s dítětem a vyjádření žadatelů, že mají zájem v seznamování s dítětem pokračovat a následně jej převzít do péče.

²¹ U osvojených dětí po dokončení procesu osvojení již OSPOD osvojitelskou rodinu nesleduje.

²² Rozsah informací od PPPD rodiny bude závislý na zvyklostech daného kraje i konkrétní PPPD rodiny.

3.1.5. PRVNÍ SETKÁNÍ

Místo prvního setkání

Před prvním setkáním přebírající rodiny s dítětem je vhodné uspořádat online nebo osobní setkání všech účastníků bez dítěte, kde se vyjasní, jak první setkání bude probíhat. Setkání by se v ideálním případě mělo účastnit OSPOD dítěte, pěstouni PPPD, přebírající osoby, doprovázející organizace přechodných pěstounů a podpůrná organizace přebírající rodiny. Pak by fáze setkání moderátora předávacího procesu s přebírající rodinou a rozhovor přebírající rodiny s pěstouny PPPD v přítomnosti moderátora mohly proběhnout online formou, a to např. den před osobním setkáním přebírající rodiny s dítětem.

První navazování komunikace přebírající rodiny s dítětem zpravidla probíhá v neutrálním prostoru OSPOD dítěte nebo doprovázející organizace, případně v jiném neutrálním prostoru. Je potřeba vybrat takový prostor, který bude nerušený, příjemný a bezpečný pro dítě i pro předávající a přebírající rodinu. Není vhodné setkání realizovat v domácnosti pěstouna či přebírající rodiny, protože by to mohlo s sebou přinést řadu rušivých elementů, které by odváděly pozornost od toho nejdůležitějšího, proč se setkání vlastně koná, a to od dítěte a seznámení se s ním.

Klíčové okamžiky prvního setkání

První setkání má celkem čtyři na sebe navazující procesy.

- a. Telefonická domluva prvního setkání
- b. Setkání moderátora předávacího procesu s přebírající rodinou
- c. Rozhovor přebírající rodiny s pěstouny PPPD v přítomnosti moderátora
- d. První navazování komunikace přebírající rodiny s dítětem a domluva na dalších krocích

3.1.6. PRŮBĚH SETKÁNÍ

a. Telefonická domluva prvního setkání

Odpovědnost za proces předávání nese OSPOD dítěte. V každém kraji je jiná praxe. V některých krajích první setkání svolá OSPOD dítěte, jinde tím pověří DSP nebo to nechá na rodině PPPD.

Proces seznamování s dítětem je velmi citlivou částí procesu předávání. Když se špatně začne, těžko se pak komunikace zlepšuje. Navíc úroveň komunikace v týmu, který se bude podílet na předávání dítěte z PPPD, je také velmi různá.

Před započítím procesu předávání by měl OSPOD ve spolupráci s ostatními účastníky předávacího procesu rozhodnout:

- kdo bude proces předávání řídit
- kdo bude moderátorem jednotlivých setkání, viz kapitola 1.6.1. *Moderátor setkání v rámci předávacího procesu*
- jak se budou členové týmu vzájemně informovat
- jaká je připravenost dítěte na případný přechod z PPPD
- jaká je aktuální situace přebírající rodiny
- zda žadatelé vědí, jaké jsou jejich možnosti rozhodování o tom, zda dítě do péče přijmou
- jak bude přebírající rodina informovat členy týmu, zda se rozhodli dítě do péče přijmout
- co bude přebírající rodina potřebovat zajistit před převzetím dítěte do své péče
- zda přebírající rodina chápe význam PPPD pro dítě
- zda přebírající rodina i pěstouni rozumí současným právním úpravám, které ovlivňují rychlost a způsob převzetí dítěte do péče

Pokud tyto informace nejsou dostupné, je pozice DSP i obou rodin velmi obtížná, protože dochází častěji k nevhodnému nastavení předávacího procesu, k různým nedorozuměním a neshodám, které jsou způsobeny nedostatkem informací.

b. Setkání moderátora předávacího procesu s přebírající rodinou

Na toto setkání je vhodné vyčlenit si cca 45–60 minut. Proběhnout může osobně nebo online. Přebírající rodina může být při této schůzce značně nervózní, a proto je vhodné ověřovat, zda sděleným informacím porozuměli.

Setkání moderátora předávacího procesu s přebírající rodinou může zajistit několik důležitých aspektů předávacího procesu.

Doplnění informací o dítěti:

- o jeho aktuálních potřebách a historii
- jak nejlépe navázat s daným dítětem kontakt a vztah
- jak se mají vzájemně s dítětem oslovovat
- jak dítě procesu případného přechodu do nové rodiny rozumí aj.

Zapojení přebírající rodiny do týmu zjištěním:

- jak se přebírající cítí, jak vnímají přechod dítěte z PPPD, jaké mají informace o PPPD
- zda mají nějaká přání či omezení pro proces rozhodování a předávání, jaké jsou jejich časové představy o termínu definitivního předání, jak bude možné jejich přáním vyhovět
- zda mají někoho, kdo jim v procesu rozhodování a případného přijímání dítěte do péče bude pomáhat aj.

Doplnění informací o rodině PPPD:

- jak funguje rodina PPPD, kdo se podílel na péči o dítě
- zda žadatelům a přebírající rodině vyhovuje více tykání nebo vykání, oslovování křestním jménem nebo příjmením (zpravidla doporučujeme oslovování křestními jmény a vykání, více viz kapitola 4.5. Oslovování)

Vyjasnění kompetencí a rychlosti procesu předávání dítěte:

- Odpovědnost za proces předávání má u modelů A, B a E OSPOD dítěte, u modelů C a D pak OSPOD dítěte ve spolupráci s krajským úřadem.
- Pochopení možností nastavení rychlosti procesu je zásadní pro další komunikaci.

TIP

Moderátor setkání může použít například tuto formulaci:

„Pokud se vám něco v procesu předávání nebude zdát v pořádku, nebojte se ihned ozvat, ať se můžeme v týmu lépe vyladit a případně proces předávání přenastavit. Dítě potřebuje vnímat, že jsou všichni dospělí v souladu a že se v procesu předávání cítí všichni dospělí dobře. Pak přechod dobře zvládne.“

„Pokud se rozhodnete převzít péči o dítě, je třeba podat si žádost k soudu. S tím vám pomůže OSPOD dle vašeho místa bydliště, příp. OSPOD dítěte.“

c. Rozhovor přebírající rodiny s pěstouny PPPD v přítomnosti moderátora

Na toto setkání je vhodné vyčlenit si cca 15–20 minut. Proběhnout může osobně nebo online. Lze ho navázat rovnou na setkání moderátora předávacího procesu s přebírající rodinou.

Moderátor vyhodnotí, zda je vhodné, aby si přebírající rodina mohla bez přítomnosti dítěte doplnit od pěstounů informace o dítěti (zejména u starších dětí), příp. aby si rodiny odžily vzájemné ne/sympatie. Rodiny si mohou vyjasnit i oslovování navzájem a oslovování dítěte. Mohou si vyjasnit i to, jak mají předávající rodinu představit dítěti a další otázky, které by byly některému účastníkovi setkání nejasné.

Přebírající rodina může v rámci tohoto rozhovoru zjistit, jak mohou dítě zaujmout, jak s ním vést rozhovor a na co si dávat pozor. Je vhodné rovnou vymyslet, jestli by bylo vhodné mít připravené nějaké hračky nebo jiné předměty, přes které bude možné s dítětem otevřít komunikaci a navázat vztah.

TIP PRO PŘEDSTAVENÍ RODINY STARŠÍMU DÍTĚTI

„Dneska půjdeme do herny, kde se máme potkat s Aničkou a Tondou. Chtějí být náhradními rodiči, a tak se s námi chtějí potkat, aby se o tom dozvěděli víc.“

Dítěti tak nesdělujeme, jestli se Anička s Tondou (přebírající rodina) rozhodnou, že dítě do své péče převezme. Dítě se tak nemusí cítit odmítnuto pro případ, že by se Anička s Tondou rozhodli, že dítě do své péče nepřevezmou.

Zároveň je potřeba dopředu domluvit, že pokud přebírající rodina vycítí, že o přijetí dítěte do péče uvažuje, mohou si začít pořizovat ze setkání i fotografie, aby v budoucnu mohli s dítětem sdílet, jak silné či krásné toto setkání bylo. Pomáhá to dobře vystavět celý příběh dítěte. Přebírající rodina může požádat moderátora o pomoc s focením, aby byli na fotografiích společně s přijímaným dítětem.

d. První navazování komunikace přebírající rodiny s dítětem a domluva na dalších krocích

Na toto setkání je vhodné vyčlenit si cca 60–120 minut. Setkání probíhá osobně.

Vzniká prostor pro seznámení přebírající rodiny s dítětem v přítomnosti pěstounů a moderátora setkání. U každého dítěte to bude probíhat trochu jinak. Záleží i na tom, zda je dítě dobře vyspané, zda se cítí dobře v prostoru, kde setkání probíhá, zda cítí z dospělých, že je mezi nimi soulad. Podle toho je pak vhodné zvážit, zda má přebírající rodina jen sledovat, jak probíhají interakce mezi dítětem a rodinou PPPD a vést co nejuvolněnější rozhovor, nebo zda už je příležitost pro navázání interakce s dítětem, příp. zda už by mohli vzít dítě do náruče apod.

TIP

Přebírající osoba/osoby si mohou sednout na koberec s hračkami. Pěstouni si sednou na protější stranu koberce. Přes hračky pak přebírající mohou rozvíjet komunikaci s dítětem. Pokud se dítě cítí bezpečně, může se tak snadno přibližovat k přebírajícím.

TIP, JAK UPOUTAT POZORNOST MLADŠÍHO DÍTĚTE, KTERÉ DOBŘE NEZNÁTE

1) Společně zaměřená pozornost

Dospělý se dívá, čemu dítě věnuje pozornost a kam dítě zaměřuje pohled, pak začne sledovat stejný předmět nebo děj jako dítě.

2) Pojmenování

Dospělý hravou intonací pojmenuje, na co se koukají: „*Je tam míček, vid’?*“

3) Rozpohybování

Pokud si dítě s předmětem nehraje, zahýbe dospělý hračkou či předmětem a hravě to komentuje: „*Jejda, to je neposedný míček, vid’?*“

Pokud si dítě s předmětem hraje, dospělý chvíli jen pojmenuje činnosti dítěte: „*To je autíčko, vid’? A jak hezky jezdí!*“ příp. může do hry přidat další hračku.

4) Trpělivost

Pokud dítě neprojevuje o daný předmět zájem, zkusí dospělý udělat změnu (předmětu nebo akce s předmětem) a opět to hravě komentuje.

5) Přiblížení

Když se dítě cítí bezpečně, postupně začne s přebírající rodinou spolupracovat, nechá si podat hračku, nechá si pomoci, později se nechá vzít i do náruče.

Pokud dítě sdílí spolu s dospělým pozitivní emoce, má to pro dítě motivující charakter a pomáhá to navazování vzájemného vztahu, a to již v průběhu prvního roku života, kdy ještě není schopno komunikovat prostřednictvím řeči jako takové.

TIP

Moderátor setkání vyhodnocuje, zda dítě na přebírající rodinu dobře reaguje a zváží, zda je možné, aby pěstouni a moderátor ustoupili do pozadí, ev. opustili místnost na jasně daný čas (cca 5–15 minut). Moderátor setkání popisuje, co se děje a co se bude dít. V případě, že je vhodné, aby přebírající byli s dítětem chvíli o samotě, moderátor sděluje, že přebírající osoba/osoby nyní mají samostatný čas, a že jeho či pěstouny mohou v případě potřeby přivolat. Přebírající osoby tak mají čas na to, aby s dítětem navázaly kontakt bez pocitu, že je někdo sleduje. Zároveň pokud se jedná o přebírající pár, mohou mezi sebou sdílet své první dojmy a vyjasňovat si, zda budou chtít v procesu předávání pokračovat.

To, zda bude vhodné, aby přebírající byli s dítětem chvíli o samotě, vyžaduje pečlivé vyhodnocování toho, jak dítě setkání prožívá, jak se cítí bezpečně a jakou empatii pro potřeby dítěte má přebírající rodina.

V závěru setkání přebírající rodiny s dítětem je dobré domluvit se na dalších krocích. Setkání lze tedy uzavřít několika tématy:

- společné shrnutí/reflexe setkání, doplnění, případně zopakování informací
- zvážení potřeby dalšího setkání žadatelů/přebírající rodiny s dítětem před rozhodnutím převzít/odmítnout péči o dítě (setkání se může případně opakovat několikrát, pokud by to přebírající rodina potřebovala k rozhodnutí, zda dítě převezme do péče
- předání vzájemných kontaktů
- domluva na dalším postupu, tedy především další průběh procesu rozhodování přebírající rodiny

Následně doporučujeme vytvořit záznam o průběhu prvního setkání přebírající rodiny s dítětem a odeslání zprávy všem účastníkům předávacího procesu, vč. OSPOD dítěte (viz přílohy publikace).

3.1.7. ROZHODNUTÍ PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY O PŘIJETÍ ČI NEPŘIJETÍ DÍTĚTE DO PÉČE

Než je možné přistoupit k dalším krokům, je třeba dát přebírající rodině prostor pro rozhodnutí, zda dítě budou chtít přijmout do své péče. Měli by být ubezpečeni, že mohou dítě odmítnout.

TIP

Je vždy lepší, aby přebírající rodina později litovala, že dítě nepřijala, než aby časem litovala, že ho do péče přijala.

Pokud přebírající rodina dojde k rozhodnutí, že dítě nepřevzme do své péče, pak je vhodné neodkládat oznámení o tomto rozhodnutí ostatním účastníkům předávacího procesu, aby dítě nebylo zatíženo prodloužením doby, kdy bude v PPPD. Když přebírající rodina sdělí své rozhodnutí krajskému úřadu, příp. OSPOD dítěte a dalším účastníkům předávacího procesu, tyto osoby by měly vyjádřit respekt k rozhodnutí přebírající rodiny, neměly by zatěžovat přebírající osoby tím, aby odůvodňovaly své rozhodnutí, pokud ony samy nechtějí své důvody vysvětlovat. Návrh k soudu přebírající rodina v takové situaci nepodává.

TIP PRO KOMUNIKACI SE STARŠÍM DÍTĚTEM V PŘÍPADĚ, ŽE PŘEBÍRAJÍCÍ RODINA DÍTĚ PŘEVEZME DO SVÉ PÉČE

„Vzpomínáš si, jak jsme se viděli s Aničkou a Tondou? Chtěli být náhradními rodiči. A právě nám volali, že se rozhodli, že by chtěli být rodiči přímo pro tebe. Znovu se s nimi tedy budeme vidat, abyste se lépe poznali.“

Někdy je u starších dětí překvapivé, že se bude chtít dítě přestěhovat co nejdříve. Dítě tím dává najevo, že je na změnu připraveno, že rozumí situaci a že nechce proces už protahovat. Může to být i známka toho, že na tuto chvíli čekalo po celou dobu trvání PPPD.

3.1.8. SESTAVENÍ NÁVRHU PLÁNU PŘEDÁVÁNÍ DÍTĚTE Z PPPD

Když se přebírající rodina rozhodne, že přijme dítě do své péče, je vhodné uspořádat online nebo osobní setkání, na kterém se vytvoří návrh plánu pro jednotlivé fáze předávacího procesu (viz přílohy publikace). Online setkání má výhodu, že je možné návrh plánu předávání dítěte z PPPD společně sdílet v elektronické podobě. Všichni se tak lépe mohou podílet na konkrétních formulacích, text není vázán velikostí předtištěného formuláře.

Na sestavení návrhu plánu předávání dítěte z PPPD je potřeba počítat s časem min. 60 minut, aby všichni účastníci setkání došli k souladu, rozuměli jednotlivým fázím předávacího procesu, soudní praxi a dalším aspektům. Soulad všech účastníků předávacího procesu je klíčový pro úspěšné předání dítěte z PPPD.

Plán přechodu dítěte do nové rodiny se sestavuje až poté, kdy se přebírající rodina rozhodne, že dítě do své péče opravdu chce přijmout. Odpovědnost za vytvoření návrhu plánu předávání nese OSPOD dítěte, který tím někdy pověří DSP. Vždy je nezbytné pracovat se základními faktory, které ovlivňují délku a nastavení plánu předávání, tedy potřeby dítěte a přebírající rodiny a postup konkrétního soudu (termín řízení, termín vyhotovení rozhodnutí, kdo bude účastníkem řízení, odvolací lhůty a možnost vzdát se práva na odvolání). OSPOD dítěte může významně pomoci při plánování předávacího procesu, pokud se mu podaří

s předstihem od soudce zjistit především to, jak dlouho po podání návrhu bude trvat, než soud rozhodne a kdy je předpokládán termín vykonatelnosti soudního rozhodnutí, viz kapitola 7. *Právní aspekty předávacího procesu*. Bohužel ne vždy poskytuje soud takovou součinnost, aby OSPOD tyto informace mohl získat.

Návrh plánu předávání by měl být součástí IPOD. Spolupracovat by na něm tedy měli všichni účastníci předávacího procesu. Návrh plánu pro jednotlivé fáze předávacího procesu by měl být součástí návrhu přebírající rodiny k přijetí dítěte do své péče, který podává na příslušný soud. Slouží k tomu, aby soud mohl dobře nastavit termín vykonatelnosti v souladu s předávacím procesem tak, aby naplňoval nejlepší zájem a potřeby dítěte a nedocházelo ke zbytečnému protahování předávacího procesu, které vede ke zmatení dítěte a jeho znejistění v této citlivé době. Zároveň by měl respektovat připravenost přebírající rodiny přijmout dítě do péče. K tomu lze využít formulář Návrh plánu předávání dítěte z PPPD (viz přílohy publikace).

TIP, JAK VYSVĚTLIT PRÁVNÍ PROCES PŘEBÍRAJÍCÍ RODINĚ

Nastavení rychlosti procesu přebírání dítěte závisí především na rychlosti soudu. To je třeba přebírající rodině vysvětlit:

„Jsou dvě základní možnosti, jak bude proces probíhat: Nejdříve si podáte návrh na svěření dítěte v řádném řízení, ve kterém se doloží vaše způsobilost přijmout dítě do péče (zařazení do evidence náhradních rodičů, bytové poměry, finanční situace, aktuální připravenost zahájit péči o dané dítě aj.). Když soud dostatečně rychle rozhodne, stanoví se podle vykonatelnosti rozhodnutí den definitivního předání a tomu se přizpůsobí předávací proces.

Pokud by se čekání na jednání a rozhodnutí soudu protahovalo, může se podat návrh na předběžné opatření, ve kterém se zdůvodní, proč není v zájmu dítěte protahovat předávací proces. Bud' soud vyhoví žádosti o předběžné opatření, nebo bude třeba čekat do řádného řízení.

Pokud soudce vyhoví žádosti o předběžné opatření, naplánujeme předávací proces tak, aby se termín definitivního pře-

dání shodoval s datem vykonatelnosti. Záleží na tom, jak bude vykonatelnost stanovena.

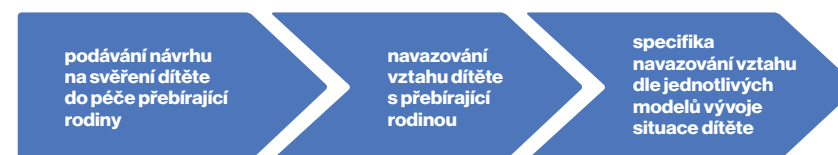
Pokud ale soud nevyhoví této žádosti a bude nutné předávat dítě na základě řádného rozhodnutí, pak může trvat proces předávání i několik měsíců.

Pro všechny strany je tedy těžké, že dopředu nemáme jistotu, jak se soud zachová. Dokud nevíme, že bude do několika dnů rozhodnutí soudu vykonatelné, je pro dítě lepší pomalejší nastavení procesu předávání, abychom pak nemuseli proces brzdit a dítě se necítilo zmatené.“

3.2. ČEKÁNÍ NA ROZHODNUTÍ SOUDU

Tato fáze začíná tím, že přebírající rodina podá k příslušnému soudu návrh na svěření dítěte do své péče a končí v okamžiku, kdy již mají účastníci od soudu informaci, že během několika dnů bude vykonatelné rozhodnutí, kdy dojde k předání právní odpovědnosti za dítě z rodiny PPPD na přebírající rodinu.

3.2.1. DŮLEŽITÉ OKAMŽIKY FÁZE ČEKÁNÍ NA ROZHODNUTÍ SOUDU

3.2.2. CÍLE TĚTO FÁZE

1. Seznamování přebírající rodiny s potřebami dítěte a jejich naplňováním. Vytvoření bezpečného prostředí pro setkávání přebírající rodiny s pěstouny PPPD.
2. Zajištění takového prostředí, ve kterém se dítě opakovaně přesvědčuje, že je přebírající rodina bezpečná, umí reagovat na jeho okamžité potřeby, umí s ním trávit příjemně čas.
3. Všichni účastníci by měli rozumět, proč v této fázi ještě není možné přistoupit k přenášení citového pouta dítěte na přebírající rodinu. S tím

je nutné čekat až do chvíle, kdy je cca do 7-10 dnů jisté, že rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče přebírající rodiny bude vykonatelné.

V této fázi ještě nedochází k přenesení (překlopení) citového pouta dítěte na přebírající rodinu. Jakmile se proces zintenzivní již v této fázi, dítě zpravidla začne přenášet citovou vazbu na přebírající rodinu. Když se pak ale musí začít brzdit předávací proces (třeba kvůli neplánovanému protahování čekání na rozhodnutí soudu), může dojít ke zmatení vazebného chování dítěte (např. obavou, zda o něj přebírající rodina neztrácí zájem), dítě se může začít odtahovat zpět k pěstounům PPPD, což vytvoří napětí mezi přebírající rodinou a pěstouny PPPD.

Čas lze v průběhu této fáze využít na předávání informací o potřebách a zvyklostech dítěte, předávání informací o zdravotním stavu a historii dítěte s tím souvisejících dokumentů či předmětů. Podrobnější popis toho, co pomáhá v rámci této fáze, najdete v kapitole 4. *Doporučení pro dobré navazování vztahu dítěte s přebírající rodinou*, případně v kapitole 5. *Co předat s dítětem*.

3.2.3. ROLE ÚČASTNÍKŮ PŘEDÁVACÍHO PROCESU

V DANÉ FÁZI

OSPOD dítěte

OSPOD dítěte by stále měl mít roli hlavního koordinátora předávacího procesu. Získává proto informace od jednotlivých subjektů a monitoruje, zda dochází k naplňování potřeb dítěte, zda je frekvence a délka setkání udržitelná i s ohledem na možné protahování čekání na rozhodnutí soudu, zda jsou vhodně vybrána místa setkání a zda mezi účastníky předávacího procesu panuje soulad.

Pěstouni PPPD

V této fázi se zaměřují na vytvoření bezpečného prostředí pro navázání vztahu mezi dítětem a přebírající rodinou. Monitorují tedy potřeby dítěte a reagují na ně, komunikují s dítětem o tom, co se v dané fázi děje, a připravují dítě na jednotlivá setkání. V této fázi již mohou uplatňovat

některé přístupy či změny v denním režimu, které později bude uplatňovat přebírající rodina, aby si na ně dítě zvyklo. Pokud dítě reaguje tak, že je patrné, že se cítí s přebírajícími osobami bezpečně, je možné nechávat na krátké časové úseky přebírající osoby s dítětem např. ve vedlejší místnosti, případně se mohou rodiny domluvit na tom, že přebírající osoby vezmou dítě na procházku. K tomu je vhodné podepsat Dohodu o pobytu dítěte mimo dohled pěstounů (viz příloha publikace *Dohoda o pobytu dítěte mimo dohled pěstounů a kapitola 3.2.5. Pobyt dítěte s přebírající rodinou mimo dohled rodiny PPPD*).

Doprovázející organizace pěstounů PPPD

DSP v této fázi monitoruje vzájemnou informovanost a soulad zúčastněných, zejména pěstouna PPPD, v případě nesouladu navrhuje řešení ev. konzultuje situaci s OSPOD dítěte či s krajským úřadem. DSP se setkání rodin zpravidla neúčastní, pokud o to nepožádá rodina PPPD.

Pověřil-li OSPOD doprovázejícího pracovníka koordinací procesu, DSP předem konzultuje další kroky s OSPOD, aby OSPOD mohl vyjádřit, že je s nastavením v souladu.

Pokud již dítě verbálně komunikuje, DSP podporuje pěstouny, aby věděli, jak s dítětem komunikovat o tom, že bude do nové rodiny přecházet, vyprávěli si s ním o nových zážitcích, společně pracovali na deníku dítěte, případně využili další pomocné terapeutické techniky (viz kapitola 2.4. *Nástroje pro práci s dítětem v průběhu předávacího procesu*).

U menších dětí může tato komunikace probíhat na neverbální úrovni. Dítě dobře vycítí, jak jsou pěstouni s předáváním v souladu.

Přebírající rodina

V této fázi je důležité, aby přebírající rodina neztrácela trpělivost. Většinou je pro ně náročné, že se již mohou s dítětem potkávat, ale stále o toto dítě nemohou převzít péči. Někdy proto mohou mít tendenci zvyšovat frekvenci setkání. Je tedy nutné, aby pochopili vazebné chování dítěte a zvládli se mu přizpůsobit. Je to o to těžší, že navíc ani často není jasné, jak dlouhá tato fáze bude.

Podpůrná organizace přebírající rodiny

Právě v této fázi může být užitečné, pokud pracovník podpůrné organizace zná důležitost vhodného nastavení frekvence setkání, aby dokázal

přebírající rodinu dobře podpořit ve chvílích, kdy si nejsou jisti správností nastavení nebo ztrácejí trpělivost.

3.2.4. PRŮBĚH FÁZE ČEKÁNÍ NA ROZHODNUTÍ SOUDU

3.2.4.1. PODÁNÍ NÁVRHU NA SVĚŘENÍ DÍTĚTE DO PÉČE PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY

Přebírající rodina formálně deklaruje své rozhodnutí přijmout dítě do péče podáním návrhu k soudu na svěření dítěte do své péče. Své rozhodnutí přijmout dítě do své péče sdělí krajskému úřadu (dle dohody případně i rodině PPPD a DSP). Podrobnější vysvětlení jak podat návrh k soudu je v kapitole 7. *Právní aspekty předávacího procesu.*

Pokud by původní rodina (rodič či člen širší rodiny) otálela s podáním návrhu na převzetí dítěte do péče, pak by měl OSPOD dítěte/přebírajících navrhnout další postup, příp. podle toho upravit IPOD.

V případě zprostředkování NRP má přebírající rodina na podání návrhu k soudu lhůtu 30 dní od seznámení se spisem. V odůvodněných případech může krajský úřad tuto lhůtu prodloužit na 60 dnů (viz § 24, odst. 3 ZSPOD). Během této lhůty se může přebírající rodina setkat s dítětem a PPPD rodinou opakovaně, pokud to může zvýšit jejich jistotu ohledně rozhodnutí, zda dítě přijmou.

3.2.4.2. NAVAZOVÁNÍ VZTAHU DÍTĚTE S PŘEBÍRAJÍCÍ RODINOU

Tato fáze je uplatněna v době, kdy ještě z právního hlediska není možné, aby dítě přešlo do péče přebírající rodiny.

Frekvence: Zpravidla max. 1x týdně. Přebírající rodina je zatím spíše návštěvou dítěte. Není možné očekávat, že v této fázi dojde k překlopení citové vazby na novou rodinu.

Doporučená délka setkání: 1–3 hodiny

Místo setkání: viz výše kapitola 4. *Doporučení pro dobré navazování vztahu dítěte s přebírající rodinou, část Místo setkání, frekvence a délka setkání.*

Vztah mezi dítětem a přebírající rodinou je během této fáze udržován na úrovni návštěvy. Přebírající rodina se má chovat k dítěti například jako přátelé přechodných pěstounů, kteří se s rodinou a dítětem jednou za čas vzájemně navštíví. Dítě vnímá pocity přechodných pěstounů a podle toho vyhodnocuje, jak bezpečná návštěva to je. Jde tedy především o navazování důvěry mezi dítětem a přebírajícími osobami.

Pokud se dítě již samo pohybuje, je vhodné, aby přebírající rodina byla schopna počkat, až si k nim dítě přijde samo. Pěstoun PPPD společně s přebírající rodinou hledají příležitosti, jak dítě zaujmout přístupem a aktivitou přebírající rodiny tak, aby k přebírající rodině dítě chtělo. Jestliže se např. dítě rádo koupe nebo chodí na procházky, je vhodné do těchto činností zapojit přebírající rodinu.

3.2.4.3. SPECIFIKA NAVAZOVÁNÍ VZTAHU DLE MODELŮ VÝVOJE SITUACE DÍTĚTE

Předávání do původní rodiny k rodičům či jednomu z rodičů (model A)

Neprobíhá zprostředkování NRP. Dítě je předáváno do péče rodiče/rodičů na základě podání návrhu k soudu (zrušení předběžného opatření, kterým bylo dítě svěřeno do PPPD, nebo návrh na svěření do péče rodičů).

Setkávání zpravidla neprobíhá vůbec v domácnosti pěstounů, ale spíše na neutrálním místě (např. v prostorách doprovázející organizace). Zahájení předávání totiž probíhá v rámci kontaktů dítěte s rodiči již v průběhu péče. Důležité je, aby se bezpečně cítila rodina PPPD i rodič/e dítěte, a tím vytvářeli pocit bezpečí i pro dítě.

Je vhodné, pokud se předávací proces plánuje ve spolupráci s organizací, která může rodičům poskytovat sociálně-aktivizační služby a navyšovat jejich rodičovské kompetence a později bude spolupracovat s rodiči, aby zvládli péči po převzetí dítěte.

Při předávání do původní rodiny se předávají s dítětem fotografie, deník dítěte, doklady a kufřík s předměty, které dokládají historii dítěte nebo ke kterým má dítě citový vztah, více viz 5. *Co předat s dítětem.* Obsah je vždy vhodné přizpůsobit dle konkrétní situace.

Předávání do péče osoby blízké dítěti (model B)

Většinou platí stejná pravidla ohledně místa kontaktů dítěte s přebírající rodinou jako pro předávání dítěte zpět do péče rodičů. Při podávání návrhu je třeba vyhodnotit, zda bude přebírající rodina žádat o svěření dítěte do péče nebo do předpěstounské péče (případně do pěstounské péče).

Předávání do osvojení v ČR (model C)

Je třeba dobře ošetřit vzájemnou informovanost tak, aby nevznikalo napětí mezi přebírající rodinou a rodinou PPPD. Proces předávání řídí OSPOD

dítěte ve spolupráci s krajským úřadem.²³ Rodina PPPD by se měla snažit vytvářet pro budoucí osvojitele bezpečné prostředí, nepoučovat je, ale aktivně vytvářet prostor pro navázání vztahu dítěte s budoucími osvojiteli tak, aby budoucí osvojitelé neměli pocit, že pěstounům dítě „kradou“. Současně by měla rodina PPPD vytvářet takovou atmosféru, aby budoucí osvojitelé neměli problém se aktivně doptávat na vše, co potřebují vědět pro převzetí dítěte do své péče.

Předávání do zprostředkované pěstounské péče (model D)

Zde platí totéž jako u předávání do osvojení. Kromě toho by předávání dítěte mělo probíhat ve spolupráci se současnou či budoucí doprovázející organizací přebírající rodiny.

Je třeba také vyřešit dávky pěstounské péče, k nim blíže v kapitole 8.4. *Dávky pěstounské péče.*

Předávání do institucionální péče (model E)

V této fázi jde především o zjišťování a předávání informací o vybraném zařízení, jeho provozu, rozdělení dětí do skupin, způsobu vedení skupin, denním režimu a dalších zvyklostech zařízení. Více viz samostatná kapitola 6.1. *Specifika předávání dítěte do institucionální péče.*

Předávání do mezinárodního osvojení (C/2) a repatriace do země původu (model F)

V těchto případech se spolupracuje s ÚMPOD (viz www.umpod.cz), jejichž pracovníci zpravidla přebírají plánování procesu předávání i jeho koordinaci. Jsou zde určitá specifika, např. zajišťování tlumočení, a to jak pro rodinu PPPD, přebírající rodinu, ale zejména pro dítě. Více viz kapitoly 6.2. *Předávání dítěte do mezinárodního osvojení* a 6.3. *Repatriace dítěte.*

3.2.5. POBYT DÍTĚTE S PŘEBÍRAJÍCÍ RODINOU MIMO DOHLED RODINY PPPD

Pokud přebírající rodina už tráví čas s dítětem samostatně mimo dohled rodiny PPPD, je vhodné si předat odpovědnost za dítě. K tomu slouží

²³ V případě, že by šlo o předání do péče, která není zprostředkována krajským úřadem, pak do koordinace procesu nebude krajský úřad zařazen.

dohoda, kterou mezi sebou předávající a přebírající rodina uzavřou. Na dohodě by neměla být hlavička žádné organizace, jde o dohodu mezi rodinami.²⁴

TIP

Odpovědnost si lze případně předat i tak, že přebírající rodina před odchodem na procházku apod. napíše ze svého telefonu zprávu rodině PPPD, že přebírá odpovědnost za dítě. A napíše očekávanou hodinu návratu. Při návratu dítěte naopak pěstouni PPPD potvrdí odesláním zprávy ze svého telefonu na telefon přebírající rodiny, že dítě převzali v pořádku v uvedeném čase zpět.

3.3. PŘENESENÍ CITOVÉHO POUTA DÍTĚTE K PŘEBÍRAJÍCÍ RODINĚ

Tato fáze začíná několik dnů před tím, než je vykonatelné rozhodnutí o předání dítěte z péče rodiny PPPD do péče přebírající rodiny. K definitivnímu předání dítěte by nemělo docházet bez vykonatelného rozhodnutí soudu. Více viz kapitoly 7.1. *Soudní rozhodnutí* a 7. *Právní aspekty předávacího procesu.*

3.3.1. DŮLEŽITÉ OKAMŽIKY FÁZE PŘENESENÍ CITOVÉHO POUTA

3.3.2. CÍLE TĚTO FÁZE

1. Vytvoření takového prostředí, aby dítě mělo možnost se v intenzivním kontaktu s přebírající rodinou přesvědčovat, že je přebírající rodina bezpečná, umí reagovat na jeho okamžité potřeby, umí s ním trávit příjemně čas.

²⁴ Vzor dohody viz příloha Dohoda o pobytu dítěte mimo dohled pěstounů PPPD.

2. Vytvoření podmínek pro přenesení citového pouta dítěte k přebírající rodině v okamžiku, kdy je jisté, že rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče přebírající rodiny bude vykonatelné cca do 7–10 dnů.
3. Zajistit bezpečné předání dítěte do přebírající rodiny a dokončit celý proces předávání.

3.3.3. ROLE ÚČASTNÍKŮ PŘEDÁVACÍHO PROCESU V DANÉ FÁZI

OSPOD dítěte, doprovázející organizace PPPD rodiny a PPO

Všechny tyto subjekty v této fázi monitorují vzájemnou informovanost zúčastněných, zejména s ohledem na vyjasnění termínu definitivního předání dítěte dle vykonatelnosti rozhodnutí soudu. OSPOD dítěte v tomto hraje klíčovou roli, protože bývá v nejužší spolupráci se soudem.

Pracovníci daných subjektů spolupracují s rodinou PPPD i s přebírající rodinou, aby dítěti dokázali usnadnit svým chováním i komunikací (na verbální i neverbální úrovni) přechod do péče přebírající rodiny. Dále monitorují přípravu definitivního předání, vzájemný soulad rodin, v případě nesouladu navrhují řešení.

Také je nutné vyřešit, kdo bude přítomen definitivnímu předání dítěte, ostatní setkání rodin obvykle probíhají bez asistence.

3.3.4. PRŮBĚH FÁZE PŘENESENÍ CITOVÉHO POUTA

3.3.4.1. PŘÍPRAVA DEFINITIVNÍHO PŘEDÁNÍ

Tato fáze je uplatněna v době, kdy je již znám termín definitivního předání dítěte (v souladu s vykonatelností soudního rozhodnutí).

Frekvence: V této fázi má dojít k překlopení citové vazby na novou rodinu. O dítě už v době setkání přebírajících osob s dítětem pečuje převážně přebírající rodina. K setkáním může docházet již denně nebo obden s ohledem na časové možnosti obou rodin.

Doporučená délka setkání: Délka setkání se již prodlužuje, v závěrečné fázi již může jít o celé odpoledne nebo skoro celý den. Až do definitivního předání dítěte by však dítě nemělo v přebírající rodině přespávat.

Místo setkání: viz kapitola 4. *Doporučení pro dobré navazování vztahu dítěte s přebírající rodinou.*

a. Přenesení citového pouta

V posledních několika dnech před přechodem dítěte do péče přebírající rodiny začíná dítě trávit významnou část aktivního času s přebírající rodinou.

Přebírající rodina již postupně dítě ujišťuje svým přístupem o tom, že zvládne bezpečně celodenní péči, že umí vytvářet pro dítě program, dítě si zvyká na jejich způsob naplňování potřeb a vzájemnou komunikaci. Pokud to je zvládnutelné, snaží se přebírající rodina dítěti neměnit v této fázi jeho zvyklosti.

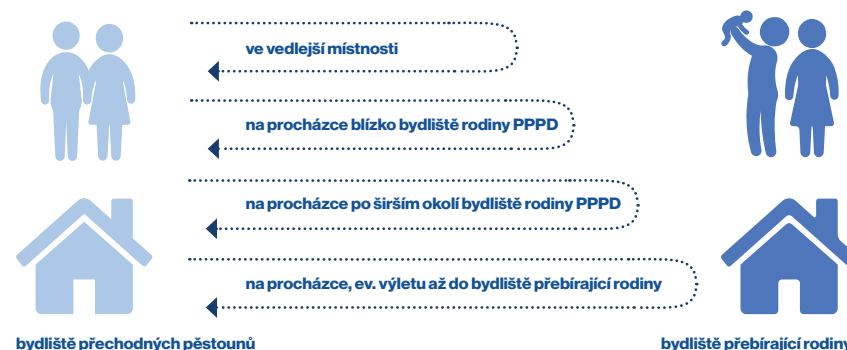
Přenesení citového pouta probíhá postupným procesem od toho, že nejdříve jsou přebírající osoby v roli návštěvy a spíše sledují, jak přechodní pěstouni o dítě pečují a mohou načítat, co dítě potřebuje a jak přechodní pěstouni potřeby dítěte naplňují. Poté již přechodný pěstoun dává prostor přebírající rodině, aby s dítětem mohli být o samotě, a to nejdříve ve vedlejší místnosti, později pak připraví dítě na procházku s přebírajícími osobami, které nejdříve mohou být kratičké, pak již několikahodinové. V rámci jedné takové vycházky může přebírající rodina dojet až do své domácnosti a seznámit dítě s tím, jak to u nich vypadá.

Z praxe se ukazuje, že je lepší, když přechodní pěstouni nechají uvedení dítěte do domácnosti přebírajících osob na nich, takže není nezbytné, aby domácnost přebírající rodiny viděli. Více viz 4.10.1. *Uvedení dítěte do domácnosti přebírající rodiny.*

Přestože se vztah dítěte k přebírající rodině prohlubuje, je lepší vyhnout se přespávání dítěte v přebírající rodině přes noc.

Schéma znázorňující, jak dítě nejdříve navazuje bezpečný vztah s přebírající rodinou. Cítí-li se s nimi bezpečně, může postupně zvládnout delší a delší pobyt mimo dohled přechodných pěstounů.

Ve fázi přenesení citového pouta dítěte přebírající rodina postupně prodlužuje vzdálenost a čas, který s dítětem tráví bez přítomnosti přechodných pěstounů.

b. Příprava věcí, které přejdou s dítětem

Důležité je zajistit, aby při definitivním předání nedocházelo ke zmatkům. Pěstouni tedy připraví všechny věci, které s dítětem budou předávat, podrobněji viz kapitola 5. *Co předat s dítětem*. Projdou veškerou dokumentaci, přehledně ji roztřídí, případně doplní dle aktuálního stavu a potřeb dítěte. Dále připraví veškeré doklady dítěte, kontakty na lékaře, kalendář dalších plánovaných prohlídek, příp. dalších akcí (u starších dětí např. školní akce), tranzitní předměty aj.

c. Záznam o předání dítěte z PPPD

Dítě by mělo být předáno v den vykonatelnosti soudního rozhodnutí o předání dítěte do péče přebírající rodiny. Aby došlo k plnému předání odpovědnosti s uvedením konkrétního času i předaných věcí, je vhodné, aby mezi sebou rodiny uzavřely záznam o předání dítěte z PPPD.²⁵ V záznamu je uvedeno:

- jména a příjmení osob, které záznam uzavírají, příp. další identifikační údaje (bydliště apod.
- jméno a příjmení dítěte, které je předáváno, příp. další identifikační údaje (bydliště, rodné číslo apod.
- text potvrzující převzetí dítěte a odpovědnosti za něj
- přesná hodina předání, místo předání, aktuální zdravotní stav dítěte
- soupis předaných dokladů, ev. dalších věcí, které jsou předávány s dítětem
- datum a místo pořízení záznamu
- podpisy osob, které záznam pořizují

d. Nastavení kontaktu rodin po definitivním předání

Před definitivním předáním je vhodné vyladit vzájemné představy, jak budou probíhat kontakty s přebírající rodinou po předání, vysvětlení důležitosti kontaktu po předání (ošetření ztráty), příp. konzultovat s OSPOD či krajským úřadem, zda je tato představa v souladu s potřebami přebírajících. DSP zjišťuje, zda jsou pěstouni PPPD s dohodou v souladu, příp. jim pomáhá pochopit či připomínkovat nastavení.

²⁵ Vzor záznamu viz příloha Záznam o předání dítěte z PPPD.

3.3.4.2. DEFINITIVNÍ PŘEDÁNÍ

Doprovázení při definitivním předání dítěte z PPPD

DSP se tedy s pěstounem předem dohodne, jak předání proběhne. V rámci týmové spolupráce se dohodne, kdo je přítomen definitivnímu předání. DSP je přítomen na vyžádání pěstouna. Po předání dokladů, dokumentů a podpisu záznamu o předání dítěte z PPPD může DSP odejít a nechat dokončit předání pěstouny PPPD a přebírající.

Přítomnost DSP u definitivního předání

Definitivní předání je okamžik, kdy je dítě definitivně předáno přebírající rodině.

Při definitivním předání dítěte jsou 3 základní úkoly:

- 1) Předat osobní věci dítěte přebírající rodině (po předchozím vyjasnění pěstounů s přebírající rodinou, jaké věci se budou s dítětem předávat). Nejčastěji si věci předávají hlavní pečující osoby (např. pěstounka PPPD a osvojitelka).
- 2) Věnovat se dítěti v rozhodujícím okamžiku předávacího procesu. To mohou zajistit vedlejší pečující osoby (např. pěstoun PPPD, osvojitel). Pokud nejsou přítomny vedlejší pečující osoby, pak může zajistit DSP, aby si hlavní pečující osoby mohly předat osobní věci dítěte.
- 3) Předat veškeré doklady a další dokumenty dítěte, podepsat záznam o předání dítěte z PPPD aj. Doklady předává rodina PPPD, může však požádat o podporu DSP nebo OSPOD dítěte. Občas bývá definitivní předání plné emocí, proto je vhodné, aby na předání dokladů a dokumentace myslel někdo, kdo není tak citově angažován do předávacího procesu.

Délka setkání

Při definitivním předání dítěte do péče přebírající rodiny by měla být délka setkání cca 30–60 minut, max. 2 hodiny. Čas definitivního předání je potřeba přizpůsobit dennímu režimu dítěte. Není vhodné dítě předávat ve večerních hodinách.

Místo setkání

Dítě by mělo odjíždět (dobrovolně) s přebírajícími, pěstouni PPPD by ho k nim neměli vozit, aby dítě neprožívalo pocit opuštění od pěstounů. Dítě bude situaci lépe zvládat, může-li být dítě v procesu samo aktivní, a když je jeho odchod či odjezd s přebírající rodinou dobrovolný. Naopak cítí-li se

dítě jako pasivní „oběť“ situace, může pociťovat úzkost z beznaděje a bezmoci. Tyto rozdíly jsou patrné již u menších dětí v batolecím věku.

Modifikace bude vždy dle individuální situace dítěte:

- **Model A** (návrat k rodiči): Předání zpravidla probíhá v neutrálních prostorách, příp. je možné dítě odvézt s věcmi k rodičům.
- **Model B** (předání do širší rodiny): Předání zpravidla probíhá v neutrálních prostorách, příp. v domácnosti pěstounů PPPD.
- **Model C a D** (předání osvojitelům či nepříbuzenským pěstounům): Předání probíhá zpravidla v domácnosti pěstounů PPPD.
- **Model E** (předání do institucionální péče): Viz samostatná kapitola 6. *Specifika předávání dítěte do institucionální péče.*
- **Model F** (repatriace): S přebírajícími osobami/úředníky je třeba vyjednat co nejcitlivější plán, aby dítě nemělo pocit, že ho pěstouni předali naprosto cizím lidem.

3.3.4.3. UJIŠTĚNÍ DÍTĚTE PO DEFINITIVNÍM PŘEDÁNÍ Z PPPD

Z praxe se ukazuje, že pro dítě je vhodné, pokud může i po definitivním předání zůstat po nějakou dobu v kontaktu s rodinou PPPD.

Důležitá je zejména návštěva hned druhý den po definitivním předání dítěte. Dítě v té chvíli poprvé po definitivním předání přespalo v přebírající rodině. Poprvé svěřilo své noční bezpečí přebírající rodině. Proto je vhodné, když se hned následující den může přesvědčit, zda jsou s tím v souladu ti, kteří o něj do té doby pečovali. Situace, kdy dosavadní pečující osoba dítěte, kterou je v tomto případě pěstoun či pěstounka PPPD, zničehonic zmizí, je srovnatelná se situací, jako by tato pečující osoba zemřela. Dítě si může klást otázku: „Nestalo se přechodným pěstounům něco, že už tam nespinkám?“ „Neunesli mě?“ Může prožívat silný stres či šok ze ztráty této vztahové osoby. Dítě většinou této situaci příliš dobře nerozumí a nedokáže ji logicky uchopit a zpracovat, což platí zejména pro nejmenší děti (přibližně do věku tří let).

Průběh setkání po definitivním předání

První setkání po definitivním předání by se mělo uskutečnit druhý den po definitivním předání dítěte, aby se dítě hned po prvním přespání ujistilo, že jsou všichni dospělí v souladu s tím, že došlo k jeho předání do péče přebírající rodiny. Pro přebírající rodinu je to také nejzvládnutelnější okamžik, protože do té doby probíhaly v rámci fáze přenesení

citového pouta časté kontakty, tedy jde o návštěvu hned po definitivním předání.

Může k němu dojít např. na hřišti. K setkání by spíše nemělo dojít v domácnosti rodiny PPPD. K setkání v domácnosti přebírající rodiny by mělo dojít jen v případě, že jsou rodiny v dobrých vztazích.

JAK VĚTŠINOU PROBÍHÁ PRVNÍ SETKÁNÍ PO DEFINITIVNÍM PŘEDÁNÍ

Krok 1: Když dítě vidí rodinu PPPD, většinou se k nim rozeběhne (nechodící kojenci se rozzáří) a chtějí k pěstounům do náruče. Pěstoun zareaguje: „*Tak ty už spinkáš konečně doma, vid? To mám radost!*“ A pak si může s dítětem chvíli hrát a povídat. Dítě se tak ujistí: „*Přestože spinkám jinde, je to v pořádku, když je s tím rodina PPPD v souladu.*“ Hlavním klíčem ke zvládnutí této fáze je tedy vyjadřovaný soulad obou rodin s průběhem předávajícího procesu.

Krok 2: Po chvíli by měla opadnout pozornost pěstounů vůči dítěti a mohou se bavit s přebírajícími osobami nebo mezi sebou. Když dítě zjistí, že nemá pozornost, zpravidla si jde hrát a opouští bezprostřední blízkost členů rodiny PPPD.

Krok 3: To je vhodný okamžik, aby rodina PPPD odešla. Můžou to doprovázet např. slovy: „*To už je hodín. Tak my musíme běžet, ale už se na tebe zase těšíme!*“ Pak by měli bez průtahů odejít. Pokud si potřebují ještě něco říct s přebírající rodinou, je lepší to udělat až poté telefonicky.

Pokud se nepodaří včas odejít, dítě znovu obrátí zpravidla pozornost k rodině PPPD. Pak je třeba znovu opakovat ještě jeden cyklus (tedy krok 1 a 2) a následně opravdu odejít. Zpravidla není dobré tuto návštěvu dělat delší, aby dítě nemělo v procesu zmatek.

Krok 4: Přebírající rodina po odchodu předávající rodiny situaci pro dítě stručně zarámuje tím, že s pozitivním akcentem situaci okomentuje (např.: „*Katka s Pavlem už odešli a my si teď půjdeme spolu hrát.*“) a následně se bude spolu s dítětem již věnovat jiné aktivitě, např. výše avizované hře.

Malé dítě zejména do věku zhruba 1,5 roku ještě nerozumí symbolickému významu slov a orientuje se v situaci zejména podle emocí, mimiky a gest dospělých jemu blízkých osob. To, jak tedy dítě vnímá situaci návštěvy předávající rodiny, záleží velmi na emočním naladění a výrazu dospělých. Měli by být emočně v souladu s tím, co dítěti sdělují slovy. Zároveň je dobré využít situace odklonu pozornosti dítěte k ukončení návštěvy.

Další návštěvy rodiny PPPD po definitivním předání je potřeba citlivě vyhodnotit. Pro dítě může být důležité, aby dosavadní pečující osoba (pěstoun PPPD), nešetrně nezmizela ze života dítěte hned po definitivním předání, ale aby se v životě dítěte ještě občas objevovala a kontakty s ní nebyly přerušeny definitivně.

Přesto by k nim mělo docházet až ve chvíli, kdy si je přejí přebírající osoby. Bezprostředně po definitivním předání dítěte bývají přebírající osoby nejisté, jak zvládnou pečovat o dítě a zda se jim podaří navázat hluboký vztah s dítětem. Setkání dítěte s přechodnými pěstouny je může znejišťovat. Proto by si sami měli říct, zda a kdy budou na další setkání připraveni.

Role DSP a OSPOD po definitivním předání

OSPOD a DSP monitorují, zda a jak probíhá komunikace či návštěvy pěstounů u přebírající rodiny, zda jsou s nastavením rodiny v souladu. Pro dítě mají následné kontakty význam především v ujištění, že jsou pěstouni PPPD v souladu s přechodem dítěte do přebírající rodiny a že nedošlo ke konfliktu mezi pěstouny PPPD a přebírající rodinou. V případě, že rodiny nejsou tohoto souladu schopny, pak je třeba zvážit, zda se návštěvy mají uskutečňovat, příp. pomoci rodinám alespoň jedno setkání moderovat.

Po ukončení procesu předání se DSP zaměřuje na potřeby pěstounů, je v osobním kontaktu s pěstouny, provádí podrobné vyhodnocení průběhu výkonu PPPD. Pomáhá pěstounům vyhodnotit délku regenerace.

Vyhodnocuje s pěstouny, jak zpracovali odchod dítěte z PPPD (jinak to může být u pěstounky a jinak u pěstouna) a jak jejich vlastní děti, pomáhá s emocionálním zpracováním, v případě potřeby doporučuje terapii či supervizi.

DSP ověří, že pěstouni vědí o povinnosti hlásit všechny podstatné změny (tedy předání dítěte) např. na úřad práce, případně na OSPOD pěstounů či na krajský úřad, včetně návrhu na délku regenerace dle metodiky příslušného krajského úřadu.

V některých krajích probíhá setkání rodiny PPPD s OSPOD, DSP a pracovníkem krajského úřadu, během kterého je vyhodnocen celý průběh péče o dané dítě, včetně vyhodnocení předávacího procesu.

3.4. PRVNÍ ÚKOLY PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY PO PŘEVZETÍ DÍTĚTE

3.4.1. PROHLUBOVÁNÍ VZTAHU S DÍTĚTEM PO PŘEVZETÍ Z PPPD

V období předávacího procesu a bezprostředně po něm je vhodné, aby přebírající rodina omezila zájmové aktivity, společenské akce a kontakty s dalšími lidmi, dopřáli si klid a čas na seznamování a sžívání se s dítětem. Pokud se chce širší rodina přebírající rodiny seznámit s dítětem, je třeba zvážit, kdy a jakou formou to realizovat, aby to nepřetěžovalo dítě ani přebírající rodinu. Přebírající rodina by si měla dopřát takové „náhradní šestinedělí“.

Bezprostředně po předání dítěte je potřeba, aby přebírající rodina hledala příležitosti k navázání fyzického kontaktu s dítětem (nošení, hlazení, mazlení, dotyková masáž na zklidnění).

Postupně si také přebírající rodina vytváří společné rituály při péči o dítě, při krmení, u staršího dítěte při hře nebo například před usnutím, aby se dítě vyznalo ve struktuře dne, ve zvyklostech přebírající rodiny, aby rozumělo tomu, co se od něj očekává a bylo to pro něj zvládnutelné.

Přebírající rodina by měla dítěti dávat co nejvíce najevo radost z převzetí péče. Společně strávený čas by měl být příjemný. Dítě by mělo vnímat, že péči o něj vnímá přebírající rodina radostně jako zábavnou činnost, při které vznikají hezké společné zážitky. Je skvělé, pokud přebírající rodina dokáže vnést hravost i do běžných činností, jako je oblékání nebo čekání u doktora.

Aby se dítě cítilo v nové rodině dobře, potřebuje vnímat, že je dobře i přebírajícím osobám. Pokud je přebírající osoba unavená, dítě to může vnímat tak, že je pro ni zátěž nebo že ho nemá ráda. Proto je důležité pravidelně odpočívat, např. jít si lehnout, když spí dítě.

Převzetí dítěte do péče je pro přebírající rodinu náročné období velkých změn. Proto by k sobě měli přistupovat laskavě a shovívavě. Někdy se přebírající osoby vyrovnávají i s různými smíšenými pocity, nejistotou či únavou. To vše ke sžívání se s novým členem rodiny patří.

Důležité je tedy nebát se říct si o pomoc, dobře si rozdělit doma úkoly mezi sebe. Pokud chce pomoci širší rodina nebo kamarádi, pak je dobré si říct o pomoc s úklidem, vařením, prádlem a dalšími činnostmi, které přebírající rodině pomáhají šetřit síly na péči o dítě, ale i o sebe.

Pokud by nepříjemné pocity přebírající rodiny přetrvávaly, je pak vhodné vyhledat odbornou pomoc některé z organizací, které se zaměřují na práci s danou cílovou skupinou.

3.4.2. PRAKTICKÉ KROKY PO PŘEVZETÍ DÍTĚTE DO PÉČE

3.4.2.1. NÁSTUP NA MATEŘSKOU/RODIČOVSKOU DOVOLENOU

Péče o přijaté dítě po vykonatelném rozhodnutí soudu je omluvitelný důvod pro nepřítomnost v zaměstnání. Po převzetí dítěte do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí soudu totiž vzniká právo na mateřskou a rodičovskou dovolenou při převzetí dítěte. Přebírající osoby (jsou-li zaměstnanci), se domluví se svým nadřízeným, jak přejít na mateřskou či rodičovskou dovolenou. Tím pádem nemusí zaměstnanec ukončovat pracovní poměr. Při souběhu více zaměstnání či souběhu zaměstnání a podnikatelské činnosti je pak třeba řešit individuálně nárok na čerpání mateřské či rodičovské dovolené a peněžité pomoci v mateřství. Více viz kapitola 8. *Finanční témata související s předávacím procesem.*

3.4.2.2. PEDIATR

Přebírající rodina by měla dítě nahlásit pediatrovi co nejdříve po definitivním převzetí dítěte do péče. Doporučujeme s předstihem projednat s budoucím pediatrem, zda dítě přijme do své evidence a zda má uzavřít smlouvu se zdravotní pojišťovnou, u které je dítě registrováno. Je-li třeba změnit zdravotní pojišťovnu, musí s tím dát souhlas zákonný zástupce (zpravidla rodič dítěte) nebo soud, pokud přebírající rodina nemá v soudním rozhodnutí rozšířenou pravomoc pro tuto oblast.

3.4.2.3. ŠKOLA, MATEŘSKÁ ŠKOLA

Pokud se jedná o dítě s povinnou školní docházkou, je třeba vyjednat, zda dítě bude měnit školu, nebo zda zůstane ve stávající škole. Případně je nutné dojednat s novou školou, zda dítě přijmou. Totéž se týká dětí v předškolním roce povinné přípravy na školní docházkou.

Již v průběhu předávacího procesu je vhodné si zmapovat, zda bude nutná změna školy. Podle potřeb dítěte by pak přebírající rodina měla vybrat takovou školu, která bude schopna reflektovat náročnou situaci dítěte a bude mít pochopení pro adaptační proces, kterým dítě prochází.

Po převzetí dítěte do péče přebírající rodiny však doporučujeme, aby dítě mělo dostatečný prostor na adaptaci v nové rodině, kdy by měla přebírající rodina trávit s dítětem plnohodnotně co nejvíc času. Nárok na peněžitou pomoc v mateřství umožňuje mít finanční podporu po dobu 22 týdnů. Pro tyto případy je u těchto dětí možné čerpat tuto pomoc až do věku 7 let. Proto je možné s docházkou do těchto institucí počkat, než je na to dítě psychicky připraveno. Dítěti lze případnou absenci omluvit po dohodě se školou a psychologem či pediatrem. V některých případech je možné požádat také po nějakou dobu o individuální vzdělávací plán.

3.4.2.4. ÚŘAD PRÁCE

S úřadem práce se spojí přebírající rodina v případě, že mají nárok na odměnu pěstouna, příspěvek při pěstounské péči, rodičovský příspěvek, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na úhradu potřeb dítěte, přídavek na dítě nebo porodné z důvodu převzetí dítěte do péče. Více viz kapitola 8. *Finanční témata související s předávacím procesem.* Na příslušném úřadě práce podle místa bydliště přebírajících osob se lze poradit, jak o jednotlivé dávky či příspěvky požádat.

3.4.2.5. ZMĚNA TRVALÉHO BYDLIŠTĚ DÍTĚTE

Trvalé bydliště nemusí odpovídat faktickému místu pobytu dítěte. Je pouze evidenčním údajem. Většina dětí má trvalé bydliště určeno podle bydliště matky nebo otce. Přebírající rodina může dítěti trvalé bydliště změnit. Změna má pak vliv na možnosti přijetí dítěte do školky, školy, ev. na místní příslušnost soudu pro další jednání.

Místo bydliště dítěte může mít zároveň vliv na to, kde se platí poplatky za energie, vodné a stočné. Každá obec si individuálně upravuje podmínky a výši poplatků pro odvoz odpadu. Je tedy třeba zjistit, jak to je v obci podle trvalého místa bydliště dítěte, příp. si zjistit případné nedoplatky. Dluh na nedoplatcích by měl zpravidla hradit zákonný zástupce dítěte.

4. DOPORUČENÍ PRO DOBRÉ NAVAZOVÁNÍ VZTAHU DÍTĚTE S PŘEBÍRAJÍCÍ RODINOU

Na základě teoretických znalostí, naší dosavadní praxe a rozsáhlých zkušeností s velkým množstvím předávacích procesů doporučujeme řídit se během předávání dítěte typy a doporučeními uvedenými v následující kapitole.

Dobré navázání vztahů mezi PPPD rodinou a přebírající rodinou totiž není samozřejmostí. Přesto se to ve většině případů daří. Z Mapování PPPD (viz *Použité zkratky a pojmy*) vyplývá, že ve více než 80 % případech předávání si přechodní pěstouni s přebírající rodinou porozuměli. Na druhou stranu přibližně 20 % přebírajících rodin nechtělo po předání s přechodnými pěstouny udržovat kontakt.

4.1. KLID A BEZPEČÍ

V průběhu předávacího procesu je především potřeba zajistit, aby se dítě cítilo po celou dobu bezpečně. Bezpečí dítěte nechápeme pouze jako ochranu dítěte před možným zraněním či ohrožením, ale komplexněji jako snahu všech účastníků předávacího procesu sledovat a naplňovat potřeby dítěte. Jde tedy o minimalizaci poškození dítěte způsobenou nevhodnými přístupy či zásahy v předávacím procesu.

Bezpečí dítěte je klíčovým tématem předávacího procesu, protože jakmile se dítě nebude cítit v průběhu adaptačního procesu bezpečně, bude se snažit být spíše s původní pečující osobou a bude odmítat poznávat své okolí, což ve výsledku může vést k možnému odmítání nové vztahové osoby. Viz pojem explorační chování dítěte v kapitole *Základní pojmy*.

Je velmi důležité, aby zejména rodina PPPD dokázala vytvořit při předávání příjemné a pohodové prostředí a aby uměla zůstat v procesu předávání klidná. Tento klid pak může přenášet na dítě i na přebírající rodinu. Klid ale nelze jen předstírat, děti případnou úzkost či obavy dospělých obvykle zachytí i na neverbální úrovni.

Pokud je to možné, měla by i přebírající rodina zůstat co nejvíce v klidu. To je obtížné, pokud se předávací proces nepřiměřeně prodlužuje. Proto je také potřeba, aby přebírající rodina vědomě pracovala na zachování klidu a snižování stresu, aby rozuměla celému předávacímu procesu a aby měla možnost spolupráce s odborníky, kteří rozumí procesu předávání.

Pokud pěstoun PPPD a přebírající rodina budou důvěřovat, že dítě předání zvládne, výrazně tím můžou dítěti pomoci zvládnout přechod z péče jedné rodiny do druhé. Pokud ale bude pěstoun PPPD nebo přebírající rodina prožívat úzkosti, stres či obavy ohledně předání dítěte, zvyšuje se riziko problémů v rámci předávacího procesu. Úzkost má tendenci se přenášet z pečujících osob na dítě. Některé děti navíc nedokážou správně interpretovat, co zažívají, a mohou tak vnímaný stres z předávacího procesu přejímat.

4.2. SOULAD DOSPĚLÝCH

V celém procesu předávání potřebuje dítě silně prožívat soulad dospělých. Pak má dítě šanci zvládnout přechod velmi dobře. Vzájemné porozumění dospělých, zejména předávající a přebírající rodiny, je základním nástrojem, jak zajistit bezpečí dítěte.

Důležité je tedy předcházet možným nedorozuměním. Celý proces předávání lze usnadnit, pokud se účastníci předávacího procesu domluví, jak se můžou informovat o tom, jak předávání probíhá, jak se v procesu cítí, co by ještě potřebovali, případně co je pro ně těžké. Jakmile některý účastník předávacího procesu něčemu nerozumí nebo není s něčím v souladu, měl by sdílet své pochybnosti s ostatními. Čím dříve se bude problém řešit, tím větší šance je, že se ho podaří vyřešit bez negativních emocí.

Základem dobrého předávání je včasné řešení nesouladu rodin. Obě rodiny by tedy měly vědět, že za nastavení procesu předávání je odpovědný OSPOD dítěte, příp. jím pověřená jiná osoba. Mají-li tedy rozdílné názory na nastavení procesu předávání, je třeba nesoulad hned řešit.

4.3. NEPŘEDBÍHAT SOUDNÍ ROZHODNUTÍ, PROCES POUZE ZINTENZIVŇOVAT

4.3.1. NEPŘEDBÍHAT SOUDNÍ PROCES

Zejména konečná fáze předávání, která zahrnuje přenesení citového pouta, by neměla předcházet soudnímu rozhodnutí. V kapitole 7.1.6. *Vykonatelné soudní rozhodnutí a definitivní předání* jsou popsány problémové situace, které může nedodržení tohoto doporučení způsobit.

4.3.2. PROCES POUZE ZINTENZIVŇOVAT

Jakmile se začne předávací proces brzdít, třeba kvůli neplánovanému čekání na rozhodnutí soudu, může dojít ke zmatení vazebného chování

dítěte např. obavou, zda o něj přebírající rodina neztrácí zájem. Proces předávání dítěte musí probíhat v souladu s rozhodováním soudu. Proto není vhodné tento proces „přepálit“ hned na začátku. Intenzivní interakce dítěte s přebírající osobou mají být až v situaci, kdy s ohledem na soudní procesy s jistotou víme, že už nebude nutné proces zpomalovat.

4.4. PŘÍPRAVA DÍTĚTE, PĚSTOUNŮ PPPD A PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY

4.4.1. PŘÍPRAVA DÍTĚTE

Pěstouni poskytující PPPD ve spolupráci s OSPOD a pracovníkem DSP připravují dítě na všechny možnosti řešení situace dítěte po celou dobu pobytu dítěte v PPPD. Nejdříve však musí být na všechny reálné možnosti připraveni pěstouni PPPD.

4.4.2. PŘÍPRAVA PĚSTOUNŮ PPPD

Pěstouni PPPD by měli vědět, jak bude předávací proces probíhat, měli by mít možnost se svým DSP ve spolupráci s OSPOD probrat všechna úskalí, měli by mít představu o tom, co v procesu předávání prožívá přebírající rodina, měli by si připravit vhodné formulace i pro dítě, kam a proč od nich dítě bude přecházet do péče přebírající rodiny nebo instituce, aby pak dokázali o celém procesu dobře komunikovat.

TIP

Jednou z možností je cvičení, kdy si pěstouni na papír napíší všechny možnosti, kam by dítě z PPPD mohlo odejít. Vezmou si pastelky (červenou, oranžovou a zelenou) a zkouší vybarvit jednotlivé možnosti podle toho, jaké cítí emoce vůči dané variantě jako na semaforu. Zeleně budou možnosti, se kterými jsou pěstouni snadno v souladu. Oranžově možnosti, se kterými budou mít menší problémy. Červeně pak budou možnosti, které se jeví pěstounům nepřijatelné. Doprovázející pracovník může s pěstouny hledat všechny argumenty, jak docílit, aby se oranžové a červené možnosti změnilly na zelené. To bude možná pro pěstouny někdy příliš náročné.

Můžou pak využít toho, že jejich úkolem je nehodnotit přebírající rodinu. Mohou tedy zkusit prostě tyto varianty nevybarvovat. Často pěstouni takto zjistí, že je jednodušší svoje emoce nehodnotit, než je měnit k pozitivnějším.

Podobně lze připravovat i dítě. Pěstouni dítěti mohou na kartičky napsat, jaké jsou možnosti, kam by od nich mohlo dítě odejít, a na všechny varianty dítě připraví. Většinou stačí jednoduchá sdělení: „Bud' se podaří, že si rodiče upraví podmínky, aby o tebe mohli pečovat, nebo se bude hledat jiné místo, kam bys mohl/a odejít – buď do nějaké náhradní rodiny, nebo do domova, kde jsou děti v podobné situaci jako ty.“

Pokud si takto pěstoun PPPD představí dopředu všechny možné varianty vývoje, pomůže mu to snížit jeho míru obav z budoucnosti. Zrovna tak i pro dítě je důležité, aby mělo informace, neboť jsme-li informovaní o tom, co bude následovat, zvyšuje to náš pocit bezpečí, a naopak snižuje míru stresu a pocitu nejistoty. Ve chvílích, kdy nevíme, co může nastat, má náš mozek tendenci situaci neustále analyzovat, řešit ji a snažit se nějaké uspokojivé řešení najít nebo se zabývat různými katastrofickými scénáři. Pokud víme, co může nastat, již nad tím nemusíme přemýšlet a můžeme zaměřit svou pozornost na jiné oblasti.

4.4.3. PŘÍPRAVA PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY

Předávací proces může významně usnadnit, pokud přebírající rodina dopředu rozumí předávacímu procesu a jeho psychologickým i právním aspektům, ale také rolím jednotlivých účastníků předávacího procesu. Přebírající osoby by měly být dobře připraveny na změnu, kterou jim příchod nového dítěte do rodiny přinese.

Rodiče dítěte nebo jiné blízké osoby dítěte, které neprocházejí posuzováním a přípravami na výkon NRP (tedy u modelu A nebo B), mohou využít služeb organizací, které se věnují sociálně-aktivizačním službám.

Pokud jde o přebírající rodinu, která prochází posuzováním a přípravami (tedy u modelu C či D), pak by měli dostat informace o procesu předávání právě v rámci příprav. Následně pak mohou využít různých setkání

či vzdělávání, které nabízejí některé neziskové organizace pro náhradní rodiče nebo pro ty, kteří se chtějí stát náhradními rodiči. Kromě toho mohou využít i individuální pomoci organizací, které se náhradní rodinné péči věnují, a mohou s nimi konzultovat vše, co jim v předávacím procesu není jasné.

Přebírající rodina by měla vědět, jak dobře zaujmout dítě, které je dobře nezná, jak zaujmout jeho pozornost a vytvářet pocit bezpečí, viz dále část 3.2.1. *Důležité okamžiky fáze čekání na rozhodnutí soudu.*

Popis toho, co přesně by v okamžiku zahájení předávacího procesu měla vědět přebírající rodina, je také dále, viz část 3.1.6. *Telefonická domluva prvního setkání.*

4.5. OSLOVOVÁNÍ

Je vhodné, aby se předem vyjasnilo, jak se budou rodiny oslovovat (křestním jménem či příjmením, od kdy bude přebírající rodina pro dítě maminka a tatínek apod.), jak nazývat přebírající rodinu před rozhodnutím, že toto konkrétní dítě převezmou do své péče a zda je pro ně přirozenější tykání nebo vykání. U malých dětí (zejména do věku tří let) není tolik důležitý obsah slov, tedy například rozdíl mezi tykáním či vykáním, jako spíše emoční ladění toho, co dospělí sdělují. Proto je důležité se na formě oslovení domluvit předem bez přítomnosti dítěte, aby k tomu nedošlo až před dítětem a nevznikaly nejasné, nepříjemné či jinak emočně vypjaté situace, které by mohly mít negativní vliv na to, jak dítě celou situaci vnímá.

4.5.1. U MIMINEK

Mluví-li pěstouni PPPD s přebírajícími osobami, pak je oslovují tak, jak se domluvili, tedy zpravidla se oslovují křestními jmény. Zpravidla je vhodnější, pokud si zejména zpočátku pěstouni PPPD s přebírajícími osobami vykaží. Je vhodné dobře vyhodnotit, zda a případně kdy bude tykání pro přebírající osoby příjemné. Někdy mohou přebírající osoby souhlasit s tykáním jen ze strachu, aby nepůsobily odmítavě, ale nemusí to pro ně být příjemné. Proto se jich na to může zeptat jiná osoba než pěstoun PPPD, například DSP.

Mluví-li pěstoun PPPD s dítětem o přebírajících osobách, pak je možné zvážit, kdy začít používat pojmenování „maminka“ či „tatínek“. Nemělo by to být ale dříve, než přebírající rodina podá návrh, že dítě chce přijmout do své péče a než se na tom obě rodiny shodnou.

4.5.2. U STARŠÍCH DĚTÍ

U starších dětí je potřeba vyčkat, než dítě začne používat toto oslovení samo. Do té doby je nejvýhodnější používat křestní jména členů přebírající rodiny.

4.6. ROZHODOVÁNÍ ZA DÍTĚ

Dítě se musí vyznat, kdo je v každou chvíli předávacího procesu řídicí osobou. Jednu situaci nemůžou řídit dvě osoby. Po celou dobu předávacího procesu až do definitivního předávání za dítě rozhodují fakticky pěstouni PPPD, a to i v situacích, pokud jsou obě rodiny s dítětem společně, tj. kdy je dítě „s bezpečnou osobou v bezpečném prostředí“.

Dítě by se mělo opakovaně přesvědčovat, že přebírající rodina je bezpečná, že umí reagovat na jeho okamžité potřeby a umí s ním trávit příjemně čas. Postupně je tedy vhodné nechávat přebírající rodinu s dítětem samotné. Pěstouni PPPD tedy ve svém prostředí dávají přebírající rodině prostor pro navázání vztahu s dítětem a odcházejí např. do vedlejší místnosti, tj. „s novou vztahovou osobou v bezpečném prostředí“.

V další fázi adaptačního procesu může jít přebírající rodina s dítětem ven, např. na procházku, na dětské hřiště, původní vztahová osoba opět „předává vedení“ nové vztahové osobě, nechává je odcházet ven samostatně, tj. „s novou vztahovou osobou v novém prostředí“.

Dítě je postupně:

Když je dítě připraveno na trávení času s přebírající rodinou, např. je schopné s nimi bez pláče odejít, tráví již přebírající rodina čas s dítětem bez pěstounů PPPD. Je potřeba předem domluvit čas, kdy přebírající rodina zase dítě vrací pěstounům PPPD (na základě písemné Dohody o pobytu dítěte mimo dohled pěstounů PPPD).²⁶ Dítě není stresované pocitem, že ho

²⁶ Viz § 881 OZ: Péči o dítě a jeho ochranu, výkon jeho výchovy, popřípadě některých jejích stránek, nebo dohled nad dítětem mohou rodiče svěřit jiné osobě; dohoda rodičů s ní se nemusí dotknout trvání ani rozsahu rodičovské odpovědnosti.

pěstouni opustili, a bude u přebírající rodiny spokojenější, protože s nimi odešlo dobrovolně. Postupně se tedy i z nových vztahových osob stávají osoby bezpečné, a i z nového prostředí se stává prostředí bezpečné. Jedná se o postupný proces, kdy je díky dobře a bezpečně společně strávenému času budován nový vztah mezi dítětem a přebírající rodinou.

4.7. MÍSTO SETKÁNÍ, FREKVENCE A DÉLKA SETKÁNÍ

4.7.1. MÍSTO

První setkání v rámci předávacího procesu probíhá zpravidla v neutrálním prostředí, např. v prostorech doprovázející organizace, v herně, na hřišti apod.

Pro další návštěvy se z praxe ukazuje, že je daleko vhodnější, pokud za dítětem jezdí přebírající rodina, než když s dítětem přijedou k přebírající rodině pěstouni PPPD. Dítě se seznamuje s novou rodinou v prostředí, které dobře zná. Dítě má díky svému prostředí sycenou základní sociální potřebu místa. Když potom návštěvy probíhají v místě, které dítě dobře zná, necítí se dítě stresované spoustou neznámých podnětů, a může tak bezpečně zaměřit svou pozornost k přebírající rodině.

Má-li se dítě vracet do původní rodiny, výběr místa pro setkání je potřeba dobře zvážit. Kontakty s původní rodinou zpravidla probíhají v neutrálním prostředí, aby se obě rodiny mohly cítit bezpečně. Původní rodiče za sebou často mají mnohé náročné životní situace, které si přechodní pěstouni ani neumějí představit, takže mohou být značně nejistí, pokud by původní rodiče jezdili přímo do jejich domácnosti. Pokud v rámci vstřícného postupu jezdí pěstouni PPPD k původní rodině, mají často tendenci nahrazovat sanační práci, která není jejich úkolem. Z praxe se ukazuje, že nejméně konfliktních situací vzniká, pokud setkání probíhají v neutrálním prostředí.

4.7.2. FREKVENCE A DÉLKA

Do doby, než víme, že bude možné dítě do několika dnů předat, je frekvence návštěv nižší, přibližně 1x týdně na 1,5 až 3 hodiny, aby se dítě a obě rodiny neunavily a všichni pak měli energii na intenzivní fázi předávání těsně před předáním dítěte do nové rodiny. Jestliže dochází k intenzivnějším kontaktům dítěte s přebírající rodinou dříve, dojde zpravidla i k překlopení citové vazby. Pokud však není možné dítě definitivně předat

na základě vykonatelného rozhodnutí soudu, dítě bývá zmatené, jak se vztahovat k přebírajícím osobám. Vrací se tedy emočně zpět k pěstounům PPPD a přebírající rodina je zmatena, proč je dítě zase odtažitější.

Poslední dny předávacího procesu (tedy třetí fáze, max. ale týden před definitivním předáním) je vhodné, aby přebírající rodina trávila s dítětem už hodně času, a to i času bez přítomnosti pěstounů na základě písemné dohody o pobytu dítěte mimo dohled pěstounů PPPD (viz příloha publikace).

4.8. PŘEDÁNÍ INFORMACÍ

4.8.1. PŘEDÁNÍ INFORMACÍ O DÍTĚTI MEZI RODINOU PPPD A PŘEBÍRAJÍCÍ RODINOU

Na jednotlivé návštěvy je dobré volit 1-2 témata, např. koupání, ukládání, spouštěče stresu, jídlo, informace o původní rodině, zdravotní stav dítěte a jeho vývoj aj. Výběr témat ze seznamu, který připraví pěstouni PPPD, dělá přebírající rodina tak, aby si sami mohli určit, co potřebují slyšet dříve a co později.

Pěstouni PPPD by neměli přebírající rodinu zahltit příliš velkým množstvím informací. Přebírající rodina potřebuje především navázat vztah s dítětem. Zpravidla teprve pak začnou být vnímavější k tomu, co potřebují od pěstounů vědět. Co se nestihne během setkání říct, mohou přechodní pěstouni napsat a poslat např. prostřednictvím e-mailu průběžně či na závěr předávání.

Pěstouni PPPD dítě za dobu pobytu v jejich péči dobře znají. Je tedy dobré se otevřeně vyptat na všechno, co o dítěti mohou sdělit. Než začne přebírající rodina sama jednotlivé činnosti vykonávat, měla by si všímat dobře toho, jak je dělají pěstouni, na co je dítě zvyklé, jak v různých situacích reaguje. Je také vhodné věnovat pozornost tomu, na jaký denní i noční režim je dítě zvyklé od okamžiku, kdy se ráno probudí, až po večerní usínání a spaní. Čím je dítě starší, tím více je navyklé na určitou posloupnost denních činností, na určité stereotypy či rituály. Ukazuje se jako podpůrné pro vytvoření pocitu bezpečí dítěte, pokud přebírající rodina ze začátku po převzetí dítěte dodržuje tyto zvyklosti a zařazuje dítěti změny pozvolna a postupně až poté, kdy se dítě v nové rodině dobře adaptuje.

Zároveň je však nutné, aby přechodní pěstouni vnímali emoční náročnost předávacího procesu pro přebírající rodinu. Proto je potřeba během celé péče o dítě nastavovat rituály a zvyklosti dítěte tak, aby byly

předatelné a nebyly příliš specifické nebo nenapodobitelné. Část přebírajících rodičů si při těšení na dítě představuje např. to, jak a kde budou dítě uspávat, proto je vhodné tyto představy zjistit. Přechodní pěstouni se mohou doptávat přebírající rodiny, zda už mají představu, jak a co budou chtít dělat a mohou už v rámci předávacího procesu připravovat dítě na nové zvyklosti. Dítě tak na změny lépe zvládne.

Tomu, co všechno se předává s dítětem, je věnována samostatná kapitola 5. *Co předat s dítětem.*

4.8.2. PŘEDÁVÁNÍ INFORMACÍ DÍTĚTI O PRŮBĚHU PŘEDÁVÁNÍ

Pro předávání informací dítěti využíváme techniku situování, která je popsána v části 2.4. *Nástroje pro práci s dítětem v průběhu procesu předávání.*

4.9. PŘESPÁVÁNÍ DÍTĚTE V PŘEBÍRAJÍCÍ RODINĚ

Není vhodné, aby dítě přespávalo přes noc u přebírající rodiny před definitivním předáním. Pro dítě je noc velmi dlouhý čas. Většinou pak bývá zmatené, kdo je tedy v daném okamžiku pečující osobou. Někdy se pak vrací velmi těžko k pěstounům PPPD, protože společná noc urychlí překlápění citové vazby na přebírající rodinu. I pro přebírající rodinu je pak těžší, aby dítě vrátili zpět. Je tedy lepší navazovat vztah během denních návštěv. Během závěrečných celodenních návštěv si může přebírající rodina vyzkoušet přes den, jak dítě uspat. Po definitivním předání se k tomu přidá už „jen“ noc.

Zejména malé děti jsou totiž velmi senzitivně nastavené. Může být tedy traumatizující až přímo ohrožující pro jejich budoucí zdravý vývoj, pokud dojde k pozastavení předávacího procesu ve chvíli, kdy jsou na definitivní předání psychicky nastavené a připravené. Takový zásah je velmi emočně náročný nejen pro samotné dítě, ale také pro přebírající rodinu, a může narušit křehký proces vzájemného ladění, navazování a vztahování se.

Takovým pozastavením předávacího procesu je z pohledu dítěte i situace, kdy již přespí u přebírající rodiny a následně se opět vrací a přespává v rodině PPPD. Pro dítě je taková situace matoucí. Čím je mladší, tím spíše ji nedokáže logicky uchopit a racionálně vyhodnotit. Dítě se tak dostává do stresové situace, kdy je na jednu stranu již nastaveno na definitivní přechod do přebírající rodiny, ale na druhou stranu je následně z toho prostředí opět vytrženo a vráceno do původního prostředí přechodných

pěstounů. Stres je pro dítě a jeho kompletní zdravý psychosociální vývoj velmi nebezpečný a může mít charakter psychického traumatu. Z výzkumů vyplývá, že trauma působí na mozek toxicky, protože omezuje jeho růst a poškozuje ty části mozku, které jsou odpovědné za regulaci stresových emocí a center, které jsou nezbytné pro vytváření zdravých sociálních vztahů.

Je také potřeba si uvědomit, že se jedná o děti, z nichž mnohé ihned po porodu zažily trauma z odmítnutí a opuštění svými původními rodiči, případně zažily trauma odebrání ze své původní rodiny. Riziko retraumatizace je tedy skutečné.

Z praxe se ukazuje, že pro dítě je žádoucí takový postup, aby k přespaní přes noc v přebírající rodině došlo až na konci celého předávání. Dítě tak lze lépe na celou situaci ohledně přechodu do nové rodiny připravit. Navíc pěstouni PPPD dítě již od příchodu do jejich rodiny připravují na to, že oni nejsou jeho definitivní rodina. Kompletní převzetí péče nových rodičů završené prvním přespaním v novém domově je tak pro dítě ucelenou zkušeností.

Dále se ukazuje jako vhodné, aby pěstouni PPPD po předání navštívili dítě v jeho novém prostředí co nejdříve, nejlépe hned následující den, aby dítě ujistili, že je vše v pořádku, že jej neopustili (k tomuto podrobněji viz kapitola 3.3.4.3. *Ujištění dítěte po definitivním předání z PPPD*).

4.9.1. PŘESPÁVÁNÍ PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY U RODINY PPPD

Z praxe se ukazuje, že je lepší se vyhnout tomu, aby přebírající rodina přespávala u rodiny PPPD. Více viz kapitola 4.10.2. *Společenské konvence v procesu předávání.*

4.10. PROPOJENÍ DOMÁCNOSTÍ PĚSTOUNŮ PPPD A PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY

4.10.1. UVEDENÍ DÍTĚTE DO DOMÁCNOSTI PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY

Pro dítě je překvapivě zpravidla lepší, když ho do domácnosti uvede přebírající rodina bez přítomnosti pěstounů PPPD. Přebírající rodina se tak může plně soustředit na dítě a jeho prožívání a neřeší společenské zvyklosti spojené s návštěvou přechodných pěstounů. Návštěvu budoucího domova dítěte je vhodné zařazovat až v posledním týdnu před

definitivním předáním dítěte, kdy je zřejmé, že je přebírající rodina bezpečná, umí reagovat na okamžité potřeby dítěte a umí s ním trávit příjemně čas. Někdy lze toto realizovat tak, že ráno si přebírající rodina dítě vyzvedne v rodině PPPD a večer ho zase vrátí (na základě písemné dohody o pobytu dítěte mimo dohled pěstounů PPPD, viz příloha).

Zdůvodnění tohoto přístupu spočívá v tom, že přebírající osoby se mohou příliš soustředit na ošetření potřeb pěstounů PPPD, na to, jaký na ně udělají dojem, zda se byt pěstounům líbí, zda je dost uklizeno, zda nabídnout kávu, čaj či jiné občerstvení. Pěstounům PPPD se zase třeba domácnost přebírající rodiny nemusí líbit, nemusí jim „vonět“. Soulad dospělých, který je pro přenesení citového pouta dítěte klíčový, tak může být narušen. Přejídní pěstouni se tak vyhnou tomu, aby hodnotili domácnost přebírajících osob. Vyhodnocení vhodných podmínek pro dítě v domácnosti přebírajících osob je v kompetenci OSPOD.

Pokud s ohledem na vzdálenost není možné, aby přebírající rodina dítě během některé z návštěv došla nebo dojela s dítětem až do bydliště přebírající rodiny, pak je možné, aby se rodina PPPD v závěrečné fázi předávacího procesu ubytovala v blízkosti přebírající rodiny. Další kroky pak budou stejné jako v případech, kdy rodiny bydlí v dojezdové vzdálenosti. Přebírající rodina tedy vyzvedne dítě u rodiny PPPD a v rámci jedné z návštěv s ním dojde nebo dojede až do svého bydliště a dítě do své domácnosti uvede.

4.10.2. SPOLEČENSKÉ KONVENCE V PROCESU PŘEDÁVÁNÍ

Doporučujeme jako bezpečnější se co nejvíce vyhnout situacím, které vyžadují určité společenské konvence.

Setkání v rámci předávacího procesu by se měla plánovat tak, aby se vyhýbala velkým jídlům, zejména obědům a večeřím. Díky tomu pak nikdo nikomu nemusí vařit, nikdo nemusí hodnotit, jestli bylo jídlo dobré, příliš tučné, příliš zdravé, příliš či málo kořeněné, jestli byly malé či velké porce atd.

V případě větší vzdálenosti předávající a přebírající rodiny vznikají situace, kdy přebírající rodina přespává v blízkosti pěstounů PPPD. Je bezpečnější, když se přespání nekoná v bytě či domě rodiny PPPD, kde může přebírající rodina, která u pěstounů PPPD přespává, začít pocítovat napětí z různých situací. Při vzájemném přespávání rodin v jejich domácnostech vzniká řada složitých otázek: Má dítě spát v pokoji u přejídných pěstounů nebo u přebírající rodiny? Kdo dítě uspí? Když dítě usne, máme si jít také lehnout? Máme si s sebou vzít vlastní jídlo? Můžu jít v noci na

záchod, nebudu tím někoho budit? Kdy můžu do koupelny? Když se ráno vzbudím, můžu odejít z pokoje, nebo mám čekat, až pro mě přijdou?

Může také docházet k vzájemnému hodnocení vybavení a čistoty bytu, zvyků, chování členů rodin apod. Rodiny navíc také nemají dostatečný soukromý prostor na povídání v páru, aby si mohly říct, jak se cítí, co se jim líbí, jaké mají zážitky s dítětem apod.

Z těchto důvodů by si přebírající rodina měla najít ubytování v blízkosti pěstounů PPPD, např. v soukromém pronájmu. Ukazuje se dokonce i to, že není vhodné, aby rodina PPPD vyhledávala vhodné ubytování pro přebírající rodinu, zpětně pak dochází k hodnocení typu: „Našli nám špatné ubytování. Za ty peníze to bylo hrozné!“

4.11. ZAPOJENÍ VŠECH SMYSLŮ DÍTĚTE K USNADNĚNÍ PŘECHODU

Přebírající rodina a pěstouni PPPD by společně měli hledat způsoby, jak dítěti v procesu předávání usnadnit překlápění citového pouta přes všechny smysly dítěte. V průběhu předávacího procesu přebírající rodina zjišťuje, co bylo dítě zvyklé jíst, jaké vůně je zvyklé cítit (např. použití stejného prášku na praní), jaké používalo oblečení (materiály, velikosti), jaké zná zvuky, jaké má rádo barvy atp.

Malé děti využívají smysly ke svému propojení s okolním světem velmi intenzivně. Smyslové vjemy jim přinášejí mnohem více informací o jejich okolí než mluvené slovo, kterému děti doposud nerozumí. Pro podporu pocitu bezpečí u dítěte je tedy přínosné, když mu přebírající osoby nabízejí takové podněty, na které bylo dítě zvyklé u předávající rodiny.

Někdy je ale pro přebírající osoby příliš těžké převzít všechny zvyklosti dítěte. Proto by se pěstouni PPPD přebírajících osob měli ptát, jak budou chtít pečovat o dítě. Mohou tomu pak začít přizpůsobovat péči v době předávání. Čím větší respekt cítí přebírající osoby od přejídných pěstounů, tím větší je šance, že převezmou od přejídných pěstounů to, na co je dítě zvyklé.

TIP

Přejídní pěstouni se zeptají přebírajících osob například na to, v jakém pracovním prostředí budou dítěti práť oblečení. Většinou přebírající osoby odpoví, že ještě nevědí. A pak se dost často zeptají, v čem perou přejídní pěstouni a snáze

tak pokračují po převzetí dítěte do péče v prání ve stejném prostředku.

Pokud už ale přebírající osoby mají nějaký prášek vybraný, většinou se ho nechtějí vzdát. Může to být třeba prostředek, který jim samotným připomíná jejich dětství, a chtějí se o to podělit s přijímaným dítětem. Proto v rámci předávacího procesu mohou přechodní pěstouni začít dítě zvykat na vůni tohoto pracovního prostředku.

TIP

V jednom případě dítě v rodině PPPD mělo velké problémy usnout, takže usínalo až po 22:00. Pěstouni věděli, že to není obvyklé u tak malého dítěte a přemýšleli, jak by dokázali dítě naučit usínat dříve. Naštěstí se v tuto chvíli zeptali přebírající rodiny, v kolik hodin plánují dítě uspávat. Přebírající rodiče odpověděli: „Večer ať je vzhůru třeba do půlnoci, hlavně ať ráno spí déle.“ Přechodní pěstouni se tak vyhnuli tomu, aby dítě přeučovali dřívějšímu ukládání. Přebírající rodina po předání dítěte nemusela posouvat čas uspávání na pozdější čas. Dítě se tak vyhnulo zbytečné zátěži.

4.11.1. PŘEDÁVÁNÍ PŘES NEUTRÁLNÍ PROSTOR

Osvědčilo se, když si pěstouni s přebírající rodinou nepředávají dítě z náruče do náruče, ale přes neutrální prostor (hrací deka, přebalovací pult), aby dítě neporovnávalo, či náruč je lepší. Přebírající rodina tak může budovat bezpečný vztah s dítětem, kdy dítě „zachraňuje“ z neutrálního prostoru, nikoliv vytrhává z náruče přechodných pěstounů.

4.11.2. OBLÍBENÉ A NEPŘÍJEMNÉ ČINNOSTI S DÍTĚTEM V PŘEDÁVACÍM PROCESU

Osvědčilo se, když po celou dobu trvání předávacího procesu dělají věci nepříjemné dítěti (čištění uší, podávání léků apod.) pěstouni PPPD a oblíbené činnosti (procházka, koupání apod.) přebírající rodina. Prostřednictvím společně dobře stráveného příjemného času se buduje vztah. Pro dítě

je tedy lepší, když jeho první společné zážitky a zkušenosti s přebírající rodinou jsou pozitivní a příjemné.

4.12 KONTAKTY S PŮVODNÍ RODINOU V OBDOBÍ PŘEDÁVACÍHO PROCESU

Má-li dítě směřovat zpět do péče biologického rodiče či rodičů, je potřeba v rámci kontaktů s původní rodinou dobře naplánovat obsah takových setkání. Dokud rodič nemá upravené podmínky pro převzetí dítěte do péče, je třeba zvážit, zda předávání rodičovských kompetencí není předčasné. Zároveň je třeba rodiče upozornit, že se dítě za dobu pobytu v PPPD mohlo změnit, že může mít už jiné potřeby. Rodič dítěte by tedy měl postupně načítat způsob péče o dítě, aby potřebám dítěte po návratu do jeho péče dobře rozuměl.

Má-li však dítě směřovat do zprostředkované péče dlouhodobých pěstounů, nebo do nezprostředkované péče příbuzných či jiných blízkých osob (u předávání budoucím osvojitelům ke kontaktům s původní rodinou zpravidla nedochází), je potřeba zvážit intenzitu udržování sounáležitosti dítěte s jeho původní rodinou. U každého dítěte se bude jednat o individuální úpravu kontaktů po různé dlouhou dobu. Záleží na tom, jak dítě zvládá předávací proces, i na tom, jak zvládá adaptaci v nové rodině.

Pokud by se dítě mělo v průběhu předávacího procesu setkávat s přebírajícími osobami a k tomu ještě mít osobní kontakty s dalšími osobami z původní rodiny, mohlo by to pro něj být matoucí a zatěžující. Dítě potřebuje bezpečně navázat vztah k pečujícím osobám z nové rodiny. Některé děti to zvládají bez problémů, u jiných však dochází k třístění pozornosti, děti mohou být i více ve stresu, což zasahuje do pocitu klidu a bezpečí dítěte. Podle toho tedy doporučujeme zvážit i krátkodobé změny v nastavení osobních kontaktů dítěte s původní rodinou po dobu procesu předávání. Tyto změny je nutné vyhodnocovat vždy individuálně tak, aby byly v zájmu dítěte. Důležité je, aby případné změny pomohly stabilizaci dítěte v emočně náročném procesu přechodu z péče rodiny PPPD do jiného prostředí.

V tomto ohledu je potřeba citlivě pracovat s rodiči (příp. jinými osobami, se kterými dítě udržuje kontakty), aby rozuměli důvodu případné dočasné změny v nastavení osobních kontaktů v rámci předávacího procesu a byli s tím v souladu.

5. CO PŘEDAT S DÍTĚTEM

Úkolem pěstouna PPPD je připravit v průběhu předávacího procesu všechny materiály a dokumenty, které se budou předávat v den definitivního předání dítěte přebírající rodině. Příprava těchto materiálů a dokumentů může být náročná a je potřeba počítat s časem na jejich nashystání a přípravu. Na některých dokumentech, např. na deníku dítěte, spolupracuje pěstoun PPPD s přebírající rodinou v průběhu předávacího procesu.

Všechny předávané dokumenty, doklady a materiály by měly být uvedeny v záznamu o předání dítěte z PPPD. Pokud má být některá věc předána přebírající rodině později (zpravidla se to týká pouze fotoknihy), je vhodné je zapsat do záznamu s datem předpokládaného předání.

To, co bude předáno společně s dítětem, může být do určité míry ovlivněno modelem vývoje situace a přáním dítěte.

5.1. DOKLADY DÍTĚTE

Přebírající rodině se předávají veškeré doklady dítěte, jedná se zpravidla o:

- rodný list dítěte
- občanský průkaz
- cestovní pas
- další doklady, např. potvrzení o státním občanství

5.2. ZDRAVOTNÍ DOKUMENTACE DÍTĚTE

Pěstoun nachystá veškerou zdravotnickou dokumentaci dítěte k předání, zejména:

- kartičku zdravotní pojišťovny
- zdravotní a očkovací průkaz
- zprávy z vyšetření a hospitalizací, propouštěcí zprávy z porodnice nebo z nemocnice; tuto dokumentaci je vhodné protřídit a zprávy dobře seřadit, příp. zřetelně označit, odkud a z jakého dne zpráva je (zejména u dětí, které mají za sebou více vyšetření či zákroků)
- kontakty na ošetřující lékaře
- kalendář dalších návštěv lékařů
- léky a jejich podávání

- popis či videozáznam nutných procedur, např. rehabilitace
- popis případných alergických reakcí, a to i nepotvrzených

Neurologie Karlov, 14. 3. 2023

	Všeobecná fakultní nemocnice v Praze Klinika dětského a dorostového lékařství VFN a 1.LF UK <small>Ke Karlovu 2, 128 08 Praha 2</small> Přednosta: prof. MUDr. Jiří Zeman, DrSc. Primář: MUDr. Pavel Srnský
---	--

Propouštěcí zpráva

Příjmení a jméno: Žejdlík Josef	Č. poj.: 1608021305	Kód ZP: 111
Bydliště: Nový Svět 19, 118 00 Praha 011, tel. 736611272		Č. chor.: 003512/16
Hospitalizace od 07.10.16 10:24	do: 12.10.16 10:14	

Předběžná propouštěcí zpráva

Důvod přijetí: akutní pro febrilie, nejasné neurologické projevy
NO: 2měsíční chlapec zde hospitalizovaný do 22.9.2016, kdy byl přijat pro obtíže s pitím a namáhavé dýchání. Doma po propuštění byl v klidu, pil dobře, dýchal dobře, od večera začaly teploty až 38,5°C p.r., které spontánně

5.3. OSOBNÍ VĚCI DÍTĚTE

Dítěti může záležet na mnoha věcech, jako je oblíbený hrnek, povlečení, hračka, obrázek, který má nad postelí, zubní kartáček apod. U dětí zhruba od věku 2 let je vhodné je aktivně zapojit do plánování toho, které věci si budou brát s sebou.

Pěstouni PPPD se dohodnou s přebírající rodinou již na začátku předávacího procesu na tom, které konkrétní oblečení budou předávat společně s dítětem. Případně si může přebírající rodina pořídit pro dítě vlastní oblečení a další věci (např. hračky, povlečení či peřinku), které začnou v rámci předávacího procesu používat přechodní pěstouni, tak aby si na ně dítě zvyklo. Doporučujeme nezapomenout se domluvit i ohledně obuvi a spodního prádla dítěte, případně sezónního oblečení dítěte.

Pokud má dítě nějakou svou oblíbenou hračku či hračky, je vhodné mu je ponechat. Dítěti se tím zachovají známé předměty z jeho každodenního života. Pokud se jedná o látkovou hračku, může být lepší hračku před předáním neprat, aby se zachovaly pro dítě známé pachy a vůně. Některé děti také mají svého oblíbeného „mazlíka“, se kterým usínají, nebo který jim pomáhá při zklidnění. Zachování takového předmětu je pro děti důležité a pomáhá jim bezproblémově zvládnout přechod do nového prostředí.

S přebírající rodinou je také potřeba dohodnout se na předání předmětů denní potřeby, na které je dítě zvyklé. Podobně jako u oblečení je vhodné domluvit se na předání ložního prádla či peřiny dítěte. Znamé vůně a materiály mohou dítěti pomoci při adaptaci na nové prostředí. Dále se může dohodnout předání oblíbeného talířku, misky, příboru či hrnečku, pokud dítě něco takového má. Společně s dítětem lze také předat jeho oblíbené písničky či nahrávky, ev. knížky či seznam oblíbených pohádek, seznam odkazů na oblíbené pořady apod.

Některé předávané děti mohou mít také další osobní věci, které si přinesly již do rodiny PPPD nebo je dostaly v průběhu péče. Může se jednat například o odrážedlo, kolo nebo šperk v podobě náušnic či řetízku. Vzhledem k tomu, že se jedná o majetek dítěte, jsou tyto věci předávány společně s ním.

5.4. AKTUÁLNÍ DENNÍ REŽIM DÍTĚTE

Aktuální denní režim dítěte je písemným souhrnem informací o dítěti, které jsou platné v době jeho předávání. Tyto podrobné informace slouží přebírající osobě, aby dokázala bezproblémově navázat na péči o dítě. Jsou jakýmsi návodem či manuálem na dítě. Pokud uplatňuje pěstoun PPPD při péči nějaké zvláštní postupy, může je také nahrát na video, které předá přebírající rodině.

Aktuální denní režim dítěte by měl obsahovat zejména následující informace:

- váha a velikosti dítěte včetně jejího vývoje
- hygienické návyky (česání, čištění zubů, čištění uší, mytí rukou, chůze na záchod, utírání po záchodě, stříhání nehtů, stříhání vlasů, intimní hygiena)
- koupání a sprchování (frekvence, zvyklosti při koupání a sprchování, oblíbená teplota vody, způsob mytí hlavy, sušení)
- stravovací návyky (obvyklé časy jídel, oblíbená i neoblíbená jídla, zvyklosti při jídle, velikost porce a množství jídla a pití, zvyklosti ohledně stolování, způsob sezení u stolu), včetně receptů na jídla, která si dítě oblíbilo
- režim spánku a odpočinku přes den (čas, délka a četnost spánku nebo odpočinku, místo, v jakém oblečení, jakou příkrývkou je zvyklé dítě mít, rituály, které se k tomu vážou)
- režim spánku přes noc (kdy je zvyklé chodit spát, jak dítě usíná, zda usíná ve tmě nebo potřebuje lampičku, jak dlouho spí, v jakém oblečení

spí, jakou příkrývkou je zvyklé mít, buzení dítěte v noci a reakce na něj, usínací a probouzecké rituály)

- oblékání dítěte doma a venku (četnost změny oblečení, samostatnost při oblékání, chystání si a výběr oblečení, jak dítě projevuje, když je mu horko nebo zima, obvyklé přezůvky, které oblečení dítě má a nemá rádo)
- hra, zábava a oblíbené činnosti, které dítě baví, zajímají a těší, oblíbené říkánky, písničky, pohádky a oblíbené filmy, oblíbené hračky
- zvyklosti dítěte ohledně fyzického kontaktu (snášenlivost fyzického kontaktu, způsob mazlení, oblíbené a neoblíbené doteky, způsob nošení či držení dítěte)
- stresové situace, strachy, afekty dítěte a to, co nemá rádo (způsob uklidnění dítěte při pláči, vzteku či odporu, co dítě rozčiluje, co ho uklidní); tipy a triky na to, jak dítě motivovat, aby bez stresu zvládalo úkony sebeobsluhy, hygienické návyky, společenské zvyky, ukončování činností
- schopnost dítěte reagovat na změny, reakce dítěte na přítomnost dalších či cizích osob, reakce na jiné děti, návštěvy lékařů a jiných odborníků, reakce dítěte na zvířata v domácnosti

5.5. PODKLADY PRO PRÁCI S PŘÍBĚHEM A HISTORIÍ DÍTĚTE

Dítě, které strávilo nějakou dobu v PPPD, nemá být ochuzeno o podrobné informace o životě v prvních měsících a letech svého života či o svém narození. Vzhledem k tomu je důležitou součástí práce pěstouna PPPD zajištění všech důležitých a významných informací, vzpomínek a historie dítěte, které slouží k utváření jedinečného příběhu dítěte. V průběhu PPPD se často objevuje unikátní šance zajistit některé podklady, které by se později už nedaly zajistit, nebo by jejich zajištění bylo složitější.

Podklady pro práci s příběhem a historií dítěte jsou nástroji, které mají sloužit dítěti k podpoře vytváření jeho zdravé identity a zpracování jeho historie do smysluplného příběhu. Znalost vlastní historie je pro dítě důležitá, aby pochopilo a přijalo vlastní minulost a bylo schopné o ní mluvit. Důležité je také dítěti zachovat vzpomínky na období, které si nemůže samo pamatovat a které mu nemá kdo vyprávět. Vzpomínání je důležitý proces, který pomáhá s odpovědí na otázku, kdo jsme a odkud pocházíme.

Znalost informací o historii dítěte pomáhá také přebírající rodině jak v době přechodu dítěte do jejich rodiny, tak i později. Tyto materiály usnadňují přebírající rodině komunikaci s dítětem o tom, jak se dítě narodilo, jak se ocitlo v jejich rodině a co zažilo v době, kdy o něj ještě nepečovali. Toto povídání, často i o složitých okamžicích dítěte, pomáhá uvědomování a upevňování vzájemných vztahů.

Podklady pro práci s příběhem a historií dítěte se budou mírně lišit podle modelu vývoje situace dítěte. V případě návratu dítěte do původní rodiny (modely A a B) není většinou potřeba předávat informace o původních rodičích, v případě zprostředkování náhradní rodinné péče (modely C a D) a u modelu E se mohou informace a materiály lišit, např. podle toho, zda jde o osvojení nebo pěstounskou péči dítěte.

Je-li k dispozici přechodová pohádka nebo tranzitní hračka, předává se s dítětem také (viz kapitola 2.4.5. *Přechodová pohádka* a 2.4.6. *Tranzitní předmět*).

5.5.1. DENÍK DÍTĚTE

Deník dítěte svěřeného v PPPD slouží k chronologickému zaznamenávání událostí, které se vážou k době, kterou dítě strávilo v rodině PPPD. Do deníku pěstoun PPPD zaznamenává zážitky dítěte v době, kdy pobývalo v PPPD, co společně zažili, zážitky, které se odehrály poprvé, informace o dítěti a péči o něj, zdravotní stav dítěte, případně průběh nemoci a lékařských prohlídek. Může také obsahovat záznam o průběhu kontaktů s původní rodinou dítěte. Deník dítěte by také měl obsahovat zápisy, které se vážou k průběhu předávacího procesu – měl by obsahovat popis pozitivních momentů setkání s přebírající rodinou, formulovaných tak, aby se dítě v nové rodině cítilo bezpečně a přijatě.

Pokud dochází k předávání dítěte podle modelu vývoje situace A a B, je potřeba psát velmi citlivě o průběhu kontaktů dítěte s členy původní rodiny s důrazem na pozitivní zážitky dítěte s původní rodinou. Pokud probíhá předávání dítěte podle modelu vývoje situace C a D, je vhodné domluvit se s přebírající rodinou, jaké informace o původní rodině mají být do deníku zahrnuty v závislosti na tom, jak bude chtít přebírající rodina pracovat se zpracováním historie dítěte. Tyto informace lze také případně zapsat a zpracovat do odděleného dokumentu s citlivými informacemi (viz níže), aby byl deník pro dítě bezpečným zdrojem informací.

Forma deníku může být různá. Někomu se osvědčuje elektronická forma zápisu, jinému forma psaná rukou. Psaní deníku rukou ale může

představovat problém s čitelností textu, také se hůře opravují případné změny v deníku.

Pěstoun PPPD by měl zápisy psát téměř denně nebo alespoň 1x týdně. Doporučujeme kontinuální zapisování záznamů do deníku, protože při pozdějším zápisu se vytrácí pěstounovi PPPD z paměti mnohé drobné detaily, které tvoří důležitou součást informací. Pro psaní deníku se nejvíce osvědčila forma jakéhosi dopisu dítěti, tedy zápisu ve 2. os. č. j., při které lze dobře oddělit, kdo je kdo. Rozsah jednoho zápisu nemusí být příliš dlouhý.

Při psaní je vhodné formulovat věty tak, aby si budoucí pečující osoby a dítě samo mohlo později deník číst a cítilo se u toho dobře. Nedoporučujeme tedy do deníku uvádět citlivé údaje, které by při pozdějším čtení mohly být pro dítě matoucí nebo nesrozumitelné. Naopak deník může obsahovat humor a laskavost, které pomohou dítěti s jeho pocitem sebe-přijetí. Při psaní deníku dítěte doporučujeme vyvarovat se psaní postojů a hodnocení pěstounů PPPD k vývoji situace a také jakémukoliv hodnocení přebírající rodiny. Do deníku také nepatří zážitky, které se týkají více rodiny PPPD než dítěte samotného.

Před definitivním předáním deníku dítěte přebírající osobě je vhodné celý deník přečíst a upravit některé formulace s ohledem na to, kam dítě z PPPD bude přecházet a k vývoji posledních dnů před definitivním předáním. Na závěr deníku může být připojeno krátké rozloučení rodiny PPPD s dítětem, které by ale mělo být opět formulováno tak, aby dítěti usnadňovalo pobyt v přebírající rodině. Deník by si měla také přečíst přebírající rodina. Pokud je pro ně některá část příliš citlivá, je možné tyto informace přesunout do odděleného dokumentu s citlivými informacemi.

V některých případech je možné, že přebírající rodina nebude jevit o deník zájem, případně ho nechce vůbec převzít. V tomto případě doporučujeme předat vytištěný deník na OSPOD dítěte, který uloží deník dítěti do jeho spisu. Až se později bude dítě zajímat o svoji historii, bude mít možnost se k deníku dostat tímto způsobem.²⁷

²⁷ Podle § 55 ZSPOD, archivuje OSPOD spisovou dokumentaci týkající se dítěte po dobu 15 let následujících po kalendářním roce, v němž došlo k vyřazení dítěte z evidence a dítěte, které bylo osvojeno nebo svěřeno do pěstounské péče a po dobu 15 let následujících po kalendářním roce, v němž dítě nabylo zletilosti.

5.5.2. FOTOKNIHA, FOTOGRAFICKÉ A VIDEO ZÁZNAMY

Pěstoun PPPD v průběhu péče pořizuje dítěti fotografie, případně videa, které poskytují jedinečnou možnost zachovat představu o zažitých dítěte, jednotlivých vývojových fázích, vzhledu dítěte a jeho chování. Při uchování těchto fotografií a videí zajistí pěstoun PPPD jejich popis, např. v názvu fotografie či videa, aby bylo zřejmé datum pořízení a situace, případně místo, kde byla fotografie či video pořízeno, případně událost, ke které se záznam váže. Při fotografování a natáčení dítěte, musí pěstoun postupovat v souladu s právními normami.²⁸

S přebírající osobou se pěstoun PPPD v průběhu předávacího procesu dohodne ohledně předání těchto foto a video záznamů, zpravidla předáním na paměťové kartě nebo jiném datovém nosiči. Při předávání podle modelů A a B je také vhodné zjistit, zda přebírající rodina má jak uchovat elektronickou podobu fotografií a případně vybrané fotografie předat v tištěné podobě. V rámci tohoto procesu mohou společně fotografie a videa prohlédnout, mohou se dohodnout, které záznamy se předají a které nikoliv. Pěstoun PPPD také popisuje přebírající osobě či rodině informace a okolnosti, které se vážou k fotografii nebo videu.

Z pořízených fotografií může pěstoun PPPD vytvořit fotoknihu. Fotokniha je specifická forma deníku dítěte, která chronologicky zachycuje na fotografiích vývoj dítěte a jeho pobyt v rodině PPPD. V některých případech lze deník dítěte spojit s fotoknihou do jednoho dokumentu, kdy je deník doplněný o fotografie, které ilustrují připojený text. V ostatních případech jsou fotografie ve fotoknize doplněny jen krátkým popisem a další podrobnější informace jsou zpracovány v deníku dítěte.

Doporučujeme dobře zvážit, jaké fotografie do fotoknihy zařadit, tak aby si přebírající rodina i dítě fotoknihu v budoucnu rádi prohlíželi, aby jim přinášela radost a potvrzení jejich vzájemného vztahu. Důležitou součástí fotoknihy jsou i fotografie z předávacího procesu. Považujeme za smysluplné do fotoknihy zařadit fotografie, na kterých se podařilo zachytit oční kontakt nebo jiný důkaz toho, že vztah dítěte k přebírající rodině se daří navazovat.

Vzhledem k tomu, že fotokniha má obsahovat i záznamy o předávacím procesu, včetně závěrečné fáze předávacího procesu, není zpravidla možné ji předat společně s dalšími dokumenty a materiály, které se

²⁸ Z tohoto důvodu nedoporučujeme pěstounům PPPD jakékoliv sdílení těchto fotografií či videozáznamů dítěte na sociálních sítích.

předávají při definitivním předání. Je tedy potřeba vzájemně se domluvit na pozdějším předání či zaslání fotoknihy. Náklady spojené s tvorbou fotoknihy platí pěstoun PPPD z příspěvku na úhradu potřeb dítěte. Pro tvorbu fotoknih existuje v současné době celá řada aplikací a programů, které nejsou uživatelsky složité.

5.5.3. KUFŘÍK VZPOMÍNEK

Jedná se o dětský papírový kufřík nebo krabici sloužící k uchování hmotných vzpomínek a předmětů, které se vážou k období, kdy bylo dítě v rodině PPPD. Některé děti, které jsou do PPPD předávány z porodnice, dostanou tento papírový kufřík již v porodnici.²⁹

Do kufříku lze dát vše, co hmatatelně dokládá historii dítěte. Jde o předměty, kterých se dítě může dotýkat a mít je v ruce. Schraňování těchto věcí a předmětů je kontinuální práce, která začíná od zahájení přechodné pěstounské péče do definitivního předání dítěte. Přebírající rodina může v tomto pokračovat a dál společně s dítětem tvořit obsah kufříku.

Do kufříku vzpomínek lze dát například otisk ručičky nebo chodidla dítěte, pramínek vlasů, první dudlík nebo lahvičku, ze které dítě pilo, ponožky, botičky, čepičku či jiné první oblečení, chrastítka, drobnou hračku nebo dárečky, které dítě dostalo od původní rodiny či jiných blízkých, první čmáranice, obrázky či jiná výtvarná díla, pohádkovou knížku, kterou mělo dítě rádo, metr s vyznačením toho, jak dítě rostlo. Pohledy, kamínky, mušle či šišky mohou být připomínkou výletů s dítětem. Obal či lahvička od používaného krému či kosmetiky může dítěti přinášet i čichovou vzpomínku. Do kufříku lze také dát nahrávku s oblíbenými písničkami nebo první žvatlání či smích dítěte.

U novorozeneckých dětí lze dát do kufříku pásek z porodnice, cedulku z postýlky, výtisk novin, které vyšly v den narození dítěte. U starších dětí vstupenky z akcí, které dítě navštívilo, diplomy z dětských kurzů a akcí pro děti, vypadlý zub.

V kufříku mohou být také vzkazy od osob, které měly k dítěti nějaký vztah, např. od přechodných pěstounů, jejich dětí nebo blízkých, kteří

²⁹ Nadační fond La Vida Loca realizuje projekt Život v kufříku, který podporuje zapojení českých nemocnic do spolupráce na tvorbě kufříku, díky tomu některá novorozenecká oddělení zakládají kufřík již od začátku života dítěte. Více informací k projektu viz www.zivotvkufriku.cz.

také pečovali o dítě, popřípadě několik vytištěných fotografií původní či přechodné pěstounské rodiny. Do kufříku lze tedy dát jakékoliv předměty a suvenýry, které jsou spojené s okamžikem narození dítěte, nebo s dobou, kdy dítě bylo v rodině PPPD, a které vytvářejí pozitivní vzpomínky na toto období života.

Doporučujeme každý z předmětů v kufříku opatřit cedulkou nebo popisem, aby přebírající rodina i dítě později věděli, o jakou vzpomínku se jedná. Je také vhodné před předáním kufřík a předměty v něm vyfotit, pokud by se později některý z předmětů ztratil. Tyto předměty jsou majetkem dítěte, proto by přebírající rodina u jejich prohlížení měla být s dítětem, aby se předměty nepoztrácely nebo nepoškodily a dítě je mělo zachované do své dospělosti.

5.5.4. DALŠÍ PODKLADY PRO ZPRACOVÁNÍ HISTORIE DÍTĚTE

Jde o oddělený dokument s citlivými informacemi o dítěti a jeho původní rodině. Předává se jen v případě, že se dítě nevrací do původní rodiny.

Pěstoun PPPD může získat informace o původní rodině dítěte, které zpravidla zjistil, když přebíral dítě do PPPD nebo v průběhu péče. Řada informací se objevuje při kontaktu s rodiči, od ošetřujícího lékaře apod. Jde o citlivé informace, se kterými musí pěstoun PPPD zacházet opatrně. Může se ale jednat o důležité informace, které slouží jako podklady pro zpracování historie dítěte, popřípadě mohou sloužit jako podklad pro budoucí vytvoření knihy života, tak aby dítě porozumělo své situaci a dokázalo si na základě těchto informací tvořit vlastní zdravou identitu.

Pěstoun PPPD může získat informace, jak původní rodič dítěte vypadá, tedy jakou má tělesnou výšku a konstituci, tvar obličeje, barvu očí a vlasů, charakteristické tělesné znaky. Někdy je možné získat informace o vzdělání či povolání rodiče, kdo vybral dítěti jméno, případně po kom se dítě jmenuje, informace o otci dítěte i v případech, kdy není uveden v rodném listě, zda rodiče po nějakou dobu pečovali o dítě. Pro děti, které vyrůstají v náhradních rodinách, je většinou důležité znát důvody proč o ně jejich biologičtí rodiče nepečují, a pěstoun PPPD může mít i tuto informaci sdělenou přímo původním rodičem. Dále možná v průběhu PPPD vyplynou informace o dalších členech původní rodiny dítěte, např. o sourozencích nebo dalších příbuzných, zejména jak se jmenují, kdy se narodili, kde vyrůstali a další podrobnosti, jako záliby či talenty těchto osob.

Informace pěstoun PPPD zaznamenává s uvedením zdroje (od koho informaci získal) bez jakéhokoliv hodnocení a názoru, informace vede v písemné podobě odděleně od dalších dokumentů tedy v odděleném dokumentu s citlivými informacemi. V rámci předávacího procesu je po vzájemné dohodě předá přebírající rodině. Pokud by přebírající rodina neměla o tyto informace zájem, předá je pěstoun PPPD na OSPOD dítěte, který je založí do spisu dítěte.

Kromě výše zmíněných informací může mít přechodný pěstoun věci, které zpravidla dostal od původní rodiny dítěte, když dítě přebíral do péče. Může se například jednat o fotografie dítě z přechodného života, hračky či oblečení dítěte nebo písemný vzkaz či dopis pro dítě od rodičů, případně také fotku rodiče. Pěstoun PPPD opět všechny tyto věci předá přebírající rodině.

5.6. ZACHÁZENÍ S OSOBNÍMI ÚDAJI A MATERIÁLY

5.6.1. DOKLADY A DOKUMENTACE

Rodině PPPD se dostává do rukou řada citlivých dokumentů, např. soudní rozhodnutí o předběžném opatření (někdy i s návrhem na předběžné opatření s řadou detailů o původní rodině), propouštěcí zprávy z porodnice, nemocnice, zprávy od odborných lékařů, posudky aj.

Pěstoun by měl veškeré tyto dokumenty uchovávat na bezpečném místě a ukazovat je či dokonce předávat jen oprávněným osobám. Vždy je tedy třeba zjišťovat, zda je osoba oprávněná žádat tyto dokumenty.

Pěstoun si pro budoucí potřebu uchovává poštu, která mu přišla z úřadu práce, či soudní rozhodnutí. Ovšem vzhledem k tomu, že i tyto dokumenty obsahují citlivé údaje, měl by je schraňovat na bezpečném místě (nejlépe v domácím trezoru).

Všechny nadbytečné kopie zdravotní či jiné dokumentace by měl pěstoun nejpozději po předání dítěte skartovat.

5.6.2. FOTOGRAFIE A DENÍK DÍTĚTE

Po předání dítěte si rodina PPPD může nechat fotografie dítěte pro osobní potřebu, příp. deník dítěte, který vytvořili (ovšem bez udání osobních údajů dítěte). Nesmí je však šířit (a to ani po předání) přes internet či jinou cestou, leda že by měl od zákonného zástupce písemný potvrzení, že s tím souhlasí.

6. SPECIFIKA PŘEDÁVÁNÍ DO INSTITUCIONÁLNÍ PÉČE NEBO DO ZAHRANIČÍ

6.1. PŘEDÁVÁNÍ DÍTĚTE DO INSTITUCIONÁLNÍ PÉČE

6.1.1. SESTAVENÍ PLÁNU PŘEDÁNÍ DO INSTITUCIONÁLNÍ PÉČE

Předávání dětí do institucionální péče se týká velmi malého počtu dětí. Snahou všech odpovědných osob je, aby dítě bylo svěřeno do rodinného prostředí. Podle výsledků Mapování PPPD jsou do institucionální péče předávány asi 4 % dětí umístěných do PPPD.

Nejdříve zpravidla vybere OSPOD dítěte nejvhodnější zařízení a domluví, zda mohou dané dítě přijmout. Dalším krokem je, že je s vybraným zařízením seznámen pěstoun PPPD bez dítěte. Měl by mít prostor doptat se na vše, co souvisí s chodem zařízení, aby na to uměl dítě co nejlépe připravit. Pokud pěstoun PPPD potřebuje při návštěvě zařízení podporu, může požádat o účast i DSP.

Následně pak dané zařízení navštíví dítě s pěstounem PPPD, seznámí se s prostorem a zejména s kmenovým vychovatelem/kou, příp. s dětmi ve skupině, do které bude zařazeno.

V optimálním případě kmenový vychovatel/ka nejdříve přijede do rodiny PPPD, kde se s ním dítě seznámí ve známém prostředí.

Dalším krokem může být samostatná účast dítěte na nějaké akci, kterou bude mít dětský domov. Toto je možné ještě několikrát zopakovat.

Dítěti může významně pomoci, pokud dítě vyzvedne u pěstounů PPPD vychovatel/ka, které už dítě zná. Dítě zvyklé na funkční rodinné prostředí v rodině PPPD potřebuje pro zvládnutí přechodu do zařízení mít především možnost přenést

svoji citovou vazbu z rodiny PPPD na konkrétní vztahovou osobu v daném zařízení.

Překvapivě pak už není vhodné předávací proces více natahovat a dítě v souladu s vykonatelností rozhodnutí soudu předat do zařízení. Zpravidla nedává smysl, aby dítě bylo v zařízení předem na „zvykacím“ pobytu. Návrat zpět do rodiny PPPD pak může být pro dítě psychicky náročný.

Nutné je také promyslet samotný okamžik předání, kdo dítě do zařízení poveze, jak tam bude předáno, zda bude možné, aby ho převzal přímo kmenový vychovatel/ka v klidné atmosféře. Dítě by s sebou mělo dostat svoje osobní věci a všechny artefakty, které dokladují jeho osobní historii – fotky, deníky, informace o původní rodině a další předměty, které nějak souvisejí s příběhem dítěte.

Při plánování předání dítěte do institucionální péče je nutné také zohlednit to, zda se pěstouni budou s dítětem po předání do daného zařízení stýkat. Rodina PPPD není povinna udržovat dlouhodobé kontakty s dítětem po předání do zařízení. Pokud o udržení kontaktů s dítětem rodina PPPD stojí, je třeba vyhodnotit množství a frekvenci návštěv s pracovníky zařízení, příp. s psychologem. Zároveň je důležité se zaměstnanci zařízení mluvit o tom, že při předávání dětí do jejich péče je situace odlišná od ostatních situací, kdy je dítě do zařízení svěřováno. Doporučujeme neslibovat dítěti více než nejbližší návštěvu s ohledem k tomu, že pěstouni nevědí, jak náročná bude péče o další dítě, které jim bude svěřeno do PPPD.

Je také vhodné předem dobře zvážit, v jakém okamžiku bude pro dítě předání do instituce nejsnazší. U starších dětí to např. může být v období prázdnin, aby se dítě stihlo v zařízení adaptovat dříve, než začne nový školní rok. Důležité je promyslet i to, zda pro dítě bude výhodné, aby předávací proces proběhl v období, kdy děti odjíždějí na návštěvy do svých původních rodin (obvykle v období Vánoc a prázdnin), nebo zda na něj bude působit vyprázdněné zařízení tísnivým dojmem.

Jakmile je rozhodnuto, do kterého zařízení dítě bude přecházet, návrh na svěřeni dítěte do ústavu v řádném řízení podává kolizní opatrovník dítěte. V žádném případě nemá podávat návrh pěstoun PPPD (ač se příležitostně setkáváme se tím, že je do tohoto tlačena za strany OSPOD).

V odůvodněných případech lze uvažovat i o využití tzv. rychlého předběžného opatření (k pojmu blíže viz *Použité zkratky a pojmy*, k důvodům pro toto opatření pak blíže viz kapitola 7.5.2. *Důvody pro rychlé předběžné opatření*). Za nevhodný způsob je považováno svěření dítěte do institucionální péče formou pomalého předběžného opatření (viz *Použité zkratky a pojmy*), kterým nelze zakládat nové právní vztahy, práva a povinnosti dítěte v ústavní péči a povinnost zařízení o dítě pečovat.

Vhodné je vyhnout se také zbytečnému či dokonce záměrnému prodlužování soudního rozhodování ohledně svěření dítěte do institucionální péče. Pro dítě, ale i pro rodinu PPPD může být silně zatěžující, pokud vývoj situace směřuje k předání dítěte do institucionální péče, ale soudní lhůty trvají týdny či měsíce. Někdy je toto prodlužování předání dítěte do institucionální péče vedeno se záměrem, že pro dítěte je vhodné co nejdéle zůstat v rodině PPPD – jedná se o zcela chybný předpoklad, nepochopení smyslu a roli přechodné pěstounské péče a přístup, který může mít velmi negativní dopady na dítě či rodinu PPPD.

6.1.2. PŘÍPRAVA RODINY PPPD

Přípravu rodiny PPPD na možnost svěření dítěte do institucionální péče je třeba zahájit již v době pohotovosti (viz kapitola 1.2. *Cyklus péče o dítě v PPPD*) v rámci spolupráce s DSP. Příprava se týká všech členů pěstounské rodiny.

Je třeba počítat s vyšší náročností na přípravu pěstounů PPPD tak, aby byli v souladu s předáváním. OSPOD dítěte i DSP tedy musí umět pěstouny orientovat na pocity dítěte, které přechod zvládne jedině v případě, že s ním pěstouni budou v souladu.

Rodina PPPD zvládá předání dítěte do institucionální péče lépe, pokud si je jistá, že kompetentní osoby (OSPOD dítěte, krajský úřad) s nasazením zkoušely prověřit všechny možnosti na svěření dítěte do rodinného prostředí, ale přesto se nepodařilo vhodnou rodinu najít.

Rodina PPPD by měla otevřeně komunikovat s dítětem o všech možnostech vývoje situace od samotného začátku PPPD bez hodnocení, které řešení by bylo lepší. Tedy i o variantě, že může být dítě předáno do nějakého

zařízení. Přitom zpravidla potřebuje podporu OSPOD dítěte a DSP, případně další odbornou pomoc.

TIP

Pěstoun PPPD může formulovat pro dítě různé možnosti vývoje situace dítěte takto:

„Tak teď spolu počkáme, jestli se podaří mamce, příp. tátovi všechno zvládnout tak, aby o tebe mohli začít pečovat. Kdyby to nezvládli, pak se bude hledat někdo jiný, kdo by se o tebe postaral. Kdyby se nenašla žádná volná rodina, pak jsou tu pro děti, které mají stejnou situaci jako ty, dětské domovy, kde je víc dětí, o které se starají tety. Děti tam bydlí v pokojíčkách, tráví spolu čas, chodí do školky, do školy nebo na kroužky.“

Považujeme za vhodné, aby měl pěstoun PPPD připraveno velmi krátké vyjádření. Jinak se stává, že se do formulace zamotá a těžko pak dokončuje věty. Tím pádem dítě znejistí. Důležité je tedy emočně zvládnuté uvolněné věcné konstatování situace.

Rodina přechodných pěstounů se rozhodla vykonávat tuto formu NRP právě proto, aby děti nemusely děti žít v institucionální péči, takže svěření dítěte do institucionální péče je pro ně velmi náročný protiúkol. DSP pěstounům PPPD pomáhá rozvíjet schopnost vnímat institucionální péči jako nedílnou součást systému sociálně-právní ochrany dětí. Pěstoun PPPD nejdříve sám musí přijmout toto řešení. Komunikaci s dítětem o této možnosti mu pak usnadní, pokud si nacvičí konkrétní formulace, jak o možném přechodu dítěte do zařízení mluvit, aniž by dítě pocítilo napětí pěstouna. V rámci spolupráce s DSP si může rodina PPPD připravit a nacvičit odpovědi na konkrétní otázky dítěte tak, aby dítě mohlo vnímat soulad pěstounské rodiny s tímto řešením. S DSP si rodina PPPD vyjasní, kdo by měl být součástí týmu, který pomůže tuto situaci dítěti zvládnout. V takovéto situaci je možné využít čerpání odborné pomoci, jejíž zprostředkování patří mezi práva pěstounů. Pěstouni pak lépe dokážou dítěti odpovídat i na nevyřčené otázky.

6.1.3. PŘÍPRAVA DÍTĚTE

Teprve je-li dobře připravena rodina PPPD, má smysl začít připravovat dítě na předání do institucionální péče. Dítě by mělo mít možnost se na přechod do zařízení těšit (těšit se na děti, nové prostředí, tety). Pěstoun si připraví podle věku dítěte pohádku či příběh, který dítě provede přechodem do zařízení. Pěstoun s dítětem o situaci otevřeně mluví a dává dítěti možnost klást všechny otázky, které jej s předáním do institucionálního zařízení napadají. Dítě by mělo dostat pravdivé a přiměřeně věku podrobné odpovědi na tyto své otázky, a to i nevyřčené.

Dítě by mělo mít možnost navštívit předem vybrané zařízení, seznámit se s prostředím, pracovníky, dětmi, zvyky a pravidly daného prostředí.

Pro děti je důležité také znát plán seznamování se se zařízením i toho, jak bude probíhat den, kdy se dítě bude stěhovat. Pro usnadnění přechodu by měl být vypracován návrh plánu předávacího procesu. Dítě by také mělo mít představu, jak se změní jeho život po přestěhování do zařízení – kam bude chodit do školky nebo do školy, kdo bude jeho kmenovým vychovatelem, s jakými dětmi bude ve skupině, jaký je denní řád aj.

Dítě s pěstounem PPPD připraví věci, které si může vzít do zařízení. Zároveň by mělo porozumět, jaké věci s sebou brát nemůže.

Dítě by mělo vědět, zda a jak bude probíhat další komunikace s pěstouny PPPD po přestěhování do zařízení.

6.2. PŘEDÁVÁNÍ DÍTĚTE DO MEZINÁRODNÍHO OSVOJENÍ

Do mezinárodního osvojení směřuje z PPPD velmi malý počet dětí. Z výsledků Mapování PPPD vyplynulo, že se jedná jen o 0,4 % dětí.

6.2.1. PŘÍPRAVA DÍTĚTE NA MEZINÁRODNÍ OSVOJENÍ

V případě předávání dítěte do mezinárodního osvojení se s rodinou PPPD vždy v časovém předstihu spojí psycholog ÚMPOD, který celý proces předávání doprovází. Během tohoto rozhovoru je možné řešit veškerá individuální specifika, která se k této velmi málo časté variantě předávání dítěte vážou.

S dítětem o návštěvě budoucích zahraničních osvojitelů hovoří vždy jeden člověk, nejčastěji pěstoun PPPD. Na přípravě dětí školního věku se obvykle podílí i psycholog ÚMPOD. Dítě je informováno vždy individuálně, bez přítomnosti dalších osob nebo dětí (ať už z rodiny nebo blízkého okolí). Dítě je na návštěvu pozitivně motivováno, ve vztahu k návštěvě by měly být prezentovány pozitivní pocity.

O žadatelích se hovoří jako o návštěvě, o paní/pánovi, či tetě/strejdrovi, případně používáme jejich křestní jména – rozhodně se nepoužívají slova jako máma/táta/rodiče. Dítěti je návštěva představena pomocí fotografií, přičemž je dítěti opakovaně poskytnuto maximum informací, jež jsou o rodině známé. Zásadní informací také je, že návštěva bude mluvit jinou řečí.

Je důležité dítěti opakovaně pouštět pohádku či hudbu v jazyce žadatelů (webový odkaz předají pěstounům PPPD na ÚMPOD), aby si dítě dokázalo uvědomit, co znamená fakt, že návštěva bude mluvit jinou řečí.

Plánování předávání se řídí výhradně potřebami dítěte a obecným pravidlem, aby kontakt dítěte a rodičů byl každým dnem delší a intenzivnější až po první noční přespání dítěte. Od té doby pak přebývá dítě v nové rodině. Pěstouni PPPD jsou zpočátku velmi důležitým průvodcem rodičů, ukazují jim, na co je dítě zvyklé, jak na ně mají reagovat, pečovat o ně apod. Rodina PPPD postupně přechází do pozadí, pouze dítě doprovází až do té doby, kdy se cítí dítě s budoucími rodiči bezpečně.

6.2.2. PRŮBĚH SETKÁNÍ PŘI MEZINÁRODNÍM OSVOJOVÁNÍ

6.2.2.1. ÚVODNÍ SETKÁNÍ

Během úvodního setkání dochází k seznamování se všech účastníků předávacího procesu, poskytování základních informací, organizačních pokynů, mírnění obav, nejistot. Je zde prostor pro otázky žadatelů a přípravě návrhu k soudu na svěření dítěte do péče budoucích osvojitelů.

6.2.2.2. PRVNÍ SETKÁNÍ PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY S PĚSTOUNY PPPD

Setkání se účastní tlumočnick, pěstouni PPPD, přebírající rodina (včetně dětí, které již má rodina v péči), psycholog ÚMPOD, pracovník doprovázející organizace. Dítě, které by případně bylo předáno, se tohoto setkání neúčastní. Pěstouni PPPD předávají informace o dítěti, přebírající rodina má možnost se doptávat na podrobnosti. Setkání trvá 30 až 60 minut.

V případě, že je dítě v péči speciálního lékaře, psychologa, je možné v této chvíli sdílet výsledky aktuálních zpráv (tlumočnick zabezpečí překlad) či se případně domluvit na společné návštěvě konkrétního lékaře (pěstouni PPPD s žadatelem, případně s tlumočnickem). Veškeré informace, které byly dostupné v době párování, má k dispozici přebírající rodina v překladu do svého jazyka.

6.2.2.3. SEZNÁMENÍ DÍTĚTE S BUDOUCÍMI RODIČI

Vzájemné seznámení trvá 1 až 2 hodiny. Je velmi volně ponecháno na iniciativě přebírající rodiny a rodiny PPPD, která dítěti návštěvu představuje. Je možné předání dárků, případně rovnou přejít ke společné hře a pozvolnému seznamování.

Psycholog ÚMPOD podporuje přebírající rodinu, ale pokud vše probíhá spontánně, spíše stojí v pozadí. Je vhodné natáčet či fotografovat, aby přebírající rodina a předávané dítě měly tyto momenty zachycené a mohly si je s pomocí fotek a videí připomínat při zpracovávání historie dítěte. Pokud je přítomno ještě vlastní dítě přebírající rodiny, je vhodné podporovat i vzájemnou komunikaci dětí.

6.2.2.4. ZHODNOCENÍ SEZNÁMENÍ A TVORBA DALŠÍHO PLÁNU

Setkání trvá cca 30 minut. Účastní se ho pěstouni PPPD, přebírající osoby, psycholog ÚMPOD, tlumočnick, DSP. Toto setkání probíhá bez přítomnosti dětí. Je zde prostor pro sdílení pocitů a myšlenek přebírající rodiny, aby mohly přebírající osoby vyjádřit, jaké to pro ně je, zda vidí v něčem problém, zda je něco překvapilo.

Následně se plánuje průběh dalšího seznamování, plán návštěv, zvykání, vyjasňují se organizační otázky, předávají se kontakty. Pokud se přebírající rodina rozhodne převzít dítě do své péče, je stanoven předběžný plán dalšího setkávání budoucích rodičů s dítětem, se kterým všichni souhlasí. Jestliže dítě již navštěvuje základní školu, může být v průběhu dalších interakcí pozastavena pravidelná školní docházka.

Zároveň se domlouvá termín druhého setkání, kterého se kromě všech zmíněných osob účastní také poručník dítěte – OSPOD. Jejím účelem je situaci společně vyhodnotit a eventuálně upravit plán na další dny.

6.2.2.5. ODJEZD DÍTĚTE

Na základě rozhodnutí Městského soudu v Brně podle § 428 odst. 2, zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních je dítě svěřeno do péče před osvojením do ciziny. K tomu dochází cca 6–8 týdnů od podání návrhu. Psycholog Úřadu, rodina PPPD a jejich doprovázející organizace zpracují zprávy o průběhu prvního setkání, jež slouží jako podklad pro rozhodnutí Městského soudu v Brně.

6.2.2.6. PO ODJEZDU

Po odjezdu přebírající rodiny a dítěte do země, ve které žijí, pak přebírající rodina postupně zašle devět vývojových zpráv dle předem domluvených intervalů. Na základě prvních tří zpráv ÚMPOD vystaví souhlas s osvojením. Dochází také k předávání informací o původní rodině dítěte, které jsou dostupné, aby přebírající rodina mohla zpracovat s dítětem jeho historii.

6.3. REPATRIACE DÍTĚTE

Pokud země původu rodičů dítěte projeví zájem o dítě cizinců, které se nachází na území České republiky, může dojít také k předání dítěte do dané země. Tyto procesy probíhají značně individuálně, proto nelze popsat proces předání. Je však vhodné, aby se předávací proces co nejvíce podobal běžnému předávacímu procesu a byla zachována podobná pravidla.

7. PRÁVNÍ ASPEKTY PŘEDÁVACÍHO PROCESU

Předávání dítěte, které vlivem soudních lhůt trvá týdny či měsíce, je mimořádně náročné pro všechny zapojené strany, zejména pak může mít negativní dopad na předávané dítě. Tato kapitola je zaměřena na to, jak soudní řízení zkrátit tak, aby délka předávacího procesu odpovídala potřebám dítěte. Vlivem soudního řízení může proces předávání dítěte trvat velmi různě dlouhou dobu. Základní porozumění soudnímu řízení je důležité pro kvalitní naplánování předávacího procesu i pro možnost aktivně ovlivňovat délku soudního řízení.

Právní aspekty předávacího procesu jsou ale značně komplikovaná a složitá část procesu předávání dítěte. Bohužel neexistuje jednotná právní úprava, které by se dalo držet a podle které by postupovala většina soudů, neexistuje ani jednotná soudní praxe. Situaci komplikuje velká různorodost v rozhodování, kdy se názory na využitelnost jednotlivých právních postupů liší nejen soud od soudu, ale často i soudce od soudce. Vzniká tak nepřehledná situace, kdy v totožném případě jeden soud rozhodne o předání dítěte způsobem, který je pro jiný soud zcela nepřijatelný.

Situace je navíc komplikovaná také tím, že většina osob, které přebírají dítě z PPPD, se nesetkala s výkonem soudnictví – oblast podávání návrhu na soud, komunikace se soudem a soudní rozhodování je pro ně často úplně nová zkušenost. Je pak pro ně složité vyznat se v množství právních pojmů a postupů. Kromě toho se přebírající osoby mohou setkávat s různými názory jak postupovat, protože praktické zkušenosti a zavedená praxe OSPOD, rodiny PPPD nebo pracovníka doprovázející organizace jsou různé a liší se také metodiky a pracovní postupy, ze kterých vycházejí. Hlavní roli by v tomto ohledu měl sehrát OSPOD dítěte, který by měl znát právní předpisy, náležitosti návrhů a praxi místního soudu (viz kapitola 1.5.6. *Pracovník/ce orgánu sociálně-právní ochrany dítěte*).

V následující kapitole se snažíme právní aspekty předávacího procesu vysvětlit srozumitelným způsobem, objasňujeme základní pojmy, zejména pojem právní moc a vykonatelnost, rozsudek, usnesení a předběžné opatření. Dále přinášíme praktický návod, jak podat návrh na soud, postup při podání návrhu na předběžné opatření a doplňujeme přehled faktorů, které mohou vést k prodloužení nebo zkrácení soudního řízení. Tuto

kapitola je nutné vnímat jako celek. Některým tématům, která jsou na začátku kapitoly jen naznačená, se věnujeme podrobně v dalších částech kapitoly.

7.1. SOUDNÍ ROZHODNUTÍ

Pro předání dítěte z PPPD je nezbytné rozhodnutí soudu. Existují dva druhy soudního rozhodnutí – rozsudek a usnesení. V některých případech může soud rozhodnout usnesením, v jiných musí rozhodovat rozsudkem. Velmi zásadní je také pochopení pojmů vykonatelnosti a právní moci a souvislosti mezi nimi.

7.1.1. VYKONATELNOST

Vykonatelné soudní rozhodnutí je takové, které lze vykonat, učinit, provést – účastníci soudního řízení jsou povinni i oprávněni jednat podle rozhodnutí soudu.

Vykonatelnost může být určena různými způsoby:

- a) Vydáním – soudní rozhodnutí je vykonatelné v den, kdy soud rozhodnutí vydal, tedy napsal, není-li soudem určen pozdější okamžik vykonatelnosti. Datum vykonatelnosti je uvedeno v písemném rozhodnutí soudu. Tento způsob stanovení vykonatelnosti se týká jen rychlých předběžných opatření (viz kapitola 7.5. *Předběžná opatření*).
- b) Vyhlášením – soud vyhlásí, tedy přečte rozsudek za přítomnosti všech povinných účastníků řízení.³⁰ Tímto vyhlášením je soudní rozhodnutí vykonatelné.
- c) Doručením povinným osobám³¹ – soudní rozhodnutí je vykonatelné, jakmile je doručeno všem povinným osobám, které stanoví soud. Doručením poslední z povinných osob se stane rozhodnutí vykonatelné.

³⁰ Pokud některý z účastníků nebude přítomen, ale bude mít doručení vykázano nebo byl jiným způsobem informován o datu, času a místu konání soudního jednání (např. při předchozím ústním jednání, ze kterého je pořízen protokol), může soud rozsudek vydat a vyhlásit i předběžnou vykonatelnost vyhlášením.

³¹ Povinná osoba je osoba, které soud uložil nějakou povinnost. Povinnými osobami tedy nejsou všichni účastníci řízení, ale jen osoby, kterým byla stanovena soudem nějaká povinnost, v tomto kontextu tedy především povinnost dítě předat nebo převzít. Více viz kapitola 7.1.7. *Účastníci řízení a povinné osoby*.

d) Vykonatelnost vyplývající ze zákona – vykonatelnost soudního rozhodnutí je stanovena zákonem, např. u rozsudku nastává vykonatelnost spolu s právní mocí.

e) V některých případech je soudní rozhodnutí vykonatelné v souladu s výrokem soudu, kdy je vykonatelnost v rozhodnutí přesně určena konkrétním dnem či časovým obdobím, podrobněji viz kapitola 7.6.2.8. *Stanovení konkrétního termínu předání dítěte soudem.*

Při určování termínu vykonatelnosti je tedy nutné vědět, jakým způsobem bude vykonatelnost určena.

7.1.2. PRÁVNÍ MOC

Právní moc znamená, že rozhodnutí soudu je konečné, závazné a nezměnitelné, již se proti němu nelze odvolat, protože skončila lhůta na odvolání. Pokud je soudní rozhodnutí pravomocné, je vykonatelné. Jak jsme ale napsali v kapitole výše, soud může v rozhodnutí stanovit pozdější vykonatelnost. V některých případech může vykonatelnost soudního rozhodnutí předcházet právní moci, pak mluvíme o předběžné vykonatelnosti, k tomuto tématu podrobněji viz kapitola 7.6.2.5. *Stanovení předběžné vykonatelnosti.*

Pokud se liší datum vykonatelnosti a právní moci, je pro definitivní předání dítěte vždy rozhodující datum vykonatelnosti.

7.1.3. ROZSUDEK

Rozsudek soud vydává na základě návrhu ve věci samé. Právní pojem „věc sama“ označuje věc, která je tím předmětem, pro nějž se soudní řízení vede, tedy například návrh na pěstounskou péči. Pokud není v rozsudku stanovena předběžná vykonatelnost nebo jiný termín vykonatelnosti, např. konkrétní datum či konkrétní období, je pro předání dítěte rozhodující právní moc rozsudku, protože u rozsudku se datum právní moci shoduje s jeho vykonatelností.

Podle současné právní úpravy musí soud rozhodnout rozsudkem v případě rozhodování o péči rodiče, péči jiné osoby, pěstounské a poručnické péči a o osvojení.

7.1.4. USNESENÍ

Usnesení má vždy prozatímní povahu, soud dočasně upraví poměry dítěte, a to buď z toho důvodu, že je potřeba zasáhnout, nebo z důvodu, že je potřeba ověřit, zda dané řešení bude fungovat. Po určité lhůtě soud o věci rozhoduje znovu rozsudkem. Soud může vydat usnesení i bez nařízeného jednání, tedy tzv. „od stolu“, pokud má všechny důležité podklady pro rozhodnutí a pokud je doloženo všechno potřebné.

Soud by měl rozhodovat formou usnesení na základě návrhu při svěřeni dítěte do péče budoucího osvojitele, při svěřeni do péče před osvojením nebo na základě návrhu do péče budoucího pěstouna při svěřeni dítěte do předpěstounské péče.

Usnesení je vždy předběžně vykonatelné. Pro předání dítěte je rozhodující vykonatelnost usnesení, pro vlastní předání dítěte tedy není nezbytné, aby usnesení nabylo právní moci. Vykonatelnost usnesení je buď vydáním, vyhlášením, nebo se váže ke konkrétnímu datu doručení osobám, kterým je v usnesení stanovena povinnost něco učinit (např. dítě předat nebo převzít do péče). V některých případech může být vykonatelnost usnesení stanovena výrokem soudu, kdy je v rozhodnutí přesně určen konkrétní den či období.

Zvláštním typem usnesení jsou pak předběžná opatření, která může soud vydat kdykoliv v průběhu předávacího procesu, a to bez ohledu na to, do jaké formy péče se dítě předává.

7.1.5. VYZNAČENÍ VYKONATELNOSTI A PRÁVNÍ MOCI

Datum vykonatelnosti a právní moci soudního rozhodnutí je důležitým datem pro mnohé další skutečnosti, jak na straně předávající, tak na straně přebírající rodiny.³² Daným datem se řídí možnost nástupu na mateřskou či rodičovskou dovolenou, možnost čerpat dávky nemocenského pojištění (peněžitá pomoc v mateřství, otcovská), možnost čerpat další sociální dávky (rodičovský příspěvek, odměna pěstouna, příspěvek na úhradu potřeb dítěte, příspěvek při převzetí dítěte do péče) a další.

Pro doložení toho, že dítě bylo předáno do péče přebírající osoby, je potřeba mít soudní rozhodnutí, které má vyznačenou vykonatelnost nebo

³² Informace o průběhu řízení, například datum nařízeného jednání nebo datum pravomocného ukončení věci lze zjistit po zadání spisové značky na stránkách <https://infosoud.justice.cz>.

právní moc. To znamená, že na vytištěném soudním rozhodnutí podatelna příslušného soudu dá otisk razítka s uvedeným datem právní moci a/nebo vykonatelnosti. Výjimkou jsou rychlá předběžná opatření, u tohoto typu rozhodnutí je vykonatelnost dána vydáním a vykonatelnost není nutné vyznačovat.

Příklad rozsudku, na kterém je vyznačena právní moc a vykonatelnost. Většinou je na rozsudku vyznačena jen právní moc.

Pokud je vykonatelnost shodná s datem nabytí právní moci, pak se většinou vyznačuje jen právní moc a vykonatelnost se nevyznačuje.

Soud vyznačuje vykonatelnost i právní moc zpravidla až zpětně, protože se čeká na doručení všem nezbytným osobám a vrácení doručenek zpět na soud, nebo se čeká, zda některá z oprávněných osob nepodá odvolání.

TIP

Pro lepší pochopení uvádíme příklad: Soudní rozhodnutí je vykonatelné doručením povinným osobám. Představme si tedy, že povinné osoby převzaly od poštovního doručovatele soudní rozhodnutí dne 1. února. Tento den má také dojít k definitivnímu předání dítěte, protože tento den bude dodatečně vyznačen jako den vykonatelnosti. Dodejky (tj. písemné

potvrzení odesílateli prokazující dodání zásilky příjemci) se na soud vrátilo 8. února. Pěstounka PPPD jde 10. února na podatelnu soudu, kde jí na usnesení dají razítko s vykonatelností k 1. únoru. Teprve nyní má pěstounka platné rozhodnutí soudu, které může předložit např. na úřadu práce.

Bohužel se v praxi setkáváme se situacemi, kdy soud vyznačí vykonatelnost nebo právní moc až po několika týdnech od doručení nebo úplně chybně. Rovněž se stává, že soud odmítá vyznačit právní moc či vykonatelnost s argumentem, že dosud nenastala, a poté ji vyznačí např. měsíc zpětně. Pokud by chybné vyznačení vykonatelnosti k jinému datu mohlo způsobit újmu rodině PPPD nebo přebírající rodině (např. s ohledem na možnost čerpat peněžitou pomoc v mateřství), je možné podat k soudu nesouhlas se stanovením data vykonatelnosti či právní moci a žádat soud o opravu.

V rámci komunikace OSPOD se soudem je vhodné soud upozornit, jak zásadní je vyznačení vykonatelnosti rozhodnutí a požádat soudce, aby měla podatelna co nejdříve podklady pro vyznačení vykonatelnosti.

7.1.6. VYKONATELNÉ SOUDNÍ ROZHODNUTÍ A DEFINITIVNÍ PŘEDÁNÍ

Pro lepší naplánování předávání dítěte a vzájemné porozumění mezi účastníky předávacího procesu zavádíme a používáme dva pojmy: datum vykonatelného soudního rozhodnutí a datum definitivního předání. Datum vykonatelného soudního rozhodnutí je konkrétní den v rámci předávacího procesu, kdy má dojít ke změně pečující osoby v souladu s rozhodnutím soudu, tedy k předání dítěte a právní odpovědnosti za něj. Vedle toho datum definitivního předání je konkrétní den v rámci předávacího procesu, kdy dojde k faktickému a definitivnímu předání dítěte do péče přebírající osoby; od tohoto okamžiku pečuje přebírající osoba.

Naše doporučení a zkušenosti jednoznačně vedou k tomu, aby se shodovalo datum vykonatelného soudního rozhodnutí s datem definitivního předání dítěte. Jedině tato varianta přináší dostatek bezpečí pro přebírající a předávající rodinu, a tím i bezpečí pro dítě.

Vzhledem k tomu, že fáze přenesení citového pouta trvá zpravidla 3 až 7 dnů, je potřeba do Návrhu plánu předávání dítěte z PPPD³³ uvést optimální termín definitivního předání dítěte. Tento Návrh plánu předávání by měl být součástí návrhu na svěřeni dítěte do péče přebírající rodiny, aby soud byl informován o tom, jak nejlépe naplnit potřeby dítěte v rámci předávacího procesu.

Pokud soud neakceptuje Návrh plánu předávání dítěte z PPPD, je pro další plánování předávacího procesu důležité určení přesného data, kdy bude soudní rozhodnutí vykonatelné. K tomuto datu je pak potřeba nasměrovat definitivní předání. V praxi se ovšem setkáváme s tím, že určení data vykonatelného soudního rozhodnutí může být složité, zejména s ohledem na složitost právních procesů.

Pokud soud rozhoduje usnesením a rozhodnutí bude vykonatelné doručením a zároveň je potřeba získat několik dnů na dokončení fáze překlopení citové vazby a nachystání definitivního předání dítěte, mohou se předávající a přebírající rodina domluvit na dnu, kdy rozhodnutí soudu od pošty převezmou, aby den převzetí odpovídal plánu předávacího procesu.

Setkat se můžeme s několika různými obtížnými situacemi. Problémy může způsobit, když není úplná jistota ohledně data vykonatelného soudního rozhodnutí, např. když se účastníci předávacího procesu spoléhají na to, že už se nikdo neodvolá, ale ono se tak stane.

³³ Viz příloha Návrh plánu předávání dítěte z PPPD.

Další obtížnou situací je, když není datum vykonatelného soudního rozhodnutí předem známo, účastníci předávacího procesu se ho dozvědí v ten samý den, kdy je rozhodnutí vykonatelné. V tomto případě fáze překlopení citového pouta začíná až v situaci, kdy má již dojít k předání dítěte.

Někdy se stává, že datum vykonatelného soudního rozhodnutí již nastalo, aniž by o tom předávající nebo přebírající osoby věděly. V tom případě je potřeba neprodleně zahájit fázi přenesení citového pouta a definitivně dítě předat.

A konečně, setkáváme se se situacemi, kdy k definitivnímu předání dítěte dojde před datem vykonatelnosti soudního rozhodnutí (např. na nátlak přebírající rodiny).

Všechny tyto obtížné situace, kdy se neshoduje datum vykonatelného soudního rozhodnutí a datum definitivního předání, mohou být značně stresující pro předávající i přebírající rodinu, a v důsledku toho přinášejí stres a napětí i pro dítě. Dítěti zejména hrozí, že předávací proces nebude probíhat podle jeho potřeb a že bude vytvářen tlak na to, aby překlopení citového pouta proběhlo rychleji, než potřebuje předávané dítě. V těchto situacích může být také složitější domluva mezi předávající a přebírající rodinou. Každá rodina má také různou schopnost akceptovat či eliminovat rizika, která jsou s těmito obtížnými situacemi spojena.

Pokud by přebírající osoba převzala dítě před vykonatelností soudního rozhodnutí, přináší to mnohá úskalí. Jedná se především o to, že nikdy není jistota, jak nakonec rozhodnutí soudu dopadne. Není také jistota, že odhadovaný termín soudního rozhodnutí bude skutečně odpovídat realitě. Někdy se může rozhodnutí soudu protahovat, přebírající osoba je tak po měsíce bez nároku na jakékoliv příspěvky na dítě, nemůže nastoupit na mateřskou či rodičovskou dovolenou apod. Přebírající osoba tak začíná pečovat o dítě ve značném stresu a nejistotě.

Na straně pěstouna PPPD není v takovémto případě jisté, jak by se hodnotilo, pokud by se dítěti v péči přebírající osoby něco stalo.

Kromě toho na krajském úřadě je takový pěstoun PPPD veden jako obsazený, takže mu nebude svěřeno další dítě do PPPD.

Pokud v tomto období bude pěstoun PPPD pobírat příspěvek na úhradu potřeb dítěte, může to být považováno za bezdůvodné obohacení, protože o dítě celodenně nepečuje. Proto je potřeba na úřad práce nahlásit, že pěstoun již celodenně o dítě nepečuje.

7.1.7. ÚČASTNÍCI ŘÍZENÍ A POVINNÉ OSOBY

Účastníkem soudního řízení je vždy dítě, zastoupené kolizním opatrovníkem, pěstouni PPPD, osoba či osoby, které podaly návrh, a rodič/e dítěte.

Pěstouni PPPD by měli být vždy také účastníky řízení. V jejich kompetenci není rozhodování o tom, kam se má dítě předávat, ale s ohledem na znalost dítěte mohou podat soudu řadu cenných informací a podnětů. Rodina PPPD zároveň v průběhu soudního rozhodování dostává důležité informace, které určují, jak dále pokračovat v procesu předávání dítěte. Navíc je potřeba, aby bylo rodině PPPD doručeno rozhodnutí soudu také proto, že to po nich následně vyžadují úřady pro doložení ukončení péče o dané dítě. Pokud nejsou pěstouni PPPD zahrnuti mezi účastníky řízení, pak o to mohou požádat soud.

Rodič dítěte není účastníkem řízení zpravidla jen tehdy, pokud byl zcela zbaven rodičovské odpovědnosti, nebo pokud je dítě nalezenec (např. dítě z babyboxu), kdy není možné rodiče určit.

Přesné určení povinných osob je důležité s ohledem na vykonatelnost, protože ta se v některých případech řídí doručením soudního rozhodnutí povinným osobám. Proto je potřeba vyjasnit se soudem, kdo bude považován za povinnou osobu.

Povinné osoby jsou ty osoby, kterým je uložena soudem nějaká povinnost ve vztahu k předání dítěte. Podle formulace soudního rozhodnutí jsou považováni za povinné osoby buď pěstouni PPPD, kteří mají povinnost předat dítě, nebo přebírající rodina, která má povinnost dítě převzít. Zároveň soud může považovat za povinné osoby obě rodiny, což také považujeme za nejlepší řešení.

Pokud dítě není předáváno do péče rodičů, pak původní rodiče nejsou považováni za povinné osoby. Přestože jsou i tyto osoby účastníky řízení, není jim rozhodnutím soudu ukládána žádná povinnost vztahující se k předání dítěte. Obdobně není mezi povinné osoby počítán OSPOD dítěte. Ostatním účastníkům soudního řízení je soudní rozhodnutí doručováno také, ale bez vlivu na vykonatelnost.

7.2. NÁVRH NA SOUD

První fáze předávacího procesu končí rozhodnutím přebírající rodiny, že chce převzít dítě do péče. Toto rozhodnutí je fakticky vyjádřeno podáním návrhu na soud. Pro podání návrhu je rozhodující, do jakého typu péče bude dítě předáno. V následující kapitole uvádíme doporučené návrhy a postupy, které vychází z naší dlouhodobé praxe a berou v potaz současnou právní úpravu i doporučení MPSV.

Níže použité zkratky viz *Použité zkratky a pojmy*.

7.2.1. PÉČE RODIČE, PÉČE OSOBY PŘÍBUZNÉ NEBO BLÍZKÉ

Tato skupina osob odpovídá modelu vývoje situace dítěte A a B. Po rozhodnutí přebírající osoby, že chce o dané dítě pečovat, podají tyto osoby na příslušný soud **návrh na svěřeni dítěte** do jedné z následujících forem péče. Vzhledem ke složitosti stanovení místní příslušnosti soudu je vhodné, aby OSPOD dítěte všem účastníkům předávacího procesu ve spolupráci se soudem předem vyjasnil, který soud je místně příslušný.

- **Péče rodiče**, podle § 959 OZ: Takový návrh podává rodič, který žádá o svěřeni dítěte zpět do své péče.
- **Péče jiné osoby**, podle § 953 OZ: Takový návrh podává příbuzná nebo jinak blízká osoba, která chce o dítě pečovat, ale nežádá o svěřeni dítěte do pěstounské péče.
- **Předpěstounské péče**, podle § 963 OZ. Takový návrh podává příbuzná nebo jinak blízká osoba, která se chce v budoucnu stát pěstounem dítěte.
- **Poručenství s péčí**, podle § 928 OZ: Takový návrh podává příbuzná nebo jinak blízká osoba, která chce o dítě pečovat, a zároveň je dítěti potřeba stanovit poručníka.
- V případě, že dítě zatím nebylo do přechodné pěstounské péče svěřeno rozsudkem, ale stále trvá předběžné opatření, může osoba, která měla dítě v péči před svěřením dítěte do PPPD (nejčastěji rodič) zažádat

o jeho svěření zpět do své péče tím, že podá návrh na **zrušení předběžného opatření**, podle § 462 ZZŘS.

7.2.2. PÉČE BUDOUČÍCH OSVOJITELŮ A PĚSTOUNŮ

Tato skupina osob odpovídá modelu vývoje situace dítěte C a D, jinak se také zpravidla jedná se o zprostředkovanou náhradní rodinou péči.

Po seznámení se s dítětem a rozhodnutí o dané dítě pečovat podávají tyto osoby na příslušný soud (zpravidla soud, v jehož obvodu má dítě trvalé bydliště) návrh na vydání usnesení, kterým se svěruje dítě do jedné z následujících forem péče.

- **Péče budoucího osvojitele**, podle § 824 OZ. Takový návrh podává osoba, která v budoucnu chce být osvojitelem daného dítěte. Tento návrh se podává v době, kdy:
 - Rodič předběžně sděluje, že dá souhlas s osvojením, ale ještě ho u soudu nedal, nebo
 - rodič/e podepsal/i souhlas s osvojením a běží lhůta 3 měsíců, kdy rodič/e může/mohou souhlas odvolat, nebo
 - soud rozhodl, že souhlasu s osvojením není třeba (nejčastěji z důvodu nezájmu rodičů o dítě) a čeká se na nabytí právní moci rozsudku.
- **Péče před osvojením**, podle § 826 OZ. Takový návrh podává osoba, která v budoucnu chce být osvojitelem daného dítěte, a již uběhla lhůta po souhlasu rodičů s osvojením, nebo je pravomocné rozhodnutí soudu, že k osvojení není souhlasu rodičů třeba.
- **Předpěstounské péče**, podle § 963 OZ. Takový návrh podává osoba, která se chce v budoucnu stát pěstounem dítěte.

V těchto případech by měl soud rozhodnout usnesením, které je vždy předběžně vykonatelné, tzn. je potřeba se podle něj řídit, i kdyby proti němu některá ze stran soudního jednání podala odvolání. Pokud je návrh řádně doložen důkazy a listinami, soud nemusí nařizovat jednání, ale může vydat rozhodnutí tzv. „od stolu“.³⁴

Tři výše uvedené druhy péče mají prozatímní povahu, což znamená, že po určitou dobu je potřeba sledovat, jak péče o dítě funguje a jak se vyvíjí citová vazba mezi dítětem a náhradním rodičem. Po uplynutí stanovené

³⁴ Přestože existuje možnost, aby soudy rozhodovaly tzv. „od stolu“ a z mnoha důvodů by se mohlo jednat o preferované řešení, v praxi to není časté a většina soudů nařídí jednání.

lhůty soud o péči rozhoduje znovu a svěří dítě buď do osvojení, nebo do pěstounské péče rozsudkem.

I když je v některých regionech zvykem, že žadatelé o pěstounskou péči podávají návrh na svěření dítěte do pěstounské péče, nikoliv do předpěstounské, tento postup nedoporučujeme. Zákon svěření dítěte do pěstounské péče v případě zprostředkování totiž vůbec neumožňuje³⁵. Navíc na rozdíl od předpěstounské péče, o které může soud rozhodnout usnesením, o pěstounské péči musí soud rozhodnout rozsudkem, který nemá zákonem stanovenou předběžnou vykonatelnost, takže se předávací proces může protahovat.³⁶

7.2.3. OSVOJENÍ DO ZAHRANIČÍ

V případě osvojení do zahraničí si žadatelé o osvojení podávají návrh na svěření do péče před osvojením do ciziny podle § 428 ZZŘS. O tomto návrhu rozhoduje vždy Městský soud v Brně. Více k postupu viz kapitola 6.2. *Předávání dítěte do mezinárodního osvojení.*

7.2.4. INSTITUCIONÁLNÍ PÉČE

V případě předávání dítěte do institucionální péče podává zpravidla návrh k soudu OSPOD dítěte, který by měl podat návrh na rozsudek, případně využít možnost rychlého předběžného opatření.³⁷ Možnost podat návrh na vydání rychlého předběžného opatření je možné podat za situace, že by byl ohrožen život, zdraví nebo jiný důležitý zájem dítěte, kterým může být například protahování předávacího procesu.

7.3. NÁLEŽITOSTI NÁVRHU NA SOUD

Návrh na soud podává vždy ta osoba či osoby, které chtějí dítě převzít a pečovat o něj, výjimku tvoří předávání dítěte do institucionální péče

³⁵ Viz § 24, odst. 3 ZSPOD: „... Žadatel má možnost seznámit se s dítětem a podat soudu návrh na předání dítěte do péče budoucího osvojitele, na svěření dítěte do péče před osvojením nebo na svěření dítěte do předpěstounské péče...“

³⁶ Tuto skutečnost mimo jiné dokládá i statistika MPSV: v roce 2021 bylo do nepřibuzenské pěstounské péče svěřeno 498 dětí, do předpěstounské péče bylo svěřeno 126 dětí.

³⁷ Tento návrh by neměl podávat přechodný pěstoun, protože nerozhoduje o tom, kam se od něj dítě předává. Bohužel jsme se s tímto tlakem na přechodného pěstouna setkali, proto je to zde zmíněno.

(viz 6.1. *Předávání dítěte do institucionální péče*). Tento návrh musí vždy směřovat vůči konkrétní osobě a musí něco konkrétního po soudu požadovat. Zákon sice připouští různé formy podání návrhu, jednoznačně ale doporučujeme napsat návrh na počítači a osobně doručit na soud nebo jej poslat v listinné podobě, případně podat návrh prostřednictvím datové schránky. Návrh na soud je potřeba poslat ve třech vyhotoveních, přičemž přílohy se posílají pouze jednou. Při podávání návrhu přes datovou schránku se zasílá návrh pouze jednou včetně příloh.

Při sepisování návrhu většinou pomáhá přebírajícím osobám jejich příslušný OSPOD, případně OSPOD dítěte. V některých situacích se lze obrátit i na organizace, které poskytují podporu přebírajícím osobám v rámci nabídky jejich aktivit. Zodpovědnost za návrh je ale vždy na navrhovatelích, tedy na přebírajících osobách.

Po obsahové stránce musí návrh obsahovat následující náležitosti:

- 1) Nadpis, ze kterého bude zřejmé, čeho se věc obecně týká. Např. „návrh na vydání usnesení“, „návrh na svěřeni dítěte do předpěstounské péče“ apod.
- 2) Označení, respektive adresa soudu, kterému je návrh určen. Na tuto adresu se také návrh podává. Návrh se ve většině případů podává na okresní soud, tzv. soud prvního stupně (v Praze označovaný jako obvodní soud, v Brně jako městský soud). Je zvykem napsat, že návrh se posílá na opatrovnické oddělení. Neuvádí se žádná jména soudců. Zároveň je potřeba předem zjistit, který soud je místně příslušný, aby později nedocházelo ke sporu o místní příslušnost soudu (Viz kapitola 7.6.1.3. *Místní nepříslušnost soudu*).
- 3) Návrh může obsahovat spisovou značku³⁸, pokud ji navrhovatel zná.
- 4) Označení stran řízení, případně právních zástupců, pokud je některá ze stran má. Jedná se tedy o navrhovatele, dítě, matku dítěte a otce dítěte. Označení stran musí obsahovat jejich jméno, příjmení, bydliště, datum narození, popř. číslo datové schránky. Dále je nutné

³⁸ Spisovou značkou jsou označeny všech dokumenty, které souvisí s řízením, skládá se z čísla soudního oddělení, rejstříkové značky (nejčastěji se setkáváme se značkou „P“, která znamená opatrovnické věci, nebo značkou „Nc“, která označuje všeobecné občanskoprávní věci), čísla, podle toho, kdy k soudu věc přišla, a za lomítkem daný ročník. Např. tedy vypadá spisová značka 11 P 128/2019.

uvést jména a příjmení přechodných pěstounů, u kterých je dítě v PPPD, a jejich adresu. Pokud není otec uveden v rodném listu dítěte, napíše se „neuveden“. Soudní řízení může urychlit i uvedení telefonního čísla účastníků řízení.

5) Věc, tedy to, co daný návrh sleduje, čeho chce dosáhnout, neboli co je jeho podstata. Pro správně napsaný návrh lze použít jeden z typů péče uvedených v kapitole 7.2. *Návrh na soud*. Např. Návrh na vydání usnesení, kterým se nezletilý (jméno a příjmení), předává do péče před osvojením podle § 826 zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník.

6) Popis rozhodných skutečností, které vedou k návrhu a označení důkazů a listin, které prokazují tyto skutečnosti. Doporučujeme rozhodné skutečnosti vylíčit stručně, věcně, bez domněnek a těžko ověřitelných skutečností. U každého tvrzení, které lze prokázat, je vhodné uvést odkaz na důkaz nebo listinu. Popis skutečností lze psát v první nebo třetí osobě jednotného nebo množného čísla.

7) V případě podání návrhu na předběžná opatření je potřeba věnovat zvláštní pozornost vylíčení skutečností o tom, proč je potřeba, aby soud zatímně upravil poměry dítěte, tedy vylíčení skutečností, které odůvodňují předběžné opatření. V případě návrhu na rychlé předběžné opatření se jedná zejména o doložení nedostatku řádné péče, vážného ohrožení života dítěte, vážného ohrožení či narušení normálního vývoje dítěte nebo jiného důležitého zájmu dítěte. V případě podání návrhu na pomalé předběžné opatření potřebnost a odůvodněnost návrhu na jeho vydání. Podrobněji viz kapitola 7.5. *Předběžná opatření*.

Pokud navrhovatel chce, aby soud stanovil předběžnou vykonatelnost rozsudku, popíše zde její odůvodnění zejména ve vztahu k naplnění nejlepšího zájmu dítěte, tedy jaká hrozí rizika nebo nebezpečí těžko nahraditelné nebo značné újmy účastníku řízení. K tomuto tématu blíže viz 7.6.2.5. *Stanovení předběžné vykonatelnosti*.

8) Navrhovatel je povinen připojit k návrhu listiny a důkazy. Za popisem rozhodných skutečností lze uvést seznam důkazů, které se připojují k návrhu v listinné podobě. Zpravidla se jedná o kopie následujících důkazů: rodný list dítěte (důkaz o osobní identitě dítěte); oddací list navrhovatelů (důkaz o rodinném stavu); výpis z katastru nemovitostí, popř. nájemní smlouva (důkaz o bytových poměrech); doklady o příjmech např. potvrzení zaměstnavatele o výdělcích, daňové priznání za minulý rok, potvrzení o priznání a výši sociálních dávek (důkaz

o hmotném zajištění navrhovatelů); opis rejstříku trestů navrhovatelů (důkaz o beztrestnosti); doklad o zdravotním stavu popř. potvrzení od lékaře (důkaz, že daná osoba je ze zdravotního hlediska schopná o dítě pečovat); rozhodnutí krajského úřadu o zařazení do evidence pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče (důkaz o absolvování příprav osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny); oznámení krajského úřadu o vhodnosti navrhovatelů pro konkrétní dítě (důkaz zprostředkování dítěte ze strany krajského úřadu); stanovisko manžela/manželky a dětí k rozhodnutí navrhovatele (důkaz, že souhlasí s přijetím dítěte do péče); zpráva o průběhu předávacího procesu, plán předávacího procesu, IPOD, fotodokumentace, zpráva psychologa, případně dalších odborníků (důkazy o průběhu předávání a o tom, že dítě se připravuje nebo je již připravené na předání; důkaz, jak se dítě vztahově navazuje nebo je již navázané na přebírající osoby); protokoly z jednání na OSPOD dítěte (důkazy o podstatných skutečnostech, které nastaly v průběhu péče).

9) Tzv. žalobní petit, tedy co navrhovatel ve věci navrhuje, jakého rozhodnutí se po soudu domáhá. Tato část bývá uvozena větou: „Na základě výše uvedených skutečností navrhuje, aby soud vydal následující usnesení/rozsudek: Nezletilé dítě (jméno a příjmení, datum narození) se předává do (uvede se právní forma) navrhovatelů (jména, příjmení, data narození a adresy navrhovatelů). Osobám, které poskytují dítěti pěstounskou péči na přechodnou dobu, se stanovuje povinnost nezletilé dítě předat, navrhovatelům se stanovuje povinnost dítě převzít.“ Je zvykem žalobní petit formálně oddělit od zbývajících textů a zvýraznit.

Při svěřením dítěte do předpěstounské, pěstounské péče, případně do péče jiné osoby může navrhovatel nad rámec běžné úpravy požádat o rozšíření svých práv a oprávnění. Jedná se zejména o ta práva, která se týkají podstatných záležitostí dítěte (např. rozhodnutí týkajících se zdravotních zákroků, vyšetření vyžadujících souhlas zákonných zástupců dítěte, rozhodnutí o záležitostech v souvislosti se školou, mimoškolními a zájmovými aktivitami atd.). Návrh na rozšíření práv je součástí žalobního petitu a bývá většinou uvozen větou: „Soud rozšiřuje práva a oprávnění navrhovatelů v následujících oblastech: ...“, následuje výpis konkrétních práv a oprávnění, tak jak je soud rozšíří.

TIP NA ROZŠÍŘENÍ PRÁV PŘEBÍRAJÍCÍ RODINY

Návrh na rozšíření práv přebírající rodiny může být např. následující: „Přebírající jsou povinni a oprávněni o nezletilé dítě osobně pečovat. Přebírající při výchově dítěte vykonávají přiměřeně povinnosti a práva rodičů. Soud rozšiřuje práva a oprávnění přebírajících v následující oblasti: Přebírající jsou oprávněni činit veškerá rozhodnutí týkající se zdravotního stavu nezletilého, rozhodovat o jakýchkoliv běžných i nadstandardních ošetřeních, zákrocích, očkování, operacích, hospitalizaci, léčbě, lázeňských a léčebných pobytech, vyšetření a podepisovat veškerou dokumentaci, souhlasy a další listiny související se zdravím a zdravotní péčí nezletilého, žádat a obdržet veškerou zdravotní dokumentaci dítěte od příslušného lékaře či zdravotní pojišťovny, jednat se zdravotní pojišťovnou, zastupovat nezletilého při jednání se zdravotní pojišťovnou, změnit nezletilému zdravotní pojišťovnu a převzít kartičku zdravotní pojišťovny nezletilého. Přebírající jsou oprávněni k udělení souhlasu se zásahem do integrity nezletilého. Přebírající jsou oprávněni rozhodovat o záležitostech nezletilého v souvislosti se školkou, předškolním vzděláváním, školou, vzděláním a přípravou na budoucí povolání, mimoškolními a zájmovými aktivitami, zahraničními i tuzemskými vzdělávacími pobyty a kurzy, vyšetřeními v Pedagogicko-psychologické poradně. Přebírající jsou oprávněni k převzetí listovních zásilek nezletilého. Přebírající jsou oprávněni vycestovat nebo udělit souhlas s vycestováním dítěte do zahraničí pro potřeby rekreace či z důvodu ozdravného pobytu. Přebírající jsou oprávněni k vyřizování a přebírání důchodových, sociálních nebo jiných dávek určených nezletilému. Přebírající jsou oprávněni k udělení nebo odmítnutí souhlasu se zpracováním osobních údajů, zveřejněním fotografií a videí nezletilého.“

10) Navrhovatel může požadovat po soudu, aby stanovil konkrétní den pro definitivní předání dítěte, nebo aby určil, kdy bude rozhodnutí

vykonatelné. K tomuto tématu podrobněji viz 7.6.2.8. *Stanovení konkrétního termínu předání dítěte soudem.*

11) Datum, místo sepsání a vlastnoruční podpisy navrhovatelů.

Pokud bude v návrhu na zahájení řízení některá z náležitostí chybět a nebude možno bez ní dále pokračovat v řízení, soud navrhovatele vyzve, aby ji doplnil, a teprve pokud se tak nestane, návrh zamítne.

V případě předběžných opatření musí návrh obsahovat všechny náležitosti, být srozumitelný a určitý, v opačném případě soud návrh na předběžné opatření zamítne pro formální nedostatky.

7.3.1. DOLOŽENÍ ROZHODNÝCH SKUTEČNOSTÍ

Všechna tvrzení, která jsou uvedena v návrhu na soud, je potřeba řádně doložit listinami nebo důkazy, a to zejména při podání návrhu, u kterého nemusí být nebo nebude nařízeno jednání. Pokud nebude mít soud doložené rozhodující skutečnosti, nemůže rozhodnout „od stolu“. Tyto rozhodné skutečnosti lze doložit zejména následujícím způsobem.

Zpráva o průběhu předávacího procesu

Tuto zprávu může napsat jak rodina PPPD, tak přebírající rodina, doprovodná organizace rodiny PPPD, případně OSPOD dítěte. Někdy je možné se vzájemně dohodnout, kdo zprávu napíše, jindy může vzniknout zpráv víc. Zpráva o průběhu předávacího procesu má zejména dokládat, že je dítě připraveno na předání, že mezi dítětem a přebírající rodinou je předpoklad vytvoření citového pouta (nebo se už citové pouto vytvořilo), že přebírající rodina aktivně projevuje zájem o převzetí dítěte do celodenní péče a že se přebírající rodina seznámila s péčí o dítě. Zpráva by měla být hodně konkrétní a věcná, má především obsahovat přehled dosavadních skutečných setkání, jejich trvání v hodinách, průběh těchto setkání, popis reakce dítěte na přebírající rodinu a popis chování přebírající rodiny vůči dítěti. Pokud je dítě starší, může zpráva obsahovat i slovní vyjádření dítěte. Ve zprávě by mělo jednoznačně zaznít, kdy bude (nebo že už je) přebírající rodina připravena na převzetí dítěte a zda je dítě připraveno na předání.

Plán předávání dítěte a IPOD dítěte

Plán předávání má být vytvořen tak, aby k definitivnímu předání dítěte mohlo dojít, když bude připraveno dítě i přebírající rodina. Plán předávání

by měl být zahrnut do IPOD a může být důležitým podkladem pro soudní rozhodování.

Fotodokumentace

Jeden fotografický snímek může být často výmluvnější než mnoho slov, milá fotka může navíc polidštit soudní proces. Fotografii stačí jen několik málo. Spíše doporučujeme, aby byly vloženy na jednom či dvou listech, než je předávat samostatně. Fotografie mají zachycovat pozitivní citové pouto mezi dítětem a přebírající osobou či rodinou, může se třeba jednat o snímek, na kterém sedí dítě na klíně budoucí pěstounky a směje se, vzájemný vřelý pohled dítěte a přebírající osoby apod. Fotografie můžou také zachycovat připravenost přebírající rodiny na převzetí dítěte, např. snímek vybaveného budoucího pokojíčku dítěte. Je vhodné každou fotografii doplnit krátkým popiskem, aby bylo srozumitelné, co zobrazuje.

Zpráva psychologa, případně dalších odborníků

Takováto zpráva může popisovat citové pouto, které se vytvořilo mezi dítětem a přebírající osobou, případně riziko ohrožení nebo narušení vývoje dítěte, pokud dojde k přerušení nebo zastavení předávacího procesu, nebo dopady prodloužovaného předávacího procesu na problémy se vznikem či posilováním této citové vazby. Zpráva může být více konkrétní i obecnějšího charakteru. Zprávu může napsat také doprovázející pracovník rodiny PPPD, případně OSPOD.

Další důkazy

Dalšími důkazy mohou být např. vyjádření lékaře, pokud by bylo vhodné předávání urychlit ze zdravotních důvodů (např. kvůli plánovanému zákroku).

7.3.2. VZOR NÁVRHU

V této kapitole přinášíme možný univerzální vzor návrhu, který lze využít při sepisování žádosti na soud, bez ohledu, zda se jedná o rozsudek, usnesení nebo návrh na předběžné opatření. Hranaté závorky je třeba doplnit odpovídajícím textem, kulaté závorky mají pouze informativní charakter a z finálního návrhu je potřeba je smazat. Tam, kde je v textu lomítko, je třeba vybrat jednu z variant a ostatní varianty smazat.

Návrh na vydání [rozsudku/usnesení/předběžného opatření]

o svěřeni dítěte do péče

[název soudu]

opatrovnické oddělení

[ulice číslo popisné, číslo orientační]

[PSČ město]

Č.j.: [uvedte spisovou značku, pokud ji znáte]

Navrhovatelé:

[jméno], narozená dne [datum narození] a [jméno], narozený dne [datum narození], oba bytem [adresa trvalého a případně též faktického bydliště], [telefonní číslo]

Nezletilé dítě:

[jméno], narozené dne [datum narození], bytem [adresa trvalého bydliště] v současné době v přechodné pěstounské péči manželů [jména přechodných pěstounů] bytem [adresa bydliště přechodných pěstounů]

Matka dítěte:

[jméno matky], narozená dne [datum narození], bytem [pokud je známá adresa, lze ji uvést], [telefonní číslo]³⁹, [lze uvést další skutečnosti, např. ohledně zbavení rodičovské odpovědnosti]

Otec dítěte:

(informace o otci se uvádějí, jen pokud je v zapsaný v rodném listě dítěte)
[jméno otce], narozený dne [datum narození], bytem [pokud je známá adresa, lze ji uvést], [telefonní číslo] / není uveden v rodném listě dítěte

Návrh na [uvedte typ návrhu z nadpisu], **kterým se dítě** [jméno dítěte] **svěřuje/předává do** [použijte jednu z variant péče uvedených v kapitole 7.2.1. *Péče rodiče, péče osoby příbuzné nebo blízké* nebo 7.2.2. *Péče budoucích osvojitelů a pěstounů*]

³⁹ Do návrhu lze uvést i adresy, názvy instituce, jména, příjmení a telefonní čísla osob, kde rodič pobýval, aby se soud mohl s rodičem v případě potřeby spojit. Totéž platí i u otce dítěte.

Odůvodnění:

[Stručně a věcně popište všechny rozhodné a důležité skutečnosti, které vedou k návrhu, které prokazují tyto skutečnosti. U každého tvrzení, které lze prokázat, je vhodné uvést odkaz na důkaz.]

[U návrhu na předběžné opatření popište, proč je potřeba, aby soud zatímne upravil poměry dítěte, tedy vyličení skutečností, které odůvodňují předběžné opatření.]

Důkazy:

(uvedte jen ty důkazy, které soudu předkládáte v příloze návrhu)

- rodný list dítěte
- oddací list navrhovatelů
- výpis z katastru nemovitostí, popř. nájemní smlouva
- doklad o příjmech, např. potvrzení zaměstnavatele o výdělcích, daňové přiznání za minulý rok, potvrzení o přiznání a výši sociálních dávek
- opis rejstříku trestů navrhovatelů
- doklad o zdravotním stavu, popř. potvrzení od lékaře
- zpráva ošetřujícího lékaře v případě potřeby specificky nastavit předávací proces či definitivní předání s ohledem na plánované zdravotní zákroky u některého z účastníků předávacího procesu
- potvrzení o absolvování přípravy fyzických osob vhodných stát se osvojiteli/pěstouny k přijetí dítěte do rodiny
- rozhodnutí krajského úřadu o zařazení do evidence pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče (v případě zprostředkované náhradní rodinné péče)
- oznámení krajského úřadu o vhodnosti navrhovatelů pro konkrétní dítě (v případě zprostředkované náhradní rodinné péče)
- stanovisko manžela/manželky a dětí k rozhodnutí navrhovatele
- IPOD a plán předávání dítěte
- zpráva o průběhu předávacího procesu, případně zprávy z kontaktů dítěte s členem původní rodiny
- vyjádření doprovázející organizace přechodných pěstounů
- vyjádření psychologa nebo jiného odborníka k procesu předávání dítěte
- fotografie
- zpráva ze sociálního šetření OSPOD

- zpráva o pověsti z místa bydliště
- protokoly z jednání na OSPOD dítěte

Na základě výše uvedených skutečností navrhuje, aby soud vydal následující [uvedte typ návrhu z nadpisu]: **Nezletilé dítě** [jméno dítěte] **se předává/svěřuje do** [použijte stejnou variantu péče, jakou jste uvedli výše] **navrhovatelů** [jména, data narození a adresa bydliště navrhovatelů]. **Osobám, které poskytují dítěti pěstounskou péči na přechodnou dobu, se stanovuje povinnost nezletilé dítě předat, navrhovatelům se stanovuje povinnost dítě převzít.**

(Následující část uveďte, jen pokud chcete rozšířit svá práva a oprávnění) Soud rozšiřuje práva a oprávnění navrhovatelů v následujících oblastech: [uvedte konkrétní práva či oprávnění, která chcete rozšířit].

(Následující část uveďte, jen pokud chcete, aby soud stanovil vykonatelnost, nebo určil den pro předání dítěte). Toto rozhodnutí soudu je vykonatelné dne [datum]. / Dítě se předává do péče navrhovatelů dne [datum].

(Následující část uveďte, jen pokud chcete, aby soud stanovil předběžnou vykonatelnost). Toto rozhodnutí soudu je předběžně vykonatelné doručením povinným osobám, kterými jsou ty, které mají dítě předat, a ty, které mají dítě převzít. Důvodem pro předběžnou vykonatelnost je [uvedte konkrétní důvody s ohledem na nejlepší zájem dítěte, nebo popište, jaké nebezpečí nebo těžko nahraditelná či značná újma hrozí].⁴⁰

(Následující část uveďte jen, pokud hrozí, že by pěstouni PPPD nebyli zahrnuti mezi účastníky soudního řízení). Zároveň žádáme, aby mezi

⁴⁰ K předběžné vykonatelnosti blíže viz kapitola 7.6.2.5. Stanovení předběžné vykonatelnosti. Hlavní důvody pro předběžnou vykonatelnost jsou tyto: Dochází k neodůvodněným průtahům v předávacím procesu, hrozí narušení vznikajícího vztahu mezi dítětem a přebírající rodinou, nemohl by být realizován plán předávání a IPOD, objektivní náročnost předávání s ohledem na přebírající rodinu. Blíže k důvodům viz 7.5.3. Důvody pro pomalé předběžné opatření.

účastníky řízení byly zahrnuty i osoby, které v současnosti poskytují dítěti pěstounskou péči na přechodnou dobu, protože dítě za dobu péče dobře znají. Přechodní pěstouni mají mít k dispozici rozhodnutí tohoto soudu i proto, aby na jeho základě mohli dítě předat do její/naší péče, a s ohledem na stanovení nároku dávky náležející pečující osobě.

V [město], dne [datum]

Podpisy (vlastnoručně se podepište)

7.4. PROCES PODÁNÍ NÁVRHU NA SVĚŘENÍ DÍTĚTE DO PÉČE

V případě podání návrhu na péči rodiče, péči jiné osoby, pěstounskou péči a na poručenství s péčí bude probíhat jednání soudu a soud rozhodne rozsudkem. V případě podání návrhu na péči budoucího osvojitele, péči před osvojením a předpěstounskou péči by měl soud rozhodnout usnesením (soud ale může v těchto případech rozhodnout i rozsudkem). V případě usnesení má soud možnost rozhodnout na základě dodaných podkladů tzv. od stolu, tedy bez nařízení jednání. To, zda soud při rozhodování o usnesení nařídí jednání, nebo bude rozhodovat od stolu, je na jeho zvážení.

Návrh na svěření dítěte si podává vždy ta osoba (osoby), která chce o dítě pečovat, na místně příslušný okresní/obvodní soud (tzv. soud prvního stupně), tj. zpravidla podle místa trvalého pobytu dítěte s výjimkou svěření dítěte do institucionální péče (tam podává návrh OSPOD dítěte).

V případě zprostředkování NRP krajským úřadem je zde stanovena lhůta pro podání návrhu nejpozději do 30 dnů ode dne, kdy bylo žadatelem o NRP doručeno písemné oznámení o vhodnosti k danému dítěti, tuto lhůtu může krajský úřad v odůvodněných případech prodloužit, nejvýše však o 30 dnů. V případě, že se nejedná o zprostředkování NRP krajským úřadem, může si osoba, která chce o dítě pečovat, podat návrh kdykoliv.

V případě, že přebírající rodina podala k soudu návrh na vydání usnesení, může nebo nemusí soud nařídít jednání. Přestože soud v případě návrhu na usnesení nemusí jednání nařizovat, někteří soudci či soudkyně nechtějí rozhodovat o péči budoucích náhradních rodičů, aniž by je viděli naživo, a jednání nařídí.

Pokud přebírající rodina podala návrh na vydání rozsudku, nařídí soudní jednání poté, co soud obdrží návrh na rozsudek, a to tím, že obešle všechny účastníky řízení s pozvánkou k soudnímu jednání.

Soud nemá stanovenou žádnou lhůtu pro nařízení jednání, ale v souladu s evropskými standardy justice vstřícné dětem by soud měl být rychlý. Naše zkušenost je taková, že soud nařídí jednání ve většině případů za 1 až 2 měsíce od podání návrhu, nicméně jsou případy, kdy je jednání nařízeno až za 4 až 5 měsíců. S ohledem na potřeby dítěte v procesu předávání z PPPD je bohužel i lhůta 1 měsíce většinou delší, než je pro dítě potřeba.

V případě, že soud nařídil jednání, vyslechne soud v průběhu soudního jednání účastníky řízení, zajistí důkazy a vynese rozsudek, nebo vyhlásí usnesení.

V určitých případech může také soud jednání odročit, zejména pokud nemá dostatek podkladů pro rozhodnutí, nebo pokud se nedostavili všichni účastníci řízení či svědkové. Odročit jednání může soud buď na konkrétní datum, nebo bez určení data.

Pokud soud vynesl rozsudek, tzn., sdělil jej přítomným účastníkům řízení, musí zpracovat písemnou verzi rozsudku, tzv. ho vyhotovit. Soud má lhůtu na odeslání vyhotoveného rozsudku maximálně 30 dnů, tuto lhůtu ale může prodloužit až o dalších 60 dnů.⁴¹

Pokud soud vyhlásil usnesení účastníkům řízení, je toto usnesení vykonatelné, pokud jsou přítomni všichni účastníci řízení. V případě, že soud rozhodl o usnesení tzv. od stolu, doručí ho účastníkům řízení písemně. V tom případě bude usnesení vykonatelné doručáním těm osobám, kterým ukládá povinnost (zpravila rodina PPPD a přebírající rodina).

Písemnou verzi rozsudku nebo usnesení soud rozešle všem účastníkům řízení poštou. Pokud si účastník rozsudek nebo usnesení nepřevzme, použije se tzv. fikce doručení⁴², podle které se považuje za doručenou zásilka desátým kalendářním dnem, kdy byla zásilka připravena k vyzvednutí. Pokud připadne konec lhůty na víkend nebo státní svátek, je zásilka považovaná za doručenou nejbližší příští pracovní den. Pokud má účastník datovou schránku, soud zasílá rozhodnutí do schránky, pak je zásilka považována za doručenou otevřením datové schránky osobou, které byla zásilka doručována.

⁴¹ Viz § 158, odstavec 4) OSŘ.

⁴² Viz § 24, odstavec 1) a násl. a § 40, odstavec 1), písm. c) zákona č. 500/2004 Sb., správní řád.

Proti rozsudku i usnesení se může kterýkoliv účastník soudního řízení odvolat. V případě rozsudku má odvolání odkladný účinek, tzn., rozsudek nenabyl právní moci a prozatím se na něj hledí, jako by neexistoval. Jestliže soud rozhodl usnesením, jsou účastníci povinni se rozhodnutím řídit a vykonat rozhodnutí, i když proti němu bylo podáno odvolání, tzn. usnesení je vykonatelné bez ohledu na to, zda již nabylo právní moci.

Ode dne, který následuje po dni, kdy byl rozsudek doručen dané osobě, začíná této osobě běžet lhůta pro odvolání, která trvá 15 dnů. Každé osobě tak plyne individuální odvolací lhůta podle toho, kdy dopis od soudu převzala. Pokud patnáctý den připadá na víkend nebo státní svátek, je možné podat odvolání ještě následující pracovní den. Poučení o odvolání je uvedeno na konci rozhodnutí. Odvolání se vždy podává k nadřízenému soudu prostřednictvím soudu, který jej vydal, odvolání se tedy doručuje na soud, který rozhodnutí vydal.

Soudní rozhodnutí je pravomocné dnem, který následuje po dni, kdy uplynula lhůta pro odvolání všem účastníkům řízení za předpokladu, že se žádný z těchto účastníků neodvolal. Vykonatelnost rozsudku zpravidla nastává ve stejný den jako právní moc, pokud není v rozsudku stanoven jiný termín vykonatelnosti – konkrétní datum či konkrétní období. Jak bylo uvedeno výše, usnesení je vykonatelné vyhlášením, doručením nebo ke konkrétnímu datu uvedenému v rozhodnutí a právní moc usnesení nastává až později.

7.5. PŘEDBĚŽNÁ OPATŘENÍ

V průběhu předávacího procesu se mohou vyskytnout různé vážné situace, především jestliže se předávací proces protahuje tak, že by mohlo dojít k poškození nově vznikajícího vztahu mezi dítětem a přebírající rodinou. V těchto situacích je potřeba požádat soud, aby rozhodl rychle nebo bezodkladně o situaci dítěte a aby tím byl předávací proces uspíšen a dítě bylo předáno do péče přebírající rodiny. Tyto situace mohou být dány jak situací dítěte, rodiny PPPD i situací přebírající rodiny. V těchto případech může soud nařídít tzv. rychlé předběžné opatření nebo pomalé předběžné opatření (viz *Použitá zkratky a pojmy*). Předběžná opatření považujeme za zásadní nástroj, kterým lze ovlivnit délku předávacího procesu, lze jimi reagovat na aktuální vývoj předávání, které lze díky tomu lépe uzpůsobit potřebám dítěte.

Soud nemůže předběžným opatřením rozhodnout ve věci samé, to znamená, že předběžné opatření je pouze prozatímní rozhodnutí, které ale

nijak nepředjímá konečné rozhodnutí soudu po provedení řádného dokazování. Těmto opatřením a důvodům pro jejich nařízení se budeme věnovat v následujícím textu.

7.5.1. PŘEDPOKLADY PRO PODÁNÍ NÁVRHU NA PŘEDBĚŽNÁ OPATŘENÍ

Aby soud mohl žádosti o předběžné opatření vyhovět, je potřeba, aby byly splněny všechny následující základní předpoklady, které jsou podmínkou po předání dítěte z PPPD do následující péče touto formou.

1) Přebírající rodina podala návrh na svěřeni dítěte ve věci samé

Jak je uvedeno výše, předběžné opatření je pouze prozatímní rozhodnutí, které ale nijak nepředjímá konečné rozhodnutí soudu. Pokud by přebírající rodina nepodala návrh na svěřeni dítěte ve věci samé, ale jen předběžné opatření, soud by jej musel zamítnout.

2) Dítě je připraveno na předání

Celý předávací proces se má řídit zejména podle potřeb dítěte, proto je základním předpokladem pro podání návrhu na předběžné opatření, že je dítě připraveno na předání, tedy že k přenesení citového pouta dítěte k přebírající rodině může dojít v několika následujících dnech.

3) Přebírající rodina je připravena na převzetí dítěte

S ohledem na to, že soud rozhodne o návrhu na předběžné opatření bezodkladně nebo do sedmi dnů, musí být přebírající rodina připravena doložit, že splňuje psychické, zdravotní, sociální i ekonomické předpoklady pro výkon náhradního rodičovství a že má připravené vybavení pro dítě (strava, oblečení pro dítě aj.).

4) Na straně rodiny PPPD nejsou žádné překážky pro předání dítěte

Přechodná pěstounská rodina by měla být v případě podání návrhu na předběžné opatření připravena dítě předat a neměly by zde být žádné zásadní překážky, které by bránily předání dítěte.

5) V případě modelů C a D je dítě nahlášeno v evidenci osob, kterým je potřeba zprostředkovat náhradní rodinou péči, a přebírající rodina byla vybrána krajským úřadem jako vhodná rodina pro dítě

Evidenci dětí, kterým se má zprostředkovat náhradní rodinná péče, i evidenci osob, které jsou vhodné pro výkon pěstounské péče nebo osvojení, vedou krajské úřady. Na základě činnosti krajského úřadu došlo k výběru vhodné konkrétní rodiny pro vybrané dítě, proběhlo jejich seznámení a přebírající rodina se rozhodla dítě do péče přijmout.

6) Není zde nikdo jiný, kdy by měl zájem převzít péči o dítě

Aby soud mohl schválit návrh na předběžné opatření, neměl by nikdo další projevovat zájem o péči o dítě, kromě přebírající rodiny. V opačném případě je potřeba, aby proběhlo řádné soudní řízení, aby měl soud možnost vyslechnout účastníky řízení, zjistit důkazy a rozhodnout.

7.5.2. DŮVODY PRO RYCHLÉ PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍ

Soud může nařídit tzv. rychlé předběžné opatření, kterým nařídí, aby bylo dítě předáno z PPPD „*ocitlo-li se nezletilé dítě ve stavu nedostatku řádné péče bez ohledu na to, zda tu je či není osoba, která má právo o dítě pečovat, nebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo byl-li narušen.*“⁴³ Tyto podmínky nemusí být splněny současně všechny, ale stačí splnění jen jedné z nich.

Nedostatek řádné péče

Nedostatek řádné péče může v PPPD vzniknout, jestliže pěstoun vážně onemocní nebo má úraz, který znemožňuje řádnou péči o dítě, a péči nemůže převzít manžel či manželka, pokud je také pěstounem. Podobně se může jednat situaci spojenou s plánovanou operací, popř. rekonvalescencí po operaci, které řádnou péči o svěřené dítě zásadně znesnadňují. V těchto situacích po předání dítěte většinou následuje nemocenská pěstouna PPPD. Stejně tak by se mohlo jednat například o situaci, kdy je pěstoun PPPD vystaven nějaké silně traumatizující situaci (např. úmrtí blízké osoby) a z hlediska psychického zdraví není péče schopen.

Nedostatek řádné péče hrozí dítěti také v okamžiku, kdy dítě v PPPD strávilo celý rok. V tomto případě vzniká situace, kdy nemá o dítě kdo pečovat, protože PPPD po roce fakticky končí.⁴⁴

⁴³ Viz § 452 ZZŘS.

⁴⁴ Podle § 27a ZSPOD může pěstounská péče na přechodnou dobu trvat nejdéle 1 rok.

Vážné ohrožení života dítěte

Pokud by dítě v PPPD bylo vážně ohroženo na životě, situaci bude řešit OSPOD. V takových situacích bude situace dítěte řešena bezodkladně.

Vážné ohrožení nebo narušení normálního vývoje dítěte

Vážné ohrožení nebo narušení normálního vývoje dítěte může být způsobené zastavením předávacího procesu, jeho přerušением nebo nepřiměřeným prodlužováním z důvodu čekání na nařízení jednání nebo z důvodu protahujících se soudních lhůt. Všechny tyto situace mohou narušit vznikající nebo již vzniklou vazbu dítěte na přebírající rodinu, a tím zásadně ohrozit nebo narušit normální vývoj dítěte. Předávací proces má být v souladu s potřebami předávaného dítěte. Plynulá adaptace dítěte na přebírající rodinu a souvislý a nerušený průběh předávacího procesu je v nejlepším zájmu dítěte.

I u starších dětí je potřeba věnovat pozornost k ohrožení nebo narušení normálního vývoje dítěte. Řada odborníků se domnívá, že u starších dětí by měl předávací proces trvat delší dobu. To se však z praxe nepotvrzuje. Pokud to s dětmi přechodní pěstouni komunikují již od příchodu dítěte do jejich rodiny, některé starší děti jsou připraveny na předání v podstatě okamžitě nebo velmi krátce po seznámení se s přebírající rodinou.

Vážné ohrožení nebo narušení jiného důležitého zájmu

Může nastat za mimořádných okolností, například v oblasti zdravotního stavu dítěte. Pokud například dítě musí na plánovanou operaci, je vhodné, aby k tomu nedošlo bezprostředně po předání dítěte do péče přebírající rodiny. Proto mohou být zdravotní důvody argumentem pro vydání rychlého předběžného opatření, aby nedocházelo k narušení nově vznikající vazby mezi dítětem a přebírající rodinou.

7.5.2.1. NÁVRH NA RYCHLÉ PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍ

Vážnost situace pro podání rychlého předběžného opatření je také potvrzená tím, že návrh na rychlé předběžné opatření může rozhodnout soud jen na návrh OSPOD⁴⁵, tedy orgánu, který má mít ze své činnosti dostatek

⁴⁵ Toto je někdy zpochybňováno s tím, že návrh na rychlé předběžné opatření mohou podat i další osoby. Tyto pochyby jsou způsobeny nejasnou právní úpravou a nejednotnou soudní praxí. Přesto lze považovat za záměr zákona, aby v těchto závažných situacích rozhodoval soud na návrh OSPOD.

kvalifikovaných a objektivních informací ke zhodnocení situace dítěte i průběhu předávacího procesu.

Soud musí o návrhu na rychlé předběžné opatření rozhodnout bezodkladně, rozhodne-li soud po uplynutí 24 hodin, musí zde být oprávněné důvody, pro které nemohl soud rozhodnout dříve. Vykonalnost rychlého předběžného opatření je vydáním, ale soud může stanovit i pozdější vykonalnost, např. stanovením konkrétního data, kdy má dojít k předání. V případě rychlého předběžného opatření rozhoduje soud bez nařízení jednání.

V situaci, že hrozí nedostatek řádné péče, nebo je vážně ohrožen život dítěte, nebo je vážně ohrožen či narušen normální vývoj dítěte nebo jiný důležitý zájem dítěte, a jsou splněny další základní předpoklady, viz kapitola 7.5.1. *Předpoklady pro podání návrhu na předběžné opatření*, pak může přebírající rodina požádat OSPOD, aby podal soudu návrh na rychlé předběžné opatření, pokud tak neučiní OSPOD sám ze své aktivity. Přebírající rodina by měla v takovém případě být v souladu s rodinou PPPD, že obě strany považují podání návrhu na vydání rychlého předběžného opatření za nejlepší řešení v zájmu dítěte, a jejich vyjádření může být přílohou návrhu na vydání předběžného opatření.

Žádost na OSPOD, aby navrhl rychlé předběžné opatření, by měla obsahovat doklady o tom, že jsou splněny všechny předpoklady pro podání návrhu na předběžné opatření. Měla by tedy obsahovat výstižné odůvodnění, veškeré listiny a důkazy a doložení rozhodných skutečností. Přebírající rodina by v žádosti na OSPOD měla zvláště pečlivě zdůvodnit a doložit, v čem spatřuje podmínky pro nařízení rychlého předběžného opatření, tedy v čem vidí vážné ohrožení nebo narušení. Při sepisování žádosti lze použít vzor návrhu, viz 7.3.2. *Vzor návrhu*, od části Odůvodnění níže. OSPOD má možnost si veškeré poskytnuté informace ověřit.

V případě rychlého předběžného opatření podává návrh OSPOD v místě příslušného soudu, a to na základě žádosti o součinnost od OSPOD dle trvalého bydliště dítěte, který vede spis dítěte a vyhodnocuje jeho situaci.

7.5.3. DŮVODY PRO POMALÉ PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍ

Soud může nařídit pomalé předběžné opatření, „je-li třeba, aby zatímně byly upraveny poměry účastníků.“⁴⁶ Důvody pro nařízení pomalého předběžného

⁴⁶ Viz § 74 a § 102 OSŘ.

opatření nejsou v zákoně taxativně vymezeny, je ale potřeba, aby byla zatímní úprava poměrů potřebná a odůvodněná.

Návrh na pomalé předběžné opatření může podat rodič, nebo osoba příbuzná nebo blízká dítěti. Zda mohou podat návrh na pomalé předběžné opatření i „cizí osoby“, tzn. nepřibuzné osoby, je sporné a nejednoznačné – v tomto případě se může stát, že soud návrh na pomalé předběžné opatření zamítne. Podle některých názorů by mělo být možné umístit dítě mimo péči rodičů nebo péči osoby dítěti příbuzné nebo blízké pouze na návrh orgánu sociálně-právní ochrany, tedy s využitím rychlého předběžného opatření. Důvodem má být skutečnost, že toto opatření představuje krajní a zásadní zásah do práv dítěte a jeho původní rodiny.

Mezi odborníky v oblasti sociálně-právní ochrany dětí je diskutováno, zda cizí osoby mohou podat návrh na pomalé předběžné opatření při předávání dítěte z PPPD do následné péče. Že toto v odůvodněných situacích lze udělat, potvrzuje mimo jiné usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 30. 3. 2022, č. j. 13 Co 80/2022-42, kterým změnil rozhodnutí Okresního soudu v Ústí nad Labem. Tento prvoinstanční soud zamítl návrh na pomalé předběžné opatření, kterým mělo být svěřeno dítě z přechodné pěstounské péče do péče navrhovatelů – budoucích osvojitelů. Krajský soud rozhodnutím soudu prvního stupně zrušil a předběžné opatření nařídil. V usnesení Krajský soud mimo jiné uvádí: „*Odvolační soud s ohledem na shora uvedené skutečnosti dospěl k závěru, že pokud soud prvního stupně nevyhověl návrhu na nařízení předběžného opatření, postupoval tak hrubě proti zájmům nezletilého dítěte, neboť zákonné podmínky pro nařízení předběžného opatření byly jednoznačně splněny. V nejlepším zájmu nezletilé je, aby byly její poměry soudně upraveny ještě předtím, než dojde k rozhodnutí ve věci samé. [...] Svěření nezletilé z péče přechodné do péče navrhovatelů, která by měla být pro budoucnost nezletilé zásadní a zejména trvalá, je tak namísto a nelze ji nastolit za dané situace jinak než zatímní úpravou poměrů, tedy prostřednictvím nařízení předběžného opatření podle § 74 o. s. ř., resp. § 102 o. s. ř. Soud*

dospěl k závěru, že je třeba zatímně upravit poměry účastníků a nezletilou předat do péče navrhovatelů, když takové řešení se jeví jako v zájmu nezletilé a v zájmu budování jejich pozitivních sociálních vazeb k navrhovatelům.“

Potřebnost a odůvodněnost návrhu na pomalé předběžné opatření je dána zejména následujícími skutečnostmi:

Dochází k neodůvodněným průtahům v předávacím procesu

Průtahy v předávacím procesu jsou způsobeny zejména čekáním na rozhodnutí soudu. Svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu je vždy jen prozatímní řešení, které nemá trvat déle, než je nezbytně nutné. V nejlepším zájmu dítěte je co nejdříve předání dítěte do následné péče, která zpravidla představuje dlouhodobě trvalé řešení pro dítě. Předání je tedy žádoucí uskutečnit, jakmile to je možné. Pokud dítě „pouze čeká“ v přechodné pěstounské péči, než bude rozhodnuto řádným řízením, jedná se o závažné porušení nejlepšího zájmu dítěte.

Hrozí narušení vznikajícího vztahu mezi dítětem a přebírající rodinou

Pokud dokáže přebírající rodina o dítě pečovat a naplňovat jeho potřeby, lze v předávacím procesu postoupit do fáze přenesení citového pouta. Vzhledem k tomu, že tato fáze trvá několik dnů, je potřeba mít soudní rozhodnutí, na základě kterého lze dítě předat. Pokud není možné předat dítě na základě usnesení nebo rozsudku, je potřebné a odůvodněné, aby soud vydal pomalé předběžné opatření, jinak hrozí narušení vznikající citové vazby mezi dítětem a přebírající rodinou.

Naplnění IPOD a realizace plánu předávání

Plán předávání vymezuje přepokládaný rámec pro proces předávání dítěte. Jedná se o dohodnutý postup ze strany přechodných pěstounů a přebírající rodiny s ohledem na přání a potřeby dítěte. Plán předávání je sestaven s vědomím nebo za účasti OSPOD dítěte a často se na něm podílí další odborníci. Plán předávání může být také součástí IPOD. Pokud by běžné soudní rozhodnutí neumožnilo realizovat plán předávání, respektive naplnit IPOD, je oprávněné a důvodné k jeho naplnění využít pomalé předběžné opatření.

Objektivní náročnost předávání s ohledem na přebírající rodinu

V úvahu je potřeba brát také objektivní situaci přebírající rodiny, zejména se může jednat o velkou vzdálenost, kterou přebírající rodina musí vykonávat při návštěvách dítěte. Předávací proces by také neměl významně narušit výkon zaměstnání přebírající osoby, kdy je také potřeba brát ohled na nemožnost přebírající osoby čerpat mateřskou či rodičovskou dovolenou před rozhodnutím soudu. V takovýchto případech je oprávněné a důvodné žádat soud o vydání pomalého předběžného opatření.

7.5.3.1. NÁVRH NA POMALÉ PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍ

Návrh na pomalé předběžné opatření podává přebírající rodina. O návrhu rozhodne soud bezodkladně, nejpozději do 7 dnů od podání návrhu, soud většinou rozhoduje bez nařízeného jednání. Pomalé předběžné opatření je vykonatelné doručením povinným osobám, soud může v předběžném opatření stanovit konkrétní den, kdy má k předání dítěte dojít.

Podmínkou podání je kromě splnění základních předpokladů, viz kapitola 7.5.1. *Předpoklady pro podání návrhu na předběžné opatření* také potřeba a odůvodněnost, aby byly zatímně upraveny poměry účastníků. Potřebnost a odůvodněnost je potřeba v návrhu dobře popsat a doložit. Návrh podává přebírající rodina na soud, na který podávala návrh na usnesení nebo rozsudek. Pro vypracování návrhu lze použít vzor návrhu, viz 7.3.2. *Vzor návrhu*, přebírající rodina může požádat o součinnost svůj OSPOD, popř. OSPOD dítěte.

7.5.4. ROZDÍL MEZI RYCHLÝM A POMALÝM PŘEDBĚŽNÝM OPATŘENÍM

Nalézt hranici mezi rychlým a pomalým předběžným opatřením je složité, přičemž nelze ani vycházet z praxe, která se různí soud od soudu.⁴⁷ Pro posouzení, zda lze v dané situaci využít rychlé, nebo pomalé předběžné opatření, je rozhodující především intenzita situace a potřebnost zásahu.

⁴⁷ Také Ústavní soud se snažil nalézt rozdíl mezi pomalým a rychlým předběžným opatřením, přitom uvedl příklad, že jestliže dítě chodí „za školu“, lze je odevzdat do péče jiné osoby, která na ně lépe dohlédne, a v tomto případě by bylo namísto použít pomalé předběžné opatření, pokoušelo-li by se však dítě za školou v partě starších dětí o experimenty s tvrdými drogami, nepochybně by to byl důvod pro vydání rychlého předběžného opatření. Bohužel tento příklad lze jen stěží převést na předávací proces.

Pro rychlé předběžné opatření ale přitom platí, že situace nemusí být aktuálně vážná, ale bezprostředně může dojít k akutnímu ohrožení. Naproti tomu, pokud je intenzita situace nižší a je potřeba zatímně upravit poměry dítěte, mělo by se spíše postupovat podle pomalého předběžného opatření. Zároveň platí, že pokud jsou splněny podmínky pro rychlé předběžné opatření, měl by soud rozhodnout tímto způsobem, a ne pomalým předběžným opatřením.

V každém případě se bude jednat do určité míry o subjektivní posouzení. Z toho důvodu je také potřeba velmi pečlivě posuzovat důvody pro nařízení rychlého nebo pomalého předběžného opatření a umět tyto důvody dobře doložit.

7.6. FAKTORY, KTERÉ MAJÍ VLIV NA DÉLKU SOUDNÍHO ŘÍZENÍ

Následující faktory představují určitá rizika, že soudní řízení se bude prodlužovat, a tím také dojde k prodloužení předávacího procesu. Uváženými kroky, vzájemnou komunikací a snahou lze některým průtahům zamezit nebo je zkrátit. Proto považujeme za velmi užitečné znát a správně využívat možnosti, které mohou mít pozitivní vliv na zkrácení délky soudních řízení.

7.6.1. PRŮTAHY V SOUDNÍM JEDNÁNÍ

7.6.1.1. ČEKÁNÍ NA NAŘÍZENÍ SOUDNÍHO JEDNÁNÍ

Soud nemá žádnou lhůtu, do kdy má nařídit jednání. Pokud trvá nařízení soudního jednání nepřiměřeně dlouho, může kterýkoliv účastník podat tzv. návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu nebo stížnost na průtahy v řízení. Tento návrh se podává u soudu, který vede soudní jednání.⁴⁸

7.6.1.2. K SOUDNÍMU JEDNÁNÍ SE NEDOSTAVÍ ÚČASTNÍCI ŘÍZENÍ

Pokud se k soudnímu jednání nedostaví někteří z účastníků řízení, pak soud zpravidla odročí soudní jednání. Nepřítomný účastník může být v určitých případech zastoupen soudem určeným opatrovníkem. V praxi

⁴⁸ K postupu např. zde: <https://justice.cz/chci-si-stezovat-na-prubeh-a-delku-soudniho-rizeni>.

se tato situace ve většině případů týká rodičů dítěte. Soud může jednat bez přítomnosti některého z účastníků řízení, pokud má doručeno předvolání k soudu a o jednání byl tedy informován.

7.6.1.3. MÍSTNÍ NEPŘÍSLUŠNOST SOUDU

Při podání návrhu může vzniknout spor o tzv. místní příslušnost soudu. Místně příslušný je soud, v jehož obvodu se dítě převážně zdržuje. Pokud se jedná o dítě, o němž již bylo u soudu rozhodováno, pak je místně příslušný soud, který dosud o dítěti rozhodoval. Může vzniknout spor mezi okresními/obvodními soudy, který soud má případ řešit. Spor ohledně místní příslušnosti rozhodne zpravidla krajský/městský soud, který určí, který okresní/obvodní soud je místně příslušný. Z naší zkušenosti plyne, že spor ohledně místní příslušnosti může zdržet nařízení jednání o zhruba 1 až 3 měsíce.

Pokud existuje riziko, že vznikne problém ohledně místní příslušnosti, lze to řešit ve spolupráci s OSPOD dítěte, který se může zkusit dotázat soudu s předstihem, zda je daný soud místně příslušný.

7.6.1.4. NAŘÍZENÍ ZNALECKÝCH POSUDKŮ

Pokud soud nemůže rozhodnout o péči přebírající osoby, zejména závislí-li rozhodnutí na posouzení skutečností, k nimž je potřeba odborných znalostí (např. z oboru psychologie, psychiatrie, lékařství apod.), může nařídit zpracování soudně znaleckých posudků. Nařízení znaleckých posudků se ve většině případů týká situací, kdy se dítě svěřuje do péče původní rodiny (ať už přímo rodičům, nebo dalším příbuzným či blízkým osobám). Soud stanoví soudnímu znalci lhůtu pro vypracování posudku. Tuto lhůtu lze na žádost znalce výjimečně v odůvodněných případech prodloužit, a to i opakovaně z důvodů hodných zvláštního zřetele. Po zpracování posudku zašle znalec svůj posudek na soud a soud nařídí jednání.

Naše zkušenost je taková, že vypracování znaleckých posudků zpravidla zdrží soudní jednání přibližně o čtyři až šest měsíců (pokud by přebírající osoba nespolupracovala se znalcem, může se jednat i o delší dobu).

7.6.1.5. ÚČASTNÍK ŘÍZENÍ SE ODVOLAL

Kterýkoliv účastník se může proti rozhodnutí okresního/obvodního soudu odvolat v určené lhůtě. Odvolání znamená, že o předání dítěte bude rozhodovat krajský/městský soud (tedy tzv. soud druhého stupně), který

může rozhodnutí okresního/obvodního soudu buď potvrdit, rozhodnout jinak, nebo vrátit věc soudu prvního stupně k novému projednání. Krajský/městský soud nemá lhůtu na nařízení jednání, ani lhůtu na vypracování rozsudku/usnesení (na rozdíl od okresního/obvodního soudu, který má lhůtu na vypracování rozhodnutí 30 dnů). Písemnou verzi rozsudku/usnesení krajský soud rozešle všem účastníkům řízení.

V případě, že soud rozhoduje rozsudkem, má odvolání kteréhokoliv účastníka řízení odkladný účinek, pokud nebyl rozsudek předběžně vykonatelný. V případě rozhodnutí soudu usnesením nebo předběžným opatřením nemá odvolání odkladný účinek. Naše zkušenost s odvoláním ukazuje, že pokud rozhoduje o svěřením dítěte krajský/městský soud, dochází ke zdržení předávacího procesu o zhruba tři až šest měsíců.

7.6.2. ZKRÁCENÍ DÉLKY SOUDNÍHO ŘÍZENÍ

7.6.2.1. SVĚŘENÍ DÍTĚTE NA ZÁKLADĚ ZRUŠENÍ PŘEDBĚŽNÉHO OPATŘENÍ/SKONČENÍ PŘEDBĚŽNÉHO OPATŘENÍ

Tyto situace nastávají jediné při návratu dítěte zpět do péče rodiče (tedy v modelu A), resp. toho, komu bylo dítě odebráno. Pokud si daná osoba upraví podmínky pro péči o dítě, může požádat soud o zrušení předběžného opatření, kterým bylo dítě předáno do PPPD za předpokladu, že dítě ještě nebylo do PPPD svěřeno v řádném soudním řízení (poté již musí proběhnout řízení o svěřením dítěte zpět rodičům). O této možnosti by měla být daná osoba informována, může ji to motivovat k aktivnější činnosti při úpravě podmínek pro péči o dítě.

7.6.2.2. STANOVENÍ OPATROVNÍKA RODIČI

Jak už bylo popsáno výše, pokud lze z předchozích zkušeností očekávat, že rodič dítěte se k soudnímu jednání nedostaví, lze požádat soud, aby již předem ustanovil rodiči opatrovníka, který jej u soudního jednání zastoupí. Tato žádost se zpravidla komunikuje prostřednictvím OSPOD dítěte. Některé soudy opatrovníka rodiči ustanoví jen tehdy, když je neznámé místo pobytu rodiče nebo je rodič omezen na svéprávnosti. Do návrhu (nebo i později u jednání) je proto vhodné uvádět adresy, názvy instituce, jména, příjmení a telefonní čísla osob, kde rodič pobýval, takže se soud může s rodičem spojit.

7.6.2.3. VZDÁNÍ SE PRÁVA NA ODVOLÁNÍ

Každý účastník soudního řízení se může svobodně vzdát svého práva na odvolání. Může tak učinit buď ústně přímo při soudním jednání po přečtení rozsudku, nebo později písemnou formou. Pokud se všichni účastníci soudního řízení vzdají práva na odvolání ihned při jednání, je soudní rozhodnutí vykonatelné dnem, který následuje po dni, kdy byl rozsudek doručen poslednímu z účastníků řízení.

V rámci předávacího procesu lze již před soudním jednáním komunikovat o předpokládaném záměru vzdát se práva na odvolání jako možnosti zkrácení předávacího procesu.

7.6.2.4. UPŘESNĚNÍ POVINNÝCH OSOB, KTERÝM SE DORUČUJE

Při stanovování předběžné vykonatelnosti rozsudku nebo při rozhodnutí soudu formou usnesení, včetně předběžného opatření, bude vždy záležet na konkrétní formulaci soudního výroku, komu soud ukládá povinnost. Zpravidla se jedná o PPPD, kteří mají povinnost předat dítě, případně mohou být povinnými osobami přebírající rodina, která má povinnost dítě převzít. Bohužel hodně soudů považuje za povinné osoby i rodiče dítěte, i když jim není stanovena žádná povinnost ohledně předání dítěte. Domníváme se, že kromě předávající rodiny, případně přebírající rodiny, není žádný rozumný důvod považovat za povinné osoby další účastníky soudního řízení.

S ohledem na vykonatelnost je důležité porozumět tomu, kdo jsou povinné osoby. Soudní rozhodnutí může být vykonatelné doručením PPPD, doručením přebírající rodiny nebo doručením oběma, podle toho, koho soud považuje za povinné osoby. V tomto směru je tedy potřeba věnovat zvýšenou pozornost obsahu samotného výroku rozhodnutí soudu a konkrétní formulaci, případně požádat soud o upřesnění, koho považuje za povinné osoby. Nízký počet povinných osob, kterým má být doručeno, zprehledňuje předávací proces a umožňuje jeho lepší plánování.

7.6.2.5. STANOVENÍ PŘEDBĚŽNÉ VYKONATELNOSTI

Předběžná vykonatelnost rozsudku znamená, že rozhodnutí soudu lze vykonat, tedy definitivně předat dítě, před právní mocí rozsudku. Jedná se pouze o případy, kdy se rozhoduje rozsudkem, protože usnesení soudu je předběžně vykonatelné ze své podstaty. V případě, že soud rozhoduje rozsudkem, může o předběžné vykonatelnosti rozhodnout soud na návrh

kteréhokoliv účastníka řízení při soudním jednání. Potřebu předběžné vykonatelnosti tedy může navrhnout a odůvodnit kolizní opatrovník dítěte (zpravidla OSPOD dítěte) nebo přebírající rodina. Podmínkou stanovení předběžné vykonatelnosti je, že by účastníkovi jednání (zpravidla dítěti) hrozilo nebezpečí těžko nahraditelné nebo značné újmy. Může se jednat o situaci, kdy by dítěti hrozila psychická újma způsobená protahováním předávacího procesu, narušením již překlopené vztahové vazby na přebírající rodinu, nebo o situaci, kdy je potřeba ukončit výkon PPPD z důvodu například plánované operace přechodné pěstounky apod. Nebezpečí pro dítě je potřeba posuzovat vždy v kontextu nejlepšího zájmu dítěte, přičemž v nejlepším zájmu dítěte je, aby předávací proces byl realizován bez zbytečných průtahů a přerušení.

TIP
Aby soud vyhověl návrhu na předběžnou vykonatelnost rozsudku, je třeba dostatečně zdůvodnit, proč není možné vyčkat nabytí právní moci, např.:
„Domníváme se, že jsou splněny všechny základní podmínky pro převzetí péče o dítě. Další setrvání (jméno dítěte) v přechodné pěstounské péči není v jeho zájmu, proto žádáme, aby dle § 162 odst. 2 Občanského soudního řádu,⁴⁹ bylo rozhodnutí předběžně vykonatelné, aby nedošlo protahováním předávání dítěte ke znejistění dítěte při vytváření našeho vzájemného citového pouta.“

7.6.2.6. PŘEDBĚŽNÁ OPATŘENÍ

Tématem předběžných opatření se podrobně zabýváme v kapitole 7.5. *Předběžná opatření.* Předběžná opatření je vhodné využít, pokud by čekání na soudní rozhodnutí trvalo příliš dlouho, a tím by u dítěte již došlo k přenesení citové vazby na přebírající osobu, nebo v případě náhlé změny či potřeby urychlené dítě předat (např. z důvodu nemoci pěstouna PPPD).

⁴⁹ Viz § 162, odstavec 2) OSŘ: „Na návrh může soud předběžnou vykonatelnost rozsudku vyslovit, a to ve výroku rozsudku, jestliže by jinak účastníkovi hrozilo nebezpečí těžko nahraditelné nebo značné újmy.“

7.6.2.7. ZPRACOVANÝ PLÁN PŘEDÁNÍ, POPŘ. IPOD OBSAHUJÍCÍ PLÁN PŘEDÁVÁNÍ

Pokud soud obdrží plán předání nebo IPOD, kde je podrobně a smysluplně naplánováno předávání dítěte, je pravděpodobné, že bude tento plán akceptovat a bude se snažit také tomuto plánu přizpůsobit. Plán předání může také zvyšovat šanci, že soud vyhoví návrhu na předběžnou vykonatelnost nebo návrhu na předběžné opatření, jak je popsáno výše.

7.6.2.8. STANOVENÍ KONKRÉTNÍHO TERMÍNU PŘEDÁNÍ DÍTĚTE SOUDEM

Soud může buď stanovit konkrétní datum předání dítěte, nebo určit časový rozsah, kdy má k předání dojít tím, že ve výroku soudního rozhodnutí naváže vykonatelnost soudního rozhodnutí k určitému konkrétnímu okamžiku nebo časovému období.

Přímo v soudním rozhodnutí může soud určit konkrétní den, kdy je dané rozhodnutí vykonatelné, tj. kdy se má dítě definitivně předat (např. k předání dítěte dojde dne 2. 5. 2021).

Soud také může stanovit určitý časový úsek (např. do pěti dnů od doručení rozhodnutí), kdy má dojít k definitivnímu předání dítěte, což ovšem nepovažujeme za vhodné, protože může dojít k nejasnostem, který den bude považován za den vykonatelnosti rozhodnutí. Za výhodnější ale považujeme, pokud soud stanoví konkrétní datum, protože v případě stanovení lhůty mohou vznikat určité pochybnosti ohledně konkrétního data vykonatelnosti.

Zpravidla nelze očekávat, že soud stanoví konkrétní termín předání z vlastní vůle, a je potřeba o to soud požádat. Určení konkrétního dne předání může u soudu navrhnout jak přebírající rodina, tak i pěstouni PPPD. Nicméně při určování konkrétního data musí být zohledněna předpokládaná doba určená pro doručení všem účastníkům.

Stanovení konkrétního data předání dítěte je ideální v případě, kdy jsou účastníci soudního řízení (zejména předávající rodina, přebírající rodina, opatrovník dítěte, popř. rodiče) osobně přítomni na soudním jednání, shodnou se na společném datu a všichni se u soudu vzdají práva na odvolání. Stanovení konkrétního termínu předání dítěte soudem by mělo také vycházet z plánu předávání dítěte, který by měl mít soud k dispozici.

Toto řešení považujeme za výhodné, protože přináší do předávacího procesu velký pocit jistoty a umožňuje dobře naplánovat fázi přenesení citového pouta.

8. FINANČNÍ TÉMATA SOUVISEJÍCÍ S PŘEDÁVACÍM PROCESEM

Předávací proces má ve většině případů také svoji finanční stránku. Přijetím dítěte se zpravidla změní příjmové poměry přebírající osoby a osob, které s ní tvoří domácnost.

V následujícím textu přinášíme zjednodušený přehled dávek a souvisejících skutečností, kterými stát reaguje na přijetí dítěte do rodiny. Vzhledem k tomu, že většina dávek je zákoně upravena do větších podrobností, které přesahují možnosti tohoto textu, odkazujeme v poznámkách pod čarou na související zákony a další informační zdroje. Překládané informace jsou platné k datu 1. 1. 2023.

8.1. MATEŘSKÁ A RODIČOVSKÁ DOVOLENÁ PŘI PŘEVZETÍ DÍTĚTE

Pokud je přebírající osoba zaměstnaná, může požádat svého zaměstnavatele o mateřskou nebo o rodičovskou dovolenou, tedy o čas, kdy nebude přítomná na pracovišti, aby se mohla starat o přijaté dítě. Při převzetí dítěte má zaměstnavatel povinnost umožnit mateřskou nebo rodičovskou dovolenou. To, zda bude přebírající osoba žádat o mateřskou nebo o rodičovskou dovolenou, závisí na věku dítěte a pracovní historii. Proto je potřeba řešit tuto situaci ve spolupráci se zaměstnavatelem.

V obecném povědomí není rozdíl mezi mateřskou dovolenou a čerpáním finanční dávky peněžité pomoci v mateřství a mezi rodičovskou dovolenou a čerpáním rodičovského příspěvku. V obou případech je ale potřeba tento rozdíl vnímat, o to více v souvislosti se specifickými, která přináší náhradní rodičovství. Peněžítá pomoc v mateřství a rodičovský příspěvek jsou finanční dávky, kterými stát reaguje na změnu příjmové situace rodiny. Mateřská a rodičovská dovolená znamená pouze fyzickou nepřítomnost přebírající osoby na pracovišti z důvodu plnění rodičovských povinností.

Právo na mateřskou nebo na rodičovskou dovolenou při převzetí dítěte⁵⁰ mají osoby, které převzaly na základě rozhodnutí soudu dítě do některé z následujících forem péče: a) péče jiné osoby, b) osvojení dítěte, c) péče

⁵⁰ Viz § 197 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

budoucího osvojitele, d) péče před osvojením, e) poručnická péče fyzické osoby, f) pěstounská péče, g) pěstounská péče na přechodnou dobu, h) předpěstounská péče, ch) nařízení předběžného opatření o péči o dítě. Právo na mateřskou a rodičovskou dovolenou při převzetí dítěte náleží i v případě podání návrhu soudu na zahájení soudního řízení o ustanovení fyzické osoby poručníkem s osobní péčí o dítě.⁵¹

Mateřská dovolená při převzetí dítěte trvá po dobu 22 týdnů ode dne převzetí dítěte do péče, v případě převzetí do péče dvou nebo více dětí trvá po dobu 31 týdnů. V obou případech může ale trvat nejdéle do dne, kdy dítě dosáhne věku 1 roku.

V případě, že přebírající osoba čerpala nejprve mateřskou dovolenou, rodičovská dovolená bude následovat po skončení mateřské dovolené. Pokud by přebírající osoba mateřskou dovolenou nečerpala, rodičovská dovolená přísluší ode dne převzetí dítěte. V obou případech trvá rodičovská dovolená nejpozději do doby, než dítě dosáhne věku 3 let. Bylo-li dítě převzato do péče po dosažení jeho 3 let, přísluší rodičovská dovolená po dobu 22 týdnů, nejdéle však do 7 let věku dítěte.

Mateřskou a také rodičovskou dovolenou může osoba čerpat v rozsahu, o jaký požádá, a zaměstnavatel má povinnost návrhu vyhovět. V úvahu tedy připadá kratší čerpání mateřské či rodičovské dovolené. Osoby, které o přijaté dítě pečují, se mohou v čerpání střídát, čerpání lze na čas přerušit apod. Pokud převzali dítě do péče manželé, mají dokonce oba právo čerpat rodičovskou dovolenou a být s dítětem doma současně, samozřejmě ale jen jeden z nich bude mít nárok na rodičovský příspěvek.

8.2. DÁVKY NEMOCENSKÉHO POJIŠTĚNÍ

V případě převzetí dítěte do a) péče jiné osoby, b) osvojení dítěte, c) péče budoucího osvojitele, d) péče před osvojením, e) poručnické péče fyzické osoby, f) pěstounské péče, g) pěstounské péče na přechodnou dobu, h) předpěstounské péče, ch) nařízení předběžného opatření o péči o dítě i) i v případě podání návrhu soudu na zahájení soudního řízení o ustanovení fyzické osoby poručníkem s osobní péčí o dítě má přebírající osoba při splnění dalších podmínek možnost čerpat dávky nemocenského pojištění. Jedná se

⁵¹ Viz § 7, odst. 10 a 11, zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů a stejně také § 38 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

zejména o dávku peněžité pomoci v mateřství a dávku otcovské poporodní péče. V úvahu připadá i dávka ošetřovného, která se váže k péči i o nemocného člena domácnosti, této dávce se ale nebudeme v textu podrobněji věnovat.

8.2.1. PENĚŽITÁ POMOC V MATEŘSTVÍ

Bez ohledu, zda se jedná o muže či ženu, má nárok na peněžitou pomoc v mateřství⁵² zaměstnaná osoba nebo osoba samostatně výdělečně činná (OSVČ), pokud převzala dítě do jednoho z výše vyjmenovaných druhů péče. Finanční dávka peněžité pomoci v mateřství je poskytována po dobu 22 týdnů a začíná dnem převzetí dítěte do první péče. Pokud bylo dítě např. nejprve svěřeno do péče před osvojením a po nějaké době do osvojení, náleží peněžité pomoci v mateřství jen jednou. Čerpání peněžité pomoci v mateřství se zpravidla kryje s čerpáním mateřské dovolené, to ovšem neplatí u dětí starších jednoho roku. Jak jsme psali výše, mateřská dovolená může trvat nejdéle do věku 1 roku dítě, u starších dětí tedy sice čerpá pečující osoba dávku peněžité pomoci v mateřství, ale je na rodičovské dovolené. Nárok na čerpání peněžité pomoci v mateřství může být uplatněn nejdéle do 7 let věku dítěte.

Aby osoba mohla čerpat peněžitou pomoc v mateřství, musí být v době zahájení čerpání této dávky nemocensky pojištěna, tzn. mít příjem ze zaměstnání, ze kterého je odváděno nemocenské pojištění. Minimální rozsah nemocenské pojištění je 270 dnů v posledních dvou letech před nástupem na tuto dávku. OSVČ musí splnit stejnou podmínku délky trvání nemocenského pojištění, a kromě toho si po dobu alespoň 180 dnů v období jednoho roku před dnem nástupu na peněžitou pomoc v mateřství platit dobrovolné nemocenské pojištění.

Pro přebírající osoby je také důležité zabývat se ochrannou lhůtou, jedná se o dobu, kdy se na zaměstnance pohlíží, jako by byl stále zaměstnán. Tato doba trvá 7 kalendářních dnů. Z tohoto důvodu je potřeba být velmi obezřetný v případě ukončování pracovního poměru před převzetím dítěte do péče, protože po skočení ochranné lhůty již peněžité pomoci v mateřství přebírající osobě nenáleží.

⁵² Podrobnější informace viz § 32-38 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Formulář dávky je k dispozici zde: <https://portal.cssz.cz/web/portal/-/tiskopisy/zppmpd>. Další informace o dávce zde: <https://www.cssz.cz/web/cz/penezita-pomoc-v-materstvi>.

PŘÍKLAD

Budoucí osvojitelka se dohodne se zaměstnavatelem na ukončení pracovního poměru s ohledem k tomu, že má převzít péči o dítě. Budoucí osvojitelka očekává, že k převzetí dítěte na základě soudního rozhodnutí dojde v určitém termínu a s ohledem k tomu se domluví se zaměstnavatelem na datu, ke kterému ukončí pracovní poměr. Pokud ale dojde k nějakému zádrhelu a soudní rozhodnutí ohledně svěřeni dítěte bude vykonatelné až osmý den po ukončení pracovního poměru, přijde osvojitelka o možnost čerpat peněžitou pomoc v mateřství. Pokud by soudní rozhodnutí bylo vykonatelné ještě v sedmidenní ochranné lhůtě, nárok na peněžitou pomoc v mateřství bude osvojitelce zachován.

Výše peněžité pomoci v mateřství činí 70 % redukováného denního vyměřovacího základu za kalendářní den.⁵³ Denní vyměřovací základ se zpravidla zjišťuje z příjmu za 12 kalendářních měsíců před nástupem na dávku.

8.2.2. OTCOVSKÁ POPORODNÍ PÉČE

Bez ohledu na to, zda se jedná o muže či ženu, otcovská poporodní péče⁵⁴ má osobě, která není hlavní pečující osobou, dát možnost uvolnit se ze zaměstnání po převzetí dítěte do péče a po tuto dobu pobírat finanční dávku. Nárok na dávku otcovské poporodní péče, tzv. otcovskou, má zaměstnanec nebo OSVČ, který převzal dítě do jednoho z druhů péče výše vyjmenovaných v kapitole 8.2. *Dávky nemocenského pojištění*. Otcovská náleží za jedno dítě jen jednou a jen jedné z osob, a to i v případě že pečuje o více dětí převzatých současně i v případě dvojčat nebo víceročtat. Otcovská náleží, pokud dítě ke dni převzetí do péče nedosáhlo 7 let věku.

⁵³ Orientační výši lze spočítat v kalkulačce pro výpočet dávek na daný kalendářní rok na stránkách MPSV, zde: <https://www.mpsv.cz/web/cz/kalkulacka-pro-vypocet-davek-v-roce-2023>.

⁵⁴ Podrobnější informace viz § 38–38d zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Formulář dávky je k dispozici zde: <https://portal.cssz.cz/web/portal/tiskopisy-zdopp>. Další informace o dávce zde: www.cssz.cz/web/cz/otcovska.

Základní podmínkou nároku na tuto dávku je mít zaměstnání, ze kterého je odváděno nemocenské pojištění, bez stanovení délky jeho trvání. V případě OSVČ musí být splněna podmínka dobrovolné účasti na nemocenském pojištění aspoň po dobu 3 měsíců bezprostředně předcházejících dni nástupu na otcovskou poporodní péči.

Otcovská poporodní péče trvá 14 kalendářních dnů a nelze ji přerušit. Začíná dnem nástupu na otcovskou, který lze určit libovolně nejpozději 6 týdnů ode dne převzetí dítěte do péče.

Výše dávky otcovské poporodní péče za kalendářní den činí 70 % redukováného denního vyměřovacího základu.

8.3. DÁVKY STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY

Dávkami státní sociální podpory se stát podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin. V následujícím textu se věnujeme rodičovskému příspěvku, přídatku na dítě a porodnému z důvodu převzetí dítěte do péče. Dalším dávkám státní sociální podpory, jako je příspěvek na bydlení a pohřebné a dávkám pomoci v hmotné nouzi se více nevěnujeme, ač na ně může mít za některých okolností přebírající osoba také nárok.

8.3.1. RODIČOVSKÝ PŘÍSPĚVEK

Na rodičovský příspěvek⁵⁵ má nárok muž nebo žena, který převzal dítě do a) péče jiné osoby, b) osvojení dítěte, c) péče budoucího osvojitele, d) péče před osvojením, e) poručnické péče fyzické osoby, f) pěstounské péče, g) předpěstounské péče, h) nařízení předběžného opatření o péči o dítě, ch) v případě podání návrhu soudu na zahájení soudního řízení o ustanovení fyzické osoby poručníkem s osobní péčí. Osoba, která převzala dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu, nárok na rodičovský příspěvek nemá. Podmínkou čerpání rodičovského příspěvku je osobní, celodenní a řádná péče o dítě, které je nejmladší v rodině.

Osoba, která pobírá rodičovský příspěvek, si může volit měsíční finanční výši rodičovského příspěvku, přičemž čím vyšší má osoba příjmy, tím vyšší měsíční čerpání si může zvolit. Volbu výše rodičovského příspěvku je možno měnit jedenkrát za tři měsíce.

⁵⁵ Podmínky čerpání dávky rodičovského příspěvku jsou upraveny v § 30–31 zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Další informace včetně odkazu na formulář dávky jsou zde: <https://www.mpsv.cz/-/rodicovsky-prispevek>.

Výplata rodičovského příspěvku zaniká buď vyčerpáním celkové částky rodičovského příspěvku, která je k 1. 10. 2022 ve výši 300.000 Kč, v případě vícerčet 450.000 Kč, nebo dovršením čtyř let věku dítěte, nebo také v situaci, že se další dítě stalo nejmladším dítětem v rodině, ať už se narodilo, nebo bylo převzato do péče.

Jestliže zanikl nárok na rodičovský příspěvek z důvodu narození nebo převzetí dalšího nejmladšího dítěte, má rodič nárok na jednorázové doplacení nevyčerpané částky z celkové částky rodičovského příspěvku. Podmínkou jednorázového dočerpání je, že alespoň jeden z rodičů má příjem ze zaměstnání, nebo že je některý z rodičů osobou samostatně výdělečně činnou s účastí na důchodovém pojištění.

Důležitou skutečností je také to, že bez ohledu na přechodí čerpání v jiné rodině, má osoba, která převzala péči o dítě, nárok na rodičovský příspěvek v celé jeho výši. Na celkovou částku rodičovského příspěvku tedy nemá vliv předchozí čerpání příspěvku v jiné rodině.⁵⁶

Osoba, která pobírá rodičovský příspěvek, může být při jeho čerpání výdělečně činná, v průběhu výdělečné činnosti musí ale zajistit péči o dítě jinou zletilou osobou. Rodičovský příspěvek náleží i v případě, kdy dítě mladší 2 let navštěvuje jesle nebo jiné obdobné zařízení v rozsahu nepřevyšujícím 92 hodin v kalendářním měsíci. Docházka do uvedených zařízení se nesleduje u dětí starších 2 let.

8.3.2. PŘÍDAVEK NA DÍTĚ

Nárok na přídavek na dítě má dítě,⁵⁷ jestliže čistý příjem rodiny je nižší než 3,4násobek životního minima rodiny.⁵⁸ Pro určení nároku na přídavek

⁵⁶ To odpovídá rozsudku Nejvyššího správního soudu č. 6 Ads 21/2017-23 z 16. 5. 2017, který uvádí, že rodičovský příspěvek je nárokem pečujícího rodiče, nikoli nárokem dítěte, o němž rodič pečuje. Pokud se rodina dítěte změní, nelze celkovou částku považovat za částku společně sdílenou oběma pečujícími osobami jak z první, tak z druhé rodiny, byť obě, nikoli současně, ale postupně pečují o totéž dítě.

⁵⁷ Podmínky čerpání této dávky upravuje § 17–19 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Další informace včetně odkazu na formulář dávky jsou zde: <https://www.mpsv.cz/web/cz/-/pridavek-na-dite>.

⁵⁸ Životní minimum si lze spočítat zde: <https://www.mpsv.cz/web/cz/kalkulacka-pro-vy-pocet-zivotniho-minima>.

na dítě se tedy sledují příjmy rodiny, respektive společně posuzovaných osob, za předcházející kalendářní čtvrtletí.

Přídavek na dítě je poskytován ve třech výších dle věku nezaopatřeného dítěte a ve dvou výměrách – základní a zvýšené, v rozsahu 830 až 1.580 Kč (částky jsou platné k 1. 1. 2023). Zvýšená výměra přídavku na dítě náleží, pokud lze doložit některý z příjmů (zákon stanoví, o jaké druhy příjmu se jedná).

8.3.3. NÁROK NA PORODNÉ Z DŮVODU PŘEVZETÍ DÍTĚTE DO PÉČE

Nárok na porodné z důvodu převzetí dítěte do péče⁵⁹ má osoba, která převzala dítě do 1 roku jeho věku na základě pravomocného rozhodnutí soudu do péče jiné osoby, do osvojení, nebo do péče před osvojením a toto dítě bylo prvním nebo druhým dítětem této osoby, bez ohledu na to, zda první dítě porodila. Podmínkou je, že čistý příjem rodiny v kalendářním čtvrtletí před převzetím dítěte musí být nižší než 2,7násobek životního minima rodiny. Porodné náleží jen jednomu z manželů určenému na základě jejich dohody. Výše porodného činí k 1. 1. 2023 13.000 Kč na první dítě a 10.000 Kč na druhé dítě, vyplácí se jednorázově.

8.4. DÁVKY PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Dávky pěstounské péče prošly od roku 2022 výraznou změnou, výše některých dávek je nově navázaná na minimální mzdu či životní minimum, jejich výše se bude proměňovat s tím, jak se budou měnit tyto dvě hodnoty. Dávkami pěstounské péče jsou příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při pěstounské péči, příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla.⁶⁰ V následujícím textu budeme věnovat pozornost prvním čtyřem jmenovaným dávkám.

Okruh osob, které mají nárok na dávky pěstounské péče, označuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí jako „osoby pečující“.⁶¹ Za osobu pečující je považovaná osoba:

⁵⁹ Podmínky čerpání této dávky upravuje § 45 a 46 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Další informace včetně odkazu na formulář dávky jsou zde: <https://www.mpsv.cz/web/cz/-/porodne>.

⁶⁰ Viz § 47e–47m ZSPOD.

⁶¹ Tento pojem lze snadno zaměnit s pojmem „pečující osoba“, tímto pojmem je označena osoba, která má svěřené dítě do péče jiné osoby, podle § 953 OZ, ve znění pozdějších předpisů.

- a) které bylo svěřeno dítě do pěstounské péče, pěstounské péče na přechodnou dobu nebo předpěstounské péče,
- b) která osobně pečuje o dítě v průběhu řízení o svěřeni dítěte do její pěstounské péče nebo předpěstounské péče nebo o jejím jmenování poručníkem dítěte, pokud bylo zahájeno z moci úřední,
- c) která osobně pečuje o dítě, podala-li návrh na svěřeni dítěte do její pěstounské péče nebo předpěstounské péče nebo návrh na její jmenování poručníkem dítěte,
- d) která je poručníkem dítěte, jestliže o dítě osobně pečuje.

Pro zjednodušení následujícího textu budeme označovat tuto skupinu osob za pěstouny. Pěstouni mají také povinnost uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče, buď s vybranou doprovodnou organizací, nebo s obecním úřadem případně krajským úřadem. Obecně se o tomto mluví jako o doprovázení pěstounských rodin.

8.4.1. PŘÍSPĚVEK NA ÚHRADU POTŘEB DÍTĚTE

Jedná se o opakovanou měsíční dávku, na kterou má nárok nezletilé nezaopatřené dítě svěřené do pěstounské péče nebo do péče jiné osoby. Příspěvek je vyplácen té osobě, která má v daném měsíci dítě v péči, a to po uplynutí kalendářního měsíce, za který příspěvek náleží.

V případech, kdy se dítě předávalo z PPPD do jiné pěstounské péče, vznikaly v minulosti občas spory, kdo má nárok na vyplacení příspěvku na úhradu potřeb dítěte za měsíc, ve kterém došlo k definitivnímu předání. Od roku 2022 je upravena tato záležitost tak, že příspěvek se vyplácí té pěstounské rodině, která pečovala delší část měsíce. Pokud by pečovaly obě pěstounské rodiny stejný počet dnů v měsíci, rozhodne o tom, komu bude příspěvek vyplácen, krajská pobočka Úřadu práce.

V případě předávání dítěte z PPPD do jiných forem péče než do pěstounské bude příspěvek vyplácen pěstounovi PPPD v celé měsíční výši, i kdyby pečoval jen první kalendářní den.

Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte za kalendářní měsíc činí od 1. 10. 2022 6.290 až 9.220 Kč podle věku dítěte.⁶² Jde-li o dítě, které je podle

⁶² Viz § 1 nařízení vlády č. 292/2022 Sb. o zvýšení některých dávek pěstounské péče a zaopatřovacího příspěvku podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

zákona o sociálních službách osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby, výše příspěvku se dále zvyšuje podle stupně závislosti.

8.4.2. ODMĚNA PĚSTOUNA

Odměna pěstouna je opakovaná měsíční dávka, která náleží pěstounovi, který poskytuje dítěti přechodnou pěstounskou péči nebo zprostředkovanou pěstounskou péči.⁶³

Výše odměny v případě pečující osoby je rozdílná podle toho, o kolik dětí pěstoun pečuje, a podle toho, zda se jedná o dítě, které je závislé na pomoci jiné fyzické osoby. Pokud pěstoun pečuje o jedno dítě, které není závislé na pomoci jiné fyzické osoby, je výše odměny pěstouna 1násobek minimální mzdy. Pěstoun, který vykonává pěstounskou péči na přechodnou dobu, má nárok na odměnu ve výši 1,8násobku minimální mzdy. U obou skupin pěstounů se zvyšuje násobek minimální mzdy s počtem dětí a stupněm jejich závislosti na pomoci. K 1. 1. 2023 činí minimální mzda částku ve výši 17.300 Kč.⁶⁴

Tato dávka se vyplácí měsíčně zpětně. Odměna pěstouna se pro účely daňových a pojistných zákonů považuje za příjem ze závislé činnosti, tzn. je z ní odváděno sociální a zdravotní pojištění a je daněna daní z příjmu.

Při předávání dítěte z přechodné pěstounské péče do jiné pěstounské péče bude odměna pěstouna vyplacena v plné výši za měsíc, ve kterém došlo k definitivnímu předání dítěte, jak předávající přechodné pěstounské rodině, tak přebírající pěstounské rodině.

8.4.3. PŘÍSPĚVEK PŘI PĚSTOUNSKÉ PÉČI

Nárok na příspěvek při pěstounské péči má pěstoun, který poskytuje dítěti nezprostředkovanou pěstounskou péči,⁶⁵ která se někdy též označuje jako příbuzenská pěstounská péče, protože je poskytována příbuznými či blízkými osobami dítěte.

⁶³ ZSPOD považuje za zprostředkovanou pěstounskou péči 1) pěstounskou péči poskytovanou dítěti osobou pečující po doručení oznámení o vhodnosti této osoby stát se pěstounem tohoto dítěte, 2) pěstounskou péči na přechodnou dobu a 3) pěstounskou péči poskytovanou sourozenci dítěte svěřeného do pěstounské péče podle bodu 1, je-li poskytována toutéž osobou pečující.

⁶⁴ Viz <https://www.mpsv.cz/minimalni-mzda>.

⁶⁵ ZSPOD považuje za neprostředkovanou pěstounskou péči takovou, která není zprostředkovanou pěstounskou péčí, viz poznámka pod čarou č. 64.

Měsíční výše příspěvku při pěstounské péči činí za každé svěřené dítě 2,3násobek částky životního minima jednotlivce. Má-li osoba pečující vůči dítěti vyživovací povinnost, výše příspěvku je za každé svěřené dítě 1,8násobek částky životního minima jednotlivce. Vyživovací povinnost mají vzájemně předci a potomci, tzn., vyživovací povinnost kromě rodičů dítě mají i prarodiče dítěte, případně další předci, za určitých okolností mohou mít vyživovací povinnost i vzdálenější příbuzní dítěte. Životní minimum jednotlivce je k 1. 1. 2023 ve výši 4.860 Kč.⁶⁶ Výše příspěvku při pěstounské péči se zvyšuje, pokud se jedná o dítě, které je závislé na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II-IV.

Na rozdíl od odměny pěstouna se příspěvek při pěstounské péči nepovažuje za příjem ze závislé činnosti. Po dobu dvou let má přesto pěstoun poskytující dítěti nezprostředkovanou pěstounskou péči možnost být účasten důchodového a zdravotního pojištění a tato doba se započítává do roků do důchodu.

8.4.4. PŘÍSPĚVEK PŘI PŘEVZETÍ DÍTĚTE

Příspěvek při převzetí dítěte je jednorázová dávka, na kterou má nárok pěstoun, který převzal dítě do péče. Na tento příspěvek má nárok i pěstoun PPPD. Příspěvek při převzetí dítěte, jde-li o stejné dítě, náleží osobě pečující jen jednou. Výše příspěvku je od 1. 10. 2022 částka ve výši 10.800 až 13.500 Kč a odvíjí se dle věku dítěte.⁶⁷

⁶⁶ Viz <https://www.mpsv.cz/web/cz/zivotni-a-existencni-minimum>.

⁶⁷ Viz § 2 nařízení vlády č. 292/2022 Sb. o zvýšení některých dávek pěstounské péče a zaopatřovacího příspěvku podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

9. POUŽITÉ ZKRATKY A POJMY

Datum vykonatelného soudního rozhodnutí: je konkrétní den v rámci předávacího procesu, kdy má dojít ke změně pečující osoby v souladu s rozhodnutím soudu, tedy k předání dítěte a právní odpovědnosti za něj.

Datum definitivního předání: je konkrétní den v rámci předávacího procesu, kdy dojde k definitivnímu (faktickému) předání dítěte do péče přebírající osoby.

DSP: doprovázející sociální pracovník či pracovnice organizace, se kterou má pěstoun PPPD uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče, jinak též doprovodná či doprovázející organizace.

Institucionální péče: jakákoliv péče o dítě, která není poskytována v rodinném prostředí. Zpravidla se jedná o dětské domovy pro děti do 3 let, dětské domovy, diagnostické ústavy a obdobná zařízení.

IPOD: individuální plán ochrany dítěte.

Koordinátor předávacího procesu/koordinátor: OSPOD dítěte, který odpovídá za nastavení a dodržování plánu předávání.

Krajský úřad: pojmem „krajský úřad“ zpravidla v textu označujeme činnost pracovníků a pracovnic orgánu sociálně-právní ochrany dětí na příslušném krajském úřadu, pokud není uvedeno jinak. Pro účely této publikace je použito slovní spojení „krajský úřad“ i pro Magistrát hl. m. Prahy, který v Praze plní roli krajského úřadu.

Mapování PPPD: Mapování PPPD je kontinuální výzkum, na kterém se podílí Dobrá rodina o.p.s. a Profesní sdružení přechodných pěstounů z.s. Do výzkumu jsou zapojeny rodiny PPPD, které po předání dítěte vyplní dotazník. Výzkum byl zahájen v roce 2009 a trvá doposud. K mapování PPPD více např. zde: <https://dobrarodina.cz/blog/mapovani-vyuziti-pestounske-pece-na-prechodnou-dobu/>.

Moderátor předávacího procesu/moderátor: pracovník, který řídí/moderuje setkání účastníků předávacího procesu.

MPSV: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky.

NRP: náhradní rodinná péče.

OSPOD: zpravidla v textu označuje činnosti pracovnic a pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

OSŘ: zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

OZ: zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

PPPD: pěstounská péče na přechodnou dobu.

PPO: pracovník či pracovnice podpůrné organizace přebírající rodiny, kteří poskytují podporu přebírající rodině, např. pracovník sociálně-aktivizační služby, která poskytuje podporu původní rodině, pracovník doprovázející organizace přebírající rodiny, případně osoba z organizace, která má program na podporu osvojitelských rodin.

Přebírající osoba/osoby/rodina: osoba, osoby či manželé, kteří přebírají dítě z PPPD do své péče; zda je v textu použito přebírající rodina či přebírající osoba/osoby, nemá žádný obsahový význam.

Rodina/pěstoun PPPD, někdy též jen přechodní pěstouni případně předávající rodina: rodina/pěstoun poskytující PPPD.

Rychlé a pomalé předběžné opatření: Pojem „rychlé předběžné opatření“ je používané neodborné označení, které označuje předběžné opatření podle § 452 a násl. zákona č. 292/2012 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v literatuře se někdy též označuje jako „speciální předběžné opatření“. Pojem vychází z dřívější právní úpravy, kdy soud měl rozhodnout do 24 hodin, po novele zákona od 1. 1. 2022 má soud vždy rozhodnout bezodkladně. Pojem „pomalé předběžné opatření“ je používané neodborné označení, které označuje předběžné opatření podle § 74 a násl. zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v literatuře se někdy též označuje jako „obecné předběžné opatření“ nebo též „běžné předběžné opatření“.

ÚMPOD: Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí.

ZSPOD: zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

ZZŘS: zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Žadatel: je osoba či osoby, které podaly žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli, pěstouny nebo pěstouny na přechodnou dobu. Pro zjednodušení používáme v textu pojem „žadatel“ i pro osoby, které již mají rozhodnutí o zařazení do evidence žadatelů.

10. SEZNAM ZDROJŮ A POUŽITÉ LITERATURY

BOWLBY, J. Ztráta. Praha: Portál, 2013.

BRISCH, K. H. Poruchy vztahové vazby: od teorie k terapii. Praha: Portál, 2011.

FOSS, D. J.; HAKES, D. Psycholinguistics an introduction to the psychology of language. New Jersey: Prentice-Hall, 1978.

FRANTÍKOVÁ, Z., MÍCHAL P. Předávání dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu a jeho problémy. In Olomoucké dny soukromého práva. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2018.

HERBRICHOVÁ, J. Proč, kdy a jak hovořit o budoucnosti s dětmi v pěstounské péči na přechodnou dobu. [místo vydání neuvedeno, vydavatel neuveden], 2022.

HLÁSKOVÁ A. Manuál hravého rodiče. Praha: Institut fyziologické socializace, 2021.

Kniha bezpečného kontaktu. Praha: ŠAFRÁN dětem, [rok neuveden].

LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ D. Vývojová psychologie. Praha: Grada, 1998.

Manuál k případovým konferencím. Praha: MPSV ČR, 2011.

MATOUŠEK, O. (ed). Dítě traumatizované v blízkých vztazích: manuál pro profesionály a rodiny. Praha: Portál, 2017.

Nařízení vlády č. 292/2022 Sb. o zvýšení některých dávek pěstounské péče a zaopatřovacího příspěvku podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů.

PESSO, A.; BOYDEN-PESSO, D.; WINNETTE P. Úvod do Pessu Boyden System Psychomotor: PBSP jako terapeutický systém v kontextu neurobiologie a teorie attachmentu. Praha: Sdružení SCAN, 2009.

POUTHAS, V.; JOUEN F. Psychologie novorozence: chování nejmenšího dítěte a jeho poznávání. Praha: Grada, 2000.

Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za rok 2021. Praha: MPSV ČR, 2022.

RÜEGG, J. C. Mozek, duše a tělo: neurobiologie psychosomatiky a psychotherapie. Praha: Portál, 2020.

ŘÍČAN, P. Cesta životem: vývojová psychologie: 3. vyd. Praha: Portál, 2014. Sdělení č. 104/1991 Sb. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

SIEGEL, D. J. Vnitřní nazírání: nová věda osobní transformace. Praha: Triton, 2014.

SOLTER, A. Hry šťastného dětství. Praha: Triton, 2021.

Stanovisko MPSV ze dne 14. 3. 2018, č.j. MPSV-2018/47121-231/1. Právní principy vztahující se otázce předávání dítěte z PPPD do péče jiné fyzické osoby, která by měla převzít dlouhodobou péči o toto dítě.

SVOBODA, J.; JOCHMANNOVÁ L. Krizové situace výchovy a výuky. Praha: Triton, 2015.

Tranzitní péče o dítě. Praha: ŠAFRÁN dětem, 2016.

VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2005.

Zákon č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 187/2006 Sb. Zákon o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 359/1999 Sb. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 117/1995 Sb. Zákon o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 262/2006 Sb. Zákon zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 292/2013 Sb. Zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 500/2004 Sb. Zákon správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

11. PŘÍLOHY

11.1. STANOVENÍ CÍLŮ V IPOD A ZPŮSOBU JEJICH NAPLŇOVÁNÍ PŘI PŘEDÁVÁNÍ DÍTĚTE Z PPPD

Cíl č. [x]: [dítě] ⁶⁸ má osoby, které o ni/něj budou dlouhodobě pečovat			
Plánované kroky k naplnění cíle	Osoby, které odpovídají za naplnění cíle	Termín splnění	Ukazatel účinnosti kroků
domluva, kdo bude moderovat první seznámení dítěte s přebírající rodinou	OSPOD dítěte, [jméno pracovníka/ce]	jakmile může dojít k prvnímu seznámení dítěte s přebírající rodinou	jsou zde osoby/rodina, které chtějí dítěti poskytnout stabilní rodinné zázemí
prebírající rodina navštíví dítě a seznámí se s ním, je domluveno, kdo bude přítomen	osoba pověřená moderováním setkání prebírající rodina rodina PPPD	do několika dnů poté co může dojít k prvnímu seznámení dítěte s přebírající rodinou	
prebírající rodina sdělí OSPOD dítěte, když bude potřeba více času než několik dní na rozhodnutí přijmout dítě do péče	prebírající rodina	bezodkladně	
podání zprávy na OSPOD dítěte o průběhu seznámení se prebírající rodinou s dítětem	rodina PPPD/ osoba pověřená moderováním setkání	do 3 pracovních dnů od uskutečněního setkání	
prebírající rodina informuje OSPOD dítěte o výsledku svého rozhodnutí	prebírající rodina	bezodkladně po rozhodnutí	

68 Hranatá závorka se nahradí křestním jménem dítěte.

Cíl č. [x]: [dítě] má stabilní rodinné zázemí			
Plánované kroky k naplnění cíle	Osoby, které odpovídají za naplnění cíle	Termín splnění	Ukazatel účinnosti kroků
určení, kdo vytvoří plán předávání dítěte, který bude obsahovat zejména účel, plánovanou frekvenci, data, délku, místo a účastníky setkání	OSPOD dítěte, [jméno pracovníka/ce]	bezprostředně po rozhodnutí prebírající rodiny přijmout dítě do péče	pro dítě je připraveno stabilní rodinné zázemí
poskytnutí podpory prebírající rodině při sepsání návrhu na soud	OSPOD [který], [jméno pracovníka/ce]	v termínu po domluvě s prebírající rodinou	
podání návrhu [doplnit]	prebírající rodina	do 30 dnů od seznámení se spisem dítěte/ do 30 dnů od rozhodnutí přijmout dítě do péče	
vedení a předložení evidence o jednotlivých termínech setkání a o jejich rozsahu, zúčastněných osobách, obsahu setkání apod.	rodina PPPD	na základě žádosti OSPOD dítěte do 3 pracovních dnů	

Cíl č. [x]: [dítě] je připraven/na na přechod do nového prostředí

Plánované kroky k naplnění cíle	Osoby, které odpovídají za naplnění cíle	Termín splnění	Ukazatel účinnosti kroků
dítě je připravováno na předání/dítěti je vysvětlováno, kam bude předáno	rodina PPPD	od rozhodnutí přebírající rodiny přijmout dítě do péče průběžně	dítě je připraveno na změnu pečující osoby
pomoc dítěti přijmout plánovanou změnu	rodina PPPD	od rozhodnutí přebírající rodiny přijmout dítě do péče průběžně	
zvážení, co předat s dítětem, např. doklady, zdravotní dokumentace, osobní věci dítěte, aktuální denní režim, podklady pro práci s příběhem a historií dítěte	rodina PPPD	od rozhodnutí přebírající rodiny přijmout dítě do péče průběžně	
zajištění základní výbavy odpovídající věku a potřebám přebíraného dítěte, zejména: [vypsát konkrétní položky výbavy] zajištění [pediatra, školy, sociálních dávek aj.]	prebírající rodina	průběžně do podání návrhu na soud	

Cíl č. [x]: [dítě] má vytvořené citové pouto k přebírající rodině

Plánované kroky k naplnění cíle	Osoby, které odpovídají za naplnění cíle	Termín splnění	Ukazatel účinnosti kroků
překlápění citové vazby dítěte na přebírající rodinu	rodina PPPD	když je jisté, že rozhodnutí soudu, kterým dítě bude předáno, bude vykonatelné do několika dnů	prebírající rodina je schopná pečovat o dítě, dítě péči přijímá
definitivní předání dítěte do péče přebírající rodiny, včetně věcí, které se předávají s dítětem	rodina PPPD	v den vykonatelnosti soudního rozhodnutí	

Cíl č. [x]: [dítě] je v bezpečí, není ohrožován/na riziku			
Plánované kroky k naplnění cíle	Osoby, které odpovídají za naplnění cíle	Termín splnění	Ukazatel účinnosti kroků
podání návrhu na předběžné opatření	přebírající rodina nebo OSPOD [který], [jméno pracovníka/ce]	pokud by prodlužování předávacího procesu ohrožovalo dítě	je předcházeno rizikům v předávacím procesu dítě je v bezpečí
sepsání záznamu o předání dítěte	rodina PPPD a přebírající rodina	v průběhu definitivního předání dítěte	
zaslání kopie záznamu o předání na OSPOD dítěte	rodina PPPD	obratem po skončení definitivního předání	
uskutečnění prvního setkání po definitivním předání s rodinou PPPD pro ujištění dítěte	přebírající rodina	do 3 dnů od definitivního předání	
podpora a pomoc přebírající rodině po převzetí dítěte	OSPOD [který], [jméno pracovníka/ce] doprovodná organizace [která] podpůrná organizace [která]	po definitivním předání dítěte	

11.2. NÁVRH PLÁNU PŘEDÁVÁNÍ DÍTĚTE Z PPPD

PŘÍPRAVA PŘEDÁVÁNÍ DÍTĚTE Z PPPD

Kontaktní list¹

Jméno a příjmení dítěte	Datum narození dítěte		
Předávající rodina	jméno a příjmení	e-mail	telefon
Hlavní pečující osoba			
Druhá pečující osoba			
Adresa předávající rodiny			
Přebírající osoby	jméno a příjmení	role	e-mail
Budoucí hlavní pečující osoba			
Budoucí druhá pečující osoba			
Adresa přebírajících osob			
Doprovázející organizace	jméno a příjmení	e-mail	telefon
Doprovázející pracovník/ce			
Název organizace			
OSPOD dítěte	jméno a příjmení	e-mail	telefon
Sociální pracovník/ce			
Název OSPOD			
OSPOD přebírající rodiny	jméno a příjmení	e-mail	telefon
Sociální pracovník/ce			
Soud, na který se podává návrh			
Jiné			

Seřazení návrhu plánu předávání dítěte z PPPD formou online setkání má výhodu, že je možné návrh plánu předávání dítěte z PPPD společně sdílet v elektronické podobě. Všichni se tak lépe mohou podílet na konkrétních formulacích, text není vázán velikostí předtisknutého formuláře. V případě, že je to potřeba, lze přidat další řádek v této i dalších částech návrhu plánu předávání dítěte z PPPD.

NÁVRH PLÁNU PŘEDÁVÁNÍ DÍTĚTE Z PPPD²

Klíčové termíny předávacího procesu³

Termín seznámení přebírajících osob se spisem dítěte	
Termín prvního seznámení se s dítětem	
Termín podání návrhu na svěření dítěte do péče přebírajících osob k soudu	
Optimální termín definitivního předání	
Případný termín podání návrhu předběžného opatření (pokud by se předávací proces protahoval a vzniklo by např. riziko narušení vztahu mezi dítětem a přebírajícími)	

Návrh setkání pro jednotlivé fáze předávacího procesu

Předávací proces má tři základní fáze. První fáze slouží k rozhodování přebírajících osob, zda přijmou dítě do péče. V druhé fázi se čeká na rozhodnutí soudu a dítě se blíže seznamuje s přebírajícími osobami. Teprve ve třetí fázi dochází k plnému přenesení citového pouta dítěte k přebírajícím osobám.

1. fáze: Rozhodování přebírajících osob, zda přijme dítě do své péče⁴

(uskutečněné kontakty dítěte s přebírajícími osobami od seznámení až do podání návrhu přebírajících osob k soudu na svěření dítěte do jejich péče)

Datum setkání	Délka setkání	Místo setkání	Účel setkání	Účastníci setkání

Přebírající osoby se rozhodly přijmout dítě do péče a podaly si návrh na svěření dítěte do své péče. Další části tabulky se vyplňují až po jasném rozhodnutí přebírající rodiny přijmout dítě do své péče.

2. fáze: Čekání na rozhodnutí soudu⁵

(plán setkávání od podání návrhu přebírající rodiny do doby, než je zřejmé, že do několika dnů bude rozhodnutí o předání dítěte do přebírající rodiny vykonatelné)

Datum setkání	Délka setkání	Místo setkání	Účel setkání	Účastníci setkání

3. fáze: Přenesení citové vazby⁴

(plán setkávání v posledních dnech před předáním pro intenzivní navázání vztahu dítěte s přebírajícími osobami a po definitivním předání dítěte)

Termín definitivního předání				
Doporučená frekvence setkání				
Datum setkání před definitivním předáním dítěte	Délka setkání	Místo setkání	Účel setkání	Účastníci setkání

Datum setkání po definitivním předání dítěte ⁵	Délka setkání	Místo setkání	Účel setkání	Účastníci setkání

V dne

Podpisy předávajících osob:

Podpisy přebírajících osob:

Vyjádření OSPOD k návrhu plánu předávání dítěte z PPPD:

EVIDENCE REALIZOVANÝCH SETKÁNÍ⁶

Rodina PPPD vede evidenci o všech jednotlivých termínech setkání, o jejich rozsahu, místě, průběhu a zúčastněných osobách. Na základě žádosti OSPOD dítěte nebo soudu tuto evidenci předloží. Pokud rodina PPPD nemá možnost tuto část vyplňovat v elektronické podobě, pak je možné před výtisknutím plánu zvětšit výšku jednotlivých řádků dle potřeby a teprve pak vytisknout.

Na jednotlivé návštěvy je dobré volit 1–2 témata, např. koupání, ukládání, spouštění stresu, jídlo, informace o původní rodině, zdravotní stav dítěte a jeho vývoj aj. Vyběr témat ze seznamu, který připraví pěstouni PPPD, dělá přebírající rodina tak, aby si sami mohli určit, co potřebují slyšet dříve a co později.

Po každém setkání je vhodné poslat zprávu o průběhu setkání všem účastníkům předávacího procesu. Stačí zkopírovat vyplněný řádek z následujícího formuláře.

Datum setkání	Účastníci setkání	Délka setkání	Místo setkání	Průběh setkání

ZÁKLADNÍ ROLE ÚČASTNÍKŮ PŘEDÁVACÍHO PROCESU

Tuto část a následující vysvětlivky již neodesílá navrhovatel soudu, slouží pouze k vyjasnění a doplnění informací důležitých při vyplňování plánu předávání. Blíže informace k celému procesu předávání dítěte z PPPD a podrobnosti k rolím jednotlivých účastníků předávacího procesu obsahuje publikace: SKLENÍČKOVÁ, Alžběta, MÍČHAL, Petr. Předávání dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu do následné péče. Praha: Dobrá rodina, 2023.

- OSPOD dítěte:**
- aktualizuje na základě návrhu plánu předávání IPOD a ten zasílá zúčastněným stranám,
 - vede evidenci o jednotlivých termínech setkání a o jejich rozsahu, zúčastněných osobách, obsahu setkání apod.,
 - poskytuje poradenství s podáním návrhu k soudu, zjišťuje informace od soudu (zejména k určení vykonatelnosti rozhodnutí), poradenství poskytuje i OSPOD přebírající rodiny,
 - koordinuje předávací proces, monitoruje jeho průběh a potřeby jednotlivých účastníků,
 - aktualizuje plán podle potřeb jednotlivých účastníků,
 - v případě potřeby podává k soudu návrh na svěření dítěte do péče přebírající osoby předběžným opatřením dle § 452 ZŘS (tzv. rychlé předběžné opatření).
- Rodina PPPD:**
- usnadňuje dítěti zvládnout přechod do péče přebírající rodiny,
 - vede evidenci o jednotlivých termínech setkání a o jejich rozsahu, zúčastněných osobách, obsahu setkání apod.,
 - ujasní si, které věci budou předávat společně s dítětem a s tímto seznamem přebírající rodinu,
 - připraví dokumenty, které budou předávat společně s dítětem (tedy zejména aktuální denní režim dítěte, fotografie dítěte, kufík života, doklady a dokumenty, zdravotní dokumentaci, osobní věci dítěte apod.).

- Přebírající osoby:**
- podávají návrh k soudu o svěření dítěte do své péče,
 - před definitivním předáním mají vytvořené podmínky pro převzetí dítěte do své péče,
 - mají možnost dát již v průběhu předávacího procesu některé věci dítěti, tak aby je mohlo začít používat z důvodu usnadnění přechodu, např. oblečení a ložní prádlo

VYSVĚTLIVKY K NÁVRHU PLÁNU PŘEDÁVÁNÍ

¹ Kontakty se zapisí při prvním setkání přebírající rodiny a přebírajících osob a slouží pro vzájemnou komunikaci. Pokud někdo z účastníků nechce dát kontakt v tomto rozsahu, zapisí se jen ty kontakty, které je možné sdílet ostatním účastníkům předávacího procesu. Kontaktní list není nutné přikládat k návrhu na svěření dítěte do péče přebírající rodiny. Tyto informace by měly být součástí dokumentace OSPOD.

² Návrh plánu předávání dítěte z PPPD by měl být součástí IPOD. Spolupracovat by na něm tedy měli všichni účastníci předávacího procesu. Návrh plánu by měl také být součástí návrhu přebírajících osob, který podávají na příslušný soud. Slouží k tomu, aby soud mohl dobře nastavit termín vykonatelnosti v souladu s předávacím procesem tak, aby naplňoval nejlepší zájem a potřeby dítěte a nedocházelo ke zbytečnému protahování předávacího procesu, které vede ke zmatení dítěte a jeho znejištění v této citlivé době.

Návrh plánu předávání dítěte lze při podání soudu podpořit dodáním příloh, např.:

- zpráva o průběhu předávacího procesu, jedná se o písemné vyjádření pěstounů PPPD, jak přebírající osoby navazují vztah s dítětem, a souhlas PPPD s přechodem dítěte do péče přebírající osob, případně o písemnou zprávu doprovázejícího pracovníka pěstounů PPPD
- zprávy dalších osob, jako je vyjádření lékaře (pokud by bylo vhodné předávání urychlit ze zdravotních důvodů) nebo psychologa (popis navazování vztahu dítěte a přebírajících)
- fotodokumentace, ze které je patrné navázání dítěte na přebírající osoby, např. zachycením viditelného očního kontaktu

³ Jedná se o naplánování termínů, které klíčovými způsobem ovlivňují nastavení předávacího procesu, tak, aby soud měl při rozhodování z čeho vycházet.

⁴ Na začátku této fáze, tedy před prvním setkáním přebírající rodiny s dítětem, je vhodné uspořádat osobní nebo online informační setkání všech účastníků, kde se vyjasní, jak první setkání bude probíhat. Setkání by se měla účastnit osoba, která bude moderovat první setkání (pravidla doprovázející pracovník přechodných pěstounů), pěstouni PPPD, přebírající osoby a případně OSPOD. Na konci této první fáze je vhodné uspořádat další osobní či online setkání všech zúčastněných a domluvit další termíny setkávání pro fázi Čekání na rozhodnutí soudu a fázi Přenesení citové vazby. U tohoto setkání může být přítomen i pracovník podpůrné organizace přebírajících osob, popř. budoucí doprovázející organizace.

⁵ V této fázi by kontakty neměly být častější než jednou týdně a neměly by být delší než cca 3 hodiny, protože zatím není jasně, jak dlouhý bude celý předávací proces a dítě by mohlo být zmatené tím, kdo je jeho hlavní pečující osoba. Kontakty by měly probíhat v domácnosti přechodných pěstounů, kdy přechodní pěstouni postupně dávají možnost přebírající rodině, aby trávila čas i bez jejich přítomnosti (zpočátku ve vedlejší místnosti, později během krátkých procházek).

⁶ Když je známý termín vykonatelnosti rozhodnutí soudu, měly by kontakty dítěte s přebírající rodinou být v posledních dnech před definitivním předáním dítěte z PPPD do péče přebírající rodiny již delší a intenzivnější. V rámci některého kontaktu je možné, aby přebírající rodina v rámci vycházky s dítětem jela do své domácnosti a dítě seznámila s novým domovem. Pro stanovení termínu definitivního předání je zásadní, aby OSPOD od soudu zjistil, jaký den bude rozhodnutí vykonatelné.

⁷ Z praxe se ukazuje, že nejdůležitější je navštívit dítě druhý den bezprostředně po definitivním předání. Dítě poprvé spí v domácnosti přebírající rodiny a může se ujistit, že je všeho v pořádku, že jsou dospělí v souladu s celou situací. Pro dítě může být toto setkání přínosné, ale nelze je vyvídat, pokud si přebírající rodina není jista svojí rolí.

⁸ Tuto část je dokladem, jak byla realizována jednotlivá setkání. Může být podkladem pro soud v případě, že by se předávací proces protahoval a bylo podáno předběžné opatření, aby nedocházelo k narušení nové vznikající vazby mezi dítětem a přebírající rodinou.

11.3. DOHODA O POBYTU DÍTĚTE MIMO DOHLED PĚSTOUNŮ PPPD

DOHODA O POBYTU DÍTĚTE MIMO DOHLED OSOBY PEČUJÍCÍ (dále jen pěstoun/pěstounka)¹

Jméno a příjmení dítěte/děti		Datum narození dítěte/děti	
Jméno a příjmení pěstounky		Jméno a příjmení pěstouna	

Podmínky pobytu dítěte mimo dohled pěstounů: Přebírající osoba v uvedeném termínu převezme výše uvedené dítě a bude s ním trávit čas mimo dohled pěstounů. Po dobu pobytu dítěte mimo dohled pěstounů přebírá za dítě odpovědnost přebírající osoba. Dítě i věci zapůjčené k péči o něj vrátí pěstounům v pořádku a v domluveném čase. Pokud ze závažných důvodů nebude moci přebírající osoba čas návratu dodržet, bude neprodleně telefonicky informovat pěstouny.

Jméno a příjmení přebírající osoby	Vztah k dítěti	Datum převzetí dítěte	Čas převzetí dítěte	Domluvený čas návratu dítěte	Podpis přebírající osoby*	Dítě bylo vráceno v uvedeném čase v pořádku, stvrzeno podpisem pěstouna/ky	Poznámka, např. prodloužení, stav dítěte apod.

¹ Za osobu pečující je považována zejména fyzická osoba, které bylo dítě svěřeno do pěstounské péče, pěstounské péče po přechodnou dobu nebo předpěstounské péče.
* Popisem stvrzuji, že jsem se seznámil/a s podmínkami pobytu dítěte mimo dohled pěstounů a že s nimi souhlasím.

11.4. ZÁZNAM O PŘEDÁNÍ DÍTĚTE Z PPPD

ZÁZNAM O PŘEDÁNÍ DÍTĚTE Z PĚSTOUNSKÉ PĚČE NA PŘECHODNOU DOBU (PPPD)

Jméno a příjmení dítěte/děti		Datum/data narození	
Předávající rodina PPPD			
Jméno a příjmení pěstounky			
Jméno a příjmení pěstouna			
Adresa předávající rodiny			
Přebírající osoby			
Jméno a příjmení první osoby			
Jméno a příjmení druhé osoby			
Adresa přebírajících osob			
Informace o předání dítěte			
Přesná doba předání	datum		čas
Místo předání (adresa)			
Aktuální zdravotní stav dítěte			
Předané doklady, zdravotní dokumentace a osobní věci dítěte	Doklady dítěte: ☐ rodný list ☐ občanský průkaz ☐ cestovní pas ☐ další doklady, jaké: Zdravotní dokumentace: ☐ kartička zdravotní pojišťovny ☐ zdravotní a očkovací průkaz ☐ zdravotní dokumentace, jaká: ☐ léky, jaké:		Osobní věci dítěte, aktuální denní režim, podklady pro práci s průběhem a historií dítěte:

Přebírající osoby a pěstounská rodina vykonávající PPPD sepsali tento záznam o předání dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu. Přebírající osoby převzaly výše uvedené dítě do péče ve výše v uvedeném čase a přebírají tímto okamžikem za nezletilé dítě veškerou zodpovědnost.

V dne

Podpisy předávajících osob:

Podpisy přebírajících osob:

Tento záznam byl vyhotoven ve dvou stejnopisech, z nichž předávající a přebírající obdrží po jednom vyhotovení.

**Předávání dítěte
z pěstounské péče na přechodnou dobu
do následné péče**

Alžběta Skleníčková, Petr Michal

Korektury Lucie Musílková

Grafická úprava a sazba Romana Indrová Semelková

Fotografie na obálce Adobe Stock

Vydala společnost Dobrá rodina o.p.s. v Praze roku 2023

se sídlem Klimentská 1246/1, 110 00 Praha 1

První vydání

Počet stran 184

Vytiskla tiskárna Družstvo OPUS VDI

Papírenská 1, 160 00 Praha 6

ISBN 978-80-907966-4-5